

รายงานการวิจัยเรื่อง
กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่
กิ่งเมืองกิ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

โดย
นางสุมาลย์ แถบทอง และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและ
นวัตกรรม (สกสว.)
สิงหาคม 2563

รายงานการวิจัยเรื่อง
กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่
กิ่งเมืองกิ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

โดย
นางสุมาลย์ แถบทอง และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและ
นวัตกรรม (สกสว.)
สิงหาคม 2563

คำนำ

บอกเล่าเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่คนในชุมชนรวมทั้งตัวท้องถิ่นเข้ามาร่วมกันคิด ทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา “ร่วมใช้ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้น สิ่งสำคัญ คือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจนในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบการวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันพบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจ

หนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

แต่อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการ โดยทั่วไปหากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

โครงการ “กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาทั้งในระบบครอบครัวและโรงเรียน ขาดกระบวนการฝึกฝนทักษะชีวิตผ่านการลงมือทำ ทำให้พวกเขาขาดความมุ่งมั่นอดทนที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ กิจกรรมพัฒนาเยาวชนที่ผ่านมาเป็นแรงผลักดันจากผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น ที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนดำเนินการ แต่เด็กและเยาวชนยังขาดการมีส่วนร่วมที่เพียงพอทำให้กิจกรรมไม่สอดคล้องเหมาะสมกับเด็กและเยาวชน กิจกรรมที่ผ่านมาเป็นการมุ่งเน้นให้ความรู้ (เทคนิค) การทำกิจกรรมและสนับสนุนทุนแต่ขาดกระบวนการเรียนรู้ ที่ครบวงจรให้กับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมว่าควรทำกิจกรรมหรือไม่อย่างไร เป็นการสร้างระบบความคิดที่เด็กและเยาวชนสามารถนำไปใช้กับกิจกรรมอื่น ๆ ได้ในอนาคต เนื้อหาทั้งหมดนี้จะนำไปสู่ “กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์”

โครงการนี้จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะได้รับความร่วมมือจากทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียนและชุมชนที่คอยให้การสนับสนุน อนุเคราะห์ข้อมูล ความรู้เรื่องการทำการวิจัยจากผู้ประสานงานสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.) มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอีสาน ผู้บริหาร คณะที่ปรึกษาและทีมงานพี่เลี้ยงทุก ๆ ท่าน รวมถึงผู้นำชุมชน คนในชุมชนที่ให้ความร่วมมือตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการดำเนินโครงการในขั้นตอนต่าง ๆ จนทำให้โครงการวิจัยครั้งนี้เป็นผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องมา ณ ที่นี้

นางสุมาลย์ แถบทอง และคณะ

บทสรุปผู้บริหาร

สัญญาเลขที่ : RDG62M9035
ชื่อโครงการ : โครงการกลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่
กิ่งเมืองกิ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
หัวหน้าโครงการ : นางสุมาลย์ แถบทอง
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
ผู้ประกอบการผู้ร่วมทุน : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
งบประมาณ : 277,200.00 บาท (สองแสนเจ็ดหมื่นเจ็ดพันสองร้อยบาทถ้วน)
ระยะเวลาดำเนินวิจัย : วันที่ 1 กรกฎาคม 2562 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2563

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนกิ่งชนบทกิ่งเมืองตำบลสลักได 2. เพื่อศึกษาสถานการณ์เด็กและเยาวชนชุมชนกิ่งชนบทกิ่งเมืองตำบลสลักได 3. เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ตำบลสลักได 4. เพื่อพัฒนากลไกสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนตำบลสลักได และ 5. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทชุมชน

วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากพื้นที่บริบทชุมชนตำบลสลักไดที่มีลักษณะพิเศษคือ บริบทพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา จำนวน 3 หมู่บ้าน พื้นที่บริบทแบบชนบท ได้แก่ หมู่ที่ 4 บ้านตระแบก หมู่ที่ 13 บ้านโคกกระชาย และพื้นที่บริบทกิ่งเมือง บ้านโคกบูนหมู่ที่ 10 โดยการนำกระบวนการวิจัยมาสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาเด็กและเยาวชนเพื่อค้นหารูปแบบและกลไกที่เหมาะสมกับการดำเนินงานในพื้นที่บริบทชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทให้เกิดความเหมาะสม ดำเนินการ 3 โครงการย่อย ได้แก่

โครงการที่ 1 โครงการฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชน บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการดำเนินการระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับเยาวชนนอกระบบโดยใช้อาชีพ ความสนใจของเยาวชนเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน และใช้ชุมชนในการสนับสนุนการดำเนินงานของเยาวชน

โครงการที่ 2 โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนา

โครงการที่ 3 โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการของโรงเรียนและนักเรียน ขยายผลสู่ชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีการเปลี่ยนแปลงจากบริบท

ดั้งเดิมกลายเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท สาเหตุมาจากความเฟื่องฟูของเศรษฐกิจและนโยบายภาครัฐที่ทำให้เกิดการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เริ่มจากพัฒนาเส้นทางคมนาคม การเกิดชุมชนเคหะเอื้ออาทร การเกิดห้างสรรพสินค้า เกิดการสร้างงาน การสร้างรายได้ มีการหมุนเวียนเศรษฐกิจชุมชน มีประชากรต่างถิ่นเข้ามาค้าขายหรือประกอบกิจการเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการสร้างขยะ น้ำเสีย มลพิษ มีการขายที่ดินและลดพื้นที่ทำการเกษตร พฤติกรรมการเรียนรู้ วิธีการดำเนินชีวิต การบริโภคและอุปโภคของผู้คน และเด็กเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป

2. สถานการณ์เด็กและเยาวชนของตำบลสลักไถ่ จากการสัมภาษณ์ประชาชน สังเกตพฤติกรรมและเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนของเด็กและเยาวชนในตำบลสลักไถ่ พบว่า เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงอย่างเช่น เด็กซึ่รลเสี่ยงดัง เด็กแว้น ปัญหาเสพติดทั้งเป็นผู้เสพและผู้ขาย เรียนไม่จบ ไม่มีงานทำ เด็กติดเกม ติดโทรศัพท์มือถือ ไม่ช่วยงานพ่อแม่ อบายมุข สูบบุหรี่ กินเหล้า ชู้สาว ท้องในวัยเรียน ติดเพื่อน ลักขโมย เทียวสถานเริงรมย์ ทะเลาะวิวาท ครอบครัแตกแยก การหย่าร้าง เป็นต้น ทำให้มีแนวโน้มที่เด็กและเยาวชนนอกระบบจะชักจูงเพื่อนรวมกลุ่มไม่เรียนหนังสือ ว่างาเรียนเพิ่มขึ้น ไม่มีรายได้ แต่ต้องการใช้เงินทำให้มีพฤติกรรมลักขโมย ชุมชนต้องอยู่แบบหวาดระแวง พ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีเวลามุงหารายได้ ส่งผลให้เยาวชนเรียนรู้เรื่องราวภายนอกชุมชนมากกว่าภายในชุมชน เกิดกระบวนการผลักดันให้เยาวชนออกนอกชุมชน การจัดการเรียนรู้ทั้งในระบบครอบครัวและโรงเรียน ขาดกระบวนการฝึกทักษะชีวิตผ่านการลงมือทำ ส่งผลให้เด็กเยาวชนขาดความมุ่งมั่นอดทน และขาดการมีส่วนร่วม และกิจกรรมไม่สอดคล้องเหมาะสมต่อความถนัด ความสนใจของเด็กและเยาวชน จากการสรุปบทเรียนในการดำเนินโครงการวิจัย “กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา : กบยัดไส้บ้านโคกเพชร หมู่ที่ 14 และบ้านโคกกระชายหมู่ที่ 13 ตำบลสลักไถ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” ในระยะที่ 1 ที่ผ่านมา

3. แนวทางในการทำงานด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่กิ่งชนบทกิ่งเมือง จึงใช้แนวทางในการดำเนินงานเพียงองค์การบริหารส่วนตำบลผลักดันเพียงหน่วยเดียวไม่ได้ จึงต้องมีหน่วยงานอื่นเข้ามาสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากร การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน จากการดำเนินการที่ผ่านมาสามารถสรุปแนวทางในการดำเนินงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่บริบทชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท มี 4 แนวทาง คือ

1. ใช้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นฐานหลักในการพัฒนาเด็กและเยาวชน จัดทำแผนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และบริบทชุมชน
2. องค์การบริหารส่วนตำบลไปหนุนเสริมชุมชนปฏิบัติการ และจัดให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเข้ามาร่วมเรียนรู้กระบวนการ
3. สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่าย วางแผนปฏิบัติการ และขยายผลสู่ชุมชน
4. การพัฒนาเด็กนอกระบบการศึกษา โดยใช้ฐานอาชีพมาสนับสนุน และใช้เครือข่ายภาคธุรกิจมาร่วมดำเนินการ

ส่วนด้านกลไกการสนับสนุนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนด้วยความแตกต่างของพื้นที่จึงมีการดำเนินการที่แตกต่างกัน ด้วยบริบทชุมชนที่เปลี่ยนเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบททำให้มีการปรับตัวต่างคนต่างอยู่และขาดศรัทธาในตัวผู้นำชุมชนจึงสร้างการมีส่วนร่วมไม่ได้ ผู้นำไม่พาคิด ไม่พาทำ ไม่พาสร้าง ไม่สร้างการเป็นเจ้าของ ผู้นำมีบทบาท แต่ชาวบ้านรุ่นใหม่ไม่ใส่ใจสนใจก็มีจำนวนมากเพิ่มขึ้น จิตอาสา น้อยลง การช่วยเหลือกันลดน้อยลง วัฒนธรรมเก่าแก่ถูกละเลย ลดการมีส่วนร่วม หมดปฏิสัมพันธ์ เป็นตัวใครตัวมัน ไม่พึ่งพาอาศัยกัน ถึงแม้จะมีการกำหนดระบบกลไกการทำงานมาดีขนาดไหนก็ทำให้กลไกทำงานขับเคลื่อนไม่ได้ ดังนั้นกลไกการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงต้องมีการดำเนินการหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน ดังนี้

1. เด็กและเยาวชนนอกระบบกึ่งเมือง ใช้กลไกองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน พัฒนาด้วยตนเองทั้งหมดไม่ได้ ต้องมีภาคีเครือข่ายจากภายนอกเข้ามาร่วมมือ เช่น เอกชน ประชาสังคม
2. เด็กและเยาวชนในชนบทใช้กลไกที่ค้นพบจากการวิจัยพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากระบบความสัมพันธ์ในชุมชนที่ยังคืออยู่ผูกคูกันได้
3. ฐานข้อมูลเยาวชน คือเครื่องมือและระบบสำคัญที่จะช่วยงานพัฒนาเด็กและเยาวชนประสบผลสำเร็จ

4. ชนบทกึ่งเมืองมีองค์ประกอบที่ซับซ้อน การทำงานเพียงหน่วยเดียวในตำบลจะไม่สามารถทำได้ จำเป็นต้องมีระบบเชื่อมประสานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นกลไก จึงจะสามารถขับเคลื่อนงานได้ดี

และจากการดำเนินโครงการ “กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” ส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. **ด้านเยาวชน** เด็กและเยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและพฤติกรรม มีการจัดการแยกขยะในบ้านและโรงเรียน และชุมชนด้วย เนื่องจากเกิดจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมในโครงการเป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนในตนเองและสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้นำมาใช้ประโยชน์ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ เด็กและเยาวชนมีการทำงานเป็นทีม กล้าคิดกล้าแสดงออก มีทักษะในการปลูกผัก และนำไปสู่การปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อประกอบอาหารกลางวันในโรงเรียนและชุมชน ส่งผลไปถึงการมีสุขภาพดี แข็งแรง มีแปลงสาธิตการเกษตรพอเพียงในโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยและให้นักเรียนได้ฝึกและเรียนรู้การปลูกผัก การสังเกต การดูแลรักษา เด็กและเยาวชนมีความรู้ด้านการซ่อมรถจักรยานยนต์มากขึ้น ได้อาชีพ มีช่างในเครือข่ายมาสอนและหาลูกค้ารวมถึงมีการชักชวนให้ไปร่วมงานด้วย มีการพัฒนาตนเองด้านช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ความชอบส่วนตัว ได้ความรู้และศึกษาที่วิทยาลัยการอาชีพเพิ่มเติม หลังจากการดำเนินโครงการได้ทักษะมากขึ้น ได้ทำงานประจำตามร้านซ่อม จำนวน 4 คน ศึกษาต่อ จำนวน 2 คน และมีรายได้จากการร่วมทีมซ่อมรถบางส่วนเป็นทุนการศึกษา มีรายได้แบ่งเบาภาระของครอบครัว สามารถซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตรให้กับครอบครัวได้ เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย

2. ด้านครอบครัว ผู้ปกครองเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของตัวเยาวชนในทางที่ดีขึ้น เช่น มีความรับผิดชอบในตัวเอง มีความตั้งใจในการฝึกทักษะอาชีพ ทำให้มีรายได้ไม่ต้องขอจากผู้ปกครอง เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัว ผู้ปกครองมีส่วนในการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน ผู้ปกครองเกิดความภาคภูมิใจที่เยาวชนมีทักษะอาชีพติดตัว

3. ด้านชุมชน ผู้คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อทีมวิจัย และตัวแทนเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการที่ทีมเยาวชนลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิจัย กลุ่มผู้นำชุมชน ครูและชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และมองว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ ดีกว่าที่จะให้ทีมเยาวชนเล่นอยู่กับบ้านเฉย ๆ อย่างน้อยการเข้ามามีส่วนร่วมครั้งนี้ยังสามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชนสังคมได้ไม่มากนักน้อย และจะมีการการขับเคลื่อนต่อเนื่องต่อไปในเรื่องของเด็กและเยาวชน

นางสุมาลย์ แลบทองและคณะ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ บอกเล่าทำความเข้าใจ	ก - ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทสรุปผู้บริหาร	ง - ช
สารบัญ	ช - ญ
สารบัญตาราง	ฎ - ฐ
สารบัญแผนภูมิ	ฑ
สารบัญภาพ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1 - 6
1.1 หลักการและเหตุผล	1 - 3
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา	3 - 5
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	5
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7 - 33
2.1 แนวความคิดและเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	7 - 8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลไกชุมชน	8 - 12
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	12 - 17
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับบริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท	17 - 24
2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	24 - 27
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม	27 - 30
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับเมือง	30 - 33
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	34 - 41
3.1 กระบวนการและวิธีการดำเนินงานวิจัย 13 ขั้นตอน	34 - 41

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	42 - 126
4.1 บริบทชุมชน	42 - 55
4.2 พัฒนาการตำบลสลักได	55 - 57
4.3 สถานการณ์เด็กและเยาวชนตำบลสลักได	57 - 60
4.4 ข้อมูลบริบทพื้นที่เป้าหมายบริบทกิ่งชนบทกิ่งเมือง (หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 10 และหมู่ที่ 13)	60 - 78
4.4.1 บริบทบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได (บริบทกิ่งชนบท)	60 - 78
4.4.2 บริบทบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได (บริบทกิ่งชนบท)	78 - 84
4.4.3 บริบทบ้านโคกบุรณ หมู่ที่ 10 ตำบลสลักได (บริบทกิ่งเมือง)	84 - 94
4.5 ลักษณะสำคัญของบริบทชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท	94 - 107
4.6 แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลสลักได	107- 121
4.6.1 การดำเนินการที่ผ่านมา	107
4.6.2 การวางแผนการทำงาน	107 - 108
4.6.3 การปฏิบัติการโครงการย่อย	108 - 110
4.6.4 ผลการปฏิบัติการของโครงการย่อย	110 - 121
4.7 กลไกการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท	121 - 126
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	127 - 155
5.1 สรุปผลการวิจัย	127 - 143
5.2 การอภิปรายผลการวิจัย	143 - 146
5.3 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหา	146 - 148
5.4 ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง	148 - 151
5.5 ข้อเสนอแนะ	151 - 155
บรรณานุกรม	156
ภาคผนวก	157 - 164
ภาคผนวก ก ภาพกิจกรรม	169 - 164
ประวัติคณะผู้วิจัยพอสังเขป	165 - 167

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 พื้นที่ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	4
4.1 รายละเอียดประชากร (ข้อมูล ณ ธันวาคม 2562 โดยระบบสถิติทางการทะเบียน)	44 - 45
4.2 ช่วงอายุและจำนวนประชากร	45 - 47
4.3 ระบบเศรษฐกิจ ข้อมูลพื้นฐานและการใช้ที่ดินถือครองทางการเกษตร	49 - 50
4.4 การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ	51 - 52
4.5 การประกอบอาชีพของประชากร	52
4.6 การเปลี่ยนแปลงของบริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบทในพื้นที่ตำบลสลักได	55 - 57
4.7 ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์	61
4.8 รายชื่อปราชญ์ชาวบ้านตระกูลหมื่นที่ 4	64
4.9 ปฏิทินกิจกรรมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์	65
4.10 ปฏิทินประเพณีที่สำคัญรอบปีของบ้านตระกูลหมื่น หมู่ 4/บ้านโคกกระชาย หมู่ 13	65 - 70
4.11 ศัพท์ภาษาถิ่นและอาหารพื้นบ้าน	73 - 74
4.12 การรับทุนสนับสนุนบริจาคเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน	75 - 76
4.13 จำนวนนักเรียนโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม	77
4.14 เขตพื้นที่บริการโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม	77 - 78
4.15 เส้นประวัติศาสตร์ ช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลง บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13	81 - 83
4.16 การประกอบอาชีพของประชากร บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13	84
4.17 การประกอบอาชีพของประชากร บ้านโคกบูน หมู่ที่ 10	86
4.18 ด้านเศรษฐกิจของบ้านโคกบูน	86
4.19 จำนวนประชากรกับการประกอบอาชีพ บ้านโคกบูน หมู่ที่ 10	87
4.20 การเปรียบเทียบจำนวนครัวเรือน รายได้และรายจ่าย บ้านโคกบูน หมู่ที่ 10	87
4.21 ปฏิทินประเพณีที่สำคัญในรอบปี ของหมู่บ้านโคกบูน หมู่ที่ 10	88 - 93
4.22 จำแนกพื้นที่เป็น 2 พื้นที่คือ พื้นที่ชนบทและพื้นที่กึ่งเมือง	94
4.23 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทภาพรวมทั้งตำบลสลักได ด้านสังคม	95 - 97
4.24 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทภาพรวมทั้งตำบลสลักได ด้านเศรษฐกิจ	97- 99
4.25 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทภาพรวมทั้งตำบลสลักได ด้านสุขภาพ	100 - 101

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.26 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทภาพรวมทั้งตำบลสลักได ด้านแนวคิด วิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม	102
4.27 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานวิจัย ด้านทรัพยากร	103
4.28 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานวิจัย ด้านวัฒนธรรม	104
4.29 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานวิจัย ด้านเศรษฐกิจ	105
4.30 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานวิจัย ด้านสังคม	106 - 107
4.31 ผลผลิตและรายได้แยกตามประเภทผักสวนครัว	114
4.32 บทบาทหน้าที่ของกลไกภายในตำบลสลักได	123
4.33 บทบาทหน้าที่ของกลไกภายนอกตำบลสลักได	123 - 124
4.33 บทบาทหน้าที่ของกลไกระดับหมู่บ้าน	124
5.1 การเปรียบเทียบพัฒนาการบริบทชุมชน 3 ช่วงยุค	127 - 130
5.2 ลักษณะสำคัญของบริบทชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมืองตำบลสลักได	130 - 131
5.3 ข้อมูลเด็กและเยาวชนตำบลสลักได แยกตามช่วงอายุ (ปี)	132
5.4 ข้อมูลเด็กปฐมวัยที่เรียนในระบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	132
5.5 ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลสลักได	133
5.6 จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนสุรินทร์พิทย	133
5.7 จำนวนข้อมูลเด็กและเยาวชนนอกระบบ	134
5.8 การวิเคราะห์สถานการณ์เด็กและเยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย หมู่ที่ 4, 10, 13	134 - 135
5.9 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของกลไกระดับตำบล	138 - 139
5.10 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของกลไกระดับหมู่บ้าน/ตำบล	139
5.11 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของกลไกระดับหมู่บ้าน	140 - 141

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
4.1 ข้อมูลอัตราร้อยละของชนิดของดินที่ปลูกในชุมชนบ้านตระแบก	111
4.2 ข้อมูลอัตราร้อยละของแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่บ้านตระแบก	112
4.3 ข้อมูลอัตราร้อยละของสถานที่ ที่ใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่บ้านตระแบก	112
4.4 ข้อมูลร้อยละของชนิดของผักสวนครัวที่ใช้ในการปลูกผักในชุมชนบ้านตระแบก ในกระถางและยางรถยนต์	112
4.5 ข้อมูลชุดความรู้จัดการขยะ อัตราเปอร์เซ็นต์ของประเภทขยะ	117

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
4.1	สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน 42
4.2	แผนที่บ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได 60
4.3	แผนผังทรัพยากรธรรมชาติหมู่ที่ 4 บ้านตระแบก 61
4.4	กลุ่มคน ตระกูลหลักและระบบอำนาจในหมู่บ้าน 63
4.5	กลุ่มเครือข่ายของบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 64
4.6	แผนผังโรงเรียนบ้านตระแบก 75
4.7	บริบทบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 78
4.8	อาณาเขตติดต่อ 79
4.9	แผนผังบ้านโคกบุรณ หมู่ที่ 10 84
4.10	กิจกรรมลงมือปฏิบัติการเพื่อปลูกผักสวนครัว 113
4.11	การบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตผัก 115
4.12	ชุดความรู้ในการจัดการขยะ – คัดแยกขยะ 117
4.13	ชุดความรู้ในการจัดการขยะ – การใช้ซ้ำ และการรีไซเคิล 118
4.14	การลงมือปฏิบัติการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชนนอกระบบ 120
4.15	พี่เลี้ยงติดตามและโค้ชผลการปฏิบัติการของ 3 โครงการย่อย 121
4.16	องค์ประกอบของกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชน 3 โครงการย่อย 122
5.1	องค์ประกอบของกลไกขับเคลื่อนแกนนำเยาวชนและเยาวชนนอกระบบ 142
5.2	องค์ประกอบของกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาแกนนำเยาวชนในระบบโรงเรียน 142
5.3	องค์ประกอบของกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาแกนนำเยาวชนระดับหมู่บ้านตระแบก 143

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ลักษณะภูมิประเทศตำบลสลักได เป็นพื้นที่ราบ บางแห่งเป็นลูกคลื่นลอนลาดกับลูกคลื่นลอนลาดชันเล็กน้อยทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตำบล จุดสูงสุดของตำบลอยู่ที่บ้านโคกกระชายสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 150 เมตร และลาดต่ำลงทางทิศตะวันตกของตำบล โดยตำบลสลักไดอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ไปทางทิศตะวันออกเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 32,776 ไร่ หรือประมาณ 49.18 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรทั้งหมด 12,115 คน แยกเป็นชาย จำนวน 5,958 คน ผู้หญิง จำนวน 6,157 คน เยาวชนอายุ 12 - 25 ปี มีจำนวนทั้งหมด 2,205 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 1,160 คน แยกเป็นเพศหญิงจำนวน 1,090 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 5,572 ครัวเรือน ประกอบด้วย 16 หมู่บ้าน แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ห้วยทัพพล ห้วยโคกปลัด หนองถนน หนองเสม็ดน้อย หนองเสม็ดใหญ่ หนองประปิต หนองตะเภา เป็นต้น แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นและภาชนะเพื่อการสำรองน้ำ เช่น บ่อน้ำบาดาลเอกชนจำนวน 620 แห่ง บ่อน้ำบาดาลสาธารณะ 11 แห่ง ประปาหมู่บ้าน จำนวน 9 หมู่บ้าน สระน้ำเอกชนจำนวน 607 แห่ง การใช้ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลสลักได มีเนื้อที่ประมาณ 64 ไร่ เช่น ป่าละกาย ป่ากลัน และป่าจิก ทรัพยากรดินที่พบในตำบลโดยสภาพทรัพยากรดินส่วนใหญ่ คือ ดินทรายแป้ง ในพื้นที่ลุ่มประมาณร้อยละ 61.03 ของพื้นที่ตำบล รองลงมาคือดินร่วนหยาบในพื้นที่ลุ่มร้อยละ 27.23 ลักษณะชุมชนเป็นแบบชนบทกึ่งเมือง มีทั้งความเป็นท้องถื่นและเมืองไปพร้อมกัน

สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนของตำบลสลักได จากการสัมภาษณ์ประชาชน การสังเกตพฤติกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนของเด็กในตำบลสลักได จะเห็นได้ว่าเด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงอย่างเช่น เด็กซึ่รถเสียงดัง เด็กแว่น ปัญหาเสพติดทั้งผู้เสพและผู้ขาย เรียนไม่จบ ไม่มีงานทำ เด็กติดเกม ติดโทรศัพท์มือถือ ไม่ช่วยงานพ่อแม่ อบายมุข สุบบุหรี กินเหล้า ชู้สาว ท้องในวัยเรียน ติดเพื่อน ลักขโมย เทียวสถานเริงรมย์ ทะเลาะวิวาท ครอบครัแตกแยก การหย่าร้าง เป็นต้น ที่ผ่านมามองค์การบริหารส่วนตำบลสลักไดได้ดำเนินการโครงการเข้าค่ายพัฒนาศักยภาพเยาวชนห่างไกลยาเสพติด ส่งผลให้เยาวชนที่เข้าค่ายมีพฤติกรรมดีขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด ทักษะการปฏิเสธ แต่ขาดการติดตามประเมินผลและขาดความต่อเนื่อง ขาดการประชาสัมพันธ์จากผู้นำชุมชน อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลสลักไดได้ส่งเสริมให้เยาวชนเลี้ยงจิ้งหรีด ในพื้นที่หมู่ที่ 14 บ้านโคกเพชร เมื่อดำเนินการเลี้ยงได้ 3 - 4 รุ่น มีการบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจน ผู้เข้าร่วมกลุ่มเริ่มไม่แน่ชัด ทำให้กลุ่มล่มสลาย ไม่มีการดำเนินงานต่อจากสถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชนและสังคมดังนี้

1. เด็กและเยาวชนที่ออกมาอยู่นอกกระบบมีแนวโน้มชักจูงเพื่อนในวัยเดียวกันเข้ากลุ่มเพิ่มมากขึ้น ทำให้เด็กเรียนหนังสือไม่จบตามข้อกำหนดเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการว่างงานเพิ่มขึ้น จำนวนเด็กแว้นมีมากขึ้น มีการรวมกลุ่มดื่มสุราติดสิ่งเสพติดมากขึ้น ก่อความรำคาญให้กับคนในชุมชนมากขึ้น

2. เด็กและเยาวชนว่างงานไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้ จึงทำให้เขามีพฤติกรรมลักขโมยเพราะเป็นทางเดียวที่ได้เงินเร็ว

3. ชุมชนอยู่อย่างหวาดระแวงการลักขโมยของเด็กเยาวชนที่ไม่มีอาชีพ แต่ต้องการเงินในการใช้จ่าย

4. เด็กและเยาวชนที่เรียนจบและไม่มีความรู้ ไม่มีงานทำ ทำให้ต้องขอเงินจากพ่อแม่ใช้ ส่งผลให้พ่อแม่อาจเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น ผลเสีย ๆ ที่ตามมาคือ เด็กเยาวชนขาดความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่นในตนเองเพราะการทำอะไรไม่สำเร็จ จนหันไปคบเพื่อนที่ดื่มเหล้า ทะเลาะวิวาท ขับรถแว้น ซึ่งเป็นพื้นที่สร้างตัวตนแบบหนึ่ง ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น การจับกลุ่มดื่มเหล้า และตั้งคาราวานรถมอเตอร์ไซด์ไปในที่ต่าง ๆ ก่อให้เกิดความรำคาญ พ่อแม่ผู้ปกครองเกิดความห่วงใย เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ เสี่ยงต่อการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

จากเวทีการพัฒนาโครงการร่วมกับชุมชนจำนวน 2 ครั้งที่ผ่านมาสรุปปัญหา ดังนี้

1. สถานการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันทำให้เยาวชนเรียนรู้เรื่องราวของภายนอกมากกว่าภายในชุมชนเอง เกิดกระบวนการผลักดันเยาวชนออกนอกชุมชน

2. การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาทั้งในระบบครอบครัวและโรงเรียน ขาดกระบวนการฝึกฝนทักษะชีวิตผ่านการลงมือทำ ทำให้ขาดความมุ่งมั่นอดทนที่จะทำสิ่งใดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ

3. กิจกรรมพัฒนาเยาวชนที่ผ่านมาเป็นแรงผลักดันจากผู้นำ/ท้องถิ่น ที่ต้องการให้เยาวชนดำเนินการ แต่เยาวชนยังขาดการมีส่วนร่วมที่เพียงพอ ทำให้กิจกรรมไม่สอดคล้องเหมาะสมกับเด็กและเยาวชน

4. กิจกรรมโครงการที่ผ่านมาเป็นการมุ่งให้ความรู้ (เทคนิค) การทำกิจกรรมและสนับสนุนทุนแต่ขาดกระบวนการเรียนรู้ที่ครบวงจรให้เยาวชน โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความเป็นไปได้/ความเหมาะสมว่าควรทำกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร เป็นการสร้างระบบคิดที่เยาวชนสามารถนำไปใช้กับกิจกรรมอื่น ๆ ได้ในอนาคต

จากการสรุปบทเรียนในการดำเนินโครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหารพื้นที่ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา : กบยัดไส้บ้านโคกเพชร หมู่ที่ 14 และบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในระยะที่ 1 พบว่าเป็นการศึกษาเรื่องอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชน ที่สามารถต่อยอดสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน แต่สมาชิกกลุ่มแปรรูปกับกลุ่มเลี้ยงกบล้วนเป็นผู้ใหญ่ในชุมชน จะมีเด็กและเยาวชนที่เป็นบุตรหลานที่เข้าร่วมเรียนรู้และช่วยเหลืออาชีพของครอบครัวบ้าง ซึ่งกระบวนการวิจัยที่ผ่านมาได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก

เยาวชนได้เข้ามาร่วมและใช้ศักยภาพในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องราวในชุมชนเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นกบยัดไส้บ้าง แต่ทว่าหลังจากดำเนินงานวิจัยเสร็จสิ้นแล้วในระยะที่ 1 ทำให้ทีมนักวิจัยมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ว่าเรื่องกบยัดไส้ยังมิใช่ความสนใจหรือความถนัดของเด็กและเยาวชน แต่เป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่ในชุมชนสนใจ อบต.สลักได จึงต่อยอดขยายผลในเชิงพัฒนาเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเลี้ยงกบ การแปรรูปและการบรรจุภัณฑ์ เพื่อจัดจำหน่ายและหาโอกาสขยายทางการตลาด ส่วนเด็กเยาวชนมีความสนใจและอยากทำกิจกรรมปลูกผักในโรงเรียนและชุมชน เพื่อนำผลผลิตมาประกอบอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตและสามารถต่อยอดเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้แก่เด็กเยาวชน ครอบครัว และชุมชนได้ อีกทั้งหากขยายผลผลิตพืชสมุนไพรได้ในอนาคตก็จะเป็นการต่อยอดอาชีพกบยัดไส้ได้ในชุมชน

1.2 คำถามวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

กลไกในการสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ควรเป็นอย่างไร และการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

คำถามวิจัยรอง

- 1) บริบทชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นอย่างไร
- 2) สถานการณ์เด็กและเยาวชนในเขตกึ่งชนบทกึ่งเมืองเป็นอย่างไร
- 3) แนวทางและรูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชนในเขตกึ่งชนบทกึ่งเมืองควรเป็นอย่างไร
- 4) กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับชุมชนกึ่งเมืองเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมืองตำบลสลักได
- 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์เด็กและเยาวชนชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมืองตำบลสลักได
- 3) เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ตำบลสลักได
- 4) เพื่อพัฒนากลไกสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนตำบลสลักได
- 5) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทชุมชน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่ ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีจำนวน 16 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 1.1 แสดงพื้นที่ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ลักษณะชุมชน	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ลักษณะชุมชน
1	สลักได	เขตกึ่งเมือง	9	เสม็ดใหญ่	เขตชนบท
2	กันแสง	เขตชนบท	10	โคกบุรณ	เขตกึ่งเมือง
3	ทะนง	เขตชนบท	11	ปวงตีก	เขตกึ่งเมือง
4	ตระแบก	เขตชนบท	12	บุตาดิ	เขตกึ่งเมือง
5	ประปืด	เขตชนบท	13	โคกกระชาย	เขตชนบท
6	เสม็ดน้อย	เขตชนบท	14	โคกเพชร	เขตชนบท
7	ตะบัล	เขตกึ่งเมือง	15	ตะเขา	เขตกึ่งเมือง
8	ตะวัน	เขตกึ่งเมือง	16	จะแกโกน	เขตกึ่งเมือง

ขอบเขตประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย

1) กลไกระดับตำบล

- ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน
- สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได จำนวน 6 คน
- ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 3 คน
- สภาเด็กและเยาวชน จำนวน 10 คน
- คณะครูโรงเรียนบ้านตระแบกและโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม จำนวน 10 คน
- สภาวัฒนธรรม จำนวน 1 คน
- สภาศูนย์พัฒนาครอบครัว จำนวน 1 คน

2) กลไกระดับหน่วยงาน

- โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม
- โรงเรียนบ้านตระแบก
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสลักได
- ชุมชนเคหะเอื้ออาทร
- วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์
- วิทยาลัยสารพัดช่างสุรินทร์
- เกษตรตำบลสลักได

ขอบเขตประเด็นศึกษา

- 1) ศึกษากลไกระดับตำบลที่มีบทบาทต่องานพัฒนาเด็กและเยาวชน
 - ชุดประสบการณ์การทำงานของเยาวชนที่ผ่านการทำงานของกลไกระดับตำบล

- 2) ศึกษาบริบทชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน
 - วิถีชีวิตของคนในชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
 - บริบทชุมชน สภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี เทคโนโลยีที่เข้ามามีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท
- 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท
 - ข้อมูลพฤติกรรมของเยาวชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท (ความชอบ ความถนัด กิจกรรมอดิเรก)
 - กิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนที่ผ่านมา-ปัจจุบัน
- 4) ศึกษารูปแบบการสร้างกลไกพัฒนาด้านเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมกับพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท
 - ข้อมูลปัจเจกบุคคล ความถนัด/ความชอบของเยาวชน
 - บุคคลที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนในพื้นที่
 - การพัฒนาองค์ความรู้ (ความรู้ พฤติกรรม ทักษะ)

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) ประชุมทีมวิจัย
- 2) ประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปรทเรียนและแนวทางการทำงานร่วมกัน
- 3) จัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการร่วม นำเสนอข้อมูลภาพรวม กลไกแต่ละภาคี
- 4) ประชุมทบทวนเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน
- 5) จัดเวทีพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยย่อยผ่านการอบรมเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน
- 6) การสร้างเครื่องมือและการใช้เครื่องมือ
- 7) สนับสนุนการศึกษาการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยย่อย
- 8) จัดเวทีนำเสนอข้อมูลผลการศึกษาร่วมกัน
- 9) ประชุมทบทวนโครงการ ทบทวนการออกแบบการเก็บข้อมูล/ความรู้
- 10) จัดเวทีนำเสนอข้อมูล/วิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดแนวทางการปฏิบัติการ
- 11) สนับสนุนการติดตามปฏิบัติการ
- 12) จัดเวทีการนำเสนอผลการทำงานของเด็กและเยาวชน
- 13) จัดประชุมทีมวิจัยหลักสรุปข้อมูล/วิเคราะห์ผล
- 14) จัดประชุมทีมวิจัยย่อยสรุปผล/วิเคราะห์ผล
- 15) จัดเวทีเสนอผล/แผนการทำงานต่อเนื่อง
- 16) จัดทำรายงานสรุปเล่ม

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลผลิต (Output)

เชิงการวิจัย

- 1) ชุมชน/เยาวชนได้เรียนรู้ข้อมูลชุมชน และรู้จักชุมชนของตนเองมากขึ้น
- 2) เยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ชุมชนและเกิดการวิเคราะห์กิจกรรมโครงการที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมของเยาวชนในลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท
- 3) เกิดกลุ่มเยาวชนดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
- 4) เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมของกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น
- 5) เกิดรูปแบบและแนวทางในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่สามารถทำงานร่วมชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาชุมชน

เชิงการพัฒนา

- 1) เยาวชนมีความรู้ เกิดทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะอาชีพและทักษะชีวิต
- 2) เกิดกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท
- 3) เกิดรูปแบบและวิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนากลไกการทำงานด้านเด็กและเยาวชน
- 4) เกิดกลไกสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลหลักไผ่ที่สอดคล้องเหมาะสมกับพื้นที่

ผลลัพธ์ (Outcome)

- 1) มีการรวมกลุ่มเยาวชนที่เข้มแข็ง
- 2) ชุมชนเกิดความตระหนัก เกิดจิตสำนึก ใส่ใจให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
- 3) ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนมากยิ่งขึ้นและมีการรวมกลุ่มการทำกิจกรรมสร้างสรรค์มากขึ้น

ผลกระทบ (Impact)

- 1) เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 2) เกิดต้นแบบในการดำเนินงานด้านพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท
- 3) เกิดกลไกสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนในหลากหลายระดับ

กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์

การนำเสนอผลการดำเนินงานให้ชุมชนอื่น ๆ ในเวทีนำเสนอผลการดำเนินงาน เพื่อเกิดแรงบันดาลใจให้ชุมชนอื่นที่มีลักษณะพื้นที่แบบกึ่งเมืองกึ่งชนบทดำเนินการต่อยอดและขยายผล

- 1) ประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/มูลนิธิสยามกัมมาจล
- 2) การตีพิมพ์ในวารสารของมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” คณะวิจัยได้ศึกษารวบรวมแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบความคิดในการวางแผนงานวิจัย ดังนี้

2.1 แนวความคิดและเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Concept and Target Of Community-Based Research Management)

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีแนวความคิดและเป้าหมายหลัก ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. คน (Man) เป็นเรื่องของการสร้างคน การพัฒนาศักยภาพบุคคล (Human Resource Management) ในแง่การพัฒนาความคิด ทั้งมโนทัศน์ วิสัยทัศน์และกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อการพัฒนาสังคมที่มีพื้นฐานสอดคล้องกับสังคมแห่งการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการมองมนุษย์ทุกคนอย่างมีคุณค่า มีศักยภาพมากกว่าการยึดถือปัจเจกชนเป็นที่ตั้ง การมองเรื่องการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic approach) มากกว่าการแยกส่วน การให้ความสำคัญในการระดมความคิดเห็นร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือการให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้ความจริงอย่างเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ มากกว่าการใช้ความรู้สึกส่วนตัว การทำงานเป็นทีมรวมถึงการพัฒนาขีดความสามารถในกระบวนการวิจัย (Research process) เช่น การวิเคราะห์ปัญหา (Problem analysis) และการวางแผน (Planning) การประชุมอย่างมีส่วนร่วม (Participation process) การบันทึกข้อมูล การจับประเด็นและการเชื่อมโยงข้อมูล การวิเคราะห์และการสรุปข้อมูล (Analysis and Conclusion) การจัดระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และการประสานศักยภาพภายนอกมาหนุนเสริมการทำงาน เป็นต้น

2. ความรู้ (Knowledge) เป็นเรื่องของการสร้างสังคมความรู้แห่งอนาคต ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน (Sustainability) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจหรือดำเนินการใด ๆ ของท้องถิ่น สังคมและประเทศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ความจริงอย่างเป็นเหตุเป็นผล (Knowledge-Based) และการมีส่วนร่วมจากทุกคนโดยเฉพาะ กลุ่มคนระดับรากหญ้า (Grass root) ไม่ใช่มาจากการใช้ความคิดเห็นส่วนตัวของคนบางกลุ่มในการตัดสินใจหรือกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องของส่วนรวม โดยอาศัยอำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ขณะเดียวกันเป็นการสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างหลากหลายเพื่อนำไปแก้ไขปัญหาท้องถิ่นและสังคม ตลอดจนเป็นการยกระดับ ความรู้สู่การสร้างแนวคิดทฤษฎีใหม่ ๆ จากฐานราก (Grounded Theory) เพื่อเป็นต้นแบบในการศึกษาวิจัยและการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมแห่งอนาคต ดังนั้น แหล่งความรู้ใหม่จะไม่ใช่ว่ามาจากราชาต่างชาติแต่เพียงแหล่งเดียว หากแต่จะมาจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เป็นพื้นฐาน

สำคัญจากการเรียนรู้ของสังคมทุกระดับผ่านกระบวนการศึกษา กระบวนการวิจัยและกระบวนการพัฒนาประเทศ และที่สำคัญเป็นกระบวนการที่สร้างความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแห่งการค้นหาคำรู้ความจริงของคน เนื่องจากความรู้ในความจริงเป็นความหมายใหม่แห่งความเท่าเทียมกันของคนในสังคมแห่งอนาคต เพราะเป็นที่มาของการรักษาผลประโยชน์และการได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตัวเองและส่วนรวม

3. เครือข่ายกับการเรียนรู้ (Learning Network) เป้าหมายระยะยาวแล้วก็เพื่อที่จะพัฒนาสังคมใหม่ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการสร้างสังคมแห่งความจริงที่มีความเป็นเหตุเป็นผล เป็นสังคมแห่งการค้นหาและค้นพบความรู้ความจริงอย่างมีส่วนร่วมจากกลุ่มคนอย่างหลากหลาย ทั้งในกระบวนการศึกษารวบรวมข้อมูล การวิพากษ์วิจารณ์ การหาข้อสรุปและการตัดสินใจ โดยเน้นการพัฒนาจากฐานข้อมูลท้องถิ่นของคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น และโดยคนท้องถิ่นอย่างหลากหลายเป็นสำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่การหนุนช่วยระหว่างกัน การดึงศักยภาพที่หลากหลายมาหนุนเสริมการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ การมองเป้าหมายส่วนรวมมากกว่าเป้าหมายของบุคคล และคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ลดช่องว่างและข้อขัดแย้งอันเกิดจากข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาของแต่ละองค์กรและหน่วยงาน

โดยสรุปแนวความคิดและเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหลัก ๆ มีอยู่ 3 ประการ คือ 1. คน (Man) 2. ความรู้ (Knowledge) 3. เครือข่ายกับการเรียนรู้ (Learning Network) จะนำไปใช้ในงานวิจัยวิจัยนี้ คือ ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ความคิดทั้งโนทัศน์ วิสัยทัศน์ และกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อการพัฒนาสังคม ให้ความสำคัญในการระดมความคิดเห็นร่วมกัน การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีเหตุมีผล การวางแผน การมีส่วนร่วม การบันทึกข้อมูล การจัดระบบฐานข้อมูล ฯลฯ และในส่วนของโครงสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาในชุมชนท้องถิ่นตนเองได้และสร้างเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้การพัฒนาจากฐานข้อมูลท้องถิ่นของคนท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลไกชุมชน

ความหมายของกลไกชุมชน

กลไกในชุมชน หมายถึง กลไกเชิงสถาบัน สถาบันในที่นี้หมายรวมถึง เครือข่ายและองค์กรตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติ กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นกรอบในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมให้ไปในทิศทางที่เหมาะสมตามที่ได้ตกลงกัน ในแต่ละสถาบันมีหัวใจในการจัดการชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความต้องการ เพื่อเจรจาหาข้อตกลงร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชน ซึ่งเป็นการลดข้อขัดแย้งจากความแตกต่างของความคิดและคุณค่า นอกจากนี้การที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนตั้งแต่เริ่มต้น จะก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันและให้การสนับสนุนในการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบคิดของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับสูงและ

กว้างขวางมีแนวโน้มจะก่อให้เกิดการจัดการชุมชนและเมืองที่ยั่งยืน (นิรมล กุลศรีสมบัติ และพรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์, บทความ) จะเห็นได้ว่ากลไกชุมชนนั้นเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของสถาบันหรือเครือข่ายชุมชน การทำงานวิจัยกับนักวิจัยชุมชนจึงมีกลไกที่สนับสนุนให้การทำงานสำเร็จตามเป้าหมายได้ นั่นคือ กลไกการจัดการ หมายถึง กระบวนการในการประสานเชื่อมโยงบทบาทขององค์กรภาคี ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนไม่ว่าจะเป็นในระดับชุมชน ระดับอำเภอ/จังหวัด และระดับชาติให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการสนับสนุนให้การดำเนินงานสำเร็จตามเป้าประสงค์ ซึ่งกลไกในที่นี้หมายถึง บุคลากร ทรัพยากร กิจกรรม หน่วยงาน นโยบาย แนวทาง แผนพัฒนา (ศุภลักษณ์ วิริยะสุนัน และคณะ, 2557 : 7)

ในการวิจัยครั้งนี้ สรุปความหมายของกลไกชุมชนได้ว่า เป็นกระบวนการเชื่อมประสานระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนทุกภาคส่วนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับตำบล

กลไกการคุ้มครองเด็กและเยาวชนของประเทศไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 8 รายละเอียดกลไกในการพัฒนาคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นดังต่อไปนี้ (สมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 8, 2558)

กลไกระดับชาติ ประกอบด้วยหลายส่วน ดังต่อไปนี้

1) กฎหมายและกลไกที่ดำเนินการป้องกันเด็ก เยาวชน และครอบครัว

(1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในโลก ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในปี พ.ศ. 2535 โดยอนุสัญญานับนี้ระบุรายละเอียดของสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ไว้ว่าทุกประเทศต้องรับประกันเด็กในประเทศของตนใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) สิทธิที่จะมีชีวิตรอด 2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา 3) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง 4) สิทธิในการมีส่วนร่วม โดยทุก ๆ 5 ปี แต่ละประเทศจะต้องจัดทำรายงานความก้าวหน้าเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็ก

(2) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 โดยคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส เป็นฝ่ายเลขานุการ และมีสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของเด็กและเยาวชนในการเสนอข้อคิดเห็นในนโยบายของรัฐเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน

(3) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายคือ คณะกรรมการการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ และมีสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ

(4) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) เป็นหน่วยงานดำเนินงานตามกฎหมายและมี

คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) ซึ่งตั้งโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

(5) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปราม รวมทั้งกำกับดูแลการดำเนินการตามกฎหมาย มีคณะกรรมการประสานและกำกับการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ มีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำกับการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการ และกำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามกฎหมาย

2) กฎหมายและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการป้องกันควบคุมปัจจัยเสี่ยง

(1) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ

(2) พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ดำเนินการโดย กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

(3) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ดำเนินการโดยสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(4) พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีสำนักงานปลัดกระทรวง วัฒนธรรมเป็นฝ่ายเลขานุการ

(5) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดำเนินการโดย กระทรวงศึกษาธิการ

กลไกระดับท้องถิ่น ประกอบด้วยหลายส่วน อาทิ

1) กลไกโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นผู้ประสานงานและเป็นเลขานุการ ได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด และคณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานคร คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวจังหวัด สภาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นต้น

2) กลไกด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษ

3) กลไกด้านการเยียวยา ให้คำปรึกษา โดยกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ ศูนย์พึ่งได้ในโรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล เป็นต้น

4) กลไกประชาคมด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวในพื้นที่

จากการศึกษากลไกในการพัฒนาคู่ครองเด็กและเยาวชนพบว่า มีทั้งกลไกที่เป็นระดับชาติเป็นกฎหมายและแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงที่เกี่ยวข้อง กลไกระดับท้องถิ่นที่หมายถึง หน่วยงานในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับกลไกระดับชุมชน ซึ่งหมายถึงรวมถึงบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับตำบล

ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง

1) ปัญหาความไม่ชัดเจนของการรับผิดชอบงานและการบูรณาการการทำงานในทางปฏิบัติ ได้เกิดปัญหาความไม่ชัดเจนในการรับผิดชอบงานระหว่างหน่วยงานที่ต้องปฏิบัติตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติที่เกิดขึ้นตามกฎหมายบางฉบับ และจาก โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ และภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังขาดการบูรณาการในการทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวร่วมกันทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น มีการแบ่งงานออกในเชิงกลุ่มเป้าหมาย เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ สตรี ครอบครัว งานอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งอาสาสมัครพัฒนาสังคม (อพม.) อาสาสมัครเพื่อผู้พิการ (อพก.) ฯลฯ ซึ่งอาจยังไม่เหมาะสมในการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าแนวทางการปฏิบัติงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มีเนื้อหาที่ควรมีการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลในทางปฏิบัติ เนื่องจากต้องดำเนินการต่อเด็กทุกกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ และประการสำคัญคือ ยังขาดแผนยุทธศาสตร์เพื่อบูรณาการงานที่ครอบคลุมด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยงที่กำลังคุกคามสังคมอย่างหนักเป็นการเฉพาะ นอกจากนี้ ยังพบว่า การทำงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (สพค.) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองครอบครัวในระดับท้องถิ่น ยังคงเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับหน่วยงานมากมายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ไม่นับรวมงานจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ในยุทธศาสตร์รั้วครอบครัว เป็นต้น แต่สถานภาพของ สพค. ยังมีความแตกต่างและขาดความเข้มแข็งที่จะทำงานให้บรรลุภารกิจได้อย่างแท้จริง แต่แบกรับความคาดหวังสูงเมื่อเทียบกับงบประมาณสนับสนุนและกระบวนการหนุนเสริมที่มีไม่มากนัก ทั้งยังมีปัญหาในการตีความและการปรับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพนันออนไลน์ ซึ่งมีประเด็นเรื่องความสับสนเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติเพื่อป้องกันและปราบปรามการพนันออนไลน์

2) ปัญหาการตีความกฎหมาย จากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้พบปัญหาหลายประการ เนื่องจากแม้ว่ากฎหมายจะมีเพียง 18 มาตรา แต่แทบทุกมาตราต้องมีการตีความ เช่น คำนิยามของบุคคลในครอบครัว ว่ารวมถึงอดีต ภรรยา หรืออดีตสามีหรือไม่ ต้องขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์หรือผลกระทบที่อาจเกิดกับบุตรของคู่กรณี นิยามของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ซึ่งหมายรวมถึงความรุนแรงด้านจิตใจด้วย หากแต่ความรุนแรงทางจิตใจเป็นลักษณะอาการที่วัดได้ยากและต้องมีบรรทัดฐานในการให้คำนิยามที่ชัดเจนว่า มีความหมายถึงขั้นสลบ หมดสติ หรือเสียชีวิตหรือไม่

3) ปัญหาสาระสำคัญของกฎหมายที่ไม่ทันต่อเหตุการณ์ ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาของกฎหมายที่ไม่ทันต่อเหตุการณ์หรือล้าสมัย เช่น พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ซึ่งมีเนื้อหาและบทลงโทษที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การพนันในปัจจุบัน เช่น ปัญหาการปรับใช้ฐานความผิดกับบทลงโทษที่เหมาะสมระหว่างผู้จัดให้เล่น และผู้เล่น บทลงโทษที่ล้าสมัย อัตราการลงโทษที่ต่ำมากย้อนหลังไปกว่า 20 ปี จึงไม่เหมาะสมกับสภาพปัญหาในปัจจุบันและมีบทบัญญัติที่คุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการเล่นการพนันที่เข้มข้นเป็นการเฉพาะ

4) ปัญหาความไม่รู้กฎหมาย และสิทธิ หน้าที่ของประชาชน ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ยังไม่รู้และไม่เข้าใจสาระสำคัญที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ และหน้าที่ของตนเองเมื่อต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงในสังคม เช่น หลายกรณีที่มีผู้เสียหายไม่ทราบว่าม็อกไก่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ในกฎหมายจึงไม่ได้ใช้ประโยชน์จากกฎหมายอย่างเต็มที่

ดังนั้น จากสภาพการณ์ของปัญหาปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรุนแรงมากขึ้น ท่ามกลางสถานการณ์ที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 อันจะส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายประชากรของประเทศในภูมิภาคอาเซียนจำนวนมากเข้าสู่ชุมชนไทย การเปิดเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่ค้าต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อวิถีการผลิตในชุมชนหลายพื้นที่ จึงเห็นสมควรให้มีการร่วมบูรณาการกลไกคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยงเพื่อแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ความหมายของเยาวชน

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่ผู้บรรลุนิติภาวะแล้วจากการจดทะเบียนสมรส (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546 : 298) ตามความหมายขององค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายว่า เยาวชนหมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับกรมพัฒนาชุมชนและสำนักงานกรรมการเยาวชนแห่งชาติ หมายถึง ผู้มีอายุระหว่าง 15 - 25 ปี (สิริพันธุ์ อมรพันธุ์บุตกุล, 2544 : 45) นอกจากนี้

พระราชบัญญัติส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2521 ได้ให้ความหมายของเยาวชนไว้ว่า เยาวชนหมายถึง ผู้ที่มีอายุ 14 - 25 ปี หรือหมายถึง บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ (สิริพันธุ์ อมรพันธุ์ดีกุล, 2544 : 45) และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้ให้ความหมายเยาวชนไว้ว่า บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จนถึงมีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ทั้งนี้ไม่นับรวมบุคคลที่ทำการสมรสแล้ว

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548 : 19) ได้ให้ความหมายของเยาวชนคือ บุคคลซึ่งอยู่ในวัยที่พ้นจากความเป็นเด็กก้าวเข้าสู่เยาวชนโดยมีอวัยวะหลายส่วนของร่างกายเป็นสิ่งที่ไม่บ่งบอกการมีพัฒนาการที่สมบูรณ์จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดการวิตกกังวลเกี่ยวกับสรีระของตนเอง ซึ่งจะมีภาวะทางอารมณ์สูง วุฒิภาวะทางอารมณ์ยังไม่สมบูรณ์ มีความสับสนในการวางแผนบทบาทของตนเองในสังคม ซึ่งมักจะมีพฤติกรรมในลักษณะที่เป็นการสร้างเอกลักษณ์ของตนเองให้โดดเด่น อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง ต้องการอิสระจากครอบครัว ต้องการการยอมรับจากกลุ่ม เพื่อนบางครั้งดูเหมือนให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เหล่านี้เป็นธรรมชาติของเด็กและเยาวชน ที่เป็นเหตุให้เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อตนเองเนื่องจากขาดทักษะและประสบการณ์โดยอาจถูกชักจูงให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดี

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการประยุกต์ใช้ความหมายตาม องค์การสหประชาชาติและพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 รวมถึงหลาย ๆ ส่วนมาประกอบกัน เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นที่วิจัยที่มีเยาวชนอยู่ในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

ความสำคัญของเยาวชน

เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญและเป็นอนาคตของโลก ดังมีคำกล่าวที่เป็นวาทกรรมระดับโลกว่า “Children Are Our Future” เด็ก คืออนาคตของพวกเรา หรือ “Children are Future Of Nation” เด็ก คืออนาคตของชาติ ซึ่งเป็นวาทกรรมเพื่อจะสื่อให้เห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชน และมีการจัดตั้งหน่วยงานระดับโลกขึ้นมาดูแลพัฒนาเด็กและเยาวชน เช่น องค์การเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) เป็นต้น เยาวชนเป็นวัยที่มีความสำคัญเพราะเยาวชนเป็นผู้มีพลังในการผลิต เป็นผู้ที่จะสืบสานวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เผ่าพันธุ์ และป้องกันเอกราช และความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงวัยดังกล่าว จึงถือว่ามีความจำเป็นเพื่อให้กำลังคนในวัยนี้ เป็นวัยที่มีศักยภาพ มีความสามารถสูงทั้งทางร่างกายและสติปัญญา มีคุณธรรมและจิตสำนึกร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ (นันทนา ผดุงเจริญ, 2548 : 50)

นอกจากนี้ พัฒนา สุขประเสริฐ (2554 : 48) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของเยาวชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1) ด้านเศรษฐกิจ โดยทั่วไปแล้ว เยาวชนจะเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

2) ด้านสังคม จะเน้นที่บทบาทในครอบครัวเป็นสำคัญในฐานะที่เป็นสถาบันพื้นฐานของการกลม่อกลา เป็นเป้าหมายให้เยาวชนมีแนวคิแบบอย่างของการดำรงชีวิตในอนาคตจากกระบวนการ

ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ความสำนึกในความเป็นชุมชนท้องถิ่น การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดศักยภาพ จากการได้รับโอกาสของการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับกลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งจะมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นใจในศักยภาพของตนเองของเยาวชนที่จะทำงานร่วมกับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านสิ่งแวดล้อม ในฐานะที่เยาวชนเป็นคนรุ่นใหม่ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบกับวิถีการดำรงชีวิตของเยาวชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตด้วยความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเยาวชนได้ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน จนกล่าวได้ว่า เยาวชนทุกคนจะต้องเป็น “Green Generation” ที่คอยพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้น การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมควรต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ควบคู่กันไปกับการฟื้นฟูด้วยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

4) ความสามารถในการใช้สิทธิทางการเมืองนั้น แสดงถึงศักยภาพของเยาวชนในการใช้ความคิดเชิงพิจารณาของเยาวชนว่า มีความเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ การให้ความสนใจการเมือง ติดตามข่าวสาร ความเป็นไปของเหตุการณ์บ้านเมือง ภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมทั้งภายในชุมชน ระดับประเทศและระหว่างประเทศ ถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่เยาวชนควรจะได้รับ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งการที่เยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้จากเหตุการณ์จริงจะเป็นประสบการณ์ตรงที่ทำให้เกิด “ความรู้เท่าทัน” เมื่อเยาวชนที่ได้รับการส่งเสริมที่ดีและเหมาะสม มีสุขภาพจิตดี สามารถมีสัมพันธภาพและรักษาสัมพันธภาพกับผู้อื่นไว้ได้อย่างราบรื่นปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข เรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพที่มีจะส่งผลให้การดำเนินชีวิตเป็นไปได้อย่างมีคุณภาพในอนาคต

บทบาทหน้าที่ของเยาวชน

สมพร เทพสิทธา (2540 : 24 – 57) ได้กล่าวถึงบทบาทของเยาวชนที่ควรมี สรุปได้ดังต่อไปนี้

1) บทบาทต่อตนเอง คือเป็นผู้ใฝ่พัฒนาอยู่เสมอ เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ความสุขความสำเร็จ การมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า

2) บทบาทต่อผู้อื่น เยาวชนควรมีความเคารพเชื่อฟังและมีความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ ผู้มีพระคุณ คบเพื่อนที่ดี ทำตนเป็นมิตรที่ดีของเพื่อน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

3) บทบาทต่อสังคม เยาวชนควรมีส่วนช่วยในการสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากผู้ด้อยโอกาส ช่วยในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ช่วยในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อมช่วยในการพัฒนาสังคม เช่น พัฒนาชุมชนเมือง ชุมชนชนบท

4) บทบาทต่อสถาบันชาติ เยาวชนควรร่วมกันในการรักษาและส่งเสริมสถาบันชาติให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง ส่งเสริมและรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

5) บทบาทต่อสถาบันศาสนา เยาวชนควรช่วยกันในการรักษาและส่งเสริมสถาบันศาสนา ซึ่งเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของคน

6) บทบาทต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เยาวชนควรมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เทิดทูนและรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ให้มั่นคงสถิตสถาพรตลอดไป

ลักษณะของเยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม กล่าวคือ จะต้องมีธรรมะในการดำเนินชีวิต ได้แก่

1) การเสียสละต่อส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เพราะถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน จะทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมั่นคง

2) การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพราะถ้าสมาชิกในสังคมยึดมั่นในระเบียบวินัย รู้และเข้าใจสิทธิของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุข เช่น ข้าราชการทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างดีที่สุด ก็ย่อมทำให้เป็นที่ประทับใจรักใคร่ของประชาชนผู้มารับบริการ

3) ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญ เพราะหากสมาชิกในสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของประเทศชาติมาเป็นของตน รวมทั้งผู้นำประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริต ก็จะทำให้สังคมมีแต่ความเจริญ ประชาชนมีแต่ความสุข

4) ความสามัคคี ความรักใคร่กลมเกลียวปรองดองและร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็ง แต่หากคนในสังคมเกิดความแตกแยกทั้งทางความคิดและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน จะทำให้สังคมอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด

5) ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่ว ถ้าสมาชิกในสังคมมีหิริโอตตัปปะ มีความเกรงกลัวและละเอียดในการทำชั่ว สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข เช่น นักการเมืองจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงกิน ไม่เห็นแก่ประโยชน์พวกพ้อง โดยต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ ประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงการเป็นเยาวชนที่ดีมีความสำคัญต่อตนเองและประเทศชาติ ดังนี้

(1) ความสำคัญต่อตนเอง เยาวชนที่ดีต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต คิดดี ทำดี เพื่อตนเองและเพื่อส่วนรวม ปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จะทำให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันและกัน เป็นที่รักของคนรอบข้าง

(2) ความสำคัญต่อส่วนรวม เมื่อเยาวชนได้รับการปลูกฝังให้เป็นเยาวชนที่ดีแล้วก็จะ เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต และถ้าประเทศชาติมีพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของสังคม และนำหลักประชาธิปไตยมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตน ก็ย่อมทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

(3) ความสำคัญต่อประเทศชาติ เมื่อสังคมมีเยาวชนที่ดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ย่อมเป็นพื้นฐานทำให้เกิดพลเมืองดีในอนาคต และเมื่อสังคมมีพลเมืองที่ดี ย่อมนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ บทบาทหน้าที่ของเด็กและเยาวชนไทย ได้ถูกเขียนไว้อย่างชัดเจนในหนังสือเรียน

วิชาหน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไว้ดังนี้ (ไพศาล ภูไพบูลย์ และคณะ)

1) เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว เยาวชนในสถานภาพของการเป็นบุตรควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 1.1) เคารพเชื่อฟังบิดามารดา
- 1.2) ช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้
- 1.3) ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย สรุ่ยสร่าย
- 1.4) มีความรักใคร่ปรองดองในหมู่พี่น้อง
- 1.5) ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
- 1.6) ประพฤติตนให้สมกับเป็นผู้ดำรงวงศ์ตระกูล

2) เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน เยาวชนในฐานะนักเรียนควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 2.1) รับผิดชอบในหน้าที่ของนักเรียน คือ ตั้งใจเล่าเรียน ประพฤติตนเป็นคนดี
- 2.2) เชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของครูอาจารย์
- 2.3) กตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์
- 2.4) รักใคร่ปรองดองกันในหมู่เพื่อนนักเรียน
- 2.5) ส่งเสริมเพื่อนในทางที่ถูกที่ควร

3) เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ชุมชนคือสังคมขนาดเล็ก เช่น หมู่บ้านหรือกลุ่มคน โดยเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ จึงต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนดังนี้

3.1) รักษาสุขลักษณะของชุมชน เช่น การทิ้งขยะให้เป็นที่ ช่วยกำจัดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ เป็นต้น

3.2) อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ไม่ขีดเขียนทำลายโบราณวัตถุในชุมชน ช่วยกันดูแลสาธารณสมบัติ

3.3) มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน

4) เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของประเทศไทย

- 4.1) เข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
- 4.2) ปฏิบัติตนตามกฎหมาย
- 4.3) ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง
- 4.4) ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
- 4.5) สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทย
- 4.6) ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางราชการจัดขึ้น
- 4.7) ประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร
- 4.8) ประหยัดและอดออม

จากบทบาทหน้าที่ของเยาวชนที่สรุปมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเยาวชนนั้นจะมีบทบาททั้งต่อตนเอง ชุมชน สังคม และระดับประเทศชาติ ซึ่งในแต่ละบทบาทล้วนมีความสำคัญแตกต่างกันออกไป ในงานวิจัยนี้ จึงมุ่งเน้นการเสริมสร้างบทบาทที่มีอยู่ของเยาวชนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเน้นบทบาทต่อการพัฒนาตนเองและชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับบริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท

ในอดีตการให้ความหมายของสังคมแต่ละประเภทสามารถแยกออกได้อย่างชัดเจนว่า สังคมชนบท คือ สังคมที่ไม่เน้นความเจริญทางด้านวัตถุมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยเรียบง่าย ผู้คนในสังคมมีความสัมพันธ์กันแบบครอบครัว ปัญหาของสังคมไม่ซับซ้อนมากนัก และสังคมเมือง คือ สังคมที่เป็นศูนย์กลางของความเจริญทางด้านวัตถุมีประชากรหนาแน่น และมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ปัญหาของสังคมมีความซับซ้อนและในสังคมแต่ละประเภทก็จะมีกลุ่มคนที่รวมตัวกันอยู่และมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนสังคมที่เรียกว่าชุมชน (Community) ซึ่ง ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2525 : 3 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัยของคนและหมายความถึงกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นโดยมีความสนใจ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมายและจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยชุมชนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท แต่ปัจจุบันจากสถานะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกยุคโลกาภิวัตน์ กระแสของระบบสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันในบริบททางสังคมที่ทำให้สภาพของสังคมส่วนใหญ่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพสังคมแบบที่เรียกว่า “สังคมกึ่งชนบทกึ่งเมือง” ซึ่งจะมีลักษณะร่วมกันของความเป็นเมืองและชนบท ปัญหาของสังคมก็เป็นปัญหาที่ผสมผสานระหว่างปัญหาของสังคมเมืองและสังคมชนบท เช่น ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ปัญหาด้านการคมนาคม ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต เป็นต้น ส่งผลให้วิถีชีวิตของชุมชนชนบท ต้องเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองมากขึ้นแต่ยังไม่กลายเป็นชุมชนเมืองอย่างแท้จริง

สังคมชนบท (Rural Society)

ชนบท หมายถึง อาณาบริเวณที่อยู่นอกเขตเมือง เป็นเขตที่มีผู้คนอาศัยอยู่ต่อหน่วยพื้นที่น้อย ชีวิตความเป็นอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ กิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการเกษตรเป็นสำคัญ

1. ลักษณะทั่วไปของสังคมชนบท

สังคมชนบท คือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน มีการกระทำต่อกันภายใต้บรรทัดฐานเดียวกัน ผู้คนในชุมชนจะมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความสนใจร่วมกัน มีความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ แม้ว่าจะมีการแข่งขัน การขัดแย้งกันบ้าง ซึ่งจะมีกลุ่มสังคม เช่น ละครแวบ้าน หมู่บ้าน ตำบล เพื่อช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการของผู้คนในสังคม

สังคมชนบทเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ อาชีพปลูกข้าว ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ พวกที่อยู่ริมทะเลก็มีอาชีพทำการประมง ทั้งนี้แล้วแต่สภาพแวดล้อม ชาวชนบทอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มีความเคยชิน และมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับธรรมชาติและอาชีพเกษตร แต่มักขาดทักษะในด้านการประกอบการ และการจัดการแบบทันสมัย ซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไปพอสรุปได้ ดังนี้ (ณรงค์ เสงี่ยมประชา, 2544 : 26-28)

1.1 ครอบครัวชนบทเป็นหน่วยเศรษฐกิจ กล่าวคือ ทุกคนที่เป็นสมาชิกในครอบครัวจะทำทุกอย่าง จะมีการแบ่งงานกันทำ เช่น ลูกสาวทำงานบ้าน ลูกชายไปช่วยพ่อแม่ทำไร่นา

1.2 ในละแวกบ้านเดียวกันมักจะประกอบอาชีพคล้าย ๆ กัน มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะประกอบอาชีพเหมือน ๆ กัน และวิถีการดำเนินชีวิตเหมือนกัน

1.3 ลักษณะของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย สมาชิกประกอบด้วยหลาย ๆ ครอบครัว ซึ่งเป็นเครือญาติกันมาอยู่รวมในครัวเรือนเดียวกันหรือบริเวณใกล้เคียงกัน แบ่งหน้าที่กัน โดยผู้ชายจะเป็นหัวหน้าครอบครัว ทำงานเพื่อเลี้ยงครอบครัว ผู้หญิงจะทำหน้าที่เป็นแม่บ้านดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว

1.4 วัดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา เป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาและอบรมบ่มนิสัยแก่ประชาชน ค่านิยมในเรื่องคุณความดีทางศาสนาเป็นตัวควบคุมความประพฤติของคนในชุมชน

1.5 ชาวชนบทส่วนใหญ่ยึดมั่นอยู่กับประเพณีเดิมเป็นอย่างดีไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง

1.6 ชาวชนบทจะพึ่งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทำให้ผูกพันกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไสยศาสตร์ โขคลาง หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

1.7 ชาวชนบทส่วนใหญ่ จะยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางศาสนา และเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น งานบวช งานศพ และงานบุญต่าง ๆ

1.8 ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ต่ำมาก มีประชากรไม่ค่อยหนาแน่น และมักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ

ชุมชนชนบท (Rural Community) จึงมีลักษณะที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อย ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องเชื้อชาติวัฒนธรรม รักหมู่คณะ สมัคสมานสามัคคีกัน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม คือ การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์แบบพึ่งพาธรรมชาติ มีเศรษฐกิจเป็นแบบพอเพียงเลี้ยงตนเอง (สนธยา พลศรี, 2547 : 31-32)

2. ปัญหาสังคมที่จัดว่าเป็นปัญหาในสังคมชนบทไทย มีดังนี้ (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2537 : 31-233)

2.1 ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย เช่น โรคขาดสารอาหาร เพราะขาดความรู้เกี่ยวกับคุณภาพอาหาร การบริการทางการแพทย์ และการอนามัยไม่ทั่วถึงเนื่องจากอยู่ห่างไกล การรักษาพยาบาลไม่ถูกวิธี เป็นต้น

2.2 ปัญหาด้านการศึกษา เนื่องจากชนบทอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครอง จึงทำให้ขาดแคลนสถานศึกษา ครูผู้สอน และอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย รวมถึงรายได้ไม่เพียงพอกับการส่งเสียให้ลูก ๆ ได้เรียนในระดับสูงได้

2.3 ปัญหาการขาดแคลนที่ดินเพื่อใช้ทำมาหากิน อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการดังต่อไปนี้

- 1) ประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็ว แต่เนื้อที่ดินที่ถือครองมีจำกัด
- 2) ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่า ซึ่งอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม
- 3) ความอุดมสมบูรณ์ของดินเสียไปเพราะการใช้ดินอย่างผิดวิธีทำให้ดินเสื่อม

คุณภาพ

2.4 ปัญหาความยากจน อาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น

- 1) ในชนบทมักจะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ทำให้มีค่าใช้จ่ายในครอบครัวสูงมาก
- 2) การเพาะปลูกไม่ได้ ผลผลิตเท่าที่ควร
- 3) การใช้ เวลาว่างจากการทำนาทำไร่ ไปในทางที่ไร้ประโยชน์ แทนที่จะหารายได้เสริม

สังคมเมือง (Urban Society)

เมือง คำนิยามที่ใช้กำหนดอาณาบริเวณใดอาณาบริเวณหนึ่งเป็นเขตเมืองของแต่ละประเทศ ซึ่งมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยบางประเทศใช้ขนาดจำนวนประชากรในอาณาบริเวณใดอาณาบริเวณหนึ่งเป็นตัวชี้วัด และก็มีบางประเทศใช้ความหนาแน่น หรือจำนวนประชากรต่อตารางกิโลเมตรมากำหนดนิยามคำว่าเมือง แต่สำหรับประเทศไทย “เขตเมือง” หมายถึง กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และเขตเทศบาล ซึ่งได้แก่ ท้องถิ่นที่ได้มีพระราชกฤษฎีกาออกตามความในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แบ่งเป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร

สังคมเมือง หมายถึง บริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เป็นศูนย์กลางของความเจริญต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก ประชาชนประกอบอาชีพหลากหลาย ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน การทำงานในสังคมจะมีการแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจน ไม่เหมือนในสังคมชนบทที่คน ๆ หนึ่ง มีการทำงานที่หลากหลาย โดยมากมักจะติดต่อกันด้วยตำแหน่งหน้าที่การงาน ความจริงใจที่มีต่อกันน้อยมาก ความสัมพันธ์ของชาวเมืองมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ครอบครัวในสังคมเมืองมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดเล็ก (ครอบครัวเดี่ยว) สมาชิกในครอบครัวมักจะประกอบอาชีพแตกต่างกัน วัดเป็นเพียงแหล่งประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ไม่ได้เป็นศูนย์กลางจิตใจเหมือนกับสังคมชนบท พฤติกรรมของชาวเมืองจะยึดกฎหมายเป็นหลัก เศรษฐกิจในสังคมเมืองจะมีความยุ่งยากมาก (ณรงค์ เส้งประชา, 2544 : 42-43)

1. ลักษณะทั่วไปของสังคมเมือง (ณรงค์ เส้งประชา, 2544 : 42-43)

1.1 ประชาชนอยู่กันอย่างแออัด หนาแน่น ทั้งนี้เนื่องจากสังคมเมืองมักจะเป็นศูนย์กลางของการติดต่อค้าขาย การพาณิชยกรรม การศึกษา การปกครอง ฯลฯ

1.2 ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีลักษณะเป็นแบบตัวใครตัวมัน การติดต่อระหว่างบุคคลมักจะเป็นแบบพิธีการ ความสัมพันธ์ส่วนตัวมีน้อย แม้บ้านเรือนจะตั้งอยู่ใกล้กันก็มักจะไม่ค่อยรู้จักกัน

1.3 ลักษณะของครอบครัวจะเป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อลูกแต่งงานมีครอบครัวก็จะแยกบ้านออกมาเป็นของตัวเอง การทำหน้าที่ของคนในครอบครัวทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างก็ต้องทำงานและมีอาชีพเป็นของตนเอง

1.4 ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมีมาก เนื่องจากสังคมเมืองเป็นศูนย์รวมของบุคคลหลายระดับหลายอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ จึงมีลักษณะแตกต่างกันมาก

1.5 วัตถุนิยมมากกว่าด้านจิตนิยม สังคมเมืองมักจะเน้นด้านวัตถุนิยม ประชาชนส่วนใหญ่ต้องดิ้นรนขวนขวายหาเลี้ยงชีพ มีการแข่งขันกันตลอดเวลา ทำให้ความสัมพันธ์ทางจิตใจลดน้อยลงไป

1.6 มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากสังคมเมืองเป็นศูนย์กลางของความเจริญในด้านต่าง ๆ จึงทำให้อารยธรรมและขนบธรรมเนียมของต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลมาก และจากความหลากหลายทำให้เกิดความเคยชินกับสิ่งแปลก ๆ

1.7 โดยทั่วไปการควบคุมสังคม อาศัยกฎหมายเป็นสำคัญ มีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ควบคุมและใช้กฎหมายบังคับลงโทษผู้ปฏิบัติผิดระเบียบวินัยของสังคม

1.8 ลักษณะของการตั้งบ้านเรือนในเขตเมืองส่วนใหญ่จะขยายขึ้นไปเป็นแนวตั้ง

เนื่องจากที่ดินมีราคาแพงมาก และมีประชากรหนาแน่น ซึ่งต่างจากในชนบทซึ่งบ้านเรือนจะขยายออกไปในทางแนวนราบ

1.9 ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ต้องแก่งแย่งแข่งขันกันในทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งได้มาด้วยการแลกเปลี่ยนกัน ด้วยเงินหรือวัตถุอื่น ๆ แต่ไม่ใช่ด้วยจิตใจหรือแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ชุมชนเมือง (Urban Community) จึงเป็นชุมชนที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับชุมชนชนบท มีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มาก มีการเพิ่มของประชากรสูง ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรม การค้าและบริการ การผลิตเพื่อธุรกิจการค้ามากกว่าเพื่อบริโภคเอง มีโครงสร้างทางสังคมที่สลับซับซ้อน การควบคุมทางสังคมใช้การควบคุมโดยกฎหมายเป็นหลัก ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นทางการตามสถานภาพและบทบาทของแต่ละคน มีความผูกพันกับชุมชนน้อย ขาดเอกลักษณ์ของชุมชน (สนธยา พลศรี, 2547 : 80-81)

2. ปัญหาสังคมที่จัดว่าเป็นปัญหาในสังคมเมือง

เนื่องจากสังคมเมืองเป็นแหล่งรวมของความเจริญในด้านต่าง ๆ และเป็นแหล่งที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ดังนั้นจึงเป็นแหล่งที่มีปัญหายุ่งยากต่าง ๆ มากมาย ดังต่อไปนี้ (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2537 : 234-239)

2.1 ปัญหาอาชญากรรม หมายถึง การกระทำความผิดทางอาญาอันมีผลต่อการดำรงชีวิตของประชากรในสังคม ซึ่งอาจมีสาเหตุที่นำไปสู่การประกอบอาชญากรรม ดังนี้

1) การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย จึงหาทางออกด้วยการประกอบอาชญากรรม

2) สภาพครอบครัวที่มีปัญหาขาดความอบอุ่น

3) ฐานะทางเศรษฐกิจจากการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่พบว่า ผู้ที่ประกอบอาชญากรรม มักจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน มีสภาพจิตใจไม่ปกติเนื่องจากต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดตลอดเวลา

4) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสังคมวัตถุนิยม เมื่อมีความต้องการมาก ๆ ก็อาจจะทำให้ประกอบอาชญากรรมได้

5) การว่างงาน เมื่อเกิดการว่างงานไม่มีรายได้ จะทำให้สภาพจิตใจหรืออารมณ์ไม่สงบ และมักจะใช้เวลาว่างไปทางอบายมุขต่าง ๆ

6) ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม ขาดการศึกษาอบรมทางจิตใจที่ดี

2.2 ปัญหาเสพติดให้โทษ เป็นปัญหาที่ร้ายแรงมากของสังคม เนื่องจากปัญหาเสพติดเป็นสาเหตุของปัญหาด้านอื่น ๆ ตามมาอีกมากมายหลายประการ เช่น อาชญากรรม ปัญหาความยากจน เป็นต้น ซึ่งเป็นการบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมและความมั่นคงของชาติ

2.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นอากาศ เสียง น้ำ หรือดิน

2.4 ปัญหาค่าครองชีพผิวดเคืองและการย้ายถิ่นชั่วคราว เพื่อเข้ามาทำมาหากินในเมือง เป็นเหตุให้เกิดชุมชนแออัด ปัญหาคนไม่มีงานทำและปัญหาอาชญากรรม

2.5 ปัญหาด้านการจราจร เนื่องจากสังคมเมืองเป็นสังคมที่มีประชากรจำนวนมาก และทุกคนก็ต้องเดินทางเพื่อประกอบอาชีพ จึงทำให้เกิดการแย่งพื้นที่ถนนที่ใช้เดินทาง

2.6 ปัญหาแหล่งกามารมณ์ ซึ่งเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการมั่วสุมของมิจฉาชีพ เป็นสาเหตุของอาชญากรรม การพนัน และยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น

2.7 วัฒนธรรมพื้นฐานกำลังเปลี่ยนไปเป็นวัฒนธรรมแบบวัตถุนิยมซึ่งกลายมาเป็นเครื่องกำหนดฐานะของบุคคลในสังคม จึงทำให้คนจำนวนไม่น้อยยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่ง “วัตถุ” โดยไม่คำนึงถึง วิธีการทำให้วัฒนธรรมทางจิตใจ เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกัน ต้องสูญสิ้นจากสังคมไปในที่สุด

การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองกึ่งชนบท

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2558) ได้อธิบายถึง “ความเป็นเมือง” โดยอ้างถึงพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2524 ที่ได้นิยามไว้ว่า “ความเป็นเมือง” (Urbanization) หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนกลายเป็นเมือง หรือการเคลื่อนย้ายของผู้คนหรือการดำเนินกิจการงานเข้าสู่บริเวณเมือง หรือการขยายตัวของเมืองออกไปทางพื้นที่ การเพิ่มจำนวนประชากร หรือในการดำเนินกิจการงานต่าง ๆ ที่มากขึ้น และได้นำเสนอแนวโน้มของ โลกในปี 2550 ว่าเป็น “โลกแห่งสังคมเมือง” ประเทศที่มีรายได้สูง (High Income Country) จะมีระดับความเป็นเมือง เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6 สำหรับประเทศที่มีรายได้น้อย (Low Income Country) และปานกลางระดับล่าง

(Lower - Middle Income Country) จะเป็นกลุ่มประเทศที่มีระดับการเติบโตด้านความเป็นเมืองที่สูงที่สุด ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นจากปัจจุบันจากร้อยละ 30 และร้อยละ 39 เป็นร้อยละ 48 และร้อยละ 57 ตามลำดับ และในฐานะที่ประเทศไทย เป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับบน (Upper- Middle Income Country) ที่มีแนวโน้มพัฒนาสูงความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเพื่อเข้าสู่สังคมเมืองที่มากยิ่งขึ้นส่งผลด้านดี เช่น การทำธุรกิจค้าขายเป็นไปด้วยความสะดวกสบายมากขึ้น จาก การที่คนอยู่กันอย่างหนาแน่น การขนส่งสินค้ามีต้นทุนต่ำ นอกจากนี้ยังมีผลทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลมากขึ้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้นอาจทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานของประชากรอันส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมเมืองที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นด้วย เช่น ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและรายได้ ปัญหาการบริการจากภาครัฐที่ไม่ทั่วถึง หรืออาจจะเป็นปัญหาจากการอพยพเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าว เป็นต้น

สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท (Semi-Urban, Semi-Rural Society)

ลักษณะความสัมพันธ์ในชุมชนแบบที่เป็นชนบทผสมกับหมู่บ้านหรือเมืองเล็ก มักเป็นสภาพที่พบในชุมชนชนบทที่อยู่ติดกับเมืองเป็นส่วนใหญ่ โดยมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

1. พื้นที่ในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ (ณรงค์ เส้งประชา, 2544 : 42-55)

1.1 ชุมชนชนบท ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิม คนในชุมชนทำอาชีพทำไร่ ทำสวน ใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนแบบครอบครัวขยาย

1.2 ชุมชนเมือง เป็นชุมชนใหม่ที่ขยายมาและเปลี่ยนแปลงมาจากชุมชนดั้งเดิม เป็นที่ตั้งของสถานที่ส่วนราชการ คอนโด ห้างสรรพสินค้า ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย ธุรกิจ ลักษณะทางสังคมต่างคนต่างอยู่

2. ลักษณะและกิจกรรมทางสังคม (สนธยา พลศรี, 2550 : 79-82)

ถ้าเป็นชุมชนใหม่ลักษณะทางสังคมจะเป็นต่างคนต่างอยู่ มีการรวมกลุ่มกันเฉพาะในส่วน ของทางสังคมธุรกิจ เพื่อการค้าขายเท่านั้น ส่วนชุมชนดั้งเดิมจะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอยู่สม่ำเสมอ

3. ลักษณะและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ชุมชนใหม่จะมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี เพราะมีรายได้ที่มั่นคง ผิดกับชุมชนดั้งเดิม ที่มีรายได้ได้น้อยกว่า เพราะมีวิถีชีวิตการดำรงอยู่แบบดั้งเดิม ไม่ได้ทำอาชีพเสริม ผลการเปลี่ยนเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทนี้ทำให้วิถีชีวิตของคนชนบทบางส่วนยังเปลี่ยนไปในรูปแบบต่าง ๆ กัน ดังนี้ (ณรงค์ เส้งประชา, 2544 : 44-51)

3.1 คนชนบทบางส่วนละทิ้งการทำงานภาคเกษตร และเดินทางเข้าสู่ตัวเมืองใหญ่ ๆ คนเหล่านี้ เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การก่อสร้าง ร้านค้า ตลอดจนรับจ้างทำงานในบ้านที่อยู่อาศัยของคนเมือง

3.2 คนชนบทที่เปลี่ยนการประกอบอาชีพจากการเป็นเกษตรกร หันมาประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น เป็นพ่อค้า ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ ช่างปูน การรับจ้างขนส่ง ฯลฯ แต่คนเหล่านี้ยังอาศัยอยู่ในท้องถิ่นชนบทของตน

3.3 คนชนบทที่ยังประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยทำนาในช่วงฤดูฝน ที่เรียกกันว่า "นาปี" พอช่วงฤดูแล้งที่ว่างงานในไร่นา คนชนบทเหล่านี้ก็จะทำงานอื่น ๆ เช่น งานหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ การจักสานกระบุง ตะกร้า การทอผ้า ทอเสื่อ เพื่อไว้ใช้และขายเป็นรายได้แก่ครอบครัว หรือทำงานในสาขาอุตสาหกรรมและอื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ครอบครัว

3.4 คนชนบทที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยการปลูกข้าวหรือพืชไร่ และในช่วงที่มีเวลาว่างจากการเกษตรก็จะรับจ้างทั่วไป เช่น ขุดดิน เลื่อยไม้ และซ่อมแซมบ้านเรือนให้แก่เพื่อนบ้าน ในท้องถิ่น หรืออพยพไปหางานทำในสาขาการเกษตรและนอกการเกษตรในท้องถิ่นอื่น ๆ และบางส่วนก็เข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ ๆ

4. ปัญหาของชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง

ปัญหาที่เป็นปัญหาของชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมืองจึงมีสภาพของปัญหาที่เป็นปัญหาร่วมกันของทั้งสังคมชนบทและสังคมเมือง สามารถยกตัวอย่างของสภาพปัญหา โดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2537 : 230-239)

4.1 ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- 1) การคมนาคมขนส่งระหว่างหมู่บ้านไม่สะดวก
- 2) โทรศัพท์สาธารณะไม่เพียงพอต่อความต้องการ
- 3) ไฟฟ้าสาธารณะไม่เพียงพอ และชำรุดทรุดโทรม
- 4) ทางระบายน้ำอุดตัน ขาดการดูแลปรับปรุง

4.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

- 1) ขาดการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ
- 2) ขาดการสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพ

4.3 ปัญหาด้านสาธารณสุขและอนามัย

- 1) การแพร่ระบาดของยาเสพติด
- 2) การให้บริการสุขภาพของผู้สูงอายุ เด็ก สตรีและคนพิการไม่ทั่วถึง
- 3) การแพร่ระบาดและการป้องกันโรคไข้เลือดออก โรคพิษสุนัขบ้า ฯลฯ

4.4 ปัญหาด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

- 1) ปัญหาการขาดแหล่งข้อมูลข่าวสาร แหล่งเรียนรู้ เพื่อการศึกษาความรู้
- 2) การขาดโอกาสทางการศึกษา
- 3) ปัญหาอาชญากรรม

4.5 ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 1) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง

2) ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น

4.6 ปัญหาการจราจรและการคมนาคม

- 1) ปริมาณรถเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ
- 2) ถนนที่ใช้เดินทางมีจำกัด หรือสภาพชำรุด
- 3) จำนวนอุบัติเหตุเพิ่มมากขึ้น

การปรับตัวของชุมชนในสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท

จากกรณีศึกษาเรื่องการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเขตชานเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น กรณีศึกษาตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการขยายตัวของเมืองส่งผลให้ประชากรของตำบลมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นจากเขตเมืองมาสู่ชานเมือง รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปจากการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาใช้ชีวิตแบบชุมชนเมืองเพิ่มขึ้น เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านมีการแข่งขันกันสูง ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้ชีวิตที่จะต้องทำตัวให้ทันสมัย หรือด้านการเรียน ทำให้เด็กมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชนน้อย จึงได้มีการดำเนินการสร้างเครือข่ายเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านและตำบลของตนเอง ให้สมาชิกเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการใช้เวทีประชาคมเป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายการทำงานของเด็กและเยาวชน ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนมีความมั่นใจ กระตือรือร้น เกิดความสามัคคี สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาชุมชนได้ โดยการทำงานร่วมกลุ่มกันในหมู่บ้าน (มนตรีศิริจันทร์ชื่น, 2551)

ในสังคมไทยในยุคปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคมอย่างมากมาจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้สภาพของสังคมไทยที่เป็นสังคมชนบทแท้ ๆ ลดจำนวนลงไปเรื่อย ๆ เปลี่ยนสภาพกลายเป็นสังคมเมือง หรือสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทมากขึ้น ซึ่งหมายถึงปัญหาของสังคมไทยมีมากขึ้นและมีความซับซ้อนของปัญหามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านคุณภาพชีวิตหรือปัญหาด้านเศรษฐกิจการจะแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจึงไม่อาจจะให้เป็นหน้าที่ของภาครัฐ หรือของระบบราชการแต่เพียงฝ่ายเดียว ชุมชนในสังคมเองก็ต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับหน้าที่ของชุมชนเองที่จะต้องเคลื่อนไหวและเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน เพราะชุมชนจะรู้และเข้าใจถึงสาเหตุ และสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดจนแสวงหาหนทางในการแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดีที่สุด ดังเช่น ตัวอย่างกรณีศึกษาของชุมชนในตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมการแก้ไขปัญหาของชุมชน

2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

เออร์วิน (Ervin, 1976, หน้า 138 อ้างถึงใน จิรนนท์ อังกาสิ, 2551) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า คือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องใน

การดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหาร่วมกัน การใช้วิทยากรที่เหมาะสมให้การสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

เออร์วิน (Erwin, 1976, p. 138 อ้างถึงใน กรองกาญจน์ เชิญชัยวชิรากุล, 2550) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ความหมายการมีส่วนร่วม

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์เริ่มอยู่กับชุมชน ซึ่งเกิดได้หลายลักษณะหลายรูปแบบและหลายวัตถุประสงค์จึงไม่มีนักวิชาการคนใดสามารถให้คำนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมได้อย่างครอบคลุมและถูกต้อง นอกจากนี้ ขอบข่ายเนื้อหาสาระของการมีส่วนร่วมยังไม่กระจ่างชัดเจนเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามคำว่ามีส่วนร่วม ตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่เน้นเฉพาะตามความสนใจของตน ดังนี้

รีตเดอร์ (Reeder, 1975 อ้างถึงใน ดร.ชนัน มหาขานิกะ, 2547) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม

ดูลาห์ (Douglass, 1970, p. 90 อ้างถึงใน จิรนนท์ อังคาสี, 2551) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่า เป็นคำที่มีความหมายกว้างและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน นักการศึกษาใช้คำนี้อ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์กิจกรรมหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาส่วนกลุ่มอื่น ๆ ใช้คำนี้ในความหมายของการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977, p. 6 อ้างถึงใน เทอดศักดิ์ จันเสวี, 2549) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมในทัศนะของการพัฒนาชนบทว่า การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยมีส่วนร่วมของประชาชน 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและทำด้วยวิธีการอย่างไร 2) มีส่วนในการดำเนินการโครงการ ตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ 3) มีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และ 4) มีส่วนในการประเมินผลโครงการ

กัสตาโว (Gustavo, 1992, p. 4 อ้างถึงใน ประพันธ์ เดชสวัสดิ์, 2552) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นโดยปกติทั่วไปเป็นที่เข้าใจกันว่า หมายถึงการเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนและลึกซึ้งไปกว่าเพียงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

หวัง (Whang, 1981, pp. 91 - 92 อ้างถึงใน กิตติ กรทอง, 2552) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึงกระบวนการในการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือของกลุ่มเพื่อให้สะท้อนถึง ความสนใจของตนหรือเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงานหรือทรัพยากรต่อสถาบันหรือระบบที่ ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของพวกเขา

ยาดาฟ (Yadav, 1980, p. 87 อ้างถึงใน โสภา มัดลิ่ง, 2551) ได้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วม ของประชาชน หมายถึงการร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับซึ่ง กระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึกต่อไปนี้ 1) การเข้าร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ 2) การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา 3) การเข้าร่วมในการติดตาม ประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา 4) การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

โอคเลย์ (Oakley, 1991, pp. 8-9 อ้างถึงใน วัลภา พรหมฤทธิ์, 2550) เห็นว่าการมีส่วนร่วม หมายถึงการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 ลักษณะต่อไปนี้คือ 1) เป็นการให้การช่วยเหลือ 2) เป็น การให้อำนาจ และ 3) เป็นงานขององค์กร โดยย้ำความสำคัญของการให้อำนาจว่า หมายถึงการมีส่วนร่วม การให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือพัฒนาทักษะขีดความสามารถในการบริหาร การมีส่วนร่วมจึงมี ความสัมพันธ์กับการให้อำนาจองค์กร เป็นปัจจัยพื้นฐานของการให้อำนาจและมักจะเป็นรากฐาน สำคัญของการให้ความช่วยเหลือด้วย ดังนั้นการช่วยเหลือการให้อำนาจและงานขององค์กร จึงมี ความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

เออร์วิน (Ervin, 1976, p. 138 อ้างถึงใน วัลภา พรหมฤทธิ์, 2550) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าคือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องใน การดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหาร่วมกัน การใช้วิทยาการที่เหมาะสมให้การสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

องค์การยูนิเซฟ (UNISEF, 1982 อ้างถึงใน กรองกาญจน์ เชิดชัยวิชิตกุล, 2550) ให้ความหมายเชิงปฏิบัติของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีอิสระในตนเองและ การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยโครงการนั้นจะประสบความสำเร็จเมื่อชุมชนเป็นผู้กำหนดความต้องการ และใช้ประโยชน์จากโครงการนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเมื่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ ถอนตัวออกไปแล้วโครงการนั้น ๆ ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไป

สหประชาชาติ (United Nation, 1981, p. 5 อ้างถึงใน เทอดศักดิ์ จันเสวี, 2549) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่าหมายถึงการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่า สามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการ ดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

พงศ์พันธ์ แก้วหาญ (2550, หน้า 40) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมของบุคคล ต่างๆ ในการตัดสินใจ การดำเนินการ ร่วมคิด ร่วมฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสำรวจปัญหา ร่วมลงทุน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ ป้องกันและแก้ไขปัญหาและร่วมประเมินผลใน

กิจการใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อพัฒนา ความสามารถของตนเอง และเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มบุคคลได้ร่วมกันกำหนดไว้

ถาวร พวงมณี (2547) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่บุคคลได้เข้ามาร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลาแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ดังนั้นการมีส่วนร่วมควรทำด้วยความสมัครใจ และตั้งอยู่บนพื้นฐานความเสมอภาคซึ่งการให้สมาชิกเข้ามามีส่วนในการปฏิบัติอย่างแท้จริง จะทำให้บุคคล ชุมชน เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุน มีความผูกพันและอุทิศพลังทุกอย่างเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

วัลภา พรหมฤทธิ์ (2550, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่เปิดโอกาส ส่งเสริม สนับสนุน ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมชื่นชมในผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลาย ๆ กิจกรรม โดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่

กิตติ กรทอง (2552) การมีส่วนร่วม หมายถึงการเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้คิดริเริ่มตัดสินใจ ปฏิบัติรับผิดชอบ แก้ปัญหาการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาความสามารถควบคุมทรัพยากรการร่วมกิจกรรมตามหลักประชาธิปไตย ตลอดจนการให้อำนาจการเข้าไปมีหน้าที่รับผิดชอบ

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึงการที่บุคคลกลุ่มคน หรือองค์กรได้ร่วมกันคิด แก้ไขปัญหา ร่วมดำเนินการและทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยร่วมกันวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือทำให้บุคคลได้ประโยชน์จากการกระทำสิ่งเหล่านั้น ซึ่งในที่นี้คือการให้กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม

ความหมายของวิถีชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 1075) ให้ความหมายของวิถีชีวิตว่า ทางดำเนินชีวิต เช่น วิถีชีวิตชาวบ้าน งามพิศ สัตย์สงวน (2545 : 10) กล่าวว่า นักมานุษยวิทยาส่วนมากเห็นพ้องต้องกันว่า “วัฒนธรรม คือ แนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม ทำให้สมาชิกของสังคมมีชีวิตอยู่ได้” การนิยามวัฒนธรรมดังกล่าว จะทำให้ได้วัฒนธรรมระบบต่าง ๆ หรือได้วัฒนธรรมในความหมายวิถีชีวิตหรือชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกด้าน วิถีชีวิตในความหมายหนึ่ง คือ ระบบวัฒนธรรม ซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้น มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ โดยแต่ละสังคมย่อมมีแนวทางหรือวิถีชีวิตบางอย่างที่แตกต่างกันและอาจจะเหมือนกันในบางส่วน

วัฒนธรรมและความต้องการจำเป็นของมนุษย์ งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 46 -47) กล่าวว่า เราควรมองวัฒนธรรมว่า เป็นหนทางต่าง ๆ หรือเป็นแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีขึ้นเพื่อสนองความต้องการจำเป็น (Needs) ของมนุษย์ในการเอาชีวิตรอด มันเป็นวิธีการในการแก้ปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ของชีวิต ที่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ต้องจัดการหรือแก้ไขเพื่อสมาชิกของสังคมจะมีชีวิตรอดอยู่ได้ เมื่อความต้องการจำเป็นของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง มนุษย์โดยทั่วไปมีความต้องการ จำเป็นอยู่ 3 ประการ คือ

1) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นวัตถุดิบของเครื่องใช้ต่าง ๆ (Biological needs) คือ ต้องการปัจจัย 4 นั่นเอง สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์เพื่อมีชีวิตรอดอยู่รอดได้คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ วัฒนธรรมที่สนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องอาศัยมันเพื่อสร้างบ้าน ผลิตภัณฑ์ของต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องทำมาหากิน และยารักษาโรค

2) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นทางสังคม (Social needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพ เช่น จำเป็นต้องมีทั้งเพศหญิงเพศชายเพื่อผลิตลูกหลานได้ มนุษย์เราเกิดมาเป็นทารกที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และต้องใช้เวลานานกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ช่วยตนเองได้ (ตรงข้ามกับสัตว์หลายชนิดที่ช่วยเหลือตัวเองได้เมื่อแรกเกิดและมีระยะเวลาในการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในเวลาอันสั้น จึงพึ่งตนเองได้ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่อีกต่อไป) ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการจัดระเบียบต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือกัน มีการแบ่งงานกันทำเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นในการมีชีวิตรอด ส่วนของวัฒนธรรมที่สนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ การจัดระเบียบทางสังคม (Social organization)

3) มนุษย์มีความต้องการจำเป็นด้านจิตใจ (Psychological needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพเช่นกัน มนุษย์มีสมองขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อมีชีวิตรอดอยู่รอดได้ มนุษย์จำเป็นต้องฉลาดกว่าสัตว์อื่น ๆ เพราะเราวิ่งไม่เร็ว และไม่มีเขี้ยวเล็บเป็นอาวุธป้องกันตัว มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย และต้องหาทางจัดการกับเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ครอบครัวยุคใหม่ โรคภัยไข้เจ็บ ความตายความลึกลับต่าง ๆ ความคิดเกี่ยวกับนรกสวรรค์และโลกหน้า มนุษย์จำเป็นต้องจัดการกับปัญหาเหล่านั้น เพื่อมีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตต่อไป วัฒนธรรมด้านสนองความต้องการจำเป็นด้านนี้ของมนุษย์ คือ ระบบความเชื่อ (Ideology)

ปัญหาพื้นฐานของมนุษย์และวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 47 - 48) กล่าวว่า ประชากรในกลุ่มหรือสังคมต่าง ๆ ต้องแก้ปัญหาพื้นฐานหลายอย่าง และต้องดำเนินการแก้ไขโดยวัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ปัญหาพื้นฐานของมนุษย์ มีดังนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับความต้องการทางเพศและการควบคุมเพศสัมพันธ์ วัฒนธรรมที่จัดการด้านนี้ คือ ระบบเครือญาติ (Kinship)

2) ปัญหาปากท้อง การหาอาหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งอาหาร น้ำ เครื่องมือเครื่องใช้จำเป็นสำหรับ

ชีวิตวัฒนธรรมด้านการจัดการกับปัญหานี้ คือ การจัดระเบียบเศรษฐกิจ (Economic organization) หรือระบบเศรษฐกิจ

3) ปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งและการควบคุมทางสังคม เพื่อทำให้เกิดความสามัคคี มีระเบียบสังคม วัฒนธรรมที่เข้าจัดการปัญหานี้ คือ การจัดระเบียบทางการเมือง (Political organization) หรือระบบการเมืองการปกครอง

4) ปัญหาในการอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคม วัฒนธรรมที่จัดการกับปัญหานี้ คือ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และระบบการศึกษา

5) ปัญหาเกี่ยวกับความลึกลับ อำนาจเหนือธรรมชาติ ภูตผีปีศาจ พระเจ้า วัฒนธรรมที่เข้าจัดการปัญหานี้ คือ ศาสนาและระบบความเชื่อ

6) ปัญหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บสุขอนามัย วัฒนธรรมด้านที่เข้าจัดการกับปัญหานี้ คือ การแพทย์และสาธารณสุข

7) ปัญหาเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบสัญลักษณ์ในการสื่อสาร ติดต่อกัน ส่วนวัฒนธรรมที่จัดการกับปัญหานี้ คือ ระบบสื่อสาร

8) ปัญหาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และความต้องการแสดงออกของมนุษย์ วัฒนธรรมด้านที่เข้าจัดการกับปัญหานี้ คือ ศิลปะ

9) ปัญหาเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ การใช้เวลาว่างของมนุษย์ วัฒนธรรมด้านที่จัดการกับปัญหานี้ คือ นันทนาการ

ระบบวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 50) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ หนทางหรือวิธีต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์ วิธีแก้ปัญหาแต่ละอย่าง ทำให้ได้วัฒนธรรมแต่ละด้านหรือได้ระบบวัฒนธรรมต่าง ๆ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงมี 2 ประเภท (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545 : 12) คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Culture Change)

1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยยึดบรรทัดฐานทางสังคมเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นความแตกต่างในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนที่เข้าสัมพันธ์กันความแตกต่างในบทบาทของผู้เข้าสัมพันธ์ และความแตกต่างในเป้าหมายหรือการทำหน้าที่ของสถาบันทางสังคม

2) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง ความแตกต่างในระบบวัฒนธรรมหรือเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบย่อยของวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัวและเครือญาติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง การขัดเกลาทางสังคมและการศึกษา ระบบศาสนาและความเชื่อ อุดมการณ์ ประเพณีพิธีกรรม สัญลักษณ์ สถานภาพและบทบาท โลกทัศน์ รวมทั้ง

วัฒนธรรมทางวัตถุด้วย เมื่อนำมาเปรียบเทียบในเวลาที่แตกต่างกันไปปรากฏการณ์ดังกล่าวแยกเป็นองค์ประกอบย่อยได้ 6 อย่าง (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545 : 10) ที่สัมพันธ์กัน คือ

1) กำหนดปรากฏการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลง (Identity of Change) หมายถึง การกำหนดหรือบ่งชี้ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เฉพาะที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

2) ระดับของการเปลี่ยนแปลง (Level of Change) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ 6 ระดับ

(2.1) ระดับปัจเจกชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ความเชื่อความหวัง แรงจูงใจและเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน

(2.2) กลุ่มคน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนพฤติกรรมของความสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่มต่าง ๆ

(2.3) ระดับองค์กร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและการทำหน้าที่ขององค์กร หรือการเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ ขององค์กร

(2.4) ระดับสถาบัน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในแบบแผนต่าง ๆ ของสถาบันของสังคมประเภทต่าง ๆ

(2.5) ระดับชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในชุมชนชนบทหรือชุมชนเมือง

(2.6) ระดับสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบชนชั้นหรือโครงสร้างทางสังคม

3) ระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลง (Duration of Chang) หมายถึง ระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงสั้น ๆ หรือระยะยาว

4) ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction of Chang) หมายถึง ตัวบ่งชี้ของการเปลี่ยนแปลงว่าพัฒนาก้าวหน้าหรือเสื่อมลง แบบแผนการเปลี่ยนแปลงอาจจะเป็นวงจรหรืออาจจะเป็นการปฏิรูปหรือปฏิวัติ

5) ขนาดน้ำหนักของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) มี 3 ระดับ คือ เปลี่ยนแปลงน้อย ไม่ได้เปลี่ยนโครงสร้าง เปลี่ยนแปลงมากขึ้นและเป็นการปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงมากเพราะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม

6) อัตราการเปลี่ยนแปลง (Rate of Chang) หมายถึง เปลี่ยนแปลงช้า ๆ หรือรวดเร็ว หรืออย่างต่อเนื่องไปเรื่อย

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเมือง

การขยายตัวของชนเมือง เป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง เมื่อชนเมืองมีประชากรเคลื่อนย้ายเข้าไปตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากขึ้น มีความเจริญทั้งด้านสาธารณูปโภค และอุปโภค สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ส่วนหนึ่งของลักษณะกระบวนการกลายเป็นเมืองนั่นเอง การขยายตัวของเมืองขนาดใหญ่ในหลาย ๆ ประเทศ ทำให้เกิดชุมชนเมืองขึ้นใหม่ในเขตชนเมืองที่อยู่โดยรอบจนเกิดเป็นชุมชนเมืองที่เรียกว่า มหานคร (Metropolis) ซึ่งเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่

ใหญ่ที่ล้อมรอบด้วยเมืองหลาย ๆ เมือง การเติบโตและการกระจายตัวของพื้นที่ที่เป็นมหานคร จะเป็นอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นพื้นที่เมืองประเภทใหม่ที่เรียกว่า มหานครหลวง (Megalopolis) ที่ประกอบไปด้วยมหานครหลาย ๆ มหานคร

ราชบัณฑิตยสถาน (2524 : 409) อธิบายว่า ความเป็นเมือง หมายถึง กระบวนการที่ชุมชน กลายเป็นเมือง หรือการเคลื่อนย้ายของผู้คนหรือการดำเนินกิจการงานเข้าสู่บริเวณเมืองหรือการ ขยายตัวของเมืองออกไปทางพื้นที่ การเพิ่มจำนวนประชากร หรือในการดำเนินกิจการงานต่าง ๆ มาก ขึ้น

สถิติ นิยมญาติ (2526 : 2) อธิบายว่า ความเป็นเมือง เป็นกระบวนการของ “การกลาย สภาพ” (A process of becoming) อย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นการเปลี่ยนสภาพจากสภาวะที่ไร้ความ เป็นเมืองไปสู่สภาวะของความเป็นเมือง หรือไม่ก็เปลี่ยนสภาวะจากการกระจุกที่มีความหนาแน่นมาก

จูเลียส โกลด์ และวิลเลียม แอล โคลบ (Gould and Kobb 1964 : 739) อธิบายว่า ความ เป็นเมืองมีหลายความหมายดังนี้

1. ความเป็นเมือง อาจหมายถึง การกระจาย (Diffused) ของอิทธิพลสังคมเมืองไปสู่สังคม ชนบท คำว่า “อิทธิพล” ที่ได้กระจายไปนั้นหมายถึงชนบทรรมนิยมและลักษณะ (Trait) ของเมือง
2. ความเป็นเมือง หมายถึง ปรากฏการณ์ของลักษณะสังคมเมืองที่เกิดขึ้น หรือลักษณะของ สังคมเมืองในแง่ประชากร คำนิยามนี้พบเสมอ ๆ ในหนังสือของสังคมวิทยาชนบท กล่าวคือ การ ปฏิวัติทางด้านวัฒนธรรมในเขตชนบทได้กลายเป็นวัฒนธรรมแบบสังคมเมือง
3. นักประชากรศาสตร์เข้าใจความเป็นเมืองว่าเป็น กระบวนการของประชากรที่มารวมกันอยู่ อย่างหนาแน่น มีความหมายสำคัญที่ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการเคลื่อนไหวจากที่ไม่ใช่สังคมเมือง ไปเพื่อให้ถึงความสมบูรณ์ของลักษณะเมืองของประชาชนที่มารวมอยู่อย่างหนาแน่น
4. ความเป็นเมือง เป็นกระบวนการของการรวมตัวอยู่อย่างหนาแน่นของประชากรซึ่งใน อัตราของประชากรในเมืองต่อประชากรทั้งหมดที่เพิ่มขึ้น

เจ. จอห์น พาเลน (Palen 1987 : 9) อธิบายว่า ความเป็นเมือง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากรของประเทศที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง อันเป็นผลมาจากการที่ประชาชน เคลื่อนย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองหรือไปตั้งถิ่นฐานอยู่กันหนาแน่นบริเวณใดบริเวณหนึ่งหรืออาจกล่าวอีก นัยหนึ่งว่าเป็นขบวนการ ซึ่งชนบทเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นเมืองนั่นเอง

ความเป็นเมือง เป็นกระบวนการทางนิเวศวิทยาอย่างหนึ่งที่มีรูปแบบการใช้ที่ดินและการ ขยายตัวของเมืองแตกต่างกันออกไป รูปแบบของกระบวนการทางนิเวศวิทยาที่นิยมนำมาใช้อธิบาย การขยายตัวของความเป็นเมืองมี 4 ทฤษฎีหลักดังนี้ (Wilson and Schulz, 1978 : 42 – 47)

1. ทฤษฎีรูปดาว (Star Theory) ริชาร์ด เอ็ม ฮูร์ด (Richard M. Hurd) อธิบายว่า การ ขยายตัวของเมืองนั้นเกิดมาจากบริเวณศูนย์กลางของเมืองที่เป็นที่รวมของเส้นทางคมนาคมสายหลัก ของเมือง อิทธิพลของเส้นทางคมนาคมจะมีผลทำให้เมืองขยายตัวออกไปตามเส้นทางรถยนต์ รถใต้ดิน และรถไฟ ประชาชนส่วนใหญ่จะนิยมอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นบริเวณใกล้เคียงกับเส้นทางคมนาคม

ดังกล่าวในระยะที่สามารถเดินไปถึงได้สะดวก ต่อมาภายในเมืองได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมดีขึ้น ประชาชนภายในเมืองนิยมใช้รถยนต์กันมากขึ้น พื้นที่ว่างที่อยู่ระหว่างเส้นทางคมนาคมก็จะมีประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่กันหนาแน่นมากขึ้น พื้นที่ว่างดังกล่าวก็เชื่อมต่อกันเป็นพื้นที่เดียวกัน

2. ทฤษฎีวงแหวน (Concentric Zone Theory) เออร์เนสต์ ดับบิว. บวร์เกสส์ (Ernest W. Burgess) อธิบายว่า การขยายตัวของเมืองจะมีลักษณะเป็นรูปแบบวงแหวน เป็นรัศมีวงกลมต่อเนื่องจากเขตศูนย์กลาง และแบ่งพื้นที่ของเมืองออกเป็น 5 เขต ดังนี้

เขตที่ 1 เป็นเขตศูนย์กลางธุรกิจ (The Central Business District : C.B.D.) ประกอบด้วยร้านค้า ห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ โรงแรม ธนาคาร และสำนักงานทางเศรษฐกิจ การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น เป็นเขตที่มีคนหนาแน่นเวลากลางวันเพื่อทำธุรกิจและงานตามหน่วยงานต่าง ๆ มีคนจำนวนน้อยที่ดื่มน้ำร้อนอยู่อย่างถาวร เพราะส่วนใหญ่จะเดินทางไปพักอาศัยอยู่ที่เขตรอบนอก

เขตที่ 2 เป็นเขตศูนย์กลางการขนส่ง (The zone in transition) หรือบางครั้งอาจเรียกว่าเป็นเขตขายส่งและอุตสาหกรรมเบา (Wholesale and light manufacturing zone) รวมทั้งเป็นย่านโรงงานอุตสาหกรรมเก่า ๆ เป็นเขตที่มีปัญหาสังคมจำนวนมาก เช่น มีอัตราของการก่ออาชญากรรมสูง เป็นบริเวณของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำที่อพยพมาจากชนบท พักอาศัยอยู่ในบ้านราคาถูกและทรุดโทรมใกล้ ๆ โรงงานอุตสาหกรรม เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน แต่เมื่อคนกลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ก็จะย้ายออกไปอยู่ในที่แห่งใหม่ กรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินในเขตนี้จะเป็นของชนชั้นสูงที่ดำเนินกิจการในลักษณะของการให้ผู้อื่นเช่า ผู้พักอาศัยในเขตนี้ มีจำนวนน้อยที่มีที่ดินเป็นของตนเอง

เขตที่ 3 เป็นเขตที่อยู่อาศัยของกรรมกรและผู้ใช้แรงงาน (The zone of workingmen's homes) ที่ย้ายออกมาจากเขตศูนย์กลางการขนส่ง สภาพที่อยู่อาศัยของคนในเขตนี้จะมีสภาพดีกว่าคนที่อาศัยอยู่ในเขตศูนย์กลางการขนส่ง บ้านเรือนจะปลูกอยู่ในระยะห่างกันไม่ชิดติดกันเหมือนกับสลัม และเมื่อครอบครัวใดมีฐานะดีขึ้นก็จะย้ายออกไปอยู่ในเขตชนชั้นกลางต่อไป

เขตที่ 4 เป็นเขตชนชั้นกลาง (The middle class zone) มีที่พักอาศัยประเภทห้องชุด โรงแรม บ้านเดี่ยวสำหรับครอบครัวเดียว ผู้อาศัยอยู่ในเขตนี้ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก ผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ พ่อค้า และรวมถึงชนชั้นผู้บริหารระดับกลาง

เขตที่ 5 เป็นเขตที่พักอาศัยชานเมือง (The commuters' zone) มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกในการเดินทางเข้าไปทำงานหรือประกอบธุรกิจในเมือง เขตนี้จะมีทั้งชนชั้นกลางค่อนข้างสูงและชนชั้นสูงที่เดินทางด้วยรถประจำทางและรถส่วนตัวเข้าไปทำงานเมืองและกลับออกมาพักอาศัยในเขตนี้

3. ทฤษฎีเสี้ยววงกลม (Sector Theory) โฮเมอร์ ฮอยต์ (Homer Hoyt) อธิบายว่า รูปแบบของการขยายตัวของเมืองจะเหมือนกับเสี้ยววงกลมหรือรูปขนมพาย (Pie-shaped) และในแต่ละเมืองจะพบว่า การขยายตัวของเมืองออกไปยังพื้นที่ด้านนอกจะเป็นรูปเสี้ยววงกลมหนึ่งเสี้ยววงกลมหรือมากกว่าหนึ่งเสี้ยววงกลม และการขยายตัวของเมืองจะมีลักษณะดังนี้

1) การขยายตัวของเมืองจะขยายออกไปตามเส้นทางการคมนาคมขนส่ง ที่เชื่อมไปยัง ศูนย์กลางทางการค้าและที่อยู่อาศัยบริเวณอื่น ๆ

2) การขยายตัวของเมืองจะขยายออกไปตามพื้นที่สูงและแม่น้ำ ลำคลองในเขตพัฒนา อุตสาหกรรม

3) การขยายตัวของเมืองจะขยายออกไปตามที่อยู่อาศัยของชุมชนชั้นสูงของสังคม ห้องพักอาศัยราคาสูงมักจะเกิดขึ้นบริเวณย่านธุรกิจใกล้ ๆ กับเขตที่อยู่อาศัยเก่า

4) เขตที่อยู่อาศัยค่าเช่าราคาสูง จะตั้งอยู่ติดกับเขตที่อยู่อาศัยค่าเช่าราคาปานกลาง

4. ทฤษฎีหลายจุดศูนย์กลาง (Multiple-nuclei Theory) ชวนซี ดี. แฮร์ริส และเอ็ดเวิร์ด แอล. อัลล์แมน (Chauncy D. Harris and Edward L. Ullman) อธิบายว่า การขยายตัวของเมือง เกิดมาจากหลายจุดศูนย์กลาง ไม่ได้เกิดมาจากศูนย์กลางที่ใดที่หนึ่งเพียงแห่งเดียว เพราะในยุค ปัจจุบันเมืองอุตสาหกรรม มีการพัฒนาศูนย์กลางด้านธุรกิจ ศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมและ ศูนย์กลางด้านที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นจากหลายแห่ง แฮร์ริสและอัลล์แมนได้เสนอแนวความคิดการขยายตัว ของเมืองว่าเกิดจากหลายจุดศูนย์กลางมี 4 ประการดังนี้

1) ธุรกิจแต่ละประเภท มีความต้องการใช้ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ แตกต่างกัน ธุรกิจที่ต้องการใช้ทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกเหมือนกัน จะมารวมตัวอยู่บริเวณ ที่มีทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ใช้เหมือนกัน เช่น เขตค้าปลีกจะตั้งอยู่ในทำเลที่ลูกค้า สามารถเดินทางเข้ามาซื้อสินค้าได้ง่ายและสะดวกจากทุกทิศทางของเมือง เขตเมืองท่าจะตั้งอยู่ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำหรือทะเล เขตอุตสาหกรรมหนักเป็นเขตที่ต้องการพื้นที่ขนาดใหญ่ที่ติดกับเส้นทาง คมนาคมขนส่ง เช่น แม่น้ำ ทะเล ถนน หรือใกล้กับเส้นทางรถไฟเพื่อสะดวกในการขนส่ง เป็นต้น

2) ธุรกิจที่เหมือนกันมักจะมีการรวมตัวอยู่บริเวณเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิง การค้าจากการเปรียบเทียบและเลือกซื้อสินค้าของลูกค้า เช่น ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์จะไปรวมกลุ่ม เป็นย่านขายรถยนต์ ทำให้ผู้ซื้อสามารถเปรียบเทียบคุณสมบัติและราคากับผู้ค้ารายอื่น ๆ ได้ง่าย

3) การใช้ที่ดินของธุรกิจที่แตกต่างกันทำให้เกิดความขัดแย้งต่อกันและไม่สามารถอยู่ ร่วมกันได้ เช่น พื้นที่สำหรับอยู่อาศัยไม่สามารถอยู่ในบริเวณเดียวกับเขตอุตสาหกรรม เพราะพื้นที่ สำหรับอยู่อาศัยต้องการความสงบ มีการขนส่งที่ดี และไม่มีปัญหามลภาวะ แต่เขตอุตสาหกรรมเป็น เขตที่มีเสียงดัง มีการขนส่งและใช้ยานพาหนะทั้งวัน และมีปัญหามลภาวะ

4) บริเวณที่มีราคาที่ดินสูงมากเป็นอุปสรรคทำให้ธุรกิจบางประเภทไม่สามารถเข้าไปทำ ธุรกิจได้ เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าที่ดินในราคาแพงทำให้ไม่คุ้มค่ากับการลงทุนและผลกำไรที่ ได้รับ นักลงทุนจึงต้องหาทำเลที่ตั้งแหล่งใหม่ที่เหมาะสมกับธุรกิจของที่จะดำเนินการ

สรุปได้ว่า ความเป็นเมือง เป็นกระบวนการที่ประชากรมาอยู่รวมกันมากขึ้น ทั้งด้านจำนวน และความหนาแน่น ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง อันเป็นผลทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากร เหล่านั้นเปลี่ยนไปสู่วิถีชีวิตแบบเมือง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

สืบเนื่องจากการดำเนินโครงการฯ ระยะแรกเป็นขั้นตอนกระบวนการที่มุ่งเน้น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนแรก เป็นกระบวนการทบทวนชุดประสบการณ์การแก้ไขปัญหาผ่านบริบทชุมชนในมิติต่าง ๆ ทรัพยากร ลมฟ้าอากาศ วิถีชีวิตและการปรับตัวของชาวบ้านตระแบกและบ้านโคกกระชาย รวมถึงโรงเรียนบ้านตระแบกจากอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาเชิงพัฒนาการ และส่วนที่สอง เป็นการศึกษาในประเด็นกระบวนการเรียนรู้สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน ซึ่งจากผลการดำเนินโครงการร่วมกับชุมชนพบว่า ยุคสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในโลกาภิวัตน์ ทำให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้เรื่องราวของภายนอกมากกว่าภายในชุมชนเอง เกิดกระบวนการผลักดันเยาวชนออกนอกชุมชน การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนที่ผ่านมาทั้งในระบบครอบครัวและโรงเรียน มุ่งเน้นด้านการให้ความรู้และเทคนิค ขาดกระบวนการฝึกฝนทักษะชีวิตผ่านการลงมือปฏิบัติ ทำให้เด็กและเยาวชนขาดความมุ่งมั่นอดทนที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการทำกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในชุมชนที่ผ่านมา จะเป็นลักษณะที่เป็นแรงผลักดันจากผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น ที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนดำเนินการ ซึ่งยังขาดกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจนและครบวงจร เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถคิดวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมว่ากิจกรรมใดควรทำหรือไม่อย่างไร เป็นการสร้างระบบคิดที่เด็กและเยาวชนสามารถนำไปใช้กับกิจกรรมการอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสมในอนาคต ดังนั้น ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัยในระยะที่สองนี้ จึงมุ่งเน้นไปที่การต่อยอดและพัฒนา “กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” โดยมีกระบวนการ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 กระบวนการและวิธีดำเนินงานวิจัย 13 ขั้นตอน

3.1.1 ช่วงการค้นหาประเด็นโจทย์วิจัย และการเลือกพื้นที่เป้าหมายวิจัย

1) เกณฑ์การเลือกพื้นที่เน้นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบริบทชุมชนกับบริบท กิ่งเมืองกิ่งชนบท คือ โรงเรียนบ้านตระแบก ซึ่งตั้งอยู่บ้านตระแบก หมู่ที่ 4 และบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 โดยสภาพพื้นที่ตำบลสลักได เป็นบริบทกิ่งเมืองกิ่งชนบทที่มีความหลากหลายในอาชีพและความเป็นอยู่ และด้วยสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนของตำบลสลักได จากการสังเกตพฤติกรรมและการรวบรวมข้อมูลของเด็กในพื้นที่ตำบลสลักได จะเห็นได้ว่าเด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องอบายมุข ยาเสพติด ดิตเกม เด็กแว้น เด็กเรียนไม่จบ มีทั้งเด็กเยาวชนในระบบและนอกระบบโรงเรียน มีครอบครัวแตกแยก หย่าร้าง เป็นต้น ที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได ได้ดำเนินการพัฒนาเยาวชน โดยใช้ค่ายพัฒนาศักยภาพเยาวชนห่างไกลยาเสพติด ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมดีขึ้น มีความรู้

มีทักษะ แต่ขาดระบบการติดตามประเมินผลและขาดความต่อเนื่อง ขาดการประชาสัมพันธ์ และสืบเนื่องมาจากการสรุปบทเรียนในการดำเนินโครงการวิจัย “กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา : “กบยัดไส้บ้านโคกเพชร หมู่ที่ 14 และบ้านโคกกระชาย หมู่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” พบว่าเป็นการศึกษาเรื่องอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชนที่สามารถต่อยอดสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน แต่สมาชิกกลุ่มแปรรูปกับกลุ่มเลี้ยงกบล้วนเป็นผู้ใหญ่ในชุมชน จะมีเด็กเยาวชนที่เป็นบุตรหลานที่เข้าเรียนรู้และช่วยเหลืออาชีพของครอบครัวบ้าง ซึ่งกระบวนการวิจัยที่ผ่านมาได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้เข้ามาร่วมและใช้ศักยภาพในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องราวในชุมชนเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นกบยัดไส้บ้าง แต่ทว่าหลังจากดำเนินงานวิจัยเสร็จสิ้นแล้วในระยะที่ 1 ทำให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ว่าเรื่องกบยัดไส้ยังมิใช่ความสนใจหรือความถนัดของเด็กและเยาวชน แต่เป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่ในชุมชนสนใจ

จากสถานการณ์ปัญหาและฐานทุนเดิมที่ทาง อบต. และทีมวิจัยได้ดำเนินการไว้ จึงนำมาสู่แนวคิดต่อยอดขยายผลในเชิงพัฒนาเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเลี้ยงกบ การแปรรูป และการบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่ายและหาโอกาสขยายผลทางการตลาด ส่วนเด็กเยาวชนที่มีความสนใจและอยากทำกิจกรรมปลูกผักในโรงเรียนบ้านตระแบกและชุมชนบ้านตระแบก เพื่อนำผลผลิตมาประกอบอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตและสามารถต่อยอดเป็นอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่เด็กและเยาวชน ครอบครัวและชุมชนได้ อีกทั้ง หากขยายผลิตพืชสมุนไพรได้ในอนาคตก็จะเป็นการต่อยอดอาชีพกบยัดไส้ได้ในชุมชน และส่วนเด็กเยาวชนบางกลุ่มมีความสนใจที่จะฝึกทักษะการซ่อมรถจักรยานยนต์ บางก็เลือกการจัดการขยะในชุมชน และผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนด้วย โดยสภาพพื้นที่ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเองด้วย จึงมีพื้นที่เป้าหมายและเกิดการค้นหาโจทย์วิจัย

2) การค้นหาประเด็น ด้วยสองหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกัน มีบริบทที่ใกล้เคียงกัน บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 และโรงเรียนบ้านตระแบก มีพื้นที่ตั้งอยู่ในบ้านตระแบกหมู่ที่ 4 รวมถึงโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม จึงเกิดโจทย์วิจัยร่วมกันในการสร้างกลไกในการสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ควรเป็นอย่างไร และการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชนในเขตพื้นที่ ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ควรเป็นอย่างไร

3) การจัดทีมวิจัยในส่วนทีม อบต. มีการจัดทัพจัดทีมพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าร่วมโครงการ มีหัวหน้าสำนักปลัด นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักพัฒนาชุมชน เจ้าพนักงานสัตวบาล เจ้าพนักงานป้องกัน เจ้าพนักงานธุรการ และพนักงานเจ้าหน้าที่ในสำนักปลัด โดยการมอบหมายจากผู้บริหาร อบต. ทีมที่ปรึกษาโครงการจากโรงเรียนบ้านตระแบกและโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม ที่เข้มแข็งมีความสามารถ ที่สำคัญ บุคคลเหล่านี้สามารถขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลของการจัดกระบวนการครั้งนี้ได้ประเด็นปัญหาและความต้องการจากสถานการณ์เด็กและเยาวชนที่แท้จริง ได้พื้นที่เป้าหมายคือ บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 บ้านตระแบก หมู่ที่ 4 โรงเรียนบ้านตระแบก และโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม ได้โจทย์วิจัย โครงการ “กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชน

แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์”

3.1.2 ช่วงการเตรียมความพร้อมชุมชน-นักวิจัย

- 1) ศึกษาดูงาน สร้างแรงบันดาลใจ
- 2) อบรมเชิงปฏิบัติการเทคนิคทักษะการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- 3) จัดประชุมทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่และวางแผนการวิจัย
- 4) จัดประชุมชี้แจงโครงการวิจัยต่อทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยย่อย

ผลการดำเนินงานการศึกษาดูงานได้แนวคิดการทำงานได้แรงบันดาลใจที่จะพัฒนางานในส่วนที่รับผิดชอบ การอบรมเชิงปฏิบัติการเทคนิคทักษะการวิจัยเพื่อท้องถิ่น นักวิจัยโครงการเข้าใจแนวคิดและความสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ว่าปัญหาการวิจัยต้องเกิดขึ้นจากชุมชนเอง เป็นปัญหาที่ชุมชนกำลังประสบอยู่และมีความโยงใยกับสถานการณ์ภายนอกชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ทีมวิจัยในฐานะคนในชุมชนต้องเป็นผู้ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยชุมชนเอง ปัญหานั้นจึงจะสามารถคลี่คลายไปได้อย่างถูกต้อง โครงการมีกรอบการศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมายการวิจัยโครงการพร้อมทั้งรู้วิธีการ เครื่องมือการเก็บข้อมูลเพื่อตอบโจทย์วิจัยและแก้ไข ปัญหาเด็กและเยาวชน ทีมวิจัยได้เรียนรู้ชุดประสบการณ์ด้านอื่น ๆ จากการแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายที่เข้าร่วมรับการฝึกอบรมนักวิจัย ได้แนวคิดได้เครื่องมือวิธีการ ได้ความเข้าใจในการทำงานและความร่วมมือการวิจัยร่วมกันโดยนักวิจัยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1.3 ช่วงการเก็บข้อมูลบริบทชุมชน

1) เก็บข้อมูลบริบทชุมชนประเด็นทรัพยากร สังคม เศรษฐกิจชุมชน และวัฒนธรรม โดยมีนักวิจัยและร่วมกับชุมชนในการเก็บข้อมูล ใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ ผังวาดทรัพยากร ผังเครือญาติ เส้นประวัติศาสตร์ ปฏิทินวัฒนธรรม ใช้วิธีการแบ่งบทบาทหน้าที่ ทีมวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้รู้และผู้นำชุมชน เรื่องขอบเขตพื้นที่หมู่บ้าน จำนวนที่นา แหล่งน้ำ/ขนาดแหล่งน้ำ ป่าชุมชนของหมู่บ้านและจากนั้นยกร่างแผนวาดทรัพยากรโดยนักวิจัยแล้วให้ผู้รู้และผู้ใหญ่บ้านช่วยตรวจสอบความถูกต้องแล้วลงเส้นจริงเป็นขอบเขต เมื่อได้แล้วระบุครัวเรือนที่มีอยู่ในชุมชน และจากนั้นให้สีแดงเป็นสัญลักษณ์แต่ละประเภทและตรวจสอบร่วมกัน ต่อมายกร่างแผนวาดแสดงพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้าน โดยอาศัยแผนวาดชุดแรกเป็นแนวทาง แสดงที่ตั้งหมู่บ้านตั้งแต่ยุคแรกจนถึงยุคปัจจุบันระบุกลุ่มคนแกนนำในการตั้งถิ่นฐานแต่ละกลุ่ม แต่ละช่วงเพื่อให้เข้าใจระบบเครือญาติของหมู่บ้านไปพร้อมกัน ในช่วงท้ายตั้งวงคุยเรื่องตระกูลหลัก ๆ ของหมู่บ้านพอสังเขป เพื่อเป็นประเด็นในการจัดเก็บข้อมูลต่อไป ส่วนในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมใช้วิธีการสอบถามผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งเก็บข้อมูลพื้นฐานรายครัวเรือนในด้านเศรษฐกิจ

2) จัดประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปข้อมูลบริบทชุมชน โดยการรวบรวมข้อมูลที่ทีมวิจัยจัดเก็บและนำมาสรุปเป็นข้อมูลทั้ง 4 ด้านคือ ด้านทรัพยากร ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรม

3) จัดประชุมทีมวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชน โดยนำข้อมูลบริบทที่ได้มาแยกประเด็นตาม

กรอบการศึกษา ด้านทรัพยากรใช้ผังวาดเพื่อนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงประเด็นวิจัย ด้านเศรษฐกิจใช้ตารางข้อมูลนำมาเปรียบเทียบรายได้รายจ่ายของชุมชน ด้านสังคมใช้เครื่องมือจากผังเครือญาติและเส้นประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ด้านวัฒนธรรมใช้ปฏิทินวัฒนธรรมและประเพณี

จากการเก็บข้อมูลบริบทชุมชน ทำให้ทีมนักวิจัยและชุมชนได้ทั้งข้อมูลและกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

เชิงเนื้อหา

1. ได้แผนวาดทรัพยากรของทั้งสองหมู่บ้าน เห็นพัฒนาการกลุ่มคน การตั้งถิ่นฐาน การโยกย้ายถิ่นฐานตามช่วงเหตุการณ์สำคัญและโดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิตวัฒนธรรม

2. ได้ข้อมูลกลุ่มตระกูล เครือญาติและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การปกครองหมู่บ้านและการนำทางสังคมของกลุ่มตระกูลหลักในทั้งสองหมู่บ้าน

3. ได้ข้อมูลพื้นฐานแต่ละครัวเรือนที่เกี่ยวข้อง

เชิงกระบวนการ

นักวิจัยและชุมชน รวมถึงเด็กและเยาวชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งด้านข้อมูลและได้ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในระหว่างการทำงาน

3.1.4 ช่วงการเก็บรวบรวมข้อมูล และศึกษาประเด็นวิจัย

1) บริบทชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทในพื้นที่ชุมชนตำบลสลักได แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนชนบทซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิม กับชุมชนเมืองเป็นชุมชนใหม่ที่ขยายมาและเปลี่ยนแปลงมาจากชุมชนดั้งเดิม โดยจัดเก็บข้อมูลจากการขยายตัวของชุมชน การสร้างอาคารบ้านเช่า โรงแรม ห้างสรรพสินค้า และวิถีชีวิตความเป็นอยู่

2) สถานการณ์เด็กและเยาวชนในเขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท รูปแบบในสังคมเปลี่ยนไปจากการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มาใช้ชีวิตแบบชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้น เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านมีการแข่งขันกันสูง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตที่จะต้องทำตัวให้ทันสมัย หรือด้านการเรียน เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนน้อย จึงใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายการทำงานของเด็กและเยาวชน และการส่งเด็กไปอบรมศักยภาพการทำงาน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและศึกษาประเด็นวิจัย ทำให้ทีมนักวิจัยได้กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลบริบทชุมชน พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนและสถานการณ์เด็กและเยาวชนในพื้นที่

3.1.5 ช่วงการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบวิจัย และทดลองปฏิบัติการ

1) เตรียมความพร้อมเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย นักวิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านบ้านโคกกระชาย หมู่บ้านตระแบก โรงเรียนบ้านตระแบก โรงเรียนสุรินทร์พิทยาลักษณ์และกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนตำบล โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

(1) เพื่อให้เด็กเยาวชนในโรงเรียนบ้านตระแบก หมู่บ้านตระแบก หมู่บ้านโคกกระชายโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนตำบล ได้มีกิจกรรมร่วมกันและรู้จักกันให้มากขึ้น

(2) เพื่อให้เด็กเยาวชนกลุ่มเป้าหมายเรียนรู้เรื่องบริบทของชุมชนและสถานการณ์เด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลสลักได

(3) เพื่อให้เด็กเยาวชนได้กระบวนการเรียนรู้ผ่านการทดลองปฏิบัติ โดยใช้โครงการวิจัยย่อยจำนวน 3 โครงการตามความถนัดและสนใจ

จากการเตรียมความพร้อมและจัดอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับเด็กเยาวชนในครั้งนี้ ทำให้ทีมนักวิจัยหลัก 1. ได้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน (บ้านโคกกระชาย บ้านตระแบก โรงเรียนบ้านตระแบก โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม และกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนตำบล) 2. ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ในการจัดเก็บข้อมูลบริบทชุมชน 3. ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ในการทำวิจัยกลุ่มย่อยจำนวน 3 โครงการ และ 4. ได้คลิปวิดีโอสำหรับการเรียนรู้การประชาสัมพันธ์คืนข้อมูลให้กับชุมชน

2) รวบรวม ประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อออกแบบวิจัยและทดลองปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลประเด็นวิจัยและกำหนดแนวทางวิธีการ โดยทบทวนกรอบการศึกษาและข้อมูลที่ได้ กำหนดเป้าหมายและเครื่องมือการวิเคราะห์ บันทึกข้อมูลในเครื่องมือช่วยวิเคราะห์ สร้างข้อเสนอแนะทางการพัฒนา

จากการรวบรวม ประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ทีมนักวิจัยหลัก 1. ได้แนวทางการทดลองปฏิบัติการและแผนปฏิบัติการวิจัย ระยะที่ 2 ของทั้งสามโครงการย่อย ได้แก่ 1) โครงการฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชนบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได 2) โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก และ 3) โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

3) ร่วมกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมที่เลี้ยงกับนักวิจัยโครงการย่อยทั้งสามทีม เพื่อทบทวนผลการวิเคราะห์ กำหนดการแนวทาง แผนงาน นำเสนอ แลกเปลี่ยน ทบทวนกรอบการศึกษา กรอบการวิเคราะห์ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลของตนเองและสรุปชุดความรู้ร่วมกัน เรียนรู้เค้าโครงการเขียนรายงานและหัวข้อแต่ละโครงการ

4) จัดเวทีนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน/เสนอแนะและเพิ่มเติมข้อมูล

1. ทีมนักวิจัยโครงการหลักและทีมที่เลี้ยงวิจัยทั้งสามโครงการย่อยและเด็กเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แสดงข้อมูลการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนและข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นวิจัยและผลการปฏิบัติการ การอภิปรายผล

2. กำหนดทางเลือกในการปฏิบัติการร่วมกับชุมชน

จากการจัดเวทีนำเสนอข้อมูลและขอข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากชุมชน โดยใช้วิธีการคืนข้อมูลให้กับชุมชน ทำให้ทีมนักวิจัยเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานวิจัย ระยะที่ 2 ได้แนวทางการกำหนดทางเลือกในการปฏิบัติการร่วมกับชุมชน

3.1.6 ช่วงการเขียนรายงานความก้าวหน้า

ทีมนักวิจัยโครงการหลัก และทีมพี่เลี้ยงวิจัยทั้งสามโครงการย่อยร่วมกันเรียบเรียงข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้า และเสนอผลความก้าวหน้าต่อกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงก่อนลงมือปฏิบัติการทั้ง 3 โครงการย่อย

3.1.7 ช่วงการลงมือทดลองปฏิบัติการ 3 โครงการย่อย

ทีมนักวิจัยหลักได้แบ่งบทบาทหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยงวิจัย” ของโครงการย่อยครบทั้งสามทีมเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายได้ทดลองปฏิบัติการจริงในพื้นที่ และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมสอดคล้องบริบทชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท

โครงการย่อยที่ 1 โครงการฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชน บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีพี่เลี้ยงโครงการวิจัยหลักและโครงการย่อย ได้แก่ 1. นายสุรินทร์ อยู่ดีรัมย์ 2. นายคัมภีร์ภาพ ยวนจิต 3. นายสาโรจน์ เทียงตรง และ 4. นางสาวสถาพร ใจใหญ่ มีบทบาทหน้าที่จัดกระบวนการติดตามและสนับสนุน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การประชุมทีมวิจัย
- ขั้นตอนที่ 2 การจัดเก็บข้อมูลบริบทชุมชน
- ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลสถานการณ์เยาวชนในชุมชน
- ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทและสถานการณ์เยาวชนในปัจจุบัน
- ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาดูงานจากพื้นที่ตัวอย่าง
- ขั้นตอนที่ 6 ติดตามการทดลองปฏิบัติการ
- ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการปฏิบัติการ
- ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 2 โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีพี่เลี้ยงโครงการวิจัยหลักและโครงการย่อย ได้แก่ 1. นายวิทยา ก่อแก้ว 2. ส.อ.ภิญโญ ปรามค์ชัยกุล 3. นายจักรพันธ์ ยิ่งชื่น และ 4. นางสาวปริยาภัสสร โกรธกล้า มีบทบาทหน้าที่จัดกระบวนการติดตามและสนับสนุน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ประชุมทีมวิจัย
- ขั้นตอนที่ 2 จัดเวทีพัฒนาศักยภาพของทีมนักวิจัย
- ขั้นตอนที่ 3 จัดเก็บข้อมูลบริบทชุมชน
- ขั้นตอนที่ 4 จัดเก็บข้อมูลสถานการณ์ผัก

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทและสถานการณ์การปลูกผักในชุมชน

ขั้นตอนที่ 6 กิจกรรมการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนในการปฏิบัติการ

ขั้นตอนที่ 7 ทดลองปฏิบัติการ

ขั้นตอนที่ 8 จัดเวทีสรุปผลการศึกษา

โครงการย่อยที่ 3 โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก ตำบลหลักไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีพี่เลี้ยงโครงการวิจัยหลักและโครงการย่อย ได้แก่ 1. พ.จ.อ. อภิวัฒน์ โกรธกล้า 2. นางสาวสายสุนีย์ แก้วสอน 3. นางนันทนะ บุญสอน และ 4. นางสาวโยชิตา ใจมั่น มีบทบาทหน้าที่จัดกระบวนการติดตามและสนับสนุน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมทีมวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 จัดเก็บข้อมูลบริบท

ขั้นตอนที่ 3 จัดเก็บข้อมูลประเด็นสถานการณ์ขยะในชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชนและสถานการณ์ขยะในชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 ศึกษาดูงานด้านการจัดการขยะในชุมชน

ขั้นตอนที่ 6 ทดลองปฏิบัติการ

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 8 จัดทำรายงาน

จากการสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งสามโครงการย่อยของทีมพี่เลี้ยงวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้โดยเพิ่มทักษะการจัดเก็บข้อมูล ให้คำแนะนำในการศึกษาดูงานของเด็กเยาวชน การสรุปข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ และการติดตามการทำงานของเด็กเยาวชน ให้บรรลุตามแผนงานทดลองปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทีมนักวิจัยเริ่มมองเห็นรูปแบบกิจกรรมด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทชุมชน ระบบและกลไกที่จะสามารถขับเคลื่อนร่วมกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกระดับตำบล

3.1.8 ช่วงการติดตามสนับสนุน/สรุปผลการเรียนรู้

ทีมนักวิจัยโครงการหลักและทีมพี่เลี้ยงวิจัยทั้งสามโครงการย่อย ทำหน้าที่ติดตาม ให้กำลังใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กและเยาวชนสามารถดำเนินงานวิจัยได้ตามแผนงานทดลองปฏิบัติการทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิดและมีความต่อเนื่อง จนกลุ่มเป้าหมายเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถบอกได้ว่า รู้สึกอย่างไร ได้เรียนรู้อย่างไร อะไรที่ทำได้ดี/สำเร็จ อะไรที่ยังทำไม่ได้/ยังไม่สำเร็จ เพราะอะไร

3.1.9 ช่วงการสรุปผลการทดลองปฏิบัติการของโครงการย่อย

ทีมนักวิจัยโครงการหลักและทีมพี่เลี้ยงวิจัยทั้งสามโครงการย่อยร่วมกับเด็กเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อสรุปบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินวิจัยร่วมกัน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและสรุปผลการทดลองปฏิบัติการ ซึ่งประกอบไปด้วย กิจกรรม วิธีการปฏิบัติการ ผลการปฏิบัติการ ปัญหาระหว่างการปฏิบัติการ วิธีการแก้ปัญหา และ

บทเรียนสำคัญของแต่ละกิจกรรม

3.1.10 ช่วงการสรุปผลการศึกษา

ทีมนักวิจัยโครงการหลักและทีมพี่เลี้ยงวิจัยทั้งสามโครงการย่อยร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อสรุปผลการปฏิบัติการของโครงการวิจัยและสรุปผลการศึกษาแต่ละกิจกรรมพร้อมถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ การสรุปผลทดลองปฏิบัติการ และการปรับแก้รายงานวิจัยของแต่ละพื้นที่ให้สมบูรณ์

3.1.11 ช่วงการนำเสนอผลการวิจัยต่อชุมชน

ใช้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม โดยหัวหน้าโครงการวิจัย ประสานงานกับทีมวิจัย เด็กเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนผู้สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมเวทีสรุปผล อภิปรายผลการวิจัยเพื่อคืนข้อมูลให้แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชน รวมทั้งขอข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และการแสดงผลงานทางด้งานวิจัย ณ องค์การบริหารส่วนตำบลสักได

3.1.12 ช่วงการจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ทีมนักวิจัยโครงการหลักและทีมพี่เลี้ยงวิจัยทั้งสามโครงการย่อย ได้ดำเนินการสรุปผลการศึกษาวิจัยเพื่อตอบโจทย์คำถามวิจัยหลักและคำถามวิจัยรอง ด้วยการรวบรวม ประมวล วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการศึกษาวิจัย เพื่อจัดทำ (ร่าง) รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.1.13 ช่วงการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยต่อกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

1) การเตรียมการใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่สามารถตอบโจทย์และวัตถุประสงค์ของโครงการ เตรียมการนำเสนอรายงานในการนำเสนอแบบสไลด์ Power Point นำเสนอผลการวิจัยใช้การสรุปย่อโครงการใช้กรอบการศึกษา เสนอกระบวนการย่อ และใช้ภาพประกอบ ด้านบริบทชุมชน ด้านประเด็นวิจัย ผลการปฏิบัติการ ผลการศึกษา การอภิปรายผล ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย ข้อเสนอแนะต่อกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

2) การนำเสนอผลการวิจัยต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้สไลด์ Power Point นำเสนอผลการวิจัย เพื่อรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปรับปรุงแก้ไขรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยในโครงการนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ สถานการณ์เด็กและเยาวชนในเขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท แนวทางและรูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชนในเขตกิ่งเมืองกิ่งชนบท กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชน และระบบสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท ดังต่อไปนี้

4.1 บริบทชุมชน

ภาพที่ 4.1 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลบริบทตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ประวัติความเป็นมาของตำบลสลักได

ตำบลสลักไดเป็นตำบลเก่าแก่หนึ่งในหลายชุมชนพร้อมตำนานเมืองสุรินทร์ ประมาณปี พ.ศ. 2350 จากลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นที่สูง มีคูเมืองล้อมรอบหมู่บ้านสลักได ซึ่งเป็นที่ดอนน้ำไม่ท่วม มีกำแพงเก่ารอบหมู่บ้าน บางส่วนได้ขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุแล้ว ประมาณปี พ.ศ. 2410 ทางกรมได้แต่งตั้งพระภิเษวงศา (เพชร) มาเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านคนแรก ต่อมา มีการตั้งหมู่บ้านเพิ่มโดยขึ้นตรงกับบ้านสลักไดและได้ยกฐานะขึ้นเป็นตำบลสลักได มีหลวงราชภูริสมบัติ (เกณท์ ผลินธร) เป็นกำนันตำบลสลักไดคนแรก

องค์การบริหารส่วนตำบลสลักได จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2539 อาณาเขตการปกครองมีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 32,776 ไร่ หรือประมาณ 49.18 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านตระแบก หมู่ 4

ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32000 มีหมู่บ้านรวม 16 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1 บ้านสลักได	หมู่ที่ 2 บ้านกันแสง
หมู่ที่ 3 บ้านหนอง	หมู่ที่ 4 บ้านตระแบก
หมู่ที่ 5 บ้านประปิต	หมู่ที่ 6 บ้านเสม็ดน้อย
หมู่ที่ 7 บ้านตะบัล	หมู่ที่ 8 บ้านตะวัน
หมู่ที่ 9 บ้านเสม็ดใหญ่	หมู่ที่ 10 บ้านโคกบุรณ
หมู่ที่ 11 บ้านปวงตึก	หมู่ที่ 12 บ้านบุตาดี
หมู่ที่ 13 บ้านโคกกระชาย	หมู่ที่ 14 บ้านโคกเพชร
หมู่ที่ 15 บ้านตะเซา	หมู่ที่ 16 บ้านจะแกโกน

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศตำบลสลักได เป็นพื้นที่ราบบางแห่งเป็นลูกคลื่นลอนลาดกับลูกคลื่นลอนลาดชันเล็กน้อย ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตำบล จุดสูงสุดของตำบลอยู่ที่บ้านโคกกระชาย สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 150 เมตรและลาดต่ำลงทางทิศตะวันตกของตำบล

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลแสงพนธ์และตำบลบุฤาษี อำเภอเมืองสุรินทร์
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลเทนมีย์ ตำบลสำโรงและตำบลตาอ้อ อำเภอเมืองสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลราม และตำบลสำโรง อำเภอเมืองสุรินทร์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์

โดยตำบลสลักไดอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ไปทางทิศตะวันออกเป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

ลักษณะภูมิอากาศ

ตำบลสลักไดมีสภาพภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน มี 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์

- อุณหภูมิ มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 32.7 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน เท่ากับ 36.1 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเดือนธันวาคมและมกราคมเท่ากับ 17.8 องศาเซลเซียส

- ปริมาณน้ำฝน มีปริมาณน้ำฝนรวมตลอดปี 1,380.1 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนกันยายน เท่ากับ 266.5 มิลลิเมตร ต่ำสุดในเดือนธันวาคม เท่ากับ 1.9 มิลลิเมตร

- ความชื้นสัมพัทธ์ มีความชื้นสัมพัทธ์ตลอดปี 73.4 เปอร์เซ็นต์ สูงสุดในเดือนกันยายน เท่ากับ 84 เปอร์เซ็นต์และต่ำสุดในเดือนมีนาคม เท่ากับ 62 เปอร์เซ็นต์

ลักษณะของดิน

ทรัพยากรดินที่พบในตำบลนี้ได้แก่ กลุ่มชุดดินที่ 15hi 19 21B และ 22hiB โดยสถานภาพ

ทรัพยากรดินส่วนใหญ่ คือ ดินทรายแบ่งในพื้นที่ลุ่ม ประมาณร้อยละ 61.03 ของพื้นที่ตำบล รองลงมาคือดินร่วนหยาบในพื้นที่ลุ่ม ร้อยละ 27.23

ลักษณะของแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ห้วยทัพพล ห้วยโคกปลัด หนองถนน หนองเสม็ดน้อย หนองเสม็ดใหญ่ หนองประปืด หนองตะเสา เป็นต้น

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นและลักษณะเพื่อการสำรองน้ำ

- บ่อน้ำบาดาลเอกชน จำนวน 620 แห่ง
- บ่อน้ำบาดาลสาธารณะ จำนวน 11 แห่ง
- ประปาหมู่บ้าน (หมู่ 1,3,4,5,6,7,8,9,10,13,14,15,16) จำนวน 13 หมู่บ้าน
- ถังเก็บน้ำไฟเบอร์ จำนวน 19 ถัง
- โอ่งซีเมนต์ จำนวน 1,032 ใบ
- สระน้ำเอกชน จำนวน 607 แห่ง

ลักษณะของไม้และป่าไม้

เป็นเขตการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลสลักได มีเนื้อที่ประมาณ 64 ไร่ เช่น ป่าละกาย ป่ากลัน และป่าจิก

ประชากร

ข้อมูลประชาชนจำนวนหลังคาเรือนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ 5,572 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งหมดในพื้นที่ตามฐานทะเบียนราษฎร 12,115 คน (จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 9,399 คน ชายจำนวน 4,558 คนและหญิงจำนวน 4,841 คน) ดังนี้

ตารางที่ 4.1 รายละเอียดประชากร (ข้อมูล ณ ธันวาคม 2562 โดยระบบสถิติทางการทะเบียน)

หมู่ที่	บ้าน	จำนวน หลังคาเรือน	จำนวนประชากร	เพศ (ชาย)	เพศ (หญิง)
1	บ้านสลักได	984	1,887	913	974
2	บ้านกันแสง	151	464	214	250
3	บ้านทะนง	179	552	277	275
4	บ้านตระแบก	251	652	344	308
5	บ้านประปืด	116	386	201	185
6	บ้านเสม็ดน้อย	159	587	299	288
7	บ้านตะบัล	840	1,201	569	632
8	บ้านตะวัน	657	1,412	702	710

หมู่ที่	บ้าน	จำนวน หลังคาเรือน	จำนวนประชากร	เพศ (ชาย)	เพศ (หญิง)
9	บ้านเสม็ดใหญ่	161	587	299	288
10	บ้านโคกบูน	133	500	256	244
11	บ้านปวงดึก	191	463	236	227
12	บ้านบุตาดี	175	501	245	256
13	บ้านโคกกระชาย	217	521	252	269
14	บ้านโคกเพชร	161	576	287	289
15	บ้านตะเสา	96	311	140	171
16	บ้านจะแกโกน	1,101	1,515	724	791
รวม		5,572	12,115	5,958	6,157

ช่วงอายุและจำนวนประชากร

ตำบลสลักไดมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 12,115 คน แยกเป็นชาย จำนวน 5,958 คน และแยกเป็นหญิง จำนวน 6,157 คน ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ช่วงอายุและจำนวนประชากร (อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล ณ ธันวาคม 2562 โดยระบบสถิติทางการทะเบียน)

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม
น้อยกว่า 1 ปี	58	60	118	1 ปี	70	66	136
2 ปี	60	57	117	3 ปี	71	68	139
4 ปี	77	77	154	5 ปี	61	62	123
6 ปี	76	71	147	7 ปี	73	71	144
8 ปี	79	54	133	9 ปี	78	75	153
10 ปี	75	66	141	11 ปี	71	74	145
12 ปี	73	74	147	13 ปี	76	82	158
14 ปี	91	73	164	15 ปี	73	70	143
16 ปี	68	61	129	17 ปี	87	79	166
18 ปี	83	76	159	19 ปี	78	82	160
20 ปี	92	84	176	21 ปี	88	91	179
22 ปี	84	82	166	23 ปี	99	77	176

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม
24 ปี	87	73	160	25 ปี	81	86	167
26 ปี	96	89	185	27 ปี	108	87	195
28 ปี	85	89	174	29 ปี	83	69	152
30 ปี	70	94	164	31 ปี	71	75	146
32 ปี	112	109	221	33 ปี	96	91	187
34 ปี	100	110	210	35 ปี	117	93	210
36 ปี	128	112	240	37 ปี	98	97	195
38 ปี	109	109	218	39 ปี	99	105	204
40 ปี	90	96	186	41 ปี	98	112	210
42 ปี	100	83	183	43 ปี	93	98	191
42 ปี	100	83	183	43 ปี	93	98	191
44 ปี	86	89	175	45 ปี	73	103	176
46 ปี	100	80	180	47 ปี	86	101	187
48 ปี	66	97	163	49 ปี	78	81	159
50 ปี	89	95	184	51 ปี	96	91	187
52 ปี	71	67	138	53 ปี	61	83	144
54 ปี	76	78	154	55 ปี	75	91	166
56 ปี	72	84	156	57 ปี	79	87	166
58 ปี	65	83	148	59 ปี	70	97	167
60 ปี	73	68	141	61 ปี	77	66	143
62 ปี	69	70	139	63 ปี	47	68	115
64 ปี	44	66	110	65 ปี	45	58	103
66 ปี	39	58	97	67 ปี	48	59	107
68 ปี	41	53	94	69 ปี	46	59	105
70 ปี	42	47	89	71 ปี	34	45	79
72 ปี	37	43	80	73 ปี	32	30	62
74 ปี	21	38	59	75 ปี	33	32	65
76 ปี	18	34	52	77 ปี	28	23	51
78 ปี	19	17	36	79 ปี	20	22	42
80 ปี	19	25	44	81 ปี	11	23	34
82 ปี	7	12	19	83 ปี	12	18	30

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม
84 ปี	9	16	25	85 ปี	16	10	26
86 ปี	9	17	26	87 ปี	4	11	15
88 ปี	4	11	15	89 ปี	4	5	9
90 ปี	2	7	9	91 ปี	1	6	7
92 ปี	3	3	6	93 ปี	0	1	1
94 ปี	1	3	4	95 ปี	0	1	1
96 ปี	1	5	6	97 ปี	0	1	1
98 ปี	0	1	1	99 ปี	2	1	3
100 ปี	0	0	0	มากกว่า 100 ปี	0	2	2

สภาพสังคม

1. การศึกษา

ข้อมูลสถานศึกษาในเขตบริการองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได มีดังนี้

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 6 แห่ง

1) โรงเรียนระดับประถมศึกษา (รัฐบาล) จำนวน 5 แห่ง

1. โรงเรียนบ้านสลักได ตั้งอยู่ที่ บ้านสลักได หมู่ที่ 1
2. โรงเรียนบ้านกันแสง ตั้งอยู่ที่ บ้านกันแสง หมู่ที่ 2
3. โรงเรียนบ้านตระแบก ตั้งอยู่ที่ บ้านตระแบก หมู่ที่ 4
4. โรงเรียนบ้านเสม็ด (ประชารัฐนุเคราะห์) ตั้งอยู่ที่ บ้านเสม็ดน้อย หมู่ที่ 6
5. โรงเรียนบ้านตะบัล ตั้งอยู่ที่ บ้านตะบัล หมู่ที่ 7

2) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา (รัฐบาล) จำนวน 1 แห่ง

1. โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม ตั้งอยู่ที่ บ้านบุตาดี หมู่ที่ 12

3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 แห่ง

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแก้วชัยประโคน ตั้งอยู่ที่ บ้านเสม็ดน้อย หมู่ที่ 6
(จำนวนนักเรียนเด็กเล็ก 49 คน จำนวนครู 1 คน ผู้ช่วยดูแลเด็ก 1 คน และพนักงานจ้างเหมา 2 คน)
2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตระแบก ตั้งอยู่ที่ บ้านตระแบก หมู่ที่ 4
(จำนวนนักเรียนเด็กเล็ก 42 คน ผู้ช่วยดูแลเด็ก 1 คน และพนักงานจ้างเหมา 3 คน)
3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสลักได ตั้งอยู่ที่ บ้านสลักได หมู่ที่ 1

(จำนวนนักเรียนเด็กเล็ก 51 คน จำนวนครู 1 คน ผู้ช่วยดูแลเด็ก 2 คน และ พนักงานจ้างเหมา 2 คน)

4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตะบัล ตั้งอยู่ที่ บ้านตะบัล หมู่ที่ 7

(จำนวนนักเรียนเด็กเล็ก 57 คน จำนวนครู 1 คน ผู้ช่วยครูดูแลเด็ก 1 คน และพนักงานจ้างเหมา 3 คน)

2. สาธารณสุข

ศูนย์บริการสาธารณสุข / โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสลักได จำนวน 1 แห่ง โรคที่เกิดขึ้นเป็นประจำในท้องถิ่น ดังนี้

1) อุจจาระร่วง	2) โรคตาแดง
3) อาหารเป็นพิษ	4) ไข้ หรือไข้ไม่ทราบสาเหตุ

3. การสังคมสงเคราะห์

จำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับการช่วยเหลือ 1,735 คน

จำนวนประชากรที่พิการ หรือ ทพพลภาพที่ได้รับการช่วยเหลือ 335 คน

จำนวนประชากรที่เป็นโรคเอดส์และได้รับการช่วยเหลือ 8 คน

(ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562)

4. ระบบบริการพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่ง

ตำบลสลักไดมีเส้นทางคมนาคมโดยทั่วไปสะดวก มีถนนสายหลัก 3 สาย คือ

- ถนนเลียบเมืองสายสุรินทร์ – อำเภอจอมพระ (ทางหลวงหมายเลข 214)
- ถนนทางหลวงสายสุรินทร์ – อุบลราชธานี (ทางหลวงหมายเลข 206) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 7 เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงชนบทหมายเลข สร.3005
- ถนนทางหลวงสายสุรินทร์ – อำเภอสังขะ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2077) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 9 เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงชนบทหมายเลข สร.3005

การเดินทางติดต่อระหว่างหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนลงหินคลุกและในหมู่บ้าน บางหมู่บ้านจะมีถนนคอนกรีต การคมนาคมในช่วงฤดูแล้งค่อนข้างสะดวก ส่วนในช่วงฤดูฝนไม่สะดวกเท่าที่ควร

ถนน

- ถนนในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงชนบท
สภาพถนน ลาดยาง ระยะทาง 5 ก.ม. จำนวน 1 สาย
- ถนนในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
สภาพถนน ลาดยาง ระยะทาง 2.60 ก.ม. จำนวน 2 สาย
- ถนนในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลสลักได จำนวน 147 สาย

สภาพถนน

ลาดยาง	ระยะทาง 12.972 ก.ม.	จำนวน 5 สาย
คอนกรีต	ระยะทาง 38.290 ก.ม.	จำนวน 128 สาย
หินคลุก	ระยะทาง 36 ก.ม.	จำนวน 16 สาย

การไฟฟ้า

- ครั้วเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 3,909 ครั้วเรือน
- ครั้วเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 61 ครั้วเรือน

การไฟฟ้า เขตตำบลสลักไดเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ระบบการไฟฟ้าขยายยังไม่ทั่วถึงทั้งตำบล จำนวนครั้วเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ 97 % และจำนวนครั้วเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ 3 %

การประปา

ครั้วเรือนที่ใช้บริการน้ำประปา	จำนวน 2,971 หลังคาเรือน
หน่วยงานเจ้าของกิจการประปา	ประปาของส่วนท้องถิ่น (อบต.) 1 แห่ง (ม.1) ประปาภูมิภาค 4 แห่ง (หมู่ที่ 1,7,11,16) ประปาหมู่บ้าน 13 แห่ง (หมู่ที่ 1,3,4,5,6,7,8,9,10,13,14,15,16)

แหล่งน้ำดิบสำหรับผลิตน้ำประปา คือ แหล่งน้ำใต้ดินและแหล่งน้ำผิวดิน และบางส่วน ได้รับการบริการด้านการประปาจากการประปาส่วนภูมิภาคสุรินทร์และระบบประปาชนบท

โทรศัพท์

การโทรคมนาคม/การสื่อสาร
จำนวนโทรศัพท์พื้นฐาน 378 หมายเลข
จำนวนโทรศัพท์ของท้องถิ่น 3 หมายเลข

ไปรษณีย์หรือการสื่อสารหรือการขนส่ง และวัสดุ ครุภัณฑ์

จำนวนหอกระจายข่าวทั้งหมดในพื้นที่ 16 แห่ง
การติดต่อสื่อสารทางไปรษณีย์ยังมีการติดต่อสื่อสาร ส่งจดหมาย พัสดุ อยู่เป็นปกติ

ตารางที่ 4.3 ระบบเศรษฐกิจ ข้อมูลพื้นฐานและการใช้ที่ดินถือครองทางการเกษตร

หมู่ที่	บ้าน	ครั้วเรือน ทั้งหมด	เกษตรกร ทั้งหมด	เกษตรกร ทำนา	พื้นที่ถือครอง (ไร่)	
					พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่นา
1	บ้านสลักได	465	103	86	3,280	1,157
2	บ้านกันแสง	106	96	96	2,000	1,402
3	บ้านทะนง	102	104	87	2,050	1,500
4	บ้านตระแบก	120	115	115	2,492	2,115

หมู่ที่	บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	เกษตรกร ทั้งหมด	เกษตรกร ทำนา	พื้นที่ถือครอง (ไร่)	
					พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่นา
5	บ้านประปืด	78	73	73	1,665	1,205
6	บ้านเสม็ดน้อย	110	91	85	2,024	988
7	บ้านตะบัล	112	93	79	2,160	2,010
8	บ้านตะวัน	272	160	131	3,020	1,603
9	บ้านเสม็ดใหญ่	106	80	80	1,850	1,356
10	บ้านโคกบุรณ	80	44	44	1,560	593
11	บ้านปวงตึก	102	83	83	1,640	1,106
12	บ้านบุตาดี	92	80	80	1,685	1,300
13	บ้านโคกกระชาย	117	121	121	2,860	1,400
14	บ้านโคกเพชร	96	104	104	1,480	1,474
15	บ้านตะเซา	71	50	50	1,320	509
16	บ้านจะแกโกน	119	41	41	1,690	309
รวม		2,148	1,418	1,355	32,776	20,027

แหล่งน้ำทางการเกษตร

ลำห้วย	จำนวน 1 แห่ง	บ่อน้ำตื้น	จำนวน 55 แห่ง
หนองน้ำ	จำนวน 16 แห่ง	บ่อน้ำบาดาลเอกชน	จำนวน 620 แห่ง
ฝาย	จำนวน 2 แห่ง	สระน้ำเอกชน	จำนวน 607 แห่ง

แหล่งน้ำกิน น้ำใช้ (หรือน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค)

- บ่อน้ำบาดาลเอกชน	จำนวน 620 แห่ง
- บ่อน้ำบาดาลสาธารณะ	จำนวน 11 แห่ง
- ประปาหมู่บ้าน (หมู่ที่ 1, 3, 7, 8, 9, 10, 13, 14,16)	จำนวน 9 หมู่บ้าน
- ถังเก็บน้ำไฟเบอร์	จำนวน 19 ถัง
- โอ่งซีเมนต์	จำนวน 1,032 ใบ
- สระน้ำเอกชน	จำนวน 607 แห่ง

การประมง

- สถานที่เพาะเลี้ยงปลา 168 ไร่ จำนวน 29 บ่อ

การปศุสัตว์

จำนวนสัตว์ในพื้นที่โดยประมาณ

โคเนื้อ	จำนวน 1,425 ตัว	โคนม	จำนวน - ตัว
กระบือ	จำนวน 348 ตัว	สุกร	จำนวน 345 ตัว

ไก่ จำนวน 19,279 ตัว เป็ด จำนวน 4,448 ตัว
 สุนัข จำนวน 1,880 ตัว แมว จำนวน 410 ตัว
 สัตว์เลี้ยงอื่นๆ จำนวน 124 ตัว

การบริการ มีโรงแรม จำนวน 1 แห่ง

การท่องเที่ยว มีห้างสรรพสินค้า จำนวน 1 แห่ง

อุตสาหกรรม มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง 1 แห่ง (มีพนักงาน 10 - 49 คน หรือ มีทรัพย์สินถาวรตั้งแต่ 10 - 50 ล้านบาท) กิจกรรมอุตสาหกรรม คือ ทำเฟอร์นิเจอร์ (เอเซียคาร์บินต)

ตารางที่ 4.4 การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ

การพาณิชย์/กลุ่มอาชีพ	จำนวน (แห่ง)	การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ	จำนวน (แห่ง)
สถานบริการน้ำมัน	3	สถานบริการก๊าซ	2
ปั้มน้ำมันอัตโนมัติ	5	ร้านขายอุปกรณ์ไฟฟ้า	1
ร้านขายยางรถยนต์	3	ร้านคอมพิวเตอร์	7
โรงสีขนาดเล็ก	27	โรงสีขนาดกลาง	2
โรงสีขนาดใหญ่	2	โชว์รูมขายรถยนต์	1
ร้านค้าทั่วไป	329	ร้านขายอาหารสัตว์	1
ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์	3	อู่ซ่อมรถยนต์	10
ร้านเสริมสวย สปา	4	ร้านขายโลง	1
ร้านค้าวัสดุก่อสร้าง	4	ร้านขายวัสดุเกษตร	1
ร้านช่างเชื่อม	1	ร้านค้าข้าว	3
โรงงานผลิตน้ำดื่ม	1	ร้านขายน้ำดื่ม	1
ร้านกาแฟ	3	ขายรถยนต์มือสอง	19
จำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับ	3	ร้านปะยางรถยนต์	8
ร้านอาหาร	25	ร้านขายรถยนต์มือสอง	5
โกดังเก็บสินค้า	3	รีสอร์ท	4
บ้านเช่า	28	ร้านรับซื้อของเก่า	1
ร้านซักรีด	3	ร้านขายพลาสติก	1
โรงงานเฟอร์นิเจอร์	1	ร้านขายเกลือ	1
ร้านอลูมิเนียม	1	ร้านค้าส่ง	2
ร้านจำหน่ายโทรศัพท์	11	ร้านเครื่องสำอาง	5
อู่เคาะพ่นสีรถยนต์	2	ร้านขายปลีกอุปกรณ์กีฬา	1

การพาณิชย์/กลุ่มอาชีพ	จำนวน (แห่ง)	การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ	จำนวน (แห่ง)
ร้านสังฆภัณฑ์	1	เสาสัญญาณโทรศัพท์	5
ร้านจำหน่ายสินค้าเกษตร	5	ร้านขายปุ๋ย/เคมีภัณฑ์ทางการเกษตร	1
ห้างสรรพสินค้า	1	ร้านขายเสื้อผ้า	3
ร้านขายยา	3	ร้านขายนาฬิกาแขวน	1
ร้านขายเครื่องประดับ	3	การให้บริการคาราโอเกะ	2

แรงงาน

วัยแรงงานอายุตั้งแต่ 18-60 ปี จำนวน 4,350 คน ครึ่งหนึ่งของแรงงานในภาคการเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวและภรรยา ส่วนลูกหลานจะอยู่ในวัยศึกษาและเป็นแรงงานนอกภาคการเกษตรโดยเดินทางไปรับจ้างในตัวเมืองและต่างจังหวัด

ตารางที่ 4.5 การประกอบอาชีพของประชากร

ประเภทอาชีพ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1. เกษตรกร	1,355	63
2. รับจ้าง	347	17
3. ค้าขาย	229	12
4. รับราชการ	136	7
5. อื่น ๆ	22	1
รวม	1,972	100

อาชีพ

อาชีพของประชากรในตำบลสลักไดส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมีอาชีพทำนาเป็นหลัก คิดเป็น ร้อยละ 66 ของประชากรทั้งหมด มีการจ้างงานเป็นบางส่วน นอกฤดูทำนามีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่ที่อื่นทั้งในและต่างจังหวัด

รายได้ – รายจ่ายของครอบครัว

รายได้หลักของเกษตรกรในตำบลสลักได ในภาคการเกษตรจะได้จากการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ รายได้เสริมมาจากการรับจ้างในภาคการเกษตรและนอกภาคเกษตร ได้จากอาชีพรับจ้างอื่น ๆ ทั่วไปในช่วงว่างจากฤดูกาลทำนา

ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

การนับถือศาสนา

ประชาชนในตำบลสลักได จะนับถือศาสนาพุทธ โดยมีศาสนาสถาน 4 แห่ง คือ

- วัดบ้านสลักได ตั้งอยู่ที่ บ้านสลักได หมู่ที่ 1
- วัดคฤห์ ตั้งอยู่ที่ บ้านตระแบก หมู่ที่ 4
- วัดชัยประโคน ตั้งอยู่ที่ บ้านเสม็ดน้อย หมู่ที่ 6
- วัดโพธิ์ราษฎร์สามัคคี ตั้งอยู่ที่ บ้านตะบัล หมู่ที่ 7

ศาสนาและสิ่งยึดเหนี่ยว

นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่นิยมไปวัดในวันพระและวันสำคัญทางพุทธศาสนา มีการบวชพระบวชเณรตามประเพณี

ประเพณีและงานประจำปี

ศิลปวัฒนธรรม มีการละเล่นพื้นเมืองเช่น กันตรึม เรือมอญเร่ ปี่พาทย์ มโหรี ซึ่งได้อนุรักษ์ สืบทอดต่อ ๆ กันมา

วัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ประเพณีที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ การเซ่นไหว้ปู่ตา วันสารท (แซนโฌนตา) เทศมหาชาติและประเพณี 12 เดือนในรอบปี ดังนี้

1. เดือนมกราคม	ทำบุญประเพณี	ปีใหม่
2. เดือนกุมภาพันธ์	ทำบุญประเพณี	-
3. เดือนมีนาคม	ทำบุญประเพณี	เซ่นไหว้ปู่ตา
4. เดือนเมษายน	ทำบุญประเพณี	สงกรานต์
5. เดือนพฤษภาคม	ทำบุญประเพณี	อุปสมบท
6. เดือนมิถุนายน	ทำบุญประเพณี	อุปสมบท
7. เดือนกรกฎาคม	ทำบุญประเพณี	เข้าพรรษา
8. เดือนสิงหาคม	ทำบุญประเพณี	สารท
9. เดือนกันยายน	ทำบุญประเพณี	สารท
10. เดือนตุลาคม	ทำบุญประเพณี	ออกพรรษา, กวนข้าวทิพย์
11. เดือนพฤศจิกายน	ทำบุญประเพณี	ลอยกระทง
12. เดือนธันวาคม	ทำบุญประเพณี	บุญกฐิน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น ประชาชนตำบลสลักได ภาษาท้องถิ่นที่ใช้ คือ ภาษา

เขมร

สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก มีการทอผ้าไหม และข้าวหอมมะลิ

ทรัพยากรธรรมชาติ

1. น้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ห้วยทัพพล ห้วยโคกปลัด หนองถนน หนองเสม็ดน้อย

หนองเสม็ดใหญ่ หนองประปิต หนองตะเสา เป็นต้น

2. ป่าไม้

เขตการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ตำบลสลักได มีเนื้อที่ประมาณ 64 ไร่ เช่น ป่าลกาย ป่ากลัน และป่าจิก

3. คุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลสลักไดมีเกษตรกรที่ประกอบอาชีพที่เกิดจาก ภูมิปัญญาและมีประสบการณ์จากการเรียนรู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่น เช่น ไร่นาสวนผสม เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ สมุนไพรรักษาโรค พิธีกรรม วัฒนธรรม แพทย์แผนไทย ช่างฝีมือ ฯลฯ

ตำบลสลักได มี 16 หมู่บ้านมี 2 บริบทหลัก ๆ คือ ชนบท และชนบทกึ่งเมือง โครงการจำแนกไว้ดังนี้ คือ ชนบท (หมู่ที่ 2,3,4,5,6,9,13,14) ลักษณะบริบทชนบทของตำบลสลักไดจะมีลักษณะดังนี้

1. สังคมชนบท เป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ อาชีพปลูกข้าว ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ครอบครัวชนบททุกคนในครอบครัวจะทำทุกอย่างจะมีการแบ่งงานกันทำ เช่น พ่อแม่ลูกจะช่วยกันทำงานบ้าน ช่วยกันทำไร่นา ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย สมาชิกประกอบด้วยหลาย ๆ ครอบครัว ซึ่งเป็นเครือญาติกัน มารวมอยู่ในละแวกเดียวกัน

2. มีวัดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา และเป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาและอบรมบ่มนิสัย

3. คนส่วนใหญ่ยึดมั่นประเพณีดั้งเดิมเป็นอย่างดี ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง

4. มีความผูกพันกับความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ โชคลาง หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

5. ส่วนใหญ่จะยึดมั่นในหลักคำสอนทางศาสนาและเข้าพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น งานบวช งานศพและงานบุญต่าง ๆ

ปัญหาสังคมที่จัดว่าเป็นปัญหาในสังคมชนบท

1. ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย

2. ปัญหาด้านการศึกษา

3. ปัญหาการขาดแคลนที่ดินเพื่อใช้ทำมาหากิน

- ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแต่เนื้อที่ดินถือครองอยู่จำกัด
- ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่า ซึ่งอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม
- ความอุดมสมบูรณ์ของดินเสียไปเพราะการใช้ดินอย่างผิดวิธีทำให้ดินเสื่อม

คุณภาพ

4. ปัญหาความยากจน อาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการเช่น

- ในชนบทมักจะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ทำให้มีค่าใช้จ่ายในครอบครัวสูงมาก
- การเพาะปลูกไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร
- การใช้เวลาว่างจากการทำนาไปในทางที่ไร้ประโยชน์แทนที่จะหารายได้เสริมใน

การทำวิจัยครั้งนี้ ใช้พื้นที่บ้านตระแบก หมู่ที่ 4 บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง

จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่เป้าหมายในการสะท้อนถึงวิถีชีวิตชนบท

4.2 พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตำบลหลักไผ่

ผลจากการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์บริบทชุมชนในพื้นที่ตำบลหลักไผ่ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ทีมวิจัยพบว่า พัฒนาการเปลี่ยนแปลงบริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบท โดยแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ

ยุคที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ. 2530 – 2545 เป็นยุคของพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ยุคที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2555 เป็นยุคของการพัฒนาเศรษฐกิจ

ยุคที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2555 ถึง ปัจจุบัน เป็นยุคของกึ่งเมือง

ตารางที่ 4.6 การเปลี่ยนแปลงของบริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบทในพื้นที่ตำบลหลักไผ่

ช่วงเวลา (พ.ศ.)	เหตุการณ์สำคัญ	การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น	ผลกระทบ	
			เชิงบวก	เชิงลบ
2532	- โรงสีข้าวทวีผล - โรงงานน้ำแข็ง	- แหล่งรับซื้อข้าวเปลือก และจำหน่ายพันธุ์ข้าว ข้าวสาร	- สะดวกในการ จำหน่ายสินค้า ทางการเกษตร	- ฝุ่นละออง ควัน ทำให้เกิด มลพิษทาง อากาศ
2534	- เกิดชุมชนการเคหะ สุรินทร์ - เกิดถนนเลี่ยงเมือง - เกิดหมู่บ้านเทพธานี - เกิดหมู่บ้านเทพวิรุฬ	- เกิดจ้างแรงงานใน ชุมชน - มีการเปลี่ยนแปลง วิธีการทำนาจากนาดำ เป็นนาหว่าน - เริ่มมีการซื้อกับข้าว สำเร็จรูป (แกงถุง) - มีการร้านค้าต่าง ๆ มาตั้งริมถนน - คนจากภายนอก ชุมชนมาซื้อบ้านอาศัย ในชุมชนมากเพิ่มขึ้น	- เกิดรายได้ - เกิดอาชีพ รับจ้างมากขึ้น - การคมนาคม สะดวก - ราคาที่ดิน สูงขึ้น	- พื้นที่ทำการ เกษตรลดลง - เกิดขยะเพิ่มขึ้น - มีการใช้สาร เคมีในการทำ เกษตร
2535	- เกิดปั้ม คาร์แท็กซ์ - เกิดปั้ม ปตท. หมู่ที่ 16 และร้านสะดวก	- มีการอพยพแรงงาน เข้ามาอาศัยอยู่ใน ชุมชนมากขึ้น	- มีการจ้าง แรงงานมากขึ้น - มีร้านค้าใน	- คนเริ่มมี พฤติกรรมไม่ ประกอบเอง

ช่วงเวลา (พ.ศ.)	เหตุการณ์สำคัญ	การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น	ผลกระทบ	
			เชิงบวก	เชิงลบ
	ซื้อ - ร้านวัสดุก่อสร้าง (ไอคิว) มาตั้งเขต พื้นที่ตำบลสลักได	- เกิดบ้านจัดสรร และ บ้านเช่า	ชุมชนเพิ่มขึ้น - เริ่มมี ร้านอาหาร ข้างถนน	เริ่มซื้ออาหาร ปรุงสำเร็จมา รับประทาน
2538	- เกิดชุมชนเอื้ออาทร สุรินทร์	- คนต่างพื้นที่เข้ามาอยู่ ในพื้นที่มากขึ้น - มีประชากรแฝงมาก ขึ้น	- มีแหล่งที่อยู่ อาศัยราคาถูก	- ขยะเกิดขึ้น เป็นจำนวน มาก
2543	- ขยายถนนสี่เลน สายสุรินทร์- ศรีขรภูมิ - เกิดโรงไฟฟ้า ไบโ แมส (ตระกูล มุงเจริญพร)	- การสัญจร สะดวกสบายมากขึ้น	- เกิดเส้นทาง การค้าและ ขนส่งสินค้า	- เกิดอุบัติเหตุ - เกิดมลพิษ ฝุ่นละออง ควัน เสียงดัง
2550	- เกิดรีสอร์ททุ่งตะวัน นางฟ้ารีสอร์ท สงบ ดีรีสอร์ท สวนสน รีสอร์ท	- มีคนภายในและ ภายนอกมาใช้บริการ - เป็นแหล่งพักสำหรับ การเดินทาง	- เกิดการจ้าง แรงงานใน ชุมชน	- เกิดขยะ
2553	- เกิดบริษัท นอร์ท อีสวอเตอร์ (โรงน้ำ สบาย)	- การจ้างแรงงาน ภายในและภายนอก ชุมชน - มีการซื้อที่ดินใน บริเวณใกล้เคียงโรงน้ำ	- มีการจ้าง แรงงานใน ชุมชน	- เกิดภัยแล้ง - การปล่อยน้ำ เสีย - เกิดขยะ - พื้นที่การ เกษตรลดลง - พื้นที่ข้างเคียง ทำการเกษตร ไม่ได้ผลผลิต
2554	- เกิดตลาดนัดคลอง ถมไอคิว	- คนภายในและ ภายนอกชุมชนมา จับจ่ายสินค้ามาก เพิ่มขึ้น	- มีการนำสินค้า ในชุมชนไป จำหน่าย - มีแหล่งซื้อ	- มีสินค้าฟุ่ม เฟือยมากขึ้น

ช่วงเวลา (พ.ศ.)	เหตุการณ์สำคัญ	การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น	ผลกระทบ	
			เชิงบวก	เชิงลบ
			และแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้า - มีผู้ประกอบการหลากหลาย	
2556	- เกิดห้างสรรพสินค้าโรบินสัน - เกิดหมู่บ้านจัดสรรพงษ์ไทย หมู่ที่ 4	- เกิดการจ้างแรงงาน	- คนมีงานทำมากขึ้น	- ชยะเกิดขึ้น - สินค้าในชุมชนจำหน่ายได้น้อยลง

4.3 สถานการณ์เด็กและเยาวชนในตำบลสลักได

4.3.1 สถานการณ์เด็กและเยาวชนภาพรวมทั้งตำบลสลักได

ที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได ได้ดำเนินการโครงการเข้าค่ายพัฒนาศักยภาพเยาวชนห่างไกลยาเสพติด ทำให้เยาวชนที่เข้าร่วมค่ายมีพฤติกรรมดีขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด ทักษะการปฏิเสธ แต่ขาดการติดตามประเมินผลและขาดความต่อเนื่อง ขาดการประชาสัมพันธ์จากผู้นำชุมชน อีกทั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลสลักไดได้ส่งเสริมให้เยาวชนเลี้ยงจิ้งหรีด ในพื้นที่หมู่ที่ 14 บ้านโคกเพชร เมื่อปี พ.ศ. 2555 เมื่อดำเนินการเลี้ยงได้ 3 - 4 รุ่น มีการบริหารจัดการที่ไม่ชัดเจน ผู้เข้าร่วมกลุ่มเริ่มไม่มั่นใจ ทำให้กลุ่มล่มสลายไม่มีการดำเนินงานต่อ และเมื่อปี พ.ศ. 2561 มามีการอบรมศักยภาพในการเล่นกีฬา มีการสอนทักษะการเป็นผู้ตัดสินกีฬา ให้กับเยาวชนทั้งตำบลที่สนใจ แต่ก็มีเยาวชนบางส่วนเท่านั้นที่สนใจ ส่วนในระบบโรงเรียนก็มีการอบรมทำค่ายรักการอ่านให้กับเยาวชน ซึ่งเป็นที่สนใจของเด็กเยาวชนในระบบและมีการดำเนินการต่อเนื่องเป็นเวลา 2 ปี

สถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นที่เป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท จากการสังเกตสถานการณ์และปัญหาจากการสัมภาษณ์ประชาชน การสังเกตพฤติกรรมรวมถึงการประชุมผู้ปกครอง มีการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนของเด็กเยาวชนในตำบลสลักได พบว่า สถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ขณะนี้กำลังเผชิญกับความเสี่ยงมากมาย มีพฤติกรรมความรุนแรง สื่อลามกอนาจาร เสพยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร อยู่ในแหล่งมั่วสุม และอื่น ๆ จนพฤติกรรมเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตร่วมสมัยของเด็กและเยาวชนที่เติบโตขึ้นทุกวัน ปัญหาที่สำคัญที่มองและอาจจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนดังนี้

1. ปัญหาด้านยาเสพติด พบว่าเด็กและเยาวชนเสพยาบ้า สารระเหย กัญชา (ข้อมูลจากผู้ปกครอง)

2. ปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ ความฟุ้งเฟ้อ การแต่งกาย ดุดม ขาดวินัย ความรับผิดชอบ ไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ขาดความร่วมมือกับชุมชน ไม่มีพล้งเยาวชน

3. ปัญหาด้านการศึกษา พบว่าเด็กและเยาวชนขาดเรียน ออกกลางคัน ไม่เรียนต่อ ยากจน ไม่มีทุนเรียนต่อ หรือเรียนจบแล้วไม่มีงานทำ

4. ปัญหาทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร

5. ปัญหาคุณธรรม จริยธรรมพบว่าเด็กและเยาวชนมีนิสัย กิริยามารยาทก้าวร้าว ขาดความเคารพเชื่อฟัง

6. ปัญหาการใช้เวลาว่างของเด็กและเยาวชนในการเล่นเกมส์ ดิตเพื่อน มั่วสุม เล่นการพนัน ดื่มสุรา ดิตบุหรื อื่น ๆ

7. ปัญหาการการก่ออาชญากรรม มีการทะเลาะเบาะแว้ง ยกพวกตีกัน ลักขโมย

8. ปัญหาครอบครัว พบว่าครอบครัวไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน ครอบครัวเปราะบาง แดกแยก ขาดความอบอุ่น

กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเด็กและเยาวชน การมองพื้นที่ล้อมรอบตัวเด็ก พบว่าเด็กและเยาวชนกำลังถูกสร้างและถูกหลอมให้เข้าสู่เส้นทางที่เสี่ยงและอันตราย ซึ่งมีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อเด็กและเยาวชน

1. วัฒนธรรม เป็นค่านิยมที่วัดคุณค่าฐานะทางสังคมและชนชั้นจากราคาและมูลค่าสิ่งของ และมีการยึดติดจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เด็กและเยาวชนบางคนติดอาหารฟาสต์ฟู้ด ขนมกรูบ กรอบ น้ำอัดลม ต้องได้บริโภคทุกวันจนเป็นนิสัย

2. ยาเสพติดในสังคมมีการระบาดของบุหรื เหล้า เปียร์ สารระเหย ยาบ้า และมีการระบาดเข้าสู่ชุมชน บ้านและโรงเรียนอย่างมากมาย ทั้งในบทบาทเหยื่อและเครื่องมือในระบบตลาด สิ่งเหล่านี้คือภัยอันตรายที่น่ากลัวที่สุด

3. ด้านสื่อเด็กเรียนรู้จากสื่อลามก อินเทอร์เน็ต คลิปวิดีโอ ทำให้เกิดการอยากรู้อยากทดลอง

4. ความรุนแรง เด็กอาจจะสั่งสมความรุนแรงจากระบบครอบครัว ขาดความอบอุ่น ความเครียดความกังวลที่ได้รับจากระบบการศึกษา

5. ช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ อย่างไรก็ตามอินเทอร์เน็ตเป็นดาบสองคมที่เด็กจะใช้ประโยชน์ทางการศึกษาในขณะที่มีพ่อแม่อยู่ด้วย นอกนั้นเด็กจะใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่ไม่เหมาะสม

6. การตั้งแก๊งมอเตอร์ไซด์ในเด็กเยาวชนกึ่งเมือง ที่มีความรุนแรง การแข่งขันของเด็กวัยรุ่น **ภาพรวมของเด็กและเยาวชนในชุมชนที่ขยายเป็นกึ่งเมือง**

1. เด็กในท้องถิ่นที่เจริญจะเป็นกลุ่มบริโภคนิยมสูง มีโทรศัพท์มือถือ รถมอเตอร์ไซด์ แฟชั่น เครื่องแต่งกาย อาหารฟาสต์ฟู้ด น้ำอัดลม ขนมกรูบกรอบ มีเครื่องเล่นชนิดใหม่ที่เชื่อมโยงกับความบันเทิง ดิจิตอล โน้ตบุ๊กและอื่น ๆ จากการสังเกตพฤติกรรมในร้านสะดวกซื้อและห้างสรรพสินค้าใกล้

ชุมชน

2. การมีวัฒนธรรมนอนดิ๊กตื่นสาย การใช้เวลาค่ำกับสื่อมัลติมีเดีย การพูดคุย การแซทการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต การส่งข้อความ การอยู่กับวัฒนธรรมเจิบไรด์วตน หาผู้ร่วมสนทนาทั่วไป กับคอมพิวเตอร์ และอื่นๆ เด็กจะเข้านอนดิ๊กในยามที่พ่อแม่ผู้ปกครองเข้านอนแต่หัวค่ำและตื่นสายในยามใกล้เที่ยงเป็นต้น วัฒนธรรมนี้เกือบจะเป็นแบบแผนของเด็กและเยาวชนในเขตกิ่งเมืองจำนวนไม่น้อยทีเดียว (ข้อมูลจากการพูดคุยกับผู้ปกครอง)

3. สภาพร่างกายที่อ่อนแอ การออกกำลังกาย เล่นกีฬา มีน้อยลง ขาดภูมิคุ้มกันทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ เด็กจำนวนไม่น้อยที่ติดบุหรี่ สุรา เบียร์ และขาดสารอาหาร หรือมีภาวะเป็นเด็กอ้วน

4. วุฒิภาวะทางอารมณ์ พฤติกรรมและการแสดงออกแฝงไปด้วยความก้าวร้าวรุนแรงในการดำเนินชีวิตและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ภาวะทางอารมณ์เหล่านี้เกิดจากการกระตุ้นจากสื่อต่าง ๆ เกมที่รุนแรง โฆษณาทางโทรทัศน์ อารมณ์ที่แปรปรวนหงุดหงิดง่ายไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ปกครอง

5. ขาดจิตอาสาและจิตสำนึกสาธารณะ การให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าส่วนร่วมนับเป็นแนวโน้มที่ยังชัดเจน ขาดความเสียสละเพื่อคนอื่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่กลับไปสนใจตนเอง เพศตรงข้าม และกลุ่มพรรคพวกที่สนุกสนาน (ข้อมูลที่รวบรวมจากการประชุมร่วมทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมในชุมชน)

6. เด็กและเยาวชนจำนวนที่เข้าวัดน้อยลง ขาดรากเหง้าทางศีลธรรม ศาสนา วัฒนธรรม ปฏิเสธวิถีชาวพุทธ การห่างไกลจากระเบียบแบบแผนในอดีต ความประณีตของศาสนา วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สังเกตได้จากการทำบุญตามประเพณีท้องถิ่นในวันสำคัญต่าง ๆ จะมีแต่ผู้สูงอายุเท่านั้นขาดการสืบทอดประเพณีจากลูกหลาน

7. เด็กทำงานหนักไม่เป็น ขาดความรับผิดชอบ เกียจคร้าน ไม่มีทักษะชีวิต ชีวิตเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีหน้าที่รับผิดชอบการเรียนอย่างเดียว ไม่ต้องทำงานหรือหารายได้หรือแบ่งเบาภาระครอบครัว ลักษณะไม่สู้งาน รักความสะดวกสบายแต่ต้องการความก้าวหน้าและคุณภาพชีวิต

8. เด็กกิ่งเมืองกิ่งชนบท จะมีความแตกต่างค่อนข้างมาก เด็กในครอบครัวชนชั้นกลางจะมีเวลาส่วนใหญ่ในการอยู่กับการเรียนพิเศษ ดูทีวี เล่นเกม อินเทอร์เน็ต เด็กจำนวนไม่น้อยมีภาวะอ้วน ขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การดำเนินชีวิตแบบตัวใครตัวมัน โอกาสทำกิจกรรมกับเด็กวัยเดียวกันน้อยมาก เด็กในครอบครัวชั้นล่าง ออกกลางคัน ชีวิตด้อยคุณภาพ อาหารไม่ปลอดภัยทั้งในโรงเรียนและชุมชน เด็กทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมากในสภาพปัจจุบัน

9. การบ่มเพาะเลี้ยงดูหรือการดูแลบุตรหลานในวัยเยาว์และอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ในสถานภาพการเป็นปู่ย่าตายาย ส่งผลให้เกิดช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างวัย ขาดความรู้ ทักษะ และความเข้าใจในการดูแลบุตรหลาน เด็กเยาวชนขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ทำให้เด็กและเยาวชนในชุมชนจำนวนมากมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เกิดการตั้งครรภ์และไม่สามารถสร้างครอบครัวในวัยที่ไม่พร้อม

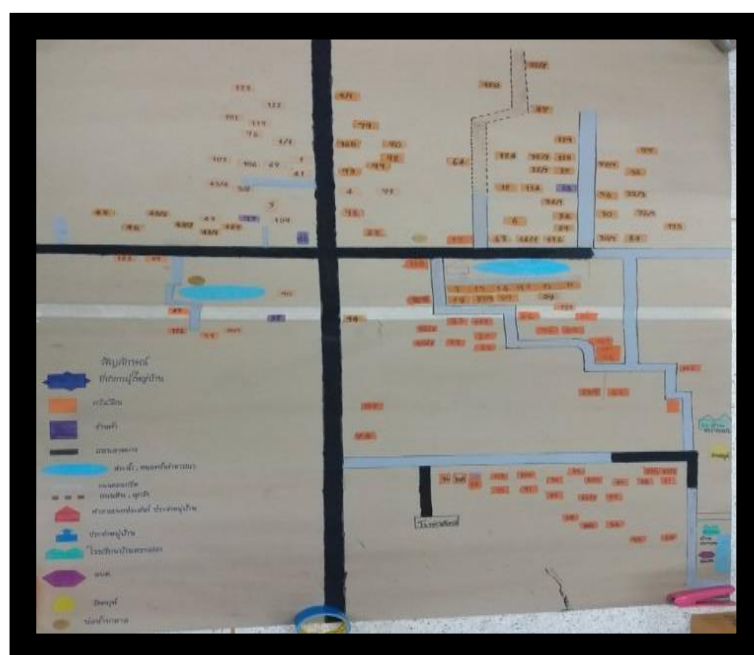
จากสถานการณ์เด็กและเยาวชนที่กล่าวข้างต้นจากการสังเกตพฤติกรรมและการสืบค้นข้อมูล มีจำนวนเฝ้าระวังและติดตามการแพร่ระบาดของยาเสพติด 23 คน ได้รับการบำบัดระบบสมัครใจ จำนวน 9 คน และการติดตาม คุ่มประพฤติ เฝ้าระวังอีกจำนวน 14 คน และมีสถานการณ์ท้องวัยใส จำนวน 22 คน เด็กนอกระบบที่รวมข้อมูลที่มีการขึ้นทะเบียนไว้ในระบบ จำนวน 468 คน บางส่วนก็มีการศึกษาต่อในระบบ เช่น กศน. ในปี พ.ศ. 2563 จำนวน 163 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 104 คน และเป็นหญิง จำนวน 59 คน บางส่วนศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 4 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 2 คน และเป็นหญิง จำนวน 2 คน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 62 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 44 คน และเป็นหญิง จำนวน 18 คน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 97 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 58 คน และเป็นหญิง จำนวน 39 คน ส่วนที่เหลือจำนวน 305 คน

4.4 ข้อมูลบริบทพื้นที่เป้าหมายบริบทกึ่งชนบทกึ่งเมือง (หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 10 และหมู่ที่ 13)

4.4.1 บริบทบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได (บริบทกึ่งชนบท)

ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านตระแบก

บ้านตระแบกก่อเกิดหมู่บ้านขึ้นในปี พ.ศ. 2340 เริ่มต้นจากตระกูลศรีเมือง อพยพมาสมัย สงครามอินโดจีน ย้ายมาจากเมืองจำปาศักดิ์ ประเทศลาว ก่อนจะมาถึงบ้านตระแบก ได้อาศัยอยู่ที่ อำเภอสนมก่อน แล้วมาอาศัยอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดสุรินทร์ และย้ายจากศาลากลางมาอยู่ที่ตำบล สำโรงและตั้งแยกตัวจากตำบลสำโรงมาเป็นบ้านตระแบก ตำบลสลักได เหตุที่ตั้งชื่อบ้านตระแบก เพราะมีต้นตระแบกอยู่กลางหมู่บ้าน บุคคลต้นแบบจากตระกูลศรีเมืองคือ พ่อมหาอยู่ สุนทรชัย เป็น ปราชญ์ชาวบ้าน

ภาพที่ 4.2 แผนที่บ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได

พื้นที่หมู่บ้านจะเป็นที่ราบสูง จำนวนพื้นที่ทั้งหมด 2,492 ไร่ ดังนี้

- พื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 423 ไร่
- พื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 2,066 ไร่
- พื้นที่สาธารณะ จำนวน 4 ไร่ 2 งาน

ทิศเหนือ : ติดกับบ้านตะโก-นาดี ตำบลบุฤาษี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ทิศใต้ : ติดกับบ้านโคกกระชาย ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันออก : ติดกับบ้านเสม็ดใหญ่ บ้านโคกเพชร ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันตก : ติดกับบ้านท่ง ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ลักษณะของดิน

บ้านตระแบกหมู่ที่ 4 ได้แก่ กลุ่มชุดดินที่ 15hi 19 21B และ 22hiB โดยสถานภาพทรัพยากรดินส่วนใหญ่ คือ ดินร่วนปนทรายพื้นที่ลุ่ม ประมาณร้อยละ 61.03 ของพื้นที่ รองลงมาคือดินร่วนหยาบในพื้นที่ลุ่ม ร้อยละ 27.23

ภาพที่ 4.3 แผนที่ทรัพยากรธรรมชาติหมู่ที่ 4 บ้านตระแบก

บ้านตระแบกมีทรัพยากรธรรมชาติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน คือ ทรัพยากรป่าที่ดิน และแหล่งน้ำที่สำคัญ ดังในแผนที่ทรัพยากร และตารางการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์

ชื่อทรัพยากร	การใช้ประโยชน์
1. สระน้ำบัว	ใช้เพื่อการเกษตร,ใช้ในการบริโภค ของคนในชุมชน
2. สระศาลากลางหมู่บ้าน	ใช้เพื่อการเกษตร,ใช้ในการบริโภค ของคนในชุมชน

แหล่งน้ำในพื้นที่

- บ้านตระแบก เป็นหนองน้ำธรรมชาติและหนองน้ำในไร่นา ที่พบในโคกลักษณะลำห้วยสายยาว ดินเป็นดินร่วนปนทราย มีพืชน้ำจืดพวกบัว แหน สัตว์น้ำที่พบในลำห้วยนี้ได้แก่ ปลาแขยง ปลาหมอ ปลาดุก ปลาไหล กบ ปลาช่อน ปลากระดี่ ปลาหลด หอย ปู เต่า

โทรศัพท์

- บ้านตระแบก หมู่ที่ 4 การโทรคมนาคม/การสื่อสาร ส่วนมากจะใช้โทรศัพท์มือถือ/บางส่วน जानดาวเทียมและอินเทอร์เน็ตที่ติดตั้งในบ้าน

ไปรษณีย์หรือการสื่อสารหรือการขนส่ง และวัสดุ ครุภัณฑ์

หอกกระจายข่าวในหมู่บ้านมีหมู่บ้านละ 1 แห่ง การติดต่อสื่อสารทางไปรษณีย์ ยังมีการติดต่อสื่อสาร ส่งจดหมาย พัสดุ อยู่เป็นปกติ

ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร

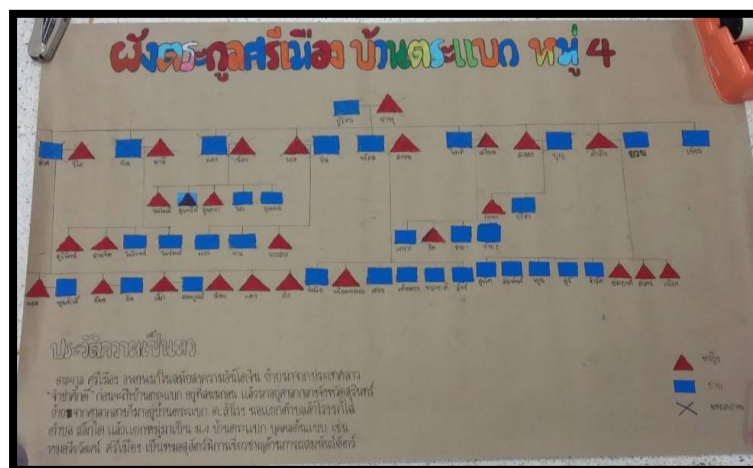
- ประชากรบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 บ้านตระแบกครัวเรือนทั้งหมด 251 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 652 คน แยกเป็นชาย จำนวน 344 คน เป็นหญิง จำนวน 308 คน ลักษณะชาติพันธุ์ดั้งเดิมของคนในหมู่บ้านมี 2 ชาติพันธุ์ จำแนกตามบรรพบุรุษที่ย้ายเข้ามาตั้งหมู่บ้านในอดีต คือกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่ย้ายมาจากตำบลระแงง อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และชาติพันธุ์ลาวที่ย้ายมาจากจำปาศักดิ์ ประเทศลาวและบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ลักษณะที่อยู่อาศัย บ้านไม้ชั้นเดียว จำนวน 23 หลัง บ้าน คสล.ชั้นเดียว จำนวน 38 หลัง บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ จำนวน 23 หลัง บ้านตึกสองชั้นจำนวน 2 หลัง จากการสำรวจจำนวน 91 หลังคาเรือน

ครอบครัว ลักษณะครอบครัวของชาวบ้านตระแบกและบ้านโคกกระชาย 2 ลักษณะ คือ ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ดังนี้

1. ลักษณะครอบครัวเดี่ยว เป็นครอบครัวที่แยกตัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่ เช่น คู่สมรสแต่งงานใหม่ระยะแรกจะอาศัยอยู่กับครอบครัวเดิมของฝ่ายภรรยาเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งจึงแยกตัวออกไปสร้างบ้านใหม่ของตนเอง

2. ครอบครัวขยาย เป็นลักษณะที่อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิกมาก อาจมีทั้งรุ่นปู่-ย่าไปจนถึงเหลน ลักษณะครอบครัวแบบนี้จะเกิดครอบครัวที่เป็นวัยทำงานและในครอบครัวเกิดการอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น จึงฝากลูกหลานไว้กับผู้สูงอายุที่ใช้แรงงานไม่ได้แล้ว บางครอบครัวมีการอพยพเป็นเวลาหลายปีจนทำให้ดูเหมือนว่าเป็นครอบครัวใหญ่

กลุ่ม/องค์กรในชุมชน ตระกูลหลักและระบบอำนาจในหมู่บ้านตระแบกโดยใช้แผนผังเครือญาติศึกษามาย้อนหลัง 5 ชั่วอายุคน พบว่า กลุ่มตระกูลหลักที่มีบทบาทในสังคมบ้านสระตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ตระกูลศรีเมือง ตระกูลนี้มีจำนวนสมาชิกมากถือครองที่ดินในหมู่บ้านมากกว่าตระกูลอื่น ๆ และเป็นกลุ่มผู้นำในทางด้านการเมือง การปกครองหมู่บ้านมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มตั้งหมู่บ้านและสืบทอดมากระทั่งปัจจุบัน

ภาพที่ 4.4 กลุ่มคน ตระกูลหลักและระบบอำนาจในหมู่บ้าน

การคมนาคม

บ้านตะแบก สามารถเดินทางโดยรถยนต์มีเส้นทางเข้าสู่หมู่บ้านเป็นเส้นทางหลัก ได้ 3 เส้นทาง ดังนี้

- ถนนเลียบเมืองสายสุรินทร์-จอมพระ(ทางหลวงหมายเลข 214)
- ถนนเลียบเมืองสายสุรินทร์-อุบลราชธานี (ทางหลวงหมายเลข 206) ถึง หลักกิโลเมตรที่ 7 เลี้ยวขวาเข้าทางหลวงชนบทหมายเลข สร.3005 กิโลเมตรที่ 2
- ถนนเลียบเมืองสายสุรินทร์-สังขะ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2077) ถึง หลักกิโลเมตรที่ 10 เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงชนบทหมายเลข สร.3005

การสังคมสงเคราะห์

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 มีผู้สูงอายุที่ได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ (อบต.สลักได) จำนวน 82 คน แยกเป็นชาย จำนวน 32 คน และหญิง จำนวน 50 คน และมีผู้พิการที่ได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ (อบต.สลักได) จำนวน 10 ราย แยกเป็นชาย จำนวน 4 คน และหญิง จำนวน 6 คน
- บ้านตะแบก หมู่ที่ 4 มีผู้สูงอายุที่ได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ (อบต.สลักได) จำนวน 106 ราย แยกเป็นชาย จำนวน 55 คน และหญิง จำนวน 51 คน และมีผู้พิการที่ได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ (อบต.สลักได) จำนวน 10 คน แยกเป็นชาย จำนวน 4 คน และหญิง จำนวน 6 คน
- บ้านตะแบก หมู่ที่ 4 มีกลุ่มในชุมชนเป็นจำนวนมาก โดยพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา มีการรวมกลุ่มอยู่ถึงหลังจากปี พ.ศ. 2550 จำนวนกลุ่มลดลงตามความจำเป็นในการจัดการ บางกลุ่มยุบรวมกันบางกลุ่มก่อตั้งขึ้นตามสถานการณ์

ภาพที่ 4.5 กลุ่มเครือข่ายของบ้านตระแบก หมู่ที่ 4

ตารางที่ 4.8 รายชื่อปราชญ์ชาวบ้านตระแบก หมู่ที่ 4

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ทักษะ/ ความรู้ ความสามารถพิเศษ
1.	นายอุทา ท่อนทอง และนางริน สายแสง	ด้านหมอเป่า (ได้กร้องไม่หยุด)
2.	นายดัด ดวงลายทอง	ด้านหมอเป่า (น้ำร้อนลวก, ยาแผนโบราณ)
3.	นางพลอน นิเลียง และนายทิตย์ แสนทอง	ด้านหมอเป่า (งูกัด ตะขาบกัด แมลงกัด)
4.	นายสงวน ท่อนทอง และนายเตี้ยะ ทือนทอง	ด้านจักสานไม้ไผ่
5.	นายบุญลิก ประสานรัตน์	ด้านดนตรีไทย
6.	นางสุนทรี ศรีเมือง	ด้านอาหาร
7.	นางสำเร็จ หวังเจริญ	หมอสุมไพร
8.	นางอรทัย วุ่นกลัด	ด้านนวดแผนโบราณ
9.	นางบัวศรี หายไศก	หมอเป่าคางทูม
10.	นางเยาว์ ดีใจ	หมอจับเส้น
11.	นางพลอน นิเลียง และ นางบัวศรี หายไศก	หมอเป่ารักษาจูสวัด

ปฏิทินการผลิต

เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อทำความเข้าใจสภาพ ลม ฟ้า อากาศ อุณหภูมิ และน้ำฝนเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกาลเวลา ที่มีอิทธิพลที่สำคัญต่อวิถีการผลิตและวิถีชีวิตของ

ชุมชนท้องถิ่น ปฏิทินการผลิตช่วยบอกเล่าลำดับกิจกรรมทางการผลิตทางการเกษตรในแต่ละช่วงเวลาของรอบปีได้เป็นอย่างดี เช่น การเพาะปลูกพืช ไร่ นา สวน การประมง การเลี้ยงสัตว์ โดยระบุช่วงของกิจกรรมเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ประเภทนั้น ๆ อย่างชัดเจนในรอบของการเพาะปลูกที่สัมพันธ์กับเวลาในรอบปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเพาะปลูกพันธุ์ข้าว และนอกจากนี้ยังทำให้เห็นการทับซ้อนของกิจกรรม และความสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศ ฤดูกาล และการเปลี่ยนแปลงเชิงเวลา สามารถวิเคราะห์ข้อจำกัดของทรัพยากร เช่น ข้อจำกัดในเรื่องของปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก ข้อจำกัดของดินในการฟื้นตัวพักการเพาะปลูกในช่วงถัดไป เป็นต้น

ตารางที่ 4.9 ปฏิทินกิจกรรมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์

ชื่อพืช / เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1. ข้าวนาปี												
2. โค – กระบือ												
3. ไม้ผล/พืชผัก												
4. สัตว์ปีก												
5. พืชผัก												
6. เลี้ยงปลา												

ตารางที่ 4.10 ปฏิทินประเพณีที่สำคัญรอบปี บ้านตระแบก หมู่ 4/บ้านโคกกระชาย หมู่ 13

เดือนในรอบปี		กิจกรรม / ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
มกราคม	เป้าะ	- วันขึ้นปีใหม่ ทำบุญเรียกขวัญ ข้าวเปลือก	- ทำบุญหมู่บ้านนิมนต์ พระสงฆ์ทำพิธีกรรม ที่ศาลากลางหมู่บ้าน มีเครื่องเซ่นไหว้ อาหารคาว-หวาน หัวหมู ชาวบ้านจะ นำอาหารมารวมกัน ที่ศาลาและทำพิธี	- เสริมความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต เป็นความเชื่อของคนในชุมชน สร้าง ขวัญและกำลังใจ

เดือนในรอบปี		กิจกรรม / ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
			ร่วมกัน พร้อมทั้งให้ คนในชุมชนมี กิจกรรมร่วมกัน	
กุมภาพันธ์	เมษายน	- แชนยัยตา (เช่นไหว้บรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ)	- เตรียมเครื่องเซ่น (ข้าวเปล่า อาหาร คาว-หวาน น้ำอวดลม เหล้าขาว เบียร์ รูป เทียน หมาก พลู) จุดรูปเทียนบน อาหาร กล่าวเรียกผี ตายายมากินของ เซ่น และรดน้ำอวดลม เหล้าขาว เบียร์ บน ถาด เสร็จพิธี เอา ถาดอาหารไปเทนอก บ้าน	- เป็นการทำบุญ ให้กับบรรพบุรุษที่ ล่วงลับไปแล้ว ทำ ให้เชื่อว่า ปู่ย่า ตายาย จะปกป้อง รักษาลูกหลาน
มีนาคม	พฤษภาคม	- งานแต่ง ช่วงงานมงคล ต่าง ๆ เช่น งาน บวช งานขึ้นบ้าน ใหม่ - ทำบุญข้าวเปลือก - เทศน์มหาชาติ (จัดวันเดียวกัน)	- เพื่อนบ้านจะไปช่วย จัดเตรียมสถานที่ เตรียมของที่ใช้ในพิธี การงานนั้น ๆ รวมถึงช่วยกันจัด เตรียมอาหารหวาน คาว เพื่อต้อนรับ ผู้คนที่มาร่วมยินดี กับงานมงคล - ชาวบ้านแต่ละ ครอบครัวถือข้าว เปลือกคนละถุง , ครุ ไปกองรวมกันให้ เป็นเหมือนก่อเจดีย์	- ถือเป็นงานบุญ ประเพณีที่ทำให้รู้ คุณค่า ความสำคัญ ของประเพณีนั้น ๆ พร้อมทั้งขั้นตอน วิธีการแต่ละ ประเพณี - เป็นงานบุญ ประเพณี ที่ทำให้รู้คุณค่า พระคุณข้าวเปลือก การเสวยสละ การ

เดือนในรอบปี		กิจกรรม / ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
		- รำตรุด	ข้าวเปลือกที่วัด พระจะเทศน์สอน เรื่องต่าง ๆ - การรำตรุด ชาวบ้าน จะมารวมตัวกันที่ ศาลากลางหมู่บ้าน จะมีการเรียกขวัญ ก่อนรำตามแต่ละ บ้าน ขบวนรำ มีคน ร้อง (เจริญ) คนตี กลอง คนสืซอ คนรำ	ทำบุญสร้างคุณงาม ความดี - สนุกสนาน คนใน ชุมชนสนิทสนมกัน มากขึ้น - เป็นกิจกรรมที่ ชุมชนได้ทำร่วมกัน - ถือเป็นงานบุญ ประเพณีที่ทำให้รู้ คุณค่า ความสำคัญ ของประเพณีนั้น ๆ พร้อมทั้งขั้นตอน วิธีการแต่ละ ประเพณี
เมษายน	แจ็ด	- วันสงกรานต์ - รดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุ - ก่อเจดีย์ทราย	- ไปทำบุญสงฆ์น้ำพระ ที่ศาลากลางหมู่บ้าน รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ - แต่เดิมชาวบ้านจะ นำทรายหรือดินมา จากทิศทั้ง 4 ทิศ แต่ ปัจจุบันนำมาจากทิศ เดียวและรวมกันที่ ศาลากลางหมู่บ้าน เอาทรายมากอง รวมกัน และก่อเป็น เจดีย์ทราย โดยช่วง เย็นจะนิมนต์พระมา เจริญพุทธมนต์ มีพ่อ พราหมณ์ทำพิธี	- ทำบุญ ทำให้สบาย ใจ แสดงความ กตัญญู ลดช่องว่าง ระหว่างวัย - เป็นการเอาทราย หรือดินมาคืนวัด ที่เราเคยมาวัดและ เหยียบย่ำ เอาดิน จากวัดออกไป - เป็นกิจกรรมที่ ชุมชนได้ร่วมกัน

เดือนในรอบปี		กิจกรรม / ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
พฤษภาคม	ปะซัด	- เซ่นไหว้พระภูมิเจ้าที่ (ช่วงทำนา) - เซ่นไหว้ตายาย - ลงทำนา , หว่านข้าว	- จัดเครื่องเซ่นไหว้ไปเซ่นไหว้ที่นาของตนเอง มีอาหารคาว-หวาน (ข้าว ผลไม้ रुप เทียน หัวหมู ไก่ต้มทั้งตัว เครื่องดื่ม น้ำ น้ำอวดลม สุรา เปียร์) - อติตจะมีการฝึกควายไถ่นา - จัดเครื่องเซ่นไหว้ไปเซ่นไหว้ตายาย (ข้าว อาหารคาว-หวาน ผลไม้ रुप เทียน หัวหมู ไก่ต้มทั้งตัว เครื่องดื่ม น้ำ น้ำอวดลม สุรา เปียร์)	- เป็นความเชื่อว่าจะหากไม่ทำจะทำให้มีอุปสรรคในการทำนา เช่น ไถดินที่นาไม่เข้า - เป็นการบอกกล่าวผีตายายว่าจะทำนาให้ผีตายายปกป้องรักษาลูกหลานให้สุขสบาย ให้การพำนักนาราบรื่น - เป็นความเชื่อว่าจะทำให้ฝนตกตามฤดูกาล
มิถุนายน	เจี๋ยล/จีล	- ประเพณีมิ่งคลงานบวช - ลงทำนา , หว่านข้าว	- การบวช ก่อนบวชก็ต้องหาวันบวชและหาวันศึก ก่อนจะโกนผมต้องไปอยู่วัดก่อนเตรียมเครื่องบวชและทำพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีพราหมณ์ เป็นผู้ทำพิธี - จัดเครื่องเซ่นไหว้ผีปอบา เช่นที่นาก่อนลงทำนา	- เป็นการบวชทดแทนผู้มีพระคุณพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย - เป็นความเชื่อว่าจะถูกผู้ชายต้องบวช - เป็นการบอกกล่าวผีตายายว่าจะทำนาให้ผีตายายปกป้อง

เดือนในรอบปี		กิจกรรม / ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
				รักษาลูกหลานให้ สุขสบาย ให้การทำ นาราบรื่น
กรกฎาคม	อาซาด	- แห่เทียนเข้าพรรษา	- มีการสมโภชเทียนที่ ศาลากลางหมู่บ้าน ก่อนที่จะแห่ไปถวาย วัด	- ได้บุญกุศล ได้ความ สมัคสมานสามัคคี ของคนในชุมชน
สิงหาคม	สรีาบ (แคเป็น)	- กิจกรรมวันแม่	- จะจัดขึ้นที่ศาลา กลาง หมู่บ้าน โดย คนในชุมชนจะมา ร่วมกิจกรรมและ มีแม่ดีเด่นประจำปี	- เป็นกิจกรรมของ หมู่บ้าน ให้เด็กรู้จัก พระคุณแม่และคน ในชุมชน
กันยายน	พอ ระบ๊อด	- เป็นตุ้จ - เป็นธม - แชนโฌนตา	- การเช่นไหว้บรรพ บุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นตุ้จ – เช่นไหว้ที่ บ้าน เป็นธม – เช่นไหว้ที่วัด มีการ ห่อข้าวต้มใบ มะพร้าว ไปตักบาตร ที่วัด แชนโฌนตา – เช่นไหว้ที่บ้าน - เช่นไหว้ศาลากลาง - หมู่บ้านมีกระเชอ โฌนตา (ใส่ต้นไม้ที่ใช้ ในชีวิตประจำวัน ของใช้ต่าง ๆ แล้ว ยกไปวัด เทกระเชอ ตอนเย็น (เมื่อก่อน จะเทกระเชอในเวลา	- เป็นการทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลให้กับ บรรพบุรุษที่ล่วงลับ ไปแล้ว - เป็นการแสดงความ กตัญญูต่อบรรพ บุรุษที่ยังมีชีวิตอยู่ - เป็นการรวมญาติ และยกของไปไหว้ผู้ ที่มีชีวิตอยู่ กินข้าว ด้วยกัน อาบน้ำให้ ตายาย - จะห้ามลูกหลาน ไม่ให้ทะเลาะกัน เป็นความเชื่อว่า วิญญาณบรรพ บุรุษจะออกมา

เดือนในรอบปี		กิจกรรม / ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
			ประมาณ ตี 2- ตี3)	
ตุลาคม	อาโชีส (อาเซาะ)	- ออกพรรษา ตัก บาตรเทโว - กวนข้าวทิพย์	- ทำบุญตักบาตรเทโว โรหณะที่วัด - ชาวบ้านร่วมกัน บริจาควัตถุดิบ 108 อย่าง สำหรับ กวนข้าวทิพย์ และ ไปช่วยกันกวนข้าว ทิพย์ที่วัด	- ไปทำบุญ สร้างกุศล สร้างการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชนเป็น ประเพณีสืบสานและ ทำนุบำรุงศาสนา - เป็นประเพณีสืบต่อ กันมา
พฤศจิกายน	กะเดื่อะ	- ลอยกระทง - ทอดกฐิน	- ทำกระทงจากต้น กล้วย ใบตอง ดอกไม้ นำกระทง ไปลอยที่วัด - เป็นการบริจาคเงิน และข้าวของที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน (แล้วแต่จิตศรัทธา) และนำองค์กฐิน ไปทอดที่วัด (การ ทอดกฐิน จะมีห้วง เวลายำหนด)	- เป็นระลึกถึงพระคุณ แม่ น้ำคงคาและทำ ให้คนในชุมชนมี กิจกรรมร่วมกัน - เป็นการทำบุญ อุทิศ ส่วนกุศล ให้แก่บรรพบุรุษที่ ล่วงลับไปแล้วและ เจ้ากรรมนายเวร
ธันวาคม	เมียกตุ๊จ	- เซ่นตายายก่อน เก็บเกี่ยวข้าว - เซ่นไหว่นาหลัง เกี่ยวข้าว	- เตรียมเครื่องเซ่นไหว้ ไปเซ่นไหว้ที่นา ก่อน เกี่ยวข้าว - เอาเครื่องเซ่นไหว้ ข้าวเปลือกไปเซ่นที่ นา	- เพื่อให้การเก็บเกี่ยว ข้าวราบรื่น ไร้ อุปสรรค - เพื่อเซ่นไหว้บรรพ บุรุษ ให้ปกปักษ์รักษา รักษา

สรุปประเด็นวัฒนธรรม

ปฏิทินวัฒนธรรมและแหล่งภูมิปัญญาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือที่ใช้ศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนในรอบปีว่า มีกิจกรรมทางสังคม หรือการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมอะไรและอย่างไรบ้าง เช่น งานบุญประจำปี งานประเพณี หรือเทศกาลต่าง ๆ ที่ชุมชนให้ความสำคัญและออกมาร่วมกันจัดขึ้น เพราะวิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นวิถีที่มีพลังทางสังคมอยู่มากและแหล่งภูมิปัญญาต่าง ๆ สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านตระแบกและบ้านโคกกระชายทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และชาวบ้านให้ความสำคัญในคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาโดยตลอด โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะทำบุญตักบาตรในตอนเช้า บางส่วนจะไปตักบาตรที่วัดคฤห์ นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านบางส่วนยังมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเรื่องบาปกรรมด้วย ชาวบ้านตระแบกส่วนใหญ่ยังไปทำบุญตักบาตรในวันพระ วันสำคัญทางประเพณีท้องถิ่นที่วัดคฤห์ หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้วัดคฤห์ยังเป็นสถานที่ฌาปนกิจศพ ของคนในตำบลสลักไดอีกด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 และบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 มีความเชื่อหลายอย่างที่สืบทอดมาโดยเฉพาะ ซึ่งความเชื่อจะมีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อนั้น ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แซนฆมอด ชื่อเรียกภาษาเขมร แซนฆมอด ชื่อเรียกภาษาส่วย แซนฆมอด ชื่อเรียกภาษาลาว เช่นผี แซนฆมอดเป็นพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมของจังหวัดสุรินทร์เกี่ยวกับการเซ่นไหว้บวงสรวงดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษ ได้แก่ ญาติผู้ใหญ่ผีพ่อแม่ตายาย ฯลฯ ที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยความอาลัย แม้ท่านจะเสียชีวิตไปแล้วก็ยังนึกว่าท่านยังอยู่ คือ เป็นผีอยู่ในบ้านเรือน คอยดูแลเอาใจใส่ให้ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ให้มีความสุขความเจริญถ้าลูกหลานตั้งตนอยู่ในจารีตประเพณีหรือให้ร้ายได้ทุกข้อต่อเมื่อลูกหลานทะเลาะเบาะแว้งกัน หรือประพฤตินอกจารีตประเพณี การประกอบพิธีแซนฆมอด ชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมเนื่องในโอกาสสำคัญ ๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เช่น การเดินทางเข้ารับการตรวจคัดเลือกทหาร การสมัครงาน การเดินทางไปประกอบอาชีพในที่อื่น การโยกย้ายถิ่น การพ้นเคราะห์จากภัยพิบัติ การสอบบรรจุได้รับราชการ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อความเป็นสิริมงคลและขอความคุ้มครองดูแลรักษาอันเป็นการสร้างกำลังใจเพื่อให้เกิดความมั่นใจ

ความเชื่อด้านสุขภาพ

ความเชื่อด้านสุขภาพในอดีตนั้นจะรักษาด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ยาสมุนไพร เนื่องจากระยะระยะทางที่ห่างไกล ซึ่งโรงพยาบาลที่อยู่ในตัวอำเภอ การคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีรถประจำทาง ไม่มีรถยนต์ มีแค่เกวียนที่ใช้ในการเดินทางซึ่งใช้เวลานานกว่าจะถึงโรงพยาบาล และอาจตายได้ระหว่างทางก็เป็นได้ ในสมัยก่อนไม่มีเทคโนโลยีเอื้ออำนวยความสะดวก วิทยาศาสตร์การแพทย์ยังไม่เจริญเท่าที่ควร การเดินทางยากลำบาก ที่สำคัญชาวบ้านมีฐานะยากจนในการเข้าโรงพยาบาลหรือรับบริการสาธารณสุขแต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยได้ไปรักษาที่โรงพยาบาลประจำตัวอำเภอ หากเมื่อเจ็บป่วยก็จะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ยา

สมุนไพร หรือปราชญ์ชาวบ้านในการรักษา หาหมอเป่า หมอคาถาอาคม รุ่งทรง (การโจมตีมั่วด) โดยจะรักษาอาการทั่วไปกับหมอเป่า หมอคาถาอาคม รักษาอาการไข้, ขางตาล, งูกัด, ตะขาบกัด, ฝีเรื้อ และกระดูกหัก หมอสมุนไพร รักษาอาการ แก้กิดสำแดง อยู่ไฟ อีสุกอีใส กระจกัยเส้น และขางตาล โจมตีมั่วด โจมตีมั่วด_รักษาอาการ दुสิ่งของหาย ป่วย ทานยาไม่ดีขึ้น ดูเนื้อคู่ และดูดวงดูฤกษ์ยาม

แต่ในปัจจุบันการคมนาคมสะดวกสบาย การบริการทางการแพทย์มีหน่วยบริการสาธารณสุขครอบคลุมทุกพื้นที่ เทคโนโลยีทางการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้า สามารถช่วยชีวิตคนให้มีอายุยืนยาวขึ้น แต่กลับเกิดโรคเรื้อรังมากขึ้น เช่น โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน เป็นต้น เมื่อเจ็บป่วยจะหาหมอแผนปัจจุบันทั้งโรงพยาบาลของหน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชนตามความสะดวก ฐานะทางการเงิน รูปแบบการรับบริการจากสถานบริการ อาทิเช่น ยารับประทาน ยาฉีด ผ่าตัด การบริการอนามัยแม่และเด็ก เป็นต้น บางคน/บางครอบครัวยังมีความเชื่อเรื่องโจมตีมั่วด หมอเป่า หมอสมุนไพร หมอจับเส้นจะใช้แพทย์ทางเลือกในการรักษาอย่างเดียว หรือควบคู่กับแพทย์แผนปัจจุบันด้วย

วัฒนธรรมเรื่องการแต่งกาย

ผู้ชาย อดีต การแต่งกายของผู้ชายในสมัยก่อนนั้น ช่วงเวลาการทำงาน ไปทำไร่ทำนาใส่กางเกงสีดำ เสื้อผ้าขาวม้าหรือเสื้อแขนยาว ใส่ผ้าขาวม้าผูกศีรษะ หากอยู่บ้านจะใส่กางเกงขาก๊วย (สีเป่า) เสื้อผูกเชือกด้านหน้า หากเป็นโอกาสสำคัญ เช่น งานบุญ งานแต่งงาน หรือวันสำคัญทางประเพณีวัฒนธรรมหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะมีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าใหม่ นุ่งโจงกระเบน ใส่ผ้าขาวม้า หรือใช้ผ้าขาวม้าผูกเอว ปัจจุบัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย วัฒนธรรมตะวันตกและชาติอื่นเข้ามาในประเทศไทยทำให้ชาวบ้านตระหนักได้รับอิทธิพลการแต่งกายที่หลากหลาย เช่น ผู้ชายวัยรุ่นจะมีการแต่งกายใส่เสื้อยืด เสื้อคลุม ใส่กางเกงยีนส์ และกางเกงวอร์มในชีวิตประจำวันมากขึ้น ไม่ว่าจะไปวัด ไปงานแต่งงาน งานบุญ ความนิยมแต่งกายในชุดผ้าไหมในวัยรุ่นหรือวัยกลางคนจะได้รับความนิยมน้อยลง แต่ยังคงความนิยมในวัยผู้สูงอายุ นุ่งโจงกระเบน กางเกงสแล็คสีดำ ใส่เสื้อคอกลมไปวัด หรือไปงานบุญประเพณีต่าง ๆ ส่งผลให้ปัจจุบันการทอผ้าไหมไม่ค่อยได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่จะมีบางกลุ่มที่ยังทอผ้าอยู่แต่ราคาค่อนข้างสูง มักนิยมซื้อผ้าไหมจากต่างอำเภอมารวมใส่ที่ราคาถูกกว่าและคุณภาพไม่ด้อยกว่าผ้าไหมในท้องถิ่น

ผู้หญิง อดีต การแต่งกายของผู้หญิงในอดีตจะใส่เสื้อตะเข็บ นุ่งโจงกระเบน ด้วยผ้าไหม, ผ้าตลาด, ผ้าถุงตลาด หากอยู่บ้านก็จะใช้ผ้าสไบนุ่งกระโจมอก ภาษาเขมรเรียกว่า จอมบุง คู่กับการนุ่งโจงกระเบน ส่วนชุดไปโรงเรียนในสมัยก่อนก็จะใส่เสื้อหมากกะແ່ງสีขาวตัดเย็บเอง ใส่ผ้าถุงสีเขียวหรือสีดำที่ซื้อมาจากตลาด จะมีเพียง 1 - 2 ชุดเท่านั้น หากมีงานบุญงานประเพณีก็จะมีความพิเศษเรื่องการแต่งกายจะมีการใส่ผ้าไหมทั้งชุด ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งกายมากขึ้น ผู้หญิงตั้งแต่วัยกลางคน วัยผู้สูงอายุ ถ้ามีงานประเพณีต่าง ๆ จะนิยมใส่เสื้อผ้าไหม ผ้าถุงผ้าไหม หากเป็นงานบุญ งานสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะนิยมใส่เสื้อขาว ผ้าถุงผ้าไหม มีผ้าสไบขาวคล้องคอ

หรือพาดบ่า ในช่วงเวลาปกติผู้หญิงวัยกลางคนเวลาอยู่บ้านก็จะใส่ผ้าถุงตลาด เสื้อยืด หรือเสื้อแขนยาว สวมกางเกงสามส่วน กางเกงยีนส์ไปทำธุระนอกบ้าน แต่สำหรับผู้สูงอายุยังนิยมใส่เสื้อหมากกะแร้ง เสื้อคอกระเช้ากับผ้าถุงผ้าไหมเหมือนเดิม ซึ่งปัจจุบันการทอผ้าไหมไม่ค่อยได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่จะมีบางกลุ่มที่ยังทอผ้าอยู่แต่ราคาค่อนข้างสูง มักนิยมซื้อผ้าไหมจากต่างอำเภอมาสวมใส่ที่ราคาถูกกว่าและคุณภาพไม่ด้อยกว่าผ้าไหมในท้องถิ่น

ภาษาและการสื่อสาร

ภาษาประจำถิ่น คือ ภาษาเขมร และใช้ภาษาไทยคู่กับภาษาเขมรเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านวัยกลางคน วัยผู้สูงอายุจะใช้ภาษาเขมรในการสื่อสารเป็นหลัก ส่วนเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะสื่อสารด้วยภาษาไทย แต่สามารถฟังภาษาเขมรออก พูดภาษาเขมรได้ แต่เนื่องจากต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในโรงเรียน จึงทำให้เด็กส่วนใหญ่จะใช้ภาษาไทยมากกว่าภาษาเขมร

วัฒนธรรมด้านอาหารคาว-หวาน

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรม เป็นระยะเวลาอันยาวนานประมาณ 2,000 ปี หลักฐานที่ปรากฏมีทั้งในรูปของศิลปหัตถกรรม วัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน รวมถึงด้านอื่น ๆ จำนวนมากย่อมแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และสังคมอย่างต่อเนื่องและยาวนานที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของชาวสุรินทร์ที่ควรแก่การภาคภูมิใจ โดยเฉพาะเรื่องอาหารที่มีความเป็นเอกลักษณ์อย่างยิ่งโดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปรุงอาหารที่อร่อยเลิศรสตามแบบฉบับชาวสุรินทร์

ตารางที่ 4.11 ศัพท์ภาษาถิ่นและอาหารพื้นบ้าน

อาหารพื้นบ้าน (ชื่อเขมร)	อาหารพื้นบ้าน (ชื่อไทย)	ความนิยมในปัจจุบัน
โป๊ะปลาเหาะตะสะเล็กอำปิล	น้ำพริกปลาร้าใส่ใบมะขาม	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบรับประทาน
ละแวกะตามตะสะเล็กออม	แกงอ่อมปูใส่ผักแขยง	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบรับประทาน
ซันลอร์ตัยอังตะตราว	แกงปลาอย่างใส่เผือก	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบรับประทาน
โป๊ะโดง	น้ำพริกมะพร้าว	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
โป๊ะตรอบจังกอมตะสะเล็กอำปิล	น้ำพริกมะเขือพวงใส่ใบมะขาม	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบรับประทาน
ซันลอร์เจก	แกงกล้วย	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบรับประทาน

อาหารพื้นบ้าน (ชื่อเขมร)	อาหารพื้นบ้าน (ชื่อไทย)	ความนิยมในปัจจุบัน
โป๊ะสวายตะชักเม็น	น้ำพริกมะม่วงใส่เนื้อไก่	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
ชั้นลอร์ตัยตะสะเล็กออม	ต้มปลาใส่ผักแขยง	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
ชั้นลอร์กะโป๊ะ	แกงผักอีลอก	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
ชั้นลอร์ชะนีล	แกงขนุน	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
อังกั๊บบอบ/แก๊บบอบ	กบยัดไส้	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
ชั้นลอร์ปริกตะตัยจิด	แกงผักหวานใส่ปลาแห้ง	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
โป๊ะกะดอลชะนีลตะตัยออบชาล	ตำลูกขนุนใส่มะเขือขื่น	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
โป๊ะสะเต๊ะสะดอนตะตะโก		ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
ตัยจู	ส้มปลา	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
ปราชะฮ้ายจูก	หมูส้ม	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
ชั้นลอร์ตราว	แกงเผือก	ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
ตัยไปร	ปลาจ่อม	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
หนมโกล	ขนมเปียกปูน	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
หนมไซ	ขนมฝักบัว	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
หนมเหนียงเล็ด	ขนมนางเล็ด	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
หนมโกรัจ	ขนมไข่หงส์	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
หนมจ้อ	ขนมดอกจอก	ผู้ใหญ่นิยม เด็กนิยมรับประทาน
หนมกันเตร้อม		ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน
หนมเนียล		ผู้ใหญ่นิยม แต่เด็กไม่ชอบ รับประทาน

ด้านการศึกษา

1. โรงเรียนบ้านตระแบก

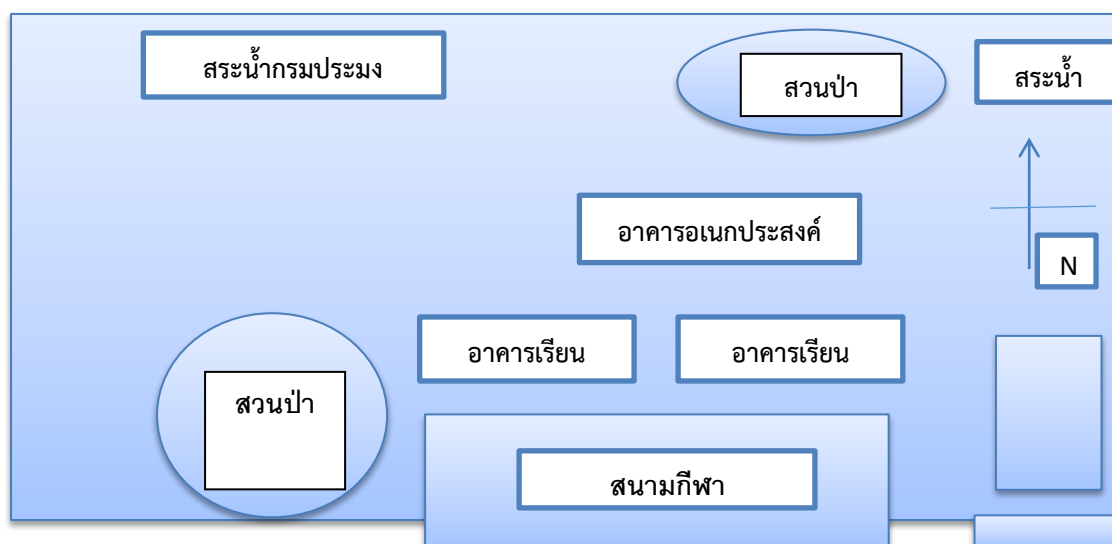
ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนบ้านตระแบก ที่ตั้งตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต 1 โทร 044-501146 โทรสาร 044-501146 E-mail : Traakmu@gmail.com เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื้อที่ 36 ไร่ 2 งาน – ตารางวา เขตพื้นที่บริการ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 3 บ้านหนอง หมู่ที่ 4 บ้านตระแบก หมู่ที่ 5 บ้านประปืด และหมู่ที่ 14 บ้านโคกเพชร-ระไซร์

ประวัติโรงเรียนโดยย่อ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2479 ชื่อเดิมโรงเรียนประชาบาล (วัดคฤห์) ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ต่อมาเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2495 เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น เป็นโรงเรียนคฤหาสน์ศึกษาการ และเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2499 เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “โรงเรียนบ้านตระแบก”

เอกลักษณ์ : รักสะอาด มารยาทงาม เน้นความร่มรื่น

ข้อมูลผู้บริหาร : ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตระแบก คือ นายณรงค์ คำชาย

ภาพที่ 4.6 แผนผังโรงเรียนบ้านตระแบก

ตารางที่ 4.12 การรับทุนสนับสนุนบริจาคเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน

ปฏิทินปี	แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	งบประมาณ (บาท)	ผู้สนับสนุน/ ความร่วมมือ
พ.ศ. 2516	สร้างอาคารเรียนแบบ ป.1 ฉ ขนาด 4 ห้องเรียน	140,000	ไม่ระบุ

ปฏิทินปี	แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	งบประมาณ (บาท)	ผู้สนับสนุน/ ความร่วมมือ
พ.ศ. 2521	สร้างอาคารเรียนแบบ ป.1 ฉ ขนาด 2 ห้องเรียน	200,000	ไม่ระบุ
พ.ศ. 2525	สร้างห้องส้วม 1 หลัง จำนวน 5 ที่นั่ง	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
พ.ศ. 2526	สร้างถังน้ำฝน แบบ ผ.33	29,800	ไม่ระบุ
พ.ศ. 2526	สร้างอาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง	229,500	ไม่ระบุ
พ.ศ. 2527	ต่อเติมอาคารเรียน 1 หลัง	247,500	ไม่ระบุ
พ.ศ. 2534	ต่อเติมอาคารเรียนเป็นแบบ ป.1 ฉ ที่อาคารเรียน 2	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
พ.ศ. 2549	สร้างรั้วคอนกรีต จำนวน 24 ช่อง	80,000	ชุมชน/คณะครู
พ.ศ. 2549	สร้างรั้วลวดหนามทิศตะวันตก และทิศเหนือ	60,000	ชุมชน/คณะครู
พ.ศ. 2549	สร้างถนนคอนกรีต กว้าง 4 เมตร ยาว 110 เมตร	196,000	อบต.
พ.ศ. 2549	ถมดิน ทำถนน 2 เลนส์ กว้าง 4 เมตร ยาว 22 เมตร	85,000	คณะครู
พ.ศ. 2549	ยกอาคารเรียน ป.1 ใต้ถุนเตี้ย เป็นใต้ถุนสูง และต่อเติมอาคารเรียน 2 จำนวน 5 ห้องเรียน	240,000	ชุมชน/คณะครู
พ.ศ. 2550	ต่อเติมห้องเรียนชั้นล่าง จำนวน 3 ห้อง	230,000	ไม่ระบุ
พ.ศ. 2551	รั้วคอนกรีตหน้าโรงเรียน จำนวน 37 ช่อง และประตูหน้าโรงเรียน	134,000	ชุมชน
พ.ศ. 2552	สร้างประปาหมู่บ้านบาดาลดื่มได้	1,400,000	กรมธรณีวิทยา- ทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
พ.ศ. 2553	ปรับปรุงโรงอาหารมุงหลังคาใหม่ ต่อเติมด้านข้าง เทพื้นคอนกรีต/ทำเวทีแสดง	60,000	ไม่ระบุ
พ.ศ. 2553	พัฒนายกโรงเรียนอาคาร ค ให้สูงขึ้น ถมดินทำบันไดใหม่	160,000	ส.ส. ปกรณ์ มุ่งเจริญพร

2. โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม

โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม จัดตั้งเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2537 ประกอบด้วยอาคารเรียน อาคารเอนกประสงค์ โรงอาหาร โรงฝึกงาน บ้านพักครู สนามกีฬา ถังน้ำ รั้วคอนกรีต ระยะทางจากโรงเรียนถึงเขตพื้นที่การศึกษาและถึงอำเภอประมาณ 8 กิโลเมตร จำนวนบุคลากรในโรงเรียนมีทั้งหมด 23 คน แยกเป็นชาย จำนวน 11 คน และหญิง จำนวน 12 คน จำนวนนักเรียนดังนี้

ตารางที่ 4.13 จำนวนนักเรียนโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2562)

รวมประถม	0	0	0	0
ม.1	30	29	59	2
ม.2	29	27	56	2
ม.3	27	23	50	2
รวมมัธยมต้น	86	79	□65	6
ม.4	6	13	19	2
ม.5	2	15	17	2
ม.6	5	15	20	2
ปวช.1	0	0	0	0
ปวช.2	0	0	0	0
ปวช.3	0	0	0	0
รวมมัธยมปลายและเทียบเท่า	13	43	56	6
รวมทั้งหมด	99	122	221	12

ตารางที่ 4.14 เขตพื้นที่บริการโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม

เขตพื้นที่บริการโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ/จังหวัด
1	บ้านสลักได
2	บ้านกันแสง
3	บ้านทะนง
4	บ้านตระแบก

เขตพื้นที่บริการโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน/ตำบล/อำเภอ/จังหวัด
5	บ้านประปืด
6	บ้านเสม็ดน้อย
7	บ้านโคกบูรณ
8	บ้านตะวัน
9	บ้านตะบัล
10	บ้านโคกบูรณ
11	บ้านปวงตึก
12	บ้านบุตาดี
13	บ้านโคกกระชาย
14	บ้านโคกเพชร
15	บ้านตะเสา
16	บ้านจะแกโกน

4.4.2 บริบทบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได (บริบทกิ่งชนบท)

ภาพที่ 4.7 แสดงบริบทบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13

ด้านกายภาพ

ที่ตั้งของหมู่บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13

แต่เดิมนั้นพื้นที่แห่งนี้มีลักษณะเป็นป่าละเมาะ พื้นดินเป็นเหมือนดินดานหรือชาวบ้านเรียกว่า “โคก” หรือภาษาเขมรพื้นถิ่นสุรินทร์ เรียก “ตะโมก” มีต้นไม้ขึ้นหลายชนิด แต่มีพืชชนิดหนึ่งขึ้นเยอะมากเป็นพิเศษคือ ต้นกระชาย (กระเจียว) บ้านโคกกระชาย มาจากภาษาถิ่นว่า “เสราะโกก

กะเจ็ย” เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านปลายรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - 2453) ราว พ.ศ. 2453 เมื่อประมาณ 100 ปีกว่าที่ผ่านมา คนกลุ่มแรกย้ายมาจากชุมชนเมือง (คุ้มวัดจุมพล วัดศาลาลอยในปัจจุบัน) และหมู่บ้านใกล้เคียงเมื่อก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่ก่อนนั้นบ้านโคกกระชาย เป็นหมู่ที่ 3 มีบ้านคอโค บ้านกันแสง และบ้านโคกกระชาย มี 4 หลังคาเรือน ตามประวัติที่ทราบมาโดยมีครัวเรือนดังต่อไปนี้คือ 1. นายดิษฐ์ หุนารัตน์ 2. นายแสง ผจงงาม 3. นายมี เทียงตรง 4. นายวงศ์ ไชยศรี ผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้าน (หมู่ที่ 3) บ้านคอโค บ้านกันแสง และบ้านโคกกระชาย มีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายดิษฐ์ หุนารัตน์ และได้แยกบ้านโคกกระชายมาเป็นบ้านโคกกระชาย มาเป็นหมู่ที่ 13 เมื่อปี พ.ศ. 2498 มีผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 6 คน ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายอาน เทียงตรง จาก พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2517 และคนปัจจุบันคือ นายสวาด เพลินสุข

ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 มีจำนวนหลังคาเรือนในเขตพื้นที่ 139 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมดจำนวน 521 คน แยกเป็นชาย จำนวน 252 คน แยกเป็นหญิง จำนวน 269 คน

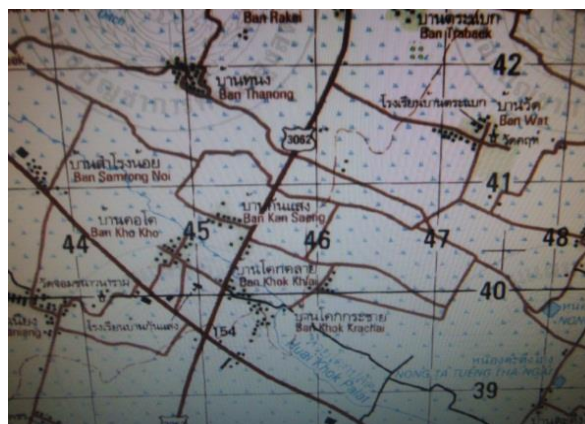
ลักษณะภูมิประเทศ

- หมู่บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13

ลักษณะภูมิประเทศบ้านโคกกระชาย เป็นพื้นที่ราบบางแห่งเป็นลูกคลื่นลอนลาด กับลูกคลื่นลอนลาดชันเล็กน้อย จุดสูงสุดของตำบลอยู่ที่บ้านโคกกระชาย สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 150 เมตรและลาดต่ำลงทางทิศตะวันตกของตำบล

อาณาเขตติดต่อ

บ้านโคกกระชายอยู่ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ ประมาณ 10 กิโลเมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวเมืองสุรินทร์ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 20 - 30 นาที

ภาพที่ 4.8 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	จดกับหมู่ที่ 2 บ้านกันแสง	ตำบลหลักไผ่
ทิศตะวันออก	จดกับหมู่ที่ 8 บ้านตะเกียด	ตำบลสำโรง

ทิศใต้	จดกับหมู่ที่ 8 บ้านเนินยง	ตำบลเพนมี
ทิศตะวันตก	จดกับหมู่ที่ 2 บ้านกันแสง	ตำบลสลักได

ลักษณะภูมิอากาศ

- บ้านโคกกระชายหมู่ที่ 13 และ บ้านตระแบก หมู่ที่ 4 มีสภาพภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน มี 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม-เมษายน ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือน ตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์

- อุณหภูมิ มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 32.7 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน เท่ากับ 36.1 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเดือนธันวาคมและมกราคมเท่ากับ 17.8 องศาเซลเซียส

- ปริมาณน้ำฝน มีปริมาณน้ำฝนรวมตลอดปี 1,380.1 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนกันยายน เท่ากับ 266.5 มิลลิเมตร ต่ำสุดในเดือนธันวาคม เท่ากับ 1.9 มิลลิเมตร

- ความชื้นสัมพัทธ์ มีความชื้นสัมพัทธ์ตลอดปี 73.4 เปอร์เซ็นต์ สูงสุดในเดือนกันยายน เท่ากับ 84 เปอร์เซ็นต์และต่ำสุดในเดือนมีนาคม เท่ากับ 62 เปอร์เซ็นต์

การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณประโยชน์

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 มีศาลาประชาคม จำนวน 1 แห่ง ลานค้าชุมชน จำนวน 1 แห่ง ร้านค้าชุมชน จำนวน 1 แห่ง สหกรณ์การเกษตร จำนวน 1 แห่ง ลานออกกำลังกาย จำนวน 1 แห่ง ถังเก็บน้ำดื่ม คสล. จำนวน 1 แห่ง เครื่องกรองน้ำหยดเหริญชุมชน จำนวน 1 เครื่อง ฉางข้าว จำนวน 1 แห่ง หนองน้ำ

ลักษณะของแหล่งน้ำ

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ หนองน้ำสระโพธิ์ จำนวน 2 แห่ง ห้วยระวี (ห้วยตาพล) จำนวน 1 สาย บ่อน้ำบาดาล จำนวน 6 แห่ง บ่อน้ำตื้นของส่วนบุคคล แหล่งน้ำ ธรรมชาติ จำนวน 13 แห่ง แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น จำนวน 6 แห่ง

การประปา

- ระบบน้ำประปาของหมู่บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ไม่สามารถใช้งานได้ ส่วนใหญ่ทุกหลังคาเรือนจะใช้น้ำที่เจาะบาดาลมาใช้เอง และจากเครื่องกรองน้ำหยดเหริญในชุมชนสระโพธิ์ จำนวน 2 แห่ง ห้วยระวี (ห้วยตาพล) จำนวน 1 สาย บ่อน้ำบาดาล จำนวน 6 แห่ง บ่อน้ำตื้นของส่วนบุคคล แหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน 13 แห่ง แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น จำนวน 6 แห่ง

ลักษณะของดิน

ทรัพยากรดินที่พบในหมู่บ้านกระชายหมู่ที่ 13 และบ้านตระแบกหมู่ที่ 4 ได้แก่ กลุ่มชุดดิน ที่ 15hi 19 21B และ 22hiB โดยสถานภาพทรัพยากรดินส่วนใหญ่ คือ ดินร่วนปนทรายพื้นที่ลุ่มประมาณร้อยละ 61.03 ของพื้นที่ รองลงมาคือดินร่วนหยาบในพื้นที่ลุ่ม ร้อยละ 27.23

การคมนาคม

บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 มีเส้นทางคมนาคมโดยทั่วไปสะดวก มีถนนสายหลัก คือ

- ถนนทางหลวงสายสุรินทร์ – อุบลราชธานี (ทางหลวงหมายเลข 206) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 7

เข้าทางหลวงชนบทหมายเลข สร.3005 กิโลเมตรที่ 3

- ถนนทางหลวงสายสุรินทร์ – อำเภอสังขะ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2077) ถึงหลัก
กิโลเมตร ที่ 9 เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงชนบทหมายเลข สร.3005

การเดินทางภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กและถนนหินคลุกที่เชื่อมกัน
ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กเชื่อมกันภายในหมู่บ้านจำนวน 5 สาย หินคลุก จำนวน 2 สาย

พื้นที่ใช้ทำนาปีเป็นหลัก ไม่มีการทำนาปรัง เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำที่เพียงพอ ใช้ในการหาสัตว์
น้ำมาเลี้ยงชีพ หากบ้ำจาศิล เลี้ยงวัวเลี้ยงควายในฤดูแล้ง

การไฟฟ้า

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ 139 ครัวเรือน

การใช้ที่ดิน

- พื้นที่ถือครองของหมู่บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13

พื้นที่ทั้งหมด	จำนวน 2,725 ไร่
พื้นที่ทำการเกษตร	จำนวน 2,217 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 81 ของพื้นที่ทั้งหมด
พื้นที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ	จำนวน 500 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18 ของพื้นที่ทั้งหมด
พื้นที่สาธารณะ	จำนวน 8 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.29 ของพื้นที่ทั้งหมด

เครื่องยนต์การเกษตรและยานพาหนะของบ้านโคกกระชาย

รถยนต์	จำนวน 56 คัน
รถจักรยานยนต์	จำนวน 148 คัน
รถไถ	จำนวน 5 คัน
รถจักรยาน	จำนวน 63 คัน
รถอีแต่น	จำนวน 13 คัน

ตารางที่ 4.15 เส้นประวัติศาสตร์ ช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลง บ้านโคกกระชาย หมู่ 13

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น	ผลกระทบ	
			ด้านบวก	ด้านลบ
ปลายรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - 2453) ราว พ.ศ. 2453	เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน	- ผู้คนอพยพจาก ชุมชนวัดจุมพล ฯ วัดศาลาลอย มา ตั้งถิ่นฐานใหม่ ณ บ้านกันแสง โดยมี จำนวน 4 หลังคา เรือน	- เริ่มขยายที่ อยู่อาศัย	- โครงสร้าง พื้นฐาน ขาดแคลน

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	ผลกระทบ	
			ด้านบวก	ด้านลบ
พ.ศ. 2489 – 2500	การแยกหมู่บ้าน	- บ้านโคกกระชาย ได้แยกออกมาจากบ้านกันแสง ประมาณ 50 หลังคาเรือน	- การขยายตัวของชุมชนและประชากร	
พ.ศ. 2515 – 2517	ภาวะแล้งต่อเนื่อง	- แรงงานอพยพไปทำงานต่างจังหวัด - ทำการเกษตรไม่ได้	- มีรายได้จากการรับจ้าง - มีทักษะอาชีพ	- ไม่สามารถทำการเกษตรได้ - ขาดแรงงานในชุมชน
พ.ศ. 2518 – 2520	- ยุคหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช รัฐฯ จ้างแรงงานชุดสระ ชุดคลอง	- การสร้างถนนดินยกระดับ - เริ่มมีการค้าขายจากภายนอก	- คมนาคมสะดวกขึ้น - รับรู้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น - เริ่มมีการค้าจากภายนอกเข้ามา - คนในชุมชนมีรายได้	
พ.ศ. 2528 – 2538	- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	- มีไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชน - มีการพัฒนาเสริมถนนเก่า - มีร้านค้าชุมชน - มีโรงสีขนาดใหญ่ - เกิดสภาพน้ำท่วม - มีประปาหมู่บ้าน	- แรงงานกลับคืนถิ่น	
พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน	- ขยายโครงสร้างพื้นฐานให้ทั่วถึงเพื่อรองรับการ	- มี อบต. มีถนนคสล. - พ.ศ.2552 ประปา	- เกิดการสร้างงาน - มีรายได้สูงขึ้น	

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	ผลกระทบ	
			ด้านบวก	ด้านลบ
	ขยายตัวของเมือง	เสีย - มีเครื่องออกกำลัง กาย มีเครื่องหยอด น้ำดื่ม - มีตู้โทรศัพท์ - มี แม็คโคร, บิ๊กซี , โลตัส, โรบินสัน, ไอ คิว, โฮมโปร, ปั้ม น้ำมัน	- มีสินค้า, บริการที่ หลากหลาย - มีความ สะดวกใน การเดินทาง	

การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13

สถานบริการน้ำมันใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 11) จำนวน 1 แห่ง

สถานบริการก๊าซใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 11) จำนวน 1 แห่ง

มีร้านค้าชุมชน จำนวน 1 แห่ง

ร้านขายของชำในหมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง

โรงงานผลิตน้ำดื่ม ใกล้หมู่บ้าน(หมู่ที่ 3) จำนวน 1 แห่ง

โรงสีข้าวขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน จำนวน 2 แห่ง

กลุ่มองค์กร

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 มีกลุ่มและองค์กรในชุมชน ดังนี้ เงินโครงการ กขคจ. กองทุนเงิน
ล้านกลุ่มหมูลุ่ม กลุ่มพัฒนาสตรี กลุ่มเลี้ยงโค กองทุนโค – กระบือ กลุ่มร้านค้าชุมชน กองทุน
ข้าวเปลือกหมู่บ้าน กองทุนพันธุ์ข้าว กลุ่มน้ำประปา กลุ่มน้ำดื่มเครื่องหยอดเหรียญ กลุ่ม อปพร. กลุ่ม
อสม.

แรงงาน

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 วัยแรงงานอายุตั้งแต่ 15-59 ปี จำนวน 347 คน ครึ่งเรือน
แรงงานในภาคการเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวและภรรยา ส่วนลูกหลานจะอยู่ในวัย
ศึกษาและเป็นแรงงานนอกภาคการเกษตรโดยเดินทางไปรับจ้างในตัวเมืองและต่างจังหวัด

อาชีพและจำนวนผู้ประกอบการอาชีพ

- บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13

ตารางที่ 4.16 การประกอบอาชีพของประชากร บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13

ประเภทอาชีพ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1. เกษตรกร	121	87.05
2. รับจ้าง	9	6.47
3. ค้าขาย	5	3.60
4. รับราชการ	4	2.88
5. อื่นๆ	-	-
รวม	139	100

อาชีพของประชากรในบ้านโคกกระชายส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมีอาชีพทำนาเป็นหลักคิดเป็นร้อยละ 65.71 ของประชากรทั้งหมด มีการจ้างงานเป็นบางส่วน นอกฤดูทำนาจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่ที่อื่นทั้งในและต่างจังหวัด

4.4.3 บริบทบ้านโคกบุรณ์ หมู่ที่ 10 ตำบลสลักได (บริบทกึ่งเมือง)

บ้านโคกบุรณ์ หมู่ที่ 10 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ประวัติบ้านโคกบุรณ์ เดิมแยกมาจากบ้านสลักไดหมู่ที่ 1 ไปทางทิศเหนือ เมื่อปี พ.ศ. 2490 สมัยแต่ก่อนพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ดินเป็นเนินกว้างลักษณะเป็นโคกมีทุ่งหญ้าสีเขียวขจีอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านที่มาปักหลัก สร้างบ้านเรือนบริเวณแห่งนี้เรียกว่าโคกสมบูรณ์ แล้วต่อมาเรียกเพี้ยนว่า “บ้านโคกบุรณ์” จนถึงปัจจุบัน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน คนแรกชื่อ นายเสียง พวงลัดดา คนปัจจุบันคือ นายเรวัต ราชศิริพลิน

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศตำบลสลักได เป็นพื้นที่ราบบางแห่งเป็นลูกคลื่นลอนลาดกับลูกคลื่นลอนลาดชันเล็กน้อย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตำบลสลักได

ภาพที่ 4.9 แผนที่บ้านโคกบุรณ์ หมู่ที่ 10

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านตะบัล	ตำบลสลักไผ่	อำเภอเมืองสุรินทร์
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านสลักไผ่	ตำบลสลักไผ่	อำเภอเมืองสุรินทร์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านตะวัน	ตำบลสลักไผ่	อำเภอเมืองสุรินทร์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านจะแกโกน	ตำบลสลักไผ่	อำเภอเมืองสุรินทร์

บ้านโคกบูนอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ไปทางทิศตะวันออก เป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

ลักษณะภูมิอากาศ

ตำบลสลักไผ่ มีสภาพภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน มี 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม – เมษายน ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์

- อุณหภูมิ มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 32.7 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือน เมษายนเท่ากับ 36.1 องศาเซลเซียส และต่ำสุดในเดือนธันวาคมและมกราคมเท่ากับ 17.8 องศาเซลเซียส

- ปริมาณน้ำฝน มีปริมาณน้ำฝนรวมตลอดปี 1,380.1 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนกันยายน เท่ากับ 266.5 มิลลิเมตร ต่ำสุดในเดือนธันวาคม เท่ากับ 1.9 มิลลิเมตร

- ความชื้นสัมพัทธ์ มีความชื้นสัมพัทธ์ตลอดปี 73.4 เปอร์เซ็นต์ สูงสุดในเดือนกันยายน เท่ากับ 84 เปอร์เซ็นต์และต่ำสุดในเดือนมีนาคม เท่ากับ 62 เปอร์เซ็นต์

ลักษณะของดิน

ทรัพยากรดินที่พบในตำบลนี้ได้แก่ กลุ่มชุดดินที่ 15hi 19 21B และ 22hiB โดยสถานภาพ ทรัพยากรดินส่วนใหญ่ คือ ดินทรายแป้งในพื้นที่ลุ่ม ประมาณร้อยละ 61.03 ของพื้นที่ตำบล รองลงมาคือดินร่วนหยาบในพื้นที่ลุ่ม ร้อยละ 27.23

ลักษณะของแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ห้วยกันจรรย์ ห้วยทัพพล

การคมนาคมขนส่ง

ตำบลสลักไผ่มีเส้นทางคมนาคมโดยทั่วไปสะดวก มีถนนสายหลัก 3 สาย คือ

- ถนนเลียบเมืองสายสุรินทร์ – อำเภอจอมพระ (ทางหลวงหมายเลข 214)
- ถนนทางหลวงสายสุรินทร์ – อุบลราชธานี (ทางหลวงหมายเลข 206) ถึงหลักกิโลเมตรที่ 4 เลี้ยวขวาเข้าบ้านตะบัล ตำบลสลักไผ่ อำเภอเมืองสุรินทร์ ไปถึงบ้านโคกบูน ประมาณ 1 กิโลเมตร
- ถนนทางหลวงสายสุรินทร์ – อำเภอสังขะ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2077) ถึงหลัก กิโลเมตรที่ 5 เลี้ยวซ้ายเข้าทางบ้านสลักไผ่ ตำบลสลักไผ่ อำเภอเมืองสุรินทร์ไปโคกบูน ประมาณ กิโลเมตร 1 เมตร

การเดินทางติดต่อระหว่างหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตการคมนาคมในช่วงฤดูแล้งค่อนข้างสะดวก ส่วนในช่วงฤดูฝนไม่สะดวกเท่าที่ควร เป็นหนองน้ำธรรมชาติและหนองน้ำในไรนาที่พบในโคกลักษณะลำห้วยสายยาว ดินเป็นดินร่วนปนทราย มีพืชน้ำจืดพวกบัว ผักตบชวา แหน สัตว์น้ำที่พบในลำห้วยนี้ ได้แก่ ปลาแขยง ปลาหมอ ปลาดุก ปลาไหล กบ ปลาช่อน ปลากระดี่ ปลาหลด หอย ปู เต่า

จำนวนประชากร

จำนวน 133 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 500 คน แยกเป็นชาย จำนวน 256 คนและ เป็นหญิง จำนวน 244 คน

อาชีพและจำนวนผู้ประกอบอาชีพ

ตารางที่ 4.17 การประกอบอาชีพของประชากร บ้านโคกบุรณ์ หมู่ที่ 10

ประเภทอาชีพ	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
1 เกษตรกร	23	28.75
2. รับจ้าง	28	35
3. ค้าขาย	11	13.75
4. รับราชการ	6	7.5
5. อื่น ๆ	12	15
รวม	80	100

อาชีพของประชากรในบ้านโคกบุรณ์ ส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับจ้าง คิดเป็น ร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมดรองลงมาเป็นเกษตรกร นอกฤดูทำนามจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่ที่อื่นทั้งในและต่างจังหวัด

ตารางที่ 4.18 ด้านเศรษฐกิจของบ้านโคกบุรณ์ หมู่ที่ 10

ประเภทอาชีพ	รายได้	คิดเป็นร้อยละ
1. เกษตรกร	216,700	36.85
2. รับจ้าง	98,300	16.72
3. ค้าขาย	128,000	21.77
4. รับราชการ	145,000	24.66
5. อื่น ๆ	-	-
รวม	588,000	100

จากตารางจะเห็นได้ในบ้านโคกบูนส่วนใหญ่จะมีรายได้จากภาคการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 36.85 รองลงมาเป็นอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 21.77

ตารางที่ 4.19 จำนวนประชากรกับการประกอบอาชีพ บ้านโคกบูน หมู่ที่ 10

ประเภทอาชีพ	ราย	คิดเป็นร้อยละ
1. เกษตรกร	184,450	51.56
2. รับจ้าง	70,500	19.71
3. ค้าขาย	88,800	24.82
4. รับราชการ	14,000	3.91
5. อื่น ๆ	-	-
รวม	357,750	100

จากตารางจะเห็นได้ว่าในบ้านโคกบูนส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่าย จากภาคการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 51.56 รองลงมาเป็นอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 24.82

ตารางที่ 4.20 การเปรียบเทียบจำนวนครัวเรือน รายได้และรายจ่ายของบ้านโคกบูน หมู่ที่ 10

ประเภทอาชีพ	ร้อยละของครัวเรือนที่ทำ	ร้อยละของรายได้	ร้อยละของรายจ่าย
เกษตรกร	28.75	36.85	51.56
รับจ้าง	35	16.72	19.71
ค้าขาย	13.75	21.77	24.82

จากตารางจะเห็นได้ว่าประชากรของบ้านโคกบูนที่อยู่ในบริบทพื้นที่กึ่งเมืองยังทำอาชีพเกษตรกร ส่วนใหญ่ แต่เริ่มมีการประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขายมากขึ้น รายได้หลักมาจากอาชีพเกษตรกร รองลงมาคืออาชีพค้าขายและรับจ้าง

กลุ่ม/องค์กรในชุมชน

- บ้านโคก บูน หมู่ที่ 10 มีกลุ่มและองค์กรในชุมชน ดังนี้ เงินโครงการ กขคจ. กองทุนเงินล้านกลุ่มพัฒนาสตรี กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กองทุนข้าวเปลือกหมู่บ้าน กลุ่มน้ำประปา กลุ่มอปพร. กลุ่มอสม. พุนของหมู่บ้านมีศาลาประชาคม ธนาคารข้าว ประปาหมู่บ้าน

- บ้านโคกบูน หมู่ 10 มีผู้สูงอายุที่ได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ (อบต.สลักได) จำนวน 74 ราย แยกเป็น ชาย จำนวน 32 คน และเป็นหญิง จำนวน 42 คน ผู้พิการที่ได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ (อบต.

สลักได) จำนวน 13 คน แยกเป็นชาย จำนวน 7 คน และเป็นหญิง จำนวน 6 คน

การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ

- บ้านโคกบุรณ หมู่ที่ 10

สถานบริการน้ำมันใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 7,11,16)	จำนวน 3 แห่ง
สถานบริการก๊าซใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 7,11,16)	จำนวน 1 แห่ง
ร้านขายของชำในหมู่บ้าน	จำนวน 7 แห่ง
โรงงานผลิตน้ำดื่ม ใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 1,7)	จำนวน 2 แห่ง
มีร้านสะดวกซื้อ ใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 7,11,16)	จำนวน 1 แห่ง
มีร้านขายยาใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 7)	จำนวน 4 แห่ง
มีค้ายมวในหมู่บ้าน	จำนวน 1 แห่ง
บ้านเช่า	จำนวน 2 แห่ง
มีร้านค้าส่งขนาดใหญ่ ใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 7)	จำนวน 2 แห่ง
ห้องเช่า/ห้องพัก	จำนวน 3 แห่ง
ที่ดินแบ่งขาย/จัดสรรสร้างบ้าน	จำนวน 2 ราย
อุตสาหกรรมในครัวเรือน(ปลาหูช้าง)	จำนวน 1 แห่ง
ห้างโรบินสัน ใกล้หมู่บ้าน (หมู่ที่ 16)	จำนวน 1 แห่ง
โรงงานประกอบบอลูมิเนียม	จำนวน 1 แห่ง
ฟาร์มเลี้ยงวัวขนาดใหญ่	จำนวน 1 แห่ง
สนามชนไก่	จำนวน 1 แห่ง
ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์/เครื่องมือการเกษตร	จำนวน 1 แห่ง
ฟาร์มเลี้ยงหมูขนาดเล็ก	จำนวน 1 แห่ง

บ้านโคกบุรณ มีความเจริญทางด้านพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และมีมากมายหลายอาชีพ มีหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกันที่เป็นเหมือนสังคมเมืองส่วนใหญ่

ตารางที่ 4.21 แสดงปฏิทินประเพณีที่สำคัญในรอบปี ของหมู่บ้านโคกบุรณ หมู่ที่ 10

เดือนในรอบปี		กิจกรรม/ ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
มกราคม	เบ้าะ	- วันขึ้นปีใหม่ ทำบุญเรียกขวัญ ข้าวเปลือก	- ทำบุญหมู่บ้านนิมนต์ พระมาและทำพิธีกรรม ที่ศาลากลางหมู่บ้าน มี เครื่องเช่นไหว้ อาหาร	- เสริมความเป็นสิริ มงคลให้กับชีวิต เป็น ความเชื่อของคนใน ชุมชน สร้างขวัญ

เดือนในรอบปี		กิจกรรม/ ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
			คาวหวาน หัวหมู ชาวบ้านจะนำอาหาร มารวมกันที่ศาลาและ ทำพิธีร่วมกัน	และกำลังใจ พร้อมทั้งให้คนใน ชุมชน มีกิจกรรม ร่วมกัน
กุมภาพันธ์	เมษายน	- แชนยัยตา (เช่นไหว้บรรพบุรุษที่ ล่องลับ)	- เตรียมเครื่องเซ่น (ข้าวเปล่า อาหาร คาว-หวาน น้ำอ้อยลม เหล้าขาว เปียร์ รูป เทียน หมากพลู) จุดรูป เทียนบนอาหาร กล่าวเรียกผีตา ยายมากินของเซ่น และรดน้ำอ้อยลม เหล้าขาว เปียร์ บนถาด เสร็จพิธี เอาถาดอาหารไปเท นอกบ้าน	- เป็นการทำบุญให้กับ บรรพบุรุษที่ล่องลับ ไปแล้ว ทำให้เชื่อว่า ปู่ย่า ตายาย จะ ปกป้องรักษา ลูกหลาน
มีนาคม	พฤษภาคม	- งานแต่ง ช่วงงาน มงคลต่าง ๆ เช่น งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ - ทำบุญข้าวเปลือก - เทศน์มหาชาติ (จัดวันเดียวกัน)	- เพื่อนบ้านจะไปช่วย จัดเตรียมสถานที่ เตรียมของที่ใช้ในพิธี การงานนั้น ๆ รวมถึงช่วยกัน จัดเตรียมอาหาร คาว-หวานเพื่อ ต้อนรับผู้คนที่มาร่วม ยินดีกับงานมงคล - ชาวบ้านแต่ละ ครอบครัว ถือข้าวเปลือกคนละ	- ถือเป็นงานบุญ ประเพณีที่ทำให้รู้ คุณค่า ความสำคัญ ของประเพณีนั้น ๆ พร้อมทั้งขั้นตอน วิธีการแต่ละ ประเพณี - เป็นงานบุญประเพณี ที่ทำให้รู้คุณค่า พระคุณข้าวเปลือก

เดือนในรอบปี		กิจกรรม/ ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
			ลุงครู ไปกองรวมกันให้เป็นเหมือนก่อเจดีย์ข้าวเปลือกที่วัด พระจะเทศน์สอนเรื่องต่าง ๆ	การเสียสละ การทำบุญสร้างคุณงามความดี
เมษายน	แฉิด	- วันสงกรานต์ - รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ - ก่อเจดีย์ทราย	- ไปทำบุญสงฆ์น้ำพระที่ศาลากลางหมู่บ้าน รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ - แต่เดิมชาวบ้านจะนำทรายหรือดินมาจากทิศทั้ง 4 ทิศ แต่ปัจจุบันนำมาจากทิศเดียวและรวมกันที่ศาลากลางหมู่บ้าน เอาทรายมากองรวมกันและก่อเป็นเจดีย์ทราย โดยช่วงเย็นจะนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์แล้ว จะมีพ่อปราหมณ์ทำพิธี	- ทำบุญ ทำให้สบายใจ - แสดงความกตัญญูลดช่องว่างระหว่างวัย - เป็นการเอาทรายหรือดินมาคืนวัดที่เราเคยมาวัดและเหยียบย่ำเอาดินจากวัดออกไป - เป็นกิจกรรมที่ชุมชนได้ทำร่วมกัน
พฤษภาคม	ปะซาด	- เซ่นไหว้พระภูมิเจ้าที่ (ช่วงทำนา)	- จัดเครื่องเซ่นไหว้ไปเซ่นไหว้ที่นาของตนเอง มีอาหารคาว-หวาน (ข้าว ผลไม้ รูปเทียน หัวหมู ไก่ต้ม ทั้งตัว เครื่องดื่ม น้ำ น้ำอัดลม สุรา เบียร์)	- เป็นความเชื่อว่าหากไม่ทำจะทำให้มีอุปสรรคในการทำนา เช่น ไถดินที่นาไม่เข้า

เดือนในรอบปี		กิจกรรม/ ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
		- เซ่นไหว้ตายาย	และกรวย 5 - อติตจะมีการฝึก ควายไถ่นา - จัดเครื่องเซ่นไหว้ ไป เซ่นไหว้ตายาย (ข้าว อาหารคาว-หวาน ผลไม้ ธูป เทียน หัวหมู ไก่ต้มทั้งตัว เครื่องดื่ม น้ำ น้ำอ้อยลม สุรา เป็ยร์	- เป็นการบอกกล่าวผี ตายาย ว่าจะทำนา ให้ตายายปกปักรักษา ลูกหลานให้สุข สบาย ให้การทำนา ราบรื่น - เป็นความเชื่อว่าจะ ทำให้ฝนตกตาม ฤดูกาล
มิถุนายน	เจี๋ยล/จีล	- ประเพณีมิงคล งานบวช - ลงทำนา, หว่านข้าว	- การบวช ก่อนบวชก็ ต้องหาวันบวชและ หาวันศึก ก่อนจะ โกน ผมต้องไปอยู่วัด ก่อน เตรียมเครื่อง บวชและทำพิธีกรรม ทางศาสนา โดยมี พราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี - จัดเครื่องเซ่นไหว้ผีปู่ ตา เช่นที่นาก่อนลง ทำนา	- เป็นการบวชทดแทน ผู้มีพระคุณ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย - เป็นความเชื่อว่าจะ ลูกผู้ชายต้องบวช - เป็นการบอกกล่าวผี ตายาย ว่าจะทำนา ให้ผีตายายปกปักรักษา ลูกหลานให้สุข สบาย ให้การทำนา ราบรื่น
กรกฎาคม	อาซัด	- แห่เทียนเข้าพรรษา	- มีการสมโภชน์เทียน ที่ศาลากลางหมู่บ้าน ก่อนที่จะแห่ไปถวาย วัด	- ได้บุญกุศล ได้ความ สมัคสมานสามัคคี ของคนในชุมชน

เดือนในรอบปี		กิจกรรม/ ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
สิงหาคม	สรีราบ (แคเป็น)	-กิจกรรมวันแม่	- จะจัดขึ้นที่ศาลา กลางหมู่บ้าน โดย คนในชุมชนจะมา ร่วมกิจกรรมและ มีแม่ดีเด่นประจำปี	- เป็นกิจกรรมของ หมู่บ้าน ให้เด็กรู้จัก พระคุณแม่และคน ในชุมชน
กันยายน	พอระบ๊อด	- เป็นตู่จ - เป็นธม - แชนโฌนตา - เซ่นไหว้เรียกขวัญ ข้าวในยุ้ง	- การเซ่นไหว้บรรพ บุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นตู่จ – เซ่นไหว้ที่ บ้านเป็นธม – เซ่น ไหว้ที่วัด มีการห่อ ข้าวต้มใบมะพร้าวไป ตักบาตรที่วัด แชน โฌนตา – เซ่นไหว้ที่ บ้าน - เตรียมของเซ่นไหว้ ไปเซ่นไหว้ข้าวในยุ้ง ฉาง	- เป็นการทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลให้กับบรรพ บุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว - เป็นการแสดงความ กตัญญูต่อบรรพบุรุษ ที่ยังมีชีวิตอยู่ - เป็นการรวมญาติ - เพื่อให้ข้าวในยุ้งฉาง มีตลอด (ไม่ขาดข้าว ในยุ้ง) และอุดม สมบูรณ์
ตุลาคม	อาโชีส (อาเช้าะ)	- ออกพรรษา ตักบาตรเทโว - กวนข้าวทิพย์	- ทำบุญตักบาตรเทโว โรหณะที่วัด - ชาวบ้านร่วมกัน บริจาควัตถุดิบ 108 อย่าง สำหรับกวน ข้าวทิพย์ และไป ช่วยกันกวนข้าว ทิพย์ที่วัด	- ไปทำบุญ สร้างกุศล สร้างการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชนเป็น ประเพณีสืบสานกัน มาและทำนุบำรุง ศาสนา - เป็นประเพณีสืบ กันมา
พฤศจิกายน	กะเดี้อะ	- ลอยกระทง	- ทำกระทงจากต้น	- เป็นระลึกถึงพระคุณ

เดือนในรอบปี		กิจกรรม/ ประเพณี	ขั้นตอน	ความสำคัญ , คุณค่า
เดือนไทย	เดือน เขมร/แค			
		- ทอดกฐิน	กล้วย ใบตอง ดอกไม้ น้ำกระทง ไปลอยที่วัด - เป็นการบริจาคเงิน และข้าวของที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน (แล้วแต่จิตศรัทธา) และนำองค์กฐินไป ทอดที่วัด (การ ทอดกฐินจะมีห้วง เวลากำหนด)	แม่น้ำคงคา และทำ ให้คนในชุมชนมี กิจกรรมร่วมกัน - เป็นการทำบุญ อุทิศ ส่วนกุศลให้แก่บรรพ บุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และเจ้ากรรมนาย เวร
ธันวาคม	เม็ยักตุ้จ	- เช่นตายายก่อนเก็บ เกี่ยวข้าว - เช่นไหว่นาหลัง เกี่ยวข้าว	- เตรียมเครื่องเซ่นไหว้ ไปเซ่นไหว้ที่นาก่อน เกี่ยวข้าว - เอาเครื่องเซ่นไหว้ข้าว ข้าวเปลือกไปเซ่นที่นา	- เพื่อให้การเก็บเกี่ยว ข้าว ราบรื่น ไร้อุปสรรค - เพื่อเซ่นไหว้บรรพ บุรุษให้ปกปักษ์รักษา

จะเห็นได้ว่าประเพณีของบ้านโคกบุรณ หมู่ที่ 10 จะคล้ายกันกับหมู่บ้านโคกกระชายและบ้านตระแบก เนื่องจากพื้นที่ไม่ได้ห่างกันมากนัก ยังเป็นประเพณี ดั้งเดิมอยู่แต่ขึ้นอยู่กับพื้นที่บ้านโคกบุรณเป็นพื้นที่กึ่งเมืองใกล้ความเจริญของเมืองมากกว่า 2 หมู่บ้าน รูปแบบและขั้นตอนการจัดงานประเพณีจะลดขั้นตอนการปฏิบัติให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิต

สรุปประเด็นวัฒนธรรม

ปฏิทินวัฒนธรรมและแหล่งภูมิปัญญาต่างๆ เป็นเครื่องมือที่ใช้ศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนในรอบปีว่า มีกิจกรรมทางสังคม หรือการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมอะไรและอย่างไรบ้าง เช่น งานบุญประจำปี งานประเพณี หรือเทศกาลต่าง ๆ ที่ชุมชนให้ความสำคัญและออกมาร่วมกันจัดขึ้น เพราะวิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นวิถีที่มีพลังทางสังคมอยู่มาก และแหล่งภูมิปัญญาต่าง ๆ สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านโคกบุรณทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และชาวบ้านให้ความศรัทธาในคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาโดยตลอด โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะทำบุญตักบาตรในตอนเช้า บางส่วนจะไปตักบาตรที่วัดโพธิ์ราษฎร์สามัคคี (วัดบ้านตะบัล) และวัดโคกอินทราาราม นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์

ชาวบ้านบางส่วนยังมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเรื่องบาปกรรมด้วย ชาวบ้านโคกบุรณ์ส่วนใหญ่ยังไปทำบุญตักบาตรในวันพระ วันสำคัญทางประเพณีท้องถิ่นที่วัดวัดโพธิ์ราษฎร์สามัคคี (วัดบ้านตะบัล) บ้านตะบัล หมู่ที่ 7 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ และวัดโคกอินทราธรรม ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้วัดบ้านตะบัล ยังเป็นสถานที่ฌาปนกิจศพ ของคนในตำบลสลักไดอีกด้วย

ความเชื่อและพิธีกรรม ชาวบ้านโคกบุรณ์ และมีความเชื่อหลายอย่างที่สืบทอดมาโดยเฉพาะความเชื่อและจะมีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อนั้น ๆ อย่างเช่นการเจ็บป่วยก็มีการรักษาตามความเชื่อ ปู่ย่า ตายายที่สืบทอดกันมาเป็นหมอ เป่า รักษาโรค หมอสมุนไพรรักษาพิษจากสัตว์

4.5 ลักษณะสำคัญของบริบทชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

4.5.1 ลักษณะสำคัญของบริบทชุมชนตำบลสลักได

ตารางที่ 4.22 จำแนกพื้นที่เป็น 2 พื้นที่คือ พื้นที่ชนบทและพื้นที่กึ่งเมือง

บริบทชนบท	พื้นที่บริบทกึ่งเมือง
พื้นที่หมู่ที่ 2,3,4,5,6,9,13,14	หมู่ที่ 1,7,8,10,11,12,15,16

ตำบลสลักได มี 16 หมู่บ้าน มี 2 บริบทหลัก ๆ คือ พื้นที่ชนบท และกึ่งเมือง โครงการจำแนกไว้ดังนี้ คือ พื้นที่กึ่งชนบท ประกอบด้วย หมู่ที่ 2,3,4,5,6,9,13,14 พื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองประกอบด้วยหมู่ที่ 1,7,8,10,11,12,15,16

ลักษณะบริบทชนบทของตำบลสลักได ดังนี้

พื้นที่กึ่งชนบท ประกอบด้วย หมู่ที่ 2,3,4,5,6,9,13,14

1. สังคมชนบทเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ อาชีพปลูกข้าว ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ครอบครัวชนบททุกคนในครอบครัวจะทำทุกอย่างจะมีการแบ่งงานกันทำ เช่น พ่อแม่ลูกจะช่วยกันทำงานบ้าน ช่วยกันทำไร่นา ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย สมาชิกประกอบด้วยหลายๆครอบครัวซึ่งเป็นเครือญาติกัน มารวมอยู่ในละแวกเดียวกัน

2. มีวัดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา และเป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาและอบรมบ่มนิสัย

3. คนส่วนใหญ่ยึดมั่นประเพณีดั้งเดิมเป็นอย่างดี ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง

4. มีความผูกพันกับความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ โชคลาง หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

5. ส่วนใหญ่จะยึดมั่นในหลักคำสอนทางศาสนา และเข้าพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น งานบวช งานศพ และงานบุญต่าง ๆ

ปัญหาสังคมที่จัดว่าเป็นปัญหาในสังคมชนบท

1. ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย

2. ปัญหาทางการศึกษา
3. ปัญหาการขาดแคลนที่ดินเพื่อใช้ทำมาหากิน
 - ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแต่เนื้อที่ดินถือครองอยู่จำกัด
 - ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ต้องเช่า ซึ่งอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม
 - ความอุดมสมบูรณ์ของดินเสียไปเพราะการใช้ดินอย่างผิดวิธีทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ
4. ปัญหาความยากจน อาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการเช่น
 - ในชนบทมักจะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ทำให้มีค่าใช้จ่ายในครอบครัวสูงมาก
 - การเพาะปลูกไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร
 - การใช้เวลาร้างจากการทำนาไปในทางที่ไร้ประโยชน์แทนที่จะหารายได้เสริม

ลักษณะบริบทกึ่งเมืองตำบลสลักได ดังนี้

บริบทชุมชนสลักไดที่เป็นชุมชนกึ่งเมืองตำบลสลักได (หมู่ที่ 1,7,8,10,11,12,15,16) เป็นบริบทที่มีบริเวณมีประชากรอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เป็นศูนย์กลางของความเจริญต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก ประชาชนประกอบอาชีพหลากหลายความสัมพันธ์ผู้คนในสังคมเมืองเป็นไปอย่างมีครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวมักจะประกอบอาชีพแตกต่างกัน วัดเป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น

ประชาชนอยู่อย่างแออัด หนาแน่นมากขึ้น ลักษณะความเป็นอยู่จะอยู่ในลักษณะตัวใครตัวมัน การติดต่อระหว่างบุคคลมักเป็นพิธีการ ความสัมพันธ์ส่วนตัวมีน้อย แม้บ้านเรือนหรือห้องเช่าอยู่ใกล้กันก็ไม่รู้จักกัน มีช่องว่างระหว่างคนรวย คนจนมีมาก ประกอบอาชีพหลากหลาย ชีวิตความเป็นอยู่จึงแตกต่างกัน มีหลากหลายทางวัฒนธรรม การตั้งบ้านเรือนในเขตเมืองส่วนใหญ่จะขยายเนื่องจากที่ดินมีราคาแพงและมีประชากรเริ่มหนาแน่นมากขึ้น ลักษณะความเป็นอยู่เริ่มมีการแข่งขันกันมากขึ้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ รับจ้างทั่วไป เป็นพนักงานบริษัทเอกชน ค้าขาย บริการ ฯลฯ

1. ด้านสังคม

ตารางที่ 4.23 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทภาพรวมทั้งตำบลสลักได ด้านสังคม

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
กึ่งชนบท	1. เป็นครอบครัวขยาย 2. มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในชุมชน ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ด้าน กิจกรรมสาธารณะ	1. เส้นทางคมนาคมไม่สะดวกสบาย 2. ระบบสาธารณูปโภคไม่สะดวกสบาย 3. ครอบครัวมี	1. มีนโยบายของรัฐในการพัฒนาท้องถิ่นมีมากเพิ่มขึ้น 2. การขยายเมืองเข้าสู่ชนบท ทำให้เกิดการพัฒนาต่าง ๆ เพิ่มขึ้น	1. เด็กและเยาวชนเข้าไปศึกษาในพื้นที่เมืองเพิ่มมากขึ้น 2. ประชากรในพื้นที่ลดลง เกิดจากการอพยพแรงงานไปในพื้นที่กึ่งเมือง

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
	ประโยชน์ 3. ความสัมพันธ์ในครอบครัวเข้มแข็ง 4. รูปแบบการครองชีพให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชน 5. มีวัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจและการศึกษาประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี	ฐานะค่อนข้างยากจน 4. การเข้าถึงบริการสาธารณะยังมีน้อย 5. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ยังมีน้อย		และเมืองเพิ่มมากขึ้น 3. ขาดแรงงานในการทำ 4. เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีใหม่ ๆ 5. เด็กถูกทิ้งให้อยู่กับผู้สูงอายุมากเพิ่มขึ้น - ทอดกฐิน 6. วิถีชีวิตเปลี่ยนมีการพึ่งพาเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตรและการดำรงชีวิตมากขึ้น
กิ่งเมือง	1. อาคารบ้านเรือนมีความมั่นคง 2. การครองชีพมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3. การเข้าถึงแหล่งสาธารณูปโภค สะดวก มีความก้าวหน้าด้านการสื่อสาร คมนาคม 4. ใช้เทคโนโลยี มีความทันสมัย 5. การบริการสาธารณะมีความสะดวกสบาย	1. ที่อยู่อาศัยมีความแออัด ประชากรหนาแน่น 2. การดำเนินชีวิตต่างคนต่างอยู่ 3. ขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของชุมชน 4. มีแหล่งมั่วสุมจำนวนมาก 5. มีความเสี่ยงด้านอาชญากรรม/โจรกรรม 6. ค่าครองชีพสูง	1. เกิดอาชีพที่หลากหลาย สร้างรายได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากขึ้น 2. เกิดการเรียนรู้ด้านอาชีพมากขึ้น 3. การเข้าถึงระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานสูงมากขึ้น 4. เกิดสถานประกอบการ มากเพิ่มระบบเศรษฐกิจใน	1. การประกอบอาชีพดั้งเดิมลดลง (เกษตรกร) 2. พื้นที่ทางการเกษตรลดลง 3. คนจากพื้นที่ชนบทเข้ามาทำงานในพื้นที่กิ่งเมืองมากขึ้น 4. เด็กนักเรียนในพื้นที่กิ่งเมืองเข้าไปศึกษาในพพื้นที่เมืองมากขึ้น 5. ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง เกิดช่องว่างระหว่าง

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
	ทันสมัย	7. ค่านิยมสูงโอ้อวด วัตถุนิยม 8. มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและความ เป็นอยู่	ชุมชนดีขึ้น 5. เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดการเปลี่ยนอย่าง ต่อเนื่องและรวดเร็ว	วัยเพิ่มมากขึ้น 6. เด็กและเยาวชนมีการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น การสื่อสารทางตรงลดลง เด็กติดโทรศัพท์มากขึ้น 7. เกิดข้อพิพาทข้อร้องเรียนความขัดแย้ง มากเพิ่มขึ้น

จากการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงของบริบทชุมชนตำบลสลักไผ่มีความสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นเมือง และสอดคล้องกับแนวคิดวิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม มีการเคลื่อนย้ายของผู้คนหรือการดำเนินกิจการงานเข้าสู่บริเวณเมืองหรือการขยายตัวของเมืองออกไปทางพื้นที่ชนบท การพัฒนาเส้นทางคมนาคม การพัฒนาการสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการ เพิ่มจำนวนประชากร สังเกตเห็นได้ชัดเจนในการสร้างบ้านจัดสรร ห้องเช่า โรงแรม สถานประกอบการต่าง ๆ ร้านอาหาร ร้านค้าที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองปัจจัยสี่ของการดำรงชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่ต้องขายแรงงานและประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพดั้งเดิมและลักษณะของความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ โดยแต่ละชุมชนย่อมมีแนวทาง หรือวิถีชีวิตบางอย่างที่แตกต่างกันและอาจจะเหมือนกันในบางส่วน

2. ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.24 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทภาพรวมทั้งตำบลสลักไผ่ ด้านเศรษฐกิจ

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
กิ่งชนบท	1. สามารถประกอบประกอบอาชีพ	1. มีอาชีพไม่หลากหลาย เมื่อสิ้นฤดูกาลทำนา	1. ได้บริโภคสินค้าที่ปลอดภัย ลดโรค	1. มีการนำเทคโนโลยีมาใช้

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
	และอยู่กับครอบครัวได้พร้อมหน้าพร้อมตา 2. มีการปลูกผักไว้รับประทานในครอบครัวลดรายจ่ายได้ 3. ไม่มีการแข่งขันกันทางการตลาด ใช้ระบบแลกเปลี่ยนสินค้า และราคาสินค้าไม่แพงมาก 4. เกิดระบบพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนในเรื่องการประกอบอาชีพ 5. พื้นที่ทำการเกษตรยังมีพื้นที่มาก	ทำให้เกิดการว่างงาน ไม่มีอาชีพเสริม ไม่มีรายได้เสริม	สุขภาพแข็งแรง 2. มีการพัฒนาต่อยอดเส้นทางการเกษตร	การประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น 2. คนชนบทเข้าไปขายแรงงานในพื้นที่กึ่งเมืองและเมือง
กึ่งเมือง	1. มีแหล่งสถาบันการเงินให้กู้ยืมประกอบอาชีพจำนวนมาก 2. มีการแข่งขันกันทางการตลาด ทำให้มีการพัฒนาบริการและสินค้าอยู่	1. ค่าครองชีพสูง ต้องแข่งขันกับเวลา 2. การใช้จ่ายฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ เกิดภาระหนี้สินจำนวนมาก	1. มีการขยายกิจและสถานประกอบเป็นจำนวนมาก 2. เยาวชนมีงานทำระหว่างเรียนมากเพิ่มขึ้น ลดรายจ่ายของครอบครัวมาก	1. อาชีพดั้งเดิมลดลง 2. พื้นที่ทำการเกษตรลดลง 3. คนชาวดินัยทางการเงินเกิดหนี้สินล้นพ้นตัว

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
	เสมอ 3. มีตลาดรองรับ ทั้งตลาดสด ตลาดนัดและ ตลาดออนไลน์ 4. มีนโยบาย ภาครัฐมา กระตุ้น เศรษฐกิจอยู่ เสมอ 5. บริการสาธารณะ เอื้อต่อการ ประกอบอาชีพ 6. มีแรงงานรองรับ จำนวนมาก 7. มีความต้องการ ซื้อ-ขาย 8. ประชาชนมี ทางเลือกใน การบริโภค สินค้า 9. มีแหล่ง จำหน่ายสินค้า เกษตรอินทรีย์ ใน Top ซูเปอร์มาเก็ต ซึ่งอยู่ในพื้นที่		เพิ่มขึ้น 3. มีศูนย์จำหน่าย/ ห้างสรรพสินค้า ในพื้นที่ทำให้การ จับจ่ายใช้สอย สะดวกสบาย 4. มีการขยายตัว ของแหล่ง อุตสาหกรรม 5. มีอาชีพ หลากหลาย ความต้องการ แรงงาน มีจำนวน มาก	

จากการวิจัยพบว่า แม้ว่าจะมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาด้าน
สาธารณูปการ สาธารณูปโภค สถานประกอบการ ร้านค้า กิจกรรมต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับความเจริญของ
ชุมชน ความต้องการแรงงานที่เพิ่มมากขึ้น การเกิดอาชีพที่หลากหลายขึ้น แต่ในอาชีพภาค
การเกษตรก็มีการพัฒนาขึ้นด้วยเช่นกัน มีการยกระดับสินค้าทางการเกษตร เช่น การเลี้ยงวัวแบบ

ประณีต มีการชุน เช่น การเลี้ยงวัวควาย มีการนำความรู้และเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น เช่น เครื่องบด ตัด เครื่องโม่ผสมอาหาร มีการเลี้ยงแบบยืนคอก และเลี้ยงปริมาณเยอะขึ้น การพัฒนาความรู้อยู่เสมอ ผ่านช่องทางจากการศึกษาในยูทูบ ภูเก็ต เพจการเกษตรต่าง ๆ มีการผลิตจุลินทรีย์มาใช้ นอกจากนี้ยังมีคนจากภายนอกเข้ามาซื้อขายวัวมากขึ้น ความต้องการของตลาดสูงขึ้นทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น แม้แต่คนที่ทำงานประจำยังหันมาปลูกผักเลี้ยงวัวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นเมือง

3. ด้านสุขภาพ

ตารางที่ 4.25 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทภาพรวมทั้งตำบลหลักไต่ ด้านสุขภาพ

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
ชนบท	1. มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคความเชื่อในการรักษาโรค 2. ระบบการดูแลสุขภาพอาศัยคนในครอบครัวและคนในชุมชนช่วยดูแล 3. มีบุคลากรด้านสาธารณสุขลงพื้นที่ติดตามส่งเสริม ป้องกันรักษาฟื้นฟูในเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง 4. ความร่วมมือจากประชาชนในการดูแลสุขภาพยังให้ความร่วมมือดี 5. วัตถุประสงค์ในการประกอบอาหาร	1. อยู่ไกลจากศูนย์บริการสาธารณสุขภาครัฐที่มาตรฐาน 2. มีทางเลือกในการดูแลสุขภาพน้อย 3. มีการประกอบและรับประทานอาหารพื้นถิ่นที่หาได้ง่ายกรรมวิธีง่าย แต่ยังไม่ถูกหลักอนามัย เช่น กุ้งจ่อม ปลาจ่อม ปลาร้า กุ้งเต้น โดยไม่นิยมปรุงอาหารให้สุกก่อนรับประทาน 3. ความใส่ใจในการเลือกบริโภคอาหารโภชนาการเพื่อสุขภาพ	1. มีการรวมกลุ่มผลิตอาหารปลอดภัยในชุมชนเพื่อจำหน่ายให้กับคนในชุมชนและโรงเรียนในพื้นที่	1. เริ่มมีความนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปอาหารปรุงสำเร็จอาหารถุงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีความสะดวกสบายความรวดเร็วลดลงเนื่องจากการขายแรงงานในต่างถิ่นและมีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการประกอบอาชีพ 3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับด้านสุขภาพลดน้อยลง 4. จากพฤติกรรมบริโภคอาหาร การไม่ใส่ใจ และตระหนักในเรื่องโภชนาการ การส่งผลให้เกิดโรคไม่

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
	เป็นพืชผักในสวน ครัวที่ปลูกและ เลี้ยงในครัวเรือน สำหรับการ บริโภค โดยเฉพาะจึงมี ความปลอดภัยสูง			ติดต่อเรื้อรัง เพิ่มขึ้น และโรค อื่น ๆ เช่น โรคมะเร็ง เป็นต้น
กิ่งเมือง	1. ใกล้สถานบริการ สาธารณสุขทั้ง หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน มี ทางเลือกในการ เข้ารับบริการ		1. ได้รับบริการ สาธารณสุขที่ดี และมีมาตรฐาน สูงช่วยลดความ พิการและลด อัตราการตาย	1. การดำเนินการยาก ด้วยพื้นที่แออัด ความร่วมมือของ คนในชุมชนที่มี น้อย ความใส่ใจ ดูแลรักษาความ สะอาด การกำจัด แหล่งเพาะพันธุ์/ แหล่งเกิดโรค การ กำจัดขยะที่ถูกต้อง ความตระหนักที่ น้อย

จากการวิจัยพบว่า จากความเจริญทำให้มีการพัฒนาระบบสาธารณสุข คนมีอายุยืนขึ้นความ
พิการลดลง อัตราการตายลดลง จากการพัฒนาเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย ยารักษาโรคมีการ
พัฒนาดีขึ้นทำให้ยี่ตอายุของคนยาวนานขึ้น โรคเกิดมากเพิ่มขึ้น โรคมีการพัฒนาสายพันธุ์มากเพิ่มขึ้น
คนจึงป่วยด้วยโรคที่มากขึ้น คนชนบทก็มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแพทย์แผนไทยมารักษาสุขภาพ
การใช้ความเชื่อประกอบพิธีทางไสยศาสตร์รักษาโรค เช่น การเข้าทรง การทำบุญต่ออายุ การสะ
เคราะห์ เป็นต้น แต่ในเขตกิ่งเมืองจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรมที่รักษาโรคตามเชื่อ เช่น การ
ทำบุญสะเดาะเคราะห์ที่วัด การดูแลสุขภาพของคนในพื้นที่กิ่งเมืองจะรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน
ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นเมือง แนวคิดวิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม

ตารางที่ 4.26 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทภาพรวมทั้งตำบลหลักไผ่ ด้านแนวคิด
วิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม

พื้นที่	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	แนวโน้ม
ชนบท	1. มีการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง 2. อากาศดี ไม่มีมลพิษ 3. บรรยากาศเงียบสงบ ไม่มีมลภาวะทางเสียง	1. มีการใช้สารเคมีในการเกษตร 2. ยังไม่มีระบบจัดการสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมชัดเจน 3. ประชาชนยังนิยมการเผาตอซังข้าวก่อนทำนา	1. มีการนำขยะมาสร้างมูลค่าเพิ่มสร้างรายได้ให้กับครอบครัว 2. สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน เช่น การนำขยะรีไซเคิลมาประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ	1. เพิ่มพื้นที่ทำการเกษตร ผลิตอาหารปลอดภัยมากขึ้น 2. คนในพื้นที่กิ่งเมืองย้ายมาอาศัยในพื้นที่ชนบท ทำการเกษตร
กิ่งเมือง	1. มีงบประมาณในการดำเนินงานเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม 2. มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน มีอุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น ระบบบำบัดน้ำเสียของสถานประกอบการต่าง ๆ	1. มีปริมาณขยะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก 2. คนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม 3. ระบบการจัดการขยะยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร 4. มีมลพิษที่กระทบสิ่งแวดล้อมจำนวนมาก เช่น เสียงดัง อากาศเป็นพิษ ดินเสื่อม น้ำเสีย	1. มีหน่วยงานอื่นๆที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามามีส่วนช่วยทำงานมากขึ้น 2. เกิดงบประมาณในการดูแลบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	1. เกิดข้อร้องเรียนด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 2. คนขาดจิตสำนึกในการดูแลรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การดูแลบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 3. พื้นที่คอนกรีตขยายเพิ่มขึ้น พื้นที่สีเขียวลดลง

จากการวิจัยพบว่า ความเจริญขยายเข้ามาทำให้เส้นทางคมนาคมดีขึ้น มีรถมากขึ้น เกิดเสียงดัง อากาศเสีย น้ำเสีย การใช้สารเคมีเพิ่มขึ้น ดินเสื่อม คนเพิ่มมากขึ้น การก่อขยะเพิ่มมากขึ้น แต่การกำจัดขยะยังไม่มีวิธีการและแนวทางที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ ยังไม่มีการจัดการขยะที่เป็นระบบ ไม่มีการคัดแยกขยะในภาคการเกษตรก็ยังมี การตอซังจากการที่โดนปลูกฝังจากบรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นเมือง แนวคิดวิถีชีวิตและระบบวัฒนธรรม

4.5.2 ลักษณะสำคัญของบริบทพื้นที่เป้าหมาย (หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 10 หมู่ที่ 13)

1. ด้านทรัพยากร

ตารางที่ 4.27 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานวิจัย ด้านทรัพยากร

ด้านทรัพยากร	บริบทถึงชนบท		บริบทถึงเมือง
	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 13	หมู่ที่ 10
พื้นที่สาธารณะ	ป่าตะแบง ทำเลเลี้ยงสัตว์	ป่าตะแบง ทำเลเลี้ยงสัตว์	-
ป่าไม้	ป่าวัดคฤห์	-	-
แหล่งน้ำสาธารณะ	- สระสาธารณะประโยชน์ จำนวน 2 แห่ง สระน้ำ บัว สระศาลากลาง หมู่บ้าน	ลำห้วยทับพล หนองน้ำ สระ-โพธิ์ 2 แห่ง ห้วยระวี (ห้วยตาพล) 1 สาย	- ลำห้วยกันจาน
ที่ดินสาธารณะ	- ศาลากลางหมู่บ้าน - พื้นที่สระน้ำ สาธารณประโยชน์	- ศาลากลางหมู่บ้าน - ลานค้าชุมชน 1 แห่ง - ร้านค้าชุมชน 1 แห่ง - สหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง - ลานออกกำลังกาย 1 แห่ง - ถังเก็บน้ำดื่ม คสล. 1 แห่ง	- ศาลากลางหมู่บ้าน
		- เครื่องกรองน้ำหยด เหริญชุมชน 1 เครื่อง - ฉางข้าว 1 แห่ง	
บ่อน้ำบาดาล		- บ่อน้ำบาดาล 6 แห่ง	- 70 แห่ง
เส้นทางคมนาคม	ทางหลวงชนบท สร3005	- ดัดถนนเส้นสุรินทร์ – สังขะ หมายเลข 2077	- เชื่อมถนนเส้น สุรินทร์ –ศีขรภูมิ หมายเลข 206
ประปาส่วนภูมิภาค	-	-	- 70 หลังคาเรือน

ผลการศึกษา หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 13 มีความเชื่อมโยงกันในเชิงความเป็นพื้นที่ติดกัน มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน เส้นทาง ทางหลวงชนบท สร.3005 พื้นที่ที่มีบริบทแบบชนบท ทั้งสองหมู่บ้านมีแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ มีป่าทำเลเลี้ยงสัตว์ป่า ตะแบงที่อยู่ติดพื้นที่เดียวกัน ส่วนหมู่ที่ 13 มีลำห้วยทัพพล ไหลผ่านเส้นทางหมู่บ้าน มีศาลาหมู่บ้าน ที่เป็นศูนย์รวมการประกอบกิจกรรมของหมู่บ้าน บริบทชุมชนทั้งสองหมู่บ้านจะมีบริบทเหมือนกัน วิถีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกัน ส่วนหมู่ที่ 10 ที่เป็นบริบทกึ่งเมืองจะมีบางส่วนที่เป็นพื้นที่การเกษตร มีแหล่งน้ำลำห้วยกันจานผ่านหมู่บ้าน จะมีถนนเชื่อมเส้นสุรินทร์-ศีร์ษะภูมิ หมายเลข 206 วิถีชีวิตความเป็นอยู่จะขยายสู่ความเป็นกึ่งเมือง

2. ด้านวัฒนธรรม

ตารางที่ 4.28 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานวิจัย ด้านวัฒนธรรม

ด้านวัฒนธรรม	บริบทกึ่งชนบท		บริบทกึ่งเมือง
	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 13	หมู่ที่ 10
ดนตรีไทย	-	-	-
การแสดงพื้นบ้าน	-	รำอันเร	โจลมะมั่วด/รำกะโน้บดัง ต้อง /รำอันเร
อาหารพื้นบ้าน	ยังนิยมประกอบอาหาร รับประทานในครัวเรือน	ยังนิยมประกอบอาหาร รับประทานในครัวเรือน	ยังนิยมรับประทานใน ครัวเรือน แต่ส่วนมากจะ ซื้ออาหารปรุงสำเร็จมา รับประทาน
ภาษา	ภาษาเขมรและ ภาษาไทย	ภาษาเขมรและ ภาษาไทย	ภาษาเขมรและ ภาษาไทย
ปราชญ์ชาวบ้าน	หมอเป่าแก้วซาง แมลงมีพิษกัดต่อย จักรสาน	หมอเป่าแก้วซาง แมลงมีพิษกัดต่อย จักรสาน	หมอเป่าแก้วซาง จับยามสามตา จักรสาน
ประเพณีสำคัญของ ท้องถิ่น	วันแซนโฌนตา	วันแซนโฌนตา	วันแซนโฌนตา

ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าบริบทชุมชนด้านวัฒนธรรมของหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 13 ที่เป็นบริบทชุมชนชนบทจะคล้ายคลึงกันมาก ยังนิยมการรับประทานอาหารที่ประกอบเอง มีใช้ภาษาถิ่น

มีปราชญ์ชาวบ้าน มีการจักสาน มีการจัดงานประเพณีวันแห่นางแมว ยังมีการละเล่นมีรำอันเร ส่วน หมู่ที่ 10 บริบทชุมชนที่เป็นกึ่งเมือง ยังคงมีการละเล่น การรำหลงเหลืออยู่บ้าง มีปราชญ์ชาวบ้าน มีประเพณี วัฒนธรรมมีการทำบุญประกอบพิธีทางศาสนาเหมือนกับหมู่บ้านทางชนบทมีวัดเป็น สถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา และเป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาและอบรมบ่มนิสัย คนส่วนใหญ่ยึดมั่นประเพณีดั้งเดิมเป็นอย่างดี ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง มีความผูกพันกับความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ โชคลาง หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ส่วนใหญ่จะยึดมั่นในหลักคำสอนทางศาสนาและเข้าพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น งานบวช งานศพ และงานบุญต่าง ๆ แต่ที่เห็นความแตกต่างคือวัฒนธรรมการรับประทานอาหารเปลี่ยนไป ส่วนมากจะนิยมซื้ออาหารปรุงสำเร็จมารับประทานในครัวเรือน เนื่องจากความที่มีอาชีพรับจ้างและไม่มีเวลาประกอบอาหารรับประทานเอง ประกอบกับนิยมความสะดวกสบายมีแหล่งซื้ออาหารใกล้หมู่บ้าน เนื่องมีการบริการส่งอาหารและรับส่งอาหารแบบออนไลน์ถึงบ้าน

3. ด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.29 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานวิจัย ด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจ	บริบทกึ่งชนบท		บริบทกึ่งเมือง
	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 13	หมู่ที่ 10
เกษตรกร	115 ครัวเรือน	121 ครัวเรือน	23 ครัวเรือน
พื้นที่ทำนา	2,115 ไร่	1,400 ไร่	593 ไร่
ร้านค้าในชุมชน	4 แห่ง	4 แห่ง	7 แห่ง
ร้านอินเทอร์เน็ต	-	-	1 แห่ง
ค่ายมวย	-	-	1 แห่ง
ห้องเช่า /บ้านเช่า	-	2 แห่ง	3 แห่ง
บ้านจัดสรร	2 แห่ง	1 แห่ง	
ฟาร์มวัว/สุกร	-	-	อย่างละ 1 แห่ง
โรงงาน	-	โรงงานน้ำสabay	โรงงานอลูมิเนียม
สนามชนไก่	-	-	1 แห่ง
อุตสาหกรรมในครัวเรือน	-	-	ปลาหนึ่ง
ร้านซ่อมรถมอเตอร์ไซด์	-	-	1 แห่ง
สถานประกอบการ	ร้านซ่อมรถ 1 แห่ง ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า 1 แห่ง	ร้านขายรถยนต์ มือสอง 1 แห่ง	โรงสี 2 แห่ง

ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าบริบทชุมชนหมู่ที่ 4 มีพื้นที่ในการทำนา 2,115 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ทำนา 115 ครัวเรือน และหมู่ที่ 13 มีพื้นที่ทำนา 1,400 ไร่ จำนวนเกษตรกรที่ทำนาและเลี้ยงสัตว์มีร้านชุมชนในหมู่บ้าน บริบทหมู่ที่ 10 เป็นบริบทกึ่งเมืองมีพื้นที่ในการทำนา 593 ไร่ มี 23 ครัวเรือน และมีร้านค้า มีร้านสะดวกซื้อใกล้ชุมชน มีร้านอินเทอร์เน็ต มีค้ายมวย มีห้องเช่า บ้านเช่า มีโรงสีข้าว ในชุมชนจะเห็นได้ว่า พื้นที่ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 13 ยังคงประกอบอาชีพทำนาส่วนใหญ่ ที่มีพื้นที่การเกษตรมากกว่าพื้นที่กึ่งเมือง รายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตรและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ส่วนหมู่ที่ 10 จะมีอาชีพการเกษตรหลงเหลืออยู่บ้างแต่มีภาคอุตสาหกรรมและมีภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมในครัวเรือน ความเป็นเมืองขยายเข้ามาในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงทำให้มีความเจริญทางด้านวัตถุ มีอาชีพหลากหลาย มีการจ้างแรงงาน มีการค้าขายมากขึ้นและมีความสะดวกสบายมากกว่าทางชนบท มีความเจริญเข้ามาใกล้ ความสะดวกสบายมากขึ้น เนื่องจากหมู่ 10 อยู่ในบริบทกึ่งเมืองมีความสะดวกสบายในการ การคมนาคม เดินทางสัญจรมาได้สะดวกสบาย อยู่ใกล้ร้านสะดวกซื้อ ปั้มน้ำมัน ทำให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารไม่เป็นเวลา สามารถกินได้ตามความต้องการ รายจ่ายสูงขึ้น ราคาสินค้าในร้านสะดวกซื้อสูงกว่าร้านค้าขายของชำในชุมชน และกลายเป็นค่านิยมในการบริโภคของเด็กและเยาวชนต้องซื้อของ อาหารจากร้านสะดวกซื้อ

4. ด้านสังคม

ตารางที่ 4.30 วิเคราะห์บริบทชุมชนพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานวิจัย ด้านสังคม

ด้านสังคม	บริบทกึ่งชนบท		บริบทกึ่งเมือง
	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 13	หมู่ที่ 10
ผู้นำ	- การประสานงาน	- ทำงานเป็นทีม	- ทำงานเป็นทีม
	ระหว่างชุมชนยาก - คณะกรรมการชุมชน ไม่ค่อยเข้มแข็ง	- คณะกรรมการชุมชน เข้มแข็ง	- คณะกรรมการชุมชน เข้มแข็ง
กลุ่มองค์กร	- กลุ่มเงินล้าน - กขคจ - ธนาคารข้าว - กลุ่มสตรี	- กองทุนแม่ของ แผ่นดิน - กลุ่มเงินล้าน - กขคจ - ธนาคารข้าว - กลุ่มสตรี	- กลุ่มเงินล้าน - กขคจ - ธนาคารข้าว - กลุ่มสตรี
จำนวนหลังคาเรือน	251 ครัวเรือน	217 ครัวเรือน	133 หลังคาเรือน
ประชากร	652 คน	521 คน	500 คน

ด้านสังคม	บริบทท้องถิ่นชนบท		บริบทกึ่งเมือง
	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 13	หมู่ที่ 10
โรงเรียน	โรงเรียนบ้านตระแบก	-	-
วัด	วัดคฤห์	-	-
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตระแบก	-	-

บริบทชุมชนด้านสังคม หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 13 คล้ายคลึงกันจะมีลักษณะการปกครองแบบมีผู้นำ มีการทำงานในรูปแบบกรรมการหมู่บ้าน มีการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็ง มีกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มเงินล้าน กลุ่ม กขคจ ธนาคารข้าว กลุ่มสตรีฯ มีการประชุมและประกอบกิจกรรมร่วมกันในหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 มีจำนวน 251 ครัวเรือน มีประชากร 652 คน หมู่ที่ 13 มีจำนวน 217 ครัวเรือน มีประชากร 521 คน มีโรงเรียน มีวัดใกล้หมู่บ้าน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้าน สังคมชนบทเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ อาชีพปลูกข้าว ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ครอบครัวชนบททุกคนในครอบครัวจะทำทุกอย่างจะมีการแบ่งงานกันทำ เช่น พ่อแม่ลูกจะช่วยกันทำงานบ้าน ช่วยกันทำไร่นา ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย สมาชิกประกอบด้วยหลาย ๆ ครอบครัวซึ่งเป็นเครือญาติกัน มารวมอยู่ในละแวกเดียวกัน ส่วนหมู่ที่ 10 เป็นสังคมกึ่งเมืองก็ยังคงมีลักษณะเป็นครอบครัว เช่นเดียวกับสังคมชนบทบางส่วนแต่สังคมเมืองเริ่มขยายเข้ามาในหมู่บ้านมีประชากรย้ายเข้ามาอยู่บ้านเช่า ห้องพัก เพื่อมาประกอบอาชีพรับจ้างในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีห้างสรรพสินค้า และสถานประกอบการอื่น ๆ ทำให้มีครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้นจากเดิม

4.6 แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลสลักได

4.6.1 การดำเนินงานผ่านมา

การดำเนินการที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ดำเนินในลักษณะการจัดอบรม การอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นรายกิจกรรมแล้วเสร็จ ไม่มีการติดตามการดำเนินงาน ไม่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การจัดให้เด็กได้เรียนรู้ต่างๆเป็นแผนที่องค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดขึ้น ไม่ได้จัดตามความต้องการ ความสนใจของเยาวชน

4.6.2 การวางแผนการทำงานภายใต้โครงการย่อย

1. เริ่มจากการสรุปบทเรียนการดำเนินงานโครงการวิจัยในระยะที่ 1 โครงการกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา กบยัดไส้บ้านโคกเพชร หมู่ที่ 14 บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อสรุปบทเรียนและแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาต่อยอดโครงการในระยะที่ 2

2. ประชุมวางแผนการดำเนินงานของทีมพี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และทีมสนับสนุนจากมูลนิธิสยามกัมมาจล กำหนดกลไกการทำงานระดับตำบล และกำหนดภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

3. ประชุมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจ ชี้แจงวัตถุประสงค์ หาภาคีเครือข่ายเข้าร่วมดำเนินการ

4. ประชุมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของเยาวชน ประกอบด้วยพี่เลี้ยงนักวิจัย ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา แกนนำเด็กและเยาวชนในระบบและนอกระบบ ผู้บริหารท้องถิ่น

5. ส่งเสริมการปฏิบัติการของเด็กและเยาวชน โครงการย่อย 3 โครงการ โดยใช้เครื่องมือกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในการปฏิบัติการ

1) โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชน

2) โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

3) โครงการฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชนหมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

6. สรุปถอดบทเรียนผลการดำเนินงาน

7. จัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานสู่สาธารณะ

4.6.3 การปฏิบัติการของโครงการย่อย

โครงการย่อยที่ 1 โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นเด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในบริบทชุมชนแบบชนบท พี่เลี้ยงโครงการวิจัยหลักและโครงการย่อย ได้แก่ 1. นายวิทยา ก่อแก้ว 2. ส.อ.ภิญโญ ปรากฏชัยกุล 3. นายจักรพันธ์ ยิ่งชื่น 4. นางสาวปรียาภัสสร โกรธกล้า มีบทบาทหน้าที่จัดกระบวนการติดตามและสนับสนุนดังนี้

1. ประชุมทีมวิจัย

2. จัดเวทีพัฒนาศักยภาพของทีมนักวิจัย

3. จัดเก็บข้อมูลบริบทชุมชน

4. จัดเก็บข้อมูลสถานการณ์ผัก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทและสถานการณ์การปลูกผักในชุมชน

6. กิจกรรมการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนในการปฏิบัติการ

7. ทดลองปฏิบัติการ

8. จัดเวทีสรุปผลการศึกษา

9. นำเสนอผลงานสู่สาธารณชน

10. การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการย่อยที่ 2 โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แบบชนบท แต่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่แบบกึ่งเมือง มีพี่เลี้ยงโครงการวิจัยหลักและโครงการย่อย ได้แก่ 1. พ.จ.อ. อภิวัฒน์ โกรธกล้า 2. นางสาวสายสุนีย์ แก้วสอน 3. นางนันทะ บุญสอน และ 4. นางสาวโยชิตา ใจมั่น มีบทบาทหน้าที่จัดกระบวนการติดตามและสนับสนุนดังนี้

1. ประชุมทีมวิจัยบ้านตระแบก
2. การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย อบรมการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลชุมชน
3. การลงพื้นที่เก็บข้อมูลบริบทชุมชน
4. การเก็บข้อมูลปัญหาขยะและสถานการณ์ประเด็นปัญหาขยะในชุมชน
5. วิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชนและประเด็นปัญหา
6. ศึกษาดูงานชุมชนการจัดการขยะ
7. จัดเวทีคืนข้อมูลให้แก่ชุมชน
8. การทดลองปฏิบัติการ
 - การปฏิบัติการ การทำกระเป๋าดำ
 - การทำถังขยะแยกประเภทและถังขยะอันตรายมอบให้หมู่บ้าน
 - การประกวดบ้านสะอาด
9. สรุปผลการศึกษา
10. นำเสนอผลงานสู่สาธารณชน
11. การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

การส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนของทีมพี่เลี้ยงหลักและเป็นทีม พี่เลี้ยงของโครงการย่อยด้วย ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนแต่ละโครงการย่อย ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ การสอนทักษะการจัดเก็บข้อมูล แนะนำการศึกษาดูงาน การสรุปข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ และติดตามการทำงานของเด็กและเยาวชนบรรลุตามแผนปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

โครงการย่อยที่ 3 โครงการฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชน บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีเยาวชนนอกระบบ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 13 ซึ่งเป็นเยาวชนที่อาศัยอยู่ในบริบทชุมชนแบบชนบท บริบทกึ่งเมือง เข้าร่วมดำเนินการและมีพี่เลี้ยงโครงการวิจัยหลักและโครงการย่อย ได้แก่ 1. นายสุรินทร์ อยู่ดีรัมย์ 2. นายคัมภีรภาพ ยวนจิต 3. นายสาโรจน์ เทียงตรง และ 4. นางสาวสถาพร ใจใหญ่ มีบทบาทหน้าที่จัดกระบวนการติดตามและสนับสนุนดังนี้

1. การประชุมทีมวิจัย
2. จัดเวทีพัฒนาศักยภาพของทีมนักวิจัย

3. การจัดเก็บข้อมูลบริบทชุมชน
4. การเก็บข้อมูลสถานการณ์เยาวชนในชุมชน
5. การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทและสถานการณ์เยาวชนในปัจจุบัน
6. การศึกษาดูงานจากพื้นที่ตัวอย่าง
7. ทดลองปฏิบัติการ
 - ออกบูทฟรีค่าแรง ปะยาง สู้บลม ถ่ายน้ำมันเครื่อง เปลี่ยนยาง ล้างคาบู เป็นต้น
 - ซ่อมรถจักรยานยนต์และเครื่องยนต์ขนาดเล็ก
8. ติดตามการทดลองปฏิบัติการ
9. สรุปผลการปฏิบัติการ
10. การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

4.6.4 ผลของการปฏิบัติการโครงการย่อย

ผลการศึกษาช่วงการปฏิบัติการของโครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ จากการหนุนเสริมปฏิบัติการ สรุปผลปฏิบัติการดังนี้

โครงการย่อยที่ 1 : การผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

แนวทางที่เหมาะสมและรูปแบบที่เหมาะสมที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนในเขตชนบทน่าจะเกี่ยวข้องกับ อาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนตามสถานการณ์ปัญหาปัจจุบันผักที่ใช้ปรุงอาหารในครัวเรือน เป็นผักที่จัดซื้อจากท้องตลาด ซึ่งผักส่วนใหญ่มีการปนเปื้อนสารเคมีโดยปกติก่อนการปรุงถึงจะล้างทำความสะอาดอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามยังไม่สามารถชะล้างสารตกค้างออกได้ทั้งหมด ส่งผลให้ผู้บริโภคอยู่ในภาวะความเสี่ยงทางด้านสุขภาพอย่างน่าเป็นห่วง ทั้งนี้เนื่องจากการบริโภคพืชผักและผลไม้ที่ไม่ปลอดภัยทำให้มีการสะสมสารพิษในร่างกาย อาจก่อให้เกิดภาวะความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยและการเกิดโรคนิตต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการบั่นทอนทรัพยากรมนุษย์ระยะยาวหากเด็กรับประทานผักมีสารเคมีปนเปื้อน แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการรณรงค์ส่งเสริมในเรื่องการลดละเล็กละน้อยการใช้สารพิษในการเกษตร แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงติดกับรูปแบบเดิมโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยทางด้านสุขภาพของผู้บริโภค การปลูกพืช ผักสวนครัวที่ไร้สารพิษตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ผู้บริโภคมีสุขภาพร่างกายที่ดี สมาชิกในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันใช้เป็นอาหารในครัวเรือน ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน พึ่งพาตนเองและสามารถดำเนินชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ลดความเสี่ยงจากสารเคมีสะสมในร่างกาย เพื่อให้สุขภาพดีแข็งแรงปลอดภัยจากสารพิษตกค้างและเป็นการแก้ปัญหาการว่างงานและส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชนและนำไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

องค์การบริหารส่วนตำบลสลักได มีบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ตามมาตรา 68 ข้อ 5 ให้มีการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ ข้อ 7

บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพราษฎร ประกอบกับได้มีมติ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2556 เรื่องระบบการจัดการอาหารในโรงเรียน โดยมีหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการอาหารในโรงเรียน ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนระบบการจัดการอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้การดำเนินโครงการเกิดความสำเร็จ และส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน โรงเรียน ฯลฯ ในพื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัวแบบปลอดภัยไว้รับประทานเอง และส่งเสริมให้ผู้สนใจปลูกผักสวนครัว โดยมุ่งเน้นที่เยาวชนในพื้นที่ตำบลสลักได

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนมีสุขภาพดีด้วยการกินผักปลอดสารพิษ
2. เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกผักปลอดสารพิษ
3. เพื่อส่งเสริมให้มีอาชีพเสริม และมีรายได้
4. เพื่อส่งเสริมให้ปลูกผักปลอดสารพิษ ไว้รับประทานเอง หรือขาย
5. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนขับเคลื่อนระบบการจัดการอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชน
6. เพื่อจัดให้มีแปลงสาธิตผักสวนครัวปลอดสารพิษ

กลุ่มเป้าหมาย

เยาวชนหมู่ที่ 4 บ้านตระแบก ตำบลสลักได	จำนวน 10 คน
ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล	จำนวน 10 คน
ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย	จำนวน 10 คน

ข้อมูลการปลูกผักในชุมชนบ้านตระแบก หมู่ ๔ ต.สลักได อ.เมืองสุรินทร์ จ.สุรินทร์

ชนิดของดินที่ปลูก

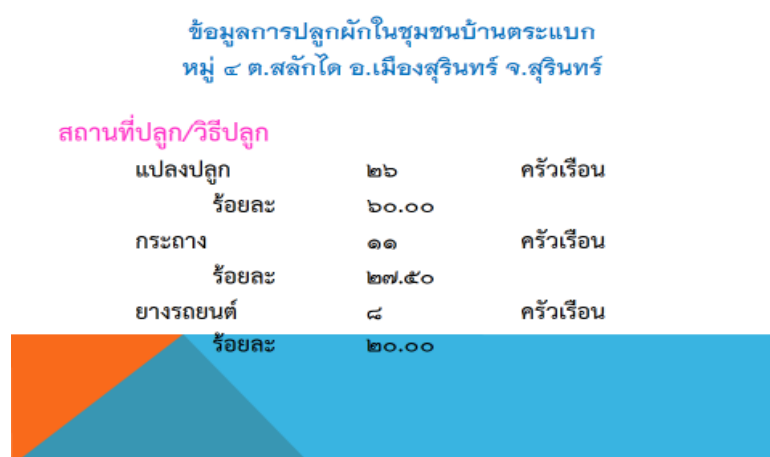
ดินร่วน	จำนวน ๓๓	ร้อยละ ๘๒.๕๐
ร่วนปนทราย	จำนวน ๓	ร้อยละ ๗.๕
ดินเหนียว	จำนวน ๒	ร้อยละ ๕.๐
ดินทราย	จำนวน ๑	ร้อยละ ๒.๕๐
เหนียวปนทราย	จำนวน ๑	ร้อยละ ๒.๕๐

แผนภูมิที่ 4.1 ข้อมูลอัตราร้อยละของชนิดของดินที่ปลูกในชุมชนบ้านตระแบก

แผนภูมิที่ 4.2 ข้อมูลอัตราร้อยละของแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่บ้านตระแบก

แผนภูมิที่ 4.3 ข้อมูลอัตราร้อยละของสถานที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่บ้านตระแบก

แผนภูมิที่ 4.4 ข้อมูลอัตราร้อยละของชนิดของผักสวนครัวที่ใช้ในการปลูกผักในชุมชนบ้านตระแบก

ชนิดของผักที่ปลูกในชุมชนจะเป็นชนิดพืชผักสวนครัวที่ใช้บริโภคในครัวเรือนและยังไม่ได้ขยายปลูกผักชนิดอื่นๆมากนัก จากการเก็บข้อมูลการปลูกผักสวนครัวในชุมชน พบว่า ในชุมชนบ้านตระแบกมีการปลูกพืชผักสวนครัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ลดรายจ่ายของครัวเรือนจากการซื้อผักมาประกอบอาหาร มีบางครัวเรือนปลูกเพื่อบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ไม่มีการปลูกที่เป็นอาชีพและรายได้หลักของ พืชผักสวนครัวที่ปลูกเป็นผักสวนครัวที่ใช้ประกอบอาหารในชีวิตประจำวันที่ต้องใช้เป็นเครื่องเทศประกอบอาหาร ได้แก่ พริก ตะไคร้ ข่า กระเพรา มะเขือ เมล็ดพันธุ์ผักที่ปลูกจะซื้อจากร้านค้า แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกผักสวนครัวจะใช้ น้ำบาดาล ซึ่งแต่ละครัวเรือนจะมีการเจาะน้ำบาดาลเพื่อใช้อุปโภคจึงใช้น้ำบาดาลในการรดพืชผักสวนครัวด้วย และมีการใช้สระน้ำเป็นบางครัวเรือนที่อยู่ใกล้สระน้ำสาธารณะประโยชน์ ก็จะมีการทำเป็นสวนครัวทำแปลงปลูกและปลูกผักสวนครัวหลากหลายชนิด สภาพของดินที่ปลูกผักสวนครัวจะเป็นดินร่วนซึ่งเป็นดินที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชผักสวนครัว แต่ก็มีบางครัวเรือนที่สภาพของดินจะเป็นดินเหนียว ดินปนทราย แต่ทุกครัวเรือนจะรู้วิธีการปรับปรุงบำรุงดินให้เหมาะสมต่อการปลูกพืชโดยใช้ปุ๋ยคอก ซึ่งส่วนมากจะเป็นปุ๋ยจากโคเพราะแต่ละครัวเรือนจะเลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม นำมาผสมคลุกเคล้ากับดินเพื่อเพิ่มธาตุอาหารให้กับผักสวนครัว นอกจากปุ๋ยคอกแล้วบางครัวเรือนมีการใช้ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพโดยการหมักเศษพืชผัก ผลไม้ที่เหลือจากการรับประทานมาหมักกับกากน้ำตาล สารเร่ง พด.2 ซึ่งได้จากสถานีพัฒนาที่ดินสุรินทร์ และในชุมชนยังมีการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกพืชผักสวนครัวด้วย เพื่อเร่งการเจริญเติบโตของผักสวนครัว ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชจะไม่มีการกำจัดเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในชุมชนจะปลูกผักสวนครัวที่ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มาก ปลูกแล้วเพียงแตรดน้ำ และใส่ปุ๋ยเป็นเพียงบางช่วง เช่น ตะไคร้ ข่า กระเพรา ถ้าหากมีวัชพืชก็จะกำจัดโดยใช้มือถอน ไม่มีการใช้ยาฆ่าแมลงหรือยากำจัดวัชพืช ระยะเวลาที่ปลูกขึ้นอยู่กับชนิดของผักสวนครัวที่ปลูก ผักบางชนิดก็จะปลูกตลอดปี เช่น ตะไคร้ พริก มะเขือ ข่า กระเพรา มะนาว ผักบางชนิดจะปลูกตามฤดูกาล เช่น ผักกาดคะน้า ต้นหอม ผักชี เป็นต้น ซึ่งผักประเภทกินใบนี้จะเจริญเติบโตได้ดีตามสภาพของอากาศ การปลูกผักสวนครัวมากเป็นการปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนจึงไม่มีการจดบันทึกรายรับ รายจ่าย การปลูกผัก

ภาพที่ 4.10 กิจกรรมลงมือปฏิบัติการเพื่อปลูกผักสวนครัว

ผลผลิตผักสวนครัวที่ได้จะนำมาประกอบอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนและจำหน่ายให้กับผู้ปกครองนักเรียน ระยะเวลาการดำเนินการปลูกช่วงเดือน สิงหาคม พ.ศ. 2562 ถึง เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ผลผลิตผักชนิดต่าง ๆ แยกตามประเภท ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.31 ผลผลิตและรายได้แยกตามประเภทผักสวนครัว

ลำดับที่	ประเภทผักสวนครัว	พื้นที่ปลูก	ปริมาณ	ปริมาณผลผลิต (กก.)	จำนวนเงินขายได้	การจำหน่าย
1	ฟักทอง	นาข้าว	20 หลุม 3-5ต้น/หลุม	80	800	อาหารกลางวัน /ผู้ปกครอง
2	ข้าวโพด	นาข้าว	10 แถว	230 ฟัก	750	อาหารกลางวัน /ผู้ปกครอง
3	บวบ	ซุ่ม	6 แถว	28	280	อาหารกลางวัน /ผู้ปกครอง
4	น้ำเต้า	ซุ่ม	10 หลุม 3 - 5 ต้น/หลุม	40	400	อาหารกลางวัน /ผู้ปกครอง
5	แฟง	ซุ่ม	10 หลุม 3 - 5ต้น/หลุม	30	300	อาหารกลางวัน /ผู้ปกครอง
6	พริก	แปลงปลูก	400 ต้น	20	400	ผู้ปกครอง
7	มะเขือเทศ	นาข้าว	320 ต้น	60	300	ผู้ปกครอง
8	ผักกาดเขียว	แปลงปลูก	2 แปลง	20	400	ผู้ปกครอง
9	ผักกวางตุ้ง	แปลงปลูก	6 แปลง	30	600	อาหารกลางวัน /ผู้ปกครอง
10	ผักชี	ท่อซีเมนต์/ แปลงปลูก	3 แปลง	15	450	ผู้ปกครอง
11	ผักบุ้ง	แปลงปลูก	3 แปลง	20	400	อาหารกลางวัน /ผู้ปกครอง
12	กระเจี๊ยบแดง(สด)	นาข้าว	1 งาน	65	1,300	ผู้ปกครอง
13	สลัด	ท่อ พีวีซี	10 ท่อ	20	600	อาหารกลางวัน/ ผู้ปกครอง

จากตารางพบว่า ผลผลิตผักสวนครัวที่ผลิตได้นำมาจำหน่ายให้กับโครงการอาหารกลางวัน และจำหน่ายให้กับผู้ปกครองนักเรียน ผลผลิตผักที่ผลิตจะจำหน่ายให้โครงการอาหารกลางวันเป็น บางครั้งสัปดาห์ละประมาณ 1 - 2 ครั้ง แล้วแต่ช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตผักได้ ซึ่งถ้าเทียบกับความต้องการผักในการประกอบอาหารของโครงการอาหารกลางวันแล้วไม่เพียงพอกับความต้องการ

ภาพที่ 4.11 การบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตผัก

โครงการย่อยที่ 2 : กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

แนวทางที่เหมาะสมที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในเขตเมืองเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งมีร้านค้าประเภทต่างๆ โรงงานผลิตน้ำดื่ม โรงแรม โรงสีขนาดเล็ก-ขนาดใหญ่ สถานีบริการน้ำมัน ร้านอาหาร อุ้ซ่อมรถ ห้างสรรพสินค้า โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง หมู่บ้านจัดสรร ฯลฯ ซึ่งทำให้มีจำนวนประชากรแฝงเข้ามาอาศัยในพื้นที่ตำบลสลักได จำนวนไม่น้อยกว่า 1,500 คน ทำให้ในแต่ละวันมีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ในแต่ละวันมีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยเฉลี่ย 11.24 ตันต่อวัน นอกจากนี้ยังพบขยะที่ไม่ทราบแหล่งที่มาบุคคลภายนอกนำมาทิ้งริมทางในเขตพื้นที่ตำบลสลักได จำนวน 9 จุดที่เป็นพื้นที่วิกฤตได้แก่ 1) บริเวณทางเข้าป่าห้วยละกาย มีขยะทิ้งตลอดเส้นทาง 2) บริเวณสระน้ำบ้านสลักได ข้างหลังศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทางเชื่อมไปบ้านโคกบุรณ์ หมู่ 10 3) บริเวณทางเข้าหมู่บ้านสลักได คุ่มโคกเหล็ก 4) บริเวณถนนตรงข้ามสนามฟุตบอลจิตรมงคลสุข 5) บริเวณสระน้ำสาธารณะบ้านตะบัล หมู่ 8 คุ่มบุบรี 6) บริเวณปากซอย 2 ป่าช้ากาเกาะ บ้านตะบัล หมู่ 8 7) บริเวณทางหลวง หน้าสหกรณ์ออมทรัพย์ครูจังหวัดสุรินทร์ 8) บริเวณห้วยทัพพล บ้านโคกบุรณ์ หมู่ 10

กรณีศึกษาโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม ดำเนินกิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะ มีกิจกรรมการคัดแยกขยะในโรงเรียน การสร้างจิตสำนึกแก่นักเรียนในชุมชนในการคัดแยกขยะ และการทิ้งขยะให้ถูกที่ กิจกรรมรับซื้อขยะ รีไซเคิลภายในโรงเรียน มีกิจกรรมลดการใช้ถุงพลาสติกในโรงเรียน เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้แก้วน้ำดื่มแทนแก้วพลาสติก การลดใช้หลอดพลาสติก การจัดตั้งชมรมปลอดขยะ มีห้องเรียนตัวอย่างในการดำเนินงานเรื่องการจัดการขยะแบบครบวงจร การดำเนินการได้รับการตอบที่ดีจากนักเรียน บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน ทำให้โรงเรียนสะอาด เป็นระเบียบ

เรียบร้อย และนอกจากนี้นักเรียนยังได้จะขยายผลการดำเนินงานไปสู่ชุมชน โดยเริ่มจากครัวเรือนของนักเรียน แต่ครอบครัวยังไม่ให้ความสำคัญและความร่วมมือในการดำเนินการคัดแยกขยะในครัวเรือนยังทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไม่มีการจัดการขยะที่ดี ทำให้นักเรียนที่นำแนวคิดดังกล่าวกลับมาใช้ที่บ้านไม่เกิดผลลัพธ์ที่ดีตามที่คาดหวังไว้ จึงคิดหาวิธีการดำเนินงานที่สามารถดำเนินงานในชุมชนที่เป็นรูปธรรมได้มากยิ่งขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคมดังนี้

1. ปัญหาขยะมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น เพราะประชาชนขาดจิตสำนึกที่ดี ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน

2. ประชาชนคิดว่าปัญหาการจัดการขยะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่จะต้องดำเนินการ

3. โรงเรียนมีกระบวนการดำเนินงานการจัดการขยะในโรงเรียนที่ดี แต่ไม่สามารถขยายผลสู่ชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ชุมชนยังไม่สะอาด

ปัญหาที่พบในชุมชนมีปัญหาเรื่องขยะ ปัญหาเรื่องคว้น ฝุ่นละออง การใช้สารเคมี น้ำเสีย มูลสัตว์ส่งกลิ่นเหม็น ฉะนั้น การพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น แต่ยังคงขาดกระบวนการสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในพื้นที่ และคาดหวังให้สามารถนำไปสู่การพัฒนาการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ของเยาวชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ ความรุนแรงของปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน และระบบการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก ตำบลสลักได

2. เพื่อศึกษากลไกการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยในบ้านตระแบก ตำบลสลักได

3. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได

กลุ่มเป้าหมาย

1. เยาวชนในโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม จำนวน 25 คน เป็นเด็กและเยาวชนบ้านตระแบก

2. ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ด้านการจัดการขยะ

3. ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 10 คน

4. ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 25 คน

แนวทางการทำงานร่วมกัน

การจัดประชุมทีมวิจัย กำหนดบทบาทหน้าที่ในทีมงาน เสริมทักษะให้กับทีมวิจัย เก็บข้อมูลบริบทชุมชน การเก็บข้อมูลสถานการณ์ขยะโดยใช้แบบสอบถาม การศึกษาดูงานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันกับพื้นที่ไปศึกษาดูงาน สรุปรายชื่อและทดลองปฏิบัติการดังนี้

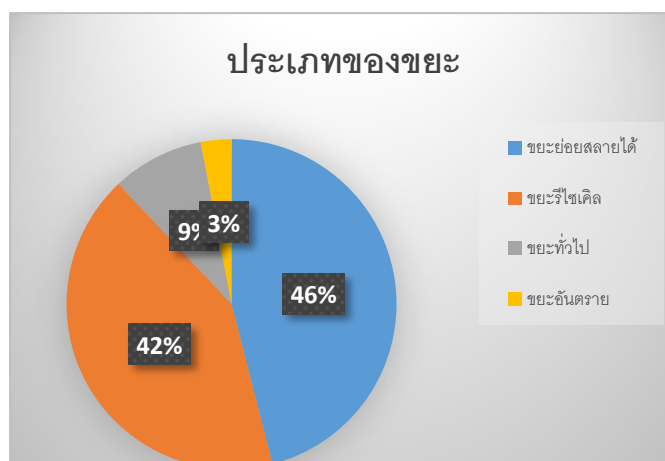
1. การจัดการขยะ วิธีการ การแปรรูป การทำปุ๋ย

2. ประกวดบ้านสะอาดโดยการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และความร่วมมือ

3. การเย็บถุงผ้าลดขยะ (เศษผ้ามาทำถุงผ้าถือว่าเป็นการลดขยะ)
4. ขอความร่วมมือเสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์เรื่องการจัดการขยะ
5. ร่วมเสวนาในเวทีของดีตำบลสลักได
6. การคืนข้อมูลให้ความรู้ให้กับชุมชน

ชุดความรู้ในการจัดการขยะแต่ละประเภท มีดังนี้

1. ประเภทย่อยสลายได้ เช่น เศษพืชผัก เศษอาหาร เปลือกผลไม้ ฯลฯ สามารถนำไปหมักทำปุ๋ยได้
2. ประเภทขยะรีไซเคิล เป็นขยะที่สามารถนำไปขายได้เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ/อลูมิเนียม
3. ขยะทั่วไป เป็นขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ และไม่สามารถนำไปรีไซเคิลได้ เช่น โฟม ซองบะหมี่สำเร็จรูป เศษหิน เศษปูน ฯลฯ
4. ขยะอันตรายหรือขยะมีพิษ เช่น กระป๋องยาฆ่าแมลง หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย และขยะติดเชื้อ ฯลฯ ขยะ เหล่านี้ต้องเก็บรวบรวมแล้วนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี

แผนภูมิที่ 4.5 ข้อมูลชุดความรู้จัดการขยะ อัตราเปอร์เซ็นต์ของประเภทขยะ

ภาพที่ 4.12 ชุดความรู้ในการจัดการขยะ - คัดแยกขยะ

สีเขียว รองรับขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น ผัก ผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้

สีเหลือง รองรับขยะที่สามารถนำมารีไซเคิลหรือขายได้ เช่น แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ

สีฟ้า รองรับขยะย่อยสลายไม่ได้ ไม่เป็นพิษและไม่คุ้มค่าการรีไซเคิล เช่น พลาสติกห่อลูกอม ซองบะหมี่สำเร็จรูป ถุงพลาสติก โฟมและโฟลท์ที่เปื้อนอาหาร

สีแดง รองรับขยะที่มีอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ขวดยา ถ่านไฟฉาย กระป๋องสีสเปรย์ กระป๋องยาฆ่าแมลง ภาชนะบรรจุสารอันตรายต่าง ๆ

เราสามารถช่วยกันลดปริมาณขยะด้วยหลักการง่ายๆ สามประการได้แก่ ลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการรีไซเคิล (Recycle)

ลดการใช้(Reduce) เป็นการป้องกันให้มีขยะใหม่เกิดขึ้นน้อยที่สุด เช่น

- ใช้ภาชนะ เช่น ตะกร้า ปิ่นโต ฯลฯ ใส่อาหารหรือของ แทนการใช้ถุงพลาสติกหรือโฟมซึ่งกำจัดยาก

- ใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติกในการใส่ของ

- เลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพ มีหีบห่อหรือบรรจุภัณฑ์น้อยและอายุการใช้งานยาวนาน

- ใช้สินค้าชนิดเติม เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาด ถ่านไฟฉายชนิดชาร์จได้ เป็นต้น

ภาพที่ 4.13 ชุดความรู้ในการจัดการขยะ - การใช้ซ้ำ และการรีไซเคิล

การใช้ซ้ำ (Reuse) เป็นการนำวัสดุให้คุ้มค่าที่สุดก่อนที่จะทิ้งไป เช่น การใช้กระดาษสองหน้า การนำบรรจุภัณฑ์มาใช้ซ้ำเช่นการนำกล่องและถุงมาใช้ใหม่ การนำวัสดุเหลือใช้มาดัดแปลงใช้ใหม่เช่นการนำยางรถยนต์มาทำเป็นกระถางปลูกผัก นำขวดพลาสติกมาทำเป็นที่ปลูกผักและที่แขวนใส่ของหรือดัดแปลงเป็นถังขยะ

การรีไซเคิล (Recycle) เป็นการนำวัสดุที่ยังสามารถนำมาใช้ใหม่โดยกรรมวิธีต่าง ๆ เช่น นำเศษแก้วไปหลอมเป็นขวดแก้ว ฯลฯ วิธีนี้ช่วยประหยัดธรรมชาติและพลังงานในการผลิตและยังช่วยลดปริมาณขยะลงด้วยขยะที่สามารถรีไซเคิลได้ ได้แก่ กระดาษ แก้ว พลาสติก เหล็ก อะลูมิเนียม เป็นต้น เรามีส่วนร่วมในการรีไซเคิลขยะได้โดยการคัดแยกที่รีไซเคิลได้จากขยะทั่วไปที่บ้าน โรงเรียนที่ทำงาน

และนำไปขายให้แก่ร้านรับซื้อของเก่า

การทำปุ๋ย น้ำสกัดชีวภาพที่ผลิตจากสัตว์ ผลิตจากขยะเปียก ได้แก่ เศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ จำนวน 1 กิโลกรัมมาใส่ลงในถังหมักแล้วเอาปุ๋ยจุลินทรีย์โรยลงไป 1 กำมือ หรือประมาณเศษ 1 ส่วน 20 ของ ปริมาณของขยะ แล้วปิดฝาให้เรียบร้อย ภายในเวลา 10 - 14 วัน จะเกิดการย่อยสลายของ ขยะเปียกบาง กลายเป็นน้ำ น้ำที่ละลายจากขยะเปียก สามารถนำไปใช้เป็นปุ๋ย โดยนำไปเจือจางด้วย การผสมในอัตราส่วน น้ำปุ๋ย 1 ส่วน ต่อน้ำธรรมดา 100 – 1,000 ส่วน

โครงการย่อยที่ 3 : ฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชนหมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

แนวทางที่เหมาะสมที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในกิ่งเมือง การที่รวมตัวตั้งแก๊งมอเตอร์ไซด์ ในเด็กเยาวชนกิ่งเมือง ที่มีความรุนแรง การแข่งขันที่ลงตัวของเด็ก วัยรุ่นมีการแต่งรถเพื่อโอ้อวดเพื่อน มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่เรียนหนังสือ ออกเรียนกลางคัน เด็กและเยาวชนที่อยากทำในสิ่งที่ชอบและเห็นว่ามีคุณค่าสำหรับเขา แต่ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจและไม่ยอมรับ ในสิ่งที่เขาเป็น เด็กและเยาวชนบางคนก็สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้พยายามที่จะพิสูจน์ให้ผู้ใหญ่ เห็นว่าเขาชอบอะไร และทำอะไรได้บ้าง

ในกรณีศึกษาเยาวชนในบ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้เล็งเห็นว่าในปัจจุบันรถจักรยานยนต์เป็นพาหนะที่มีความสำคัญและความจำเป็นต่อ ชีวิตประจำวัน ของทุกครัวเรือนในบ้านโคกกระชาย และหมู่บ้านใกล้เคียง เพราะมีความคล่องตัว สะดวก และ ประหยัด แต่เมื่อใช้งานได้ระยะ หนึ่งเครื่องยนต์ก็จะชำรุด ชัดข้อง และสึกหรอ ส่วนใหญ่ผู้ใช้ รถจักรยานยนต์ก็จะส่งเข้าตามร้านซ่อม ซึ่งมี ค่าบริการค่อนข้างสูงรายได้ของร้านซ่อมจึงมีมาก หากให้บริการได้วันละ 2 - 3 คัน ก็จะมีรายได้ 700 – 800 บาท หักค่าวัสดุอะไหล่ ค่าสถานที่ และ ค่าใช้จ่ายทั่วไปก็มีเพียงเล็กน้อย การเปิดร้านซ่อมรถจักรยานยนต์มีต้นทุนไม่สูง ขอเพียงมีการบริการที่ ดี สะดวก รวดเร็ว ซื่อสัตย์ และพยายามต่อยอดเพิ่มเติมความรู้อยู่เสมอ ก็จะสามารถดึงดูด ผู้ใช้บริการได้อย่างประทับใจ หลักการของการจัดทำโครงการ เพื่อเพิ่มโอกาสการสร้างรายได้ให้กับ เยาวชนที่กำลังมองหาอาชีพเสริมหรือนำไป ประกอบอาชีพ เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบ ต่างๆ และการทำงานของรถจักรยานยนต์ การซ่อมบำรุง และการบริการลูกค้าในรูปแบบต่าง ๆ ที่ สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ ทักษะพื้นฐานในการเป็นช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ รักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้
2. เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างส่วนประกอบต่าง ๆ และระบบการ ทำงาน ของรถจักรยานยนต์ การบำรุงดูแลรักษา และการบริการลูกค้าในรูปแบบต่าง ๆ

3. เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เยาวชนได้ เรียนรู้ในสถานการณ์จริง

เป้าหมาย

เยาวชนในชุมชนโคกกระชาย หมู่ที่ 13 และเยาวชนในเขตกิ่งเมือง ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 10 คน

ทีมวิจัยมีความรู้ทักษะ ความสามารถในการปฏิบัติงานซ่อม และบำรุงรักษารถมอเตอร์ไซด์ ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามมาตรฐานการซ่อมมอเตอร์ไซด์ เป็นผู้ที่สามารถมอบความมั่นใจ ความพึงพอใจ รวมถึงความไว้วางใจในงานซ่อม ให้กับผู้ใช้รถมอเตอร์ไซด์ได้อย่างดีเยี่ยม ประกอบอาชีพเกี่ยวกับรถมอเตอร์ไซด์ ช่างซ่อมมอเตอร์ไซด์ มีความรู้ทั้ง ภาควิชา และภาคปฏิบัติที่ถูกต้อง สามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปประกอบอาชีพ หรือประกอบธุรกิจ เกี่ยวกับมอเตอร์ไซด์

ภาพที่ 4.14 การลงมือปฏิบัติการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชนนอกระบบ

สรุปผลช่วงการปฏิบัติการทีมพี่เลี้ยง ได้ใช้กระบวนการร่วมกับกลุ่มเป้าหมายติดตามการปฏิบัติการของทีมวิจัยโครงการย่อยเด็กและเยาวชนซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรม วิธีการปฏิบัติการ ผลการปฏิบัติจริงทางด้านคุณภาพ และปริมาณ ปัญหา ระหว่างการปฏิบัติการ วิธีการแก้ปัญหาและบทเรียนสำคัญของทีมนักวิจัย พี่เลี้ยงกระบวนการได้จัดเวทีการนำเสนอผลการทำงานของเด็กและเยาวชน ทำให้เด็กมีแนวคิด ทักษะ และมีความกล้าแสดงออกต่อหน้าชุมชนมากขึ้น มีความรู้มากขึ้น จากกลไกท่าคณะทำงาน ปรากฏผู้รู้ โรงเรียน หมู่บ้านและเครือข่ายอื่นทั้งในและนอกระบบหมู่บ้าน และตำบล รวมถึงพี่เลี้ยงทีมวิจัยได้ทราบความต้องการ ความชอบ ความถนัด ของเด็กเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบทั้ง ทั้งโครงการย่อย 3 โครงการ และได้ใช้วิธีการกระบวนการร่วมกับเวทีสรุปผล การศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษาร่วมกับทีม อาจารย์ที่สนับสนุนและพื้นที่เครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้การทำงานของทีมพี่เลี้ยงมีการจัดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ที่เป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางและรูปแบบการพัฒนาเด็กและเยาวชนกลไกสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนตำบลสลักไดที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทชุมชนของตำบลสลักไดต่อไป

ภาพที่ 4.15 พี่เลี้ยงติดตามและโค้ชผลการปฏิบัติการของ 3 โครงการย่อย

4.7 กลไกการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท

4.7.1 การทำงานของกลไกภายในระดับตำบลที่ผ่านมา

อดีต

การดำเนินงานที่ผ่านมากลไกการทำงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกลไกหลัก มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานตามบทบาทหน้าที่ โดยมีการกำหนดแผนงานและงบประมาณในการดำเนินงาน ในการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 โครงการกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา กบยัดไส้บ้านโคกเพชร หมู่ที่ 14 บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ได้ส่งเสริมการปฏิบัติการของชุมชนเป็นหลัก แต่มีการจัดให้เด็กและเยาวชนเข้าป้ศึกษาเรียนรู้กระบวนการทำกบยัดไส้ จัดให้มีการเรียนรู้เรื่องตลาดออนไลน์ และการเรียนรู้การทำสื่อประชาสัมพันธ์โดยใช้โปรแกรม Kine master

ปัจจุบัน

จากการดำเนินการในระยะที่ 1 ได้สรุปและถอดบทเรียนแล้วสามารถสรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เยาวชนนั้นยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนจากการเรียนได้เท่ากับการให้เยาวชนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ โดยมีการวางแผนเรื่องกลไกสนับสนุนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นวางแผน

ในการดำเนินงานในระยะที่ 2 ได้มีการประชุมวางแผนการดำเนินงานในช่วงพัฒนาโจทย์วิจัย โดยกำหนดให้มีภาคีเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมดำเนินการ ได้แก่ ผู้นำชุมชน/สมาชิก อบต. อสม. ชุมชนบ้านตระแบก โรงเรียนบ้านตระแบก โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม สภาวัฒนธรรม สภาเกษตรกร ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนตำบลสลักได (ศอชต) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสลักได เข้ามากลไกระดับตำบลในการทำงานด้านเด็กและเยาวชน โดยกำหนดเป็น 2 กลไกคือ

1. กลไกระดับตำบล ประกอบด้วย

- ผู้นำชุมชน

- สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสลักได
- ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
- สภาเด็กและเยาวชน
- คณะครูโรงเรียนบ้านตระแบกและโรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม
- สภาวัฒนธรรม
- สภาศูนย์พัฒนาครอบครัว

2. กลไกระดับหน่วยงาน

- โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม
- โรงเรียนบ้านตระแบก
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสลักได
- ชุมชนเคหะเอื้ออาทร
- วิทยาลัยเทคนิคสุรินทร์
- วิทยาลัยสารพัดช่างสุรินทร์
- กษตรตำบลสลักได

ชั้นปฏิบัติการ

จากการปฏิบัติการจริงพบว่า กลไกที่หนุนเสริมการทำงานในโครงการวิจัยในระยะที่ 2 จำแนกเป็น 3 กลไก ได้แก่ กลไกภายในระดับตำบล กลไกภายนอกตำบล และกลไกในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ พี่เลี้ยงนักวิจัย เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน แกนนำเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองเยาวชน สภาเกษตรกร ครูที่รับผิดชอบตามหน้าที่งานที่เกี่ยวข้องกับโครงการย่อย 2 โครงการ เยาวชนนอกระบบ โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม โรงเรียนบ้านตระแบก อสม. สมาชิก อบต. เท่านั้นที่ร่วมปฏิบัติการ นอกจากนี้ยังมีภาคีเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานอีกด้วย

1) กลไกภายในตำบล ได้แก่ พี่เลี้ยง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารท้องถิ่น สภาเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 4.16 องค์ประกอบของกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชน 3 โครงการย่อย

ตารางที่ 4.32 บทบาทหน้าที่ของการขับเคลื่อนกลไกภายในตำบลสลักได

กลไก	บทบาทหน้าที่
1. พี่เลี้ยง	1. ค้นหากลุ่มเป้าหมาย และค้นหาโจทย์วิจัย 2. ติดต่อประสานงาน ผู้นำ, เยาวชน ผู้ปกครอง เครือข่าย 3. รวบรวมข้อมูล 4. ส่งเสริมการจัดทำกิจกรรม 5. ติดตาม ประเมินผลของการทำกิจกรรมของเด็กและเยาวชน 6. พัฒนาศักยภาพเยาวชน โดยการอบรมการใช้เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล 7. พัฒนาศักยภาพของทีมพี่เลี้ยงโดยเข้าร่วมกระบวนการของทีมสนับสนุนกลไกภายนอกการวิจัยจัดขึ้น
2. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	1. สนับสนุนการจัดทำกิจกรรมของเด็กและเยาวชน 2. ประชาสัมพันธ์และติดต่อประสานงาน
3.ผู้บริหารท้องถิ่น	1. ทำหน้าที่สนับสนุน อำนวยความสะดวกและเป็นพี่เลี้ยง
4. สภาเด็กและเยาวชน	1. ประสานงานกับพี่เลี้ยงและเยาวชน 2. ร่วมออกแบบกิจกรรม 3. ร่วมวางแผนกิจกรรม 4. ทำกิจกรรม 5. ถอดบทเรียนและสรุปผลการดำเนินงาน

2) กลไกภายนอกระดับตำบล ได้แก่ โรงเรียน สภาเกษตรกร มูลนิธิสยามกัมมาจล สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

ตารางที่ 4.33 บทบาทหน้าที่ของการขับเคลื่อนกลไกภายนอกตำบลสลักได

กลไก	บทบาทหน้าที่
1. โรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร คณะครูที่โรงเรียน	1. อำนวยความสะดวก 2. เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทำกิจกรรม 3. ผลักดันให้นักเรียนทำกิจกรรม
	4. รวบรวมข้อมูล 5. ติดต่อประสานงาน 6. ให้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน

กลไก	บทบาทหน้าที่
	7. ติดตามประเมินผลการทำงาน
2. สภาเกษตรกร ได้แก่ คณะทำงานในสภาเกษตรกร	1. สนับสนุนกิจกรรม สนับสนุนพันธ์พืช 2. สนับสนุนแรงงานร่วมกิจกรรม
3. มูลนิธิสยามกัมมาจล จำกัด	1. ติดตาม งานหนุนเสริม 2. เป็นที่ปรึกษา 3. สนับสนุนงบประมาณ 4. พัฒนาศักยภาพทีมพี่เลี้ยง
4. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)	1. สนับสนุนงบประมาณ และการติดตามการดำเนินงาน 2. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ การใช้จ่ายงบประมาณ

3) กลไกระดับหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำชุมชน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อสม. ปราชญ์ผู้รู้ ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน

ตารางที่ 4.34 บทบาทหน้าที่ของการขับเคลื่อนกลไกระดับหมู่บ้าน

กลไก	บทบาทหน้าที่
1. ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำชุมชน	1. อำนวยการ 2. เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทำกิจกรรม 3. ผลักดันให้นักเรียนทำกิจกรรม 4. รวบรวมข้อมูล 5. ติดต่อประสานงาน ระหว่างพี่เลี้ยงและเยาวชน ผู้ปกครอง
2. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล	1. อำนวยการ 2. ร่วมกิจกรรมกับเยาวชน
3. อสม.	1. อำนวยการ 2. ร่วมกิจกรรมกับเยาวชน
4. ปราชญ์ผู้รู้	1. ให้ความรู้แก่เยาวชน
	2. ร่วมกิจกรรมกับเยาวชน
5. ผู้ปกครอง	1. ผลักดันให้นักเรียนทำกิจกรรม 2. ร่วมกิจกรรมกับเยาวชน

4.7.2 การหนุนเสริมปฏิบัติการโครงการย่อยของกลไก

การหนุนเสริมปฏิบัติการโครงการย่อยของกลไก มีการดำเนินการดังนี้

โครงการย่อยที่ 1 : ผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

- ทีมพี่เลี้ยง ทีมงาน อบต. สลักได จัดอบรมการพัฒนาศักยภาพของทีมนักวิจัยการใช้เครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล ช่วยออกแบบการทดลองปฏิบัติการ ประสานงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน และทีมนักวิจัยในการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม

- อสม.และชุมชนบ้านตระแบก สนับสนุนการดำเนินการจัดเก็บข้อมูล อำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล

- สถาเกษตรกรเข้ามาสนับสนุนแรงงาน และพันธุ์พืชในการดำเนินการ

- คุณครู ช่วยวางแผนการดำเนินงาน ช่วยออกแบบกิจกรรม สนับสนุนการทำกิจกรรมของเยาวชน ติดตามการดำเนินงานของทีมนักวิจัย

- ผู้นำชุมชน ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของทีมนักวิจัยให้ชุมชนทราบ เปิดศาลากลางหมู่บ้านให้เยาวชนได้ทำกิจกรรม

โครงการย่อยที่ 2 : กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

- คุณครู เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ ติดตามการดำเนินงานของทีมนักวิจัย

- พี่เลี้ยงทีมนักวิจัยทีมงาน ทีมงาน อบต. สลักได เป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาศักยภาพของทีมนักวิจัยการใช้เครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล ช่วยออกแบบการทดลองปฏิบัติการ ประสานงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน และทีมนักวิจัยในการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม

- อสม.และชุมชนบ้านตระแบก สนับสนุนการดำเนินการจัดเก็บข้อมูล อำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล ร่วมปฏิบัติการกับทีมนักวิจัย

- ผู้นำชุมชน ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของทีมนักวิจัยให้ชุมชนทราบ เปิดศาลากลางหมู่บ้านให้เยาวชนได้ทำกิจกรรม

- ผู้ปกครองเยาวชน สนับสนุนการดำเนินงาน และเป็นทีมวิทยากรให้ความรู้กับเยาวชน

- ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นทีมวิทยากรให้ความรู้กับเยาวชน

โครงการย่อยที่ 3 : ฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชนหมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

- ทีมพี่เลี้ยง ทีมงาน อบต. สลักได เป็นพี่เลี้ยงในการพัฒนาศักยภาพของทีมนักวิจัยการใช้เครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล ช่วยออกแบบการทดลองปฏิบัติการ ประสานงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน และทีมนักวิจัยในการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม

- วิทยากรรุ่นพี่มาช่วยสอนทักษะการซ่อมรถจักรยานยนต์และเครื่องยนต์ขนาดเล็กให้กับทีมนักวิจัย

- ผู้นำชุมชน ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของทีมนักวิจัยให้ชุมชนทราบ เปิดศาลากลางหมู่บ้านให้เยาวชนได้ทำกิจกรรม
- ร้านเอกชน สนับสนุนวิทยากร และเครื่องมือในการดำเนินงาน

4.7.3 ผลของการหนุนเสริมปฏิบัติการโครงการย่อยของกลไก

จากการดำเนินงานในห้วงระยะเวลาการทำงานโครงการวิจัยในระยะที่ 2 พบว่า กลไกการทำงานของแต่ละกลไกดังนี้

- 1) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสลักได ทำหน้าที่เป็นตัวประสานงานและจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับทีมนักวิจัยทั้ง 3 โครงการย่อยทั้งระบบ
- 2) มีผู้นำชุมชน โรงเรียน ร้านเอกชน อสม. ผู้ปกครอง แกนนำเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมทำตามทีพีเ็ลียงนักวิจัย เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสลักไดจัดขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการ “กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนและดำเนินการวิจัยตามกิจกรรมที่วางแผนไว้ทั้งในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 สามารถสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล สรุปปัญหาและอุปสรรค บทเรียนและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 บริบทชุมชน

พัฒนาการของตำบลสลักไดมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา สามารถจัดช่วงยุคการเปลี่ยนแปลงได้ 3 ช่วงยุค ดังนี้

ช่วงยุคที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2545 เป็นยุคโครงสร้างพื้นฐาน

ช่วงยุคที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2545 - 2555 เป็นยุคของการพัฒนาเศรษฐกิจ

ช่วงยุคที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2555 ถึง ปัจจุบัน เป็นยุคของกิ่งเมือง

ตารางที่ 5.1 การเปรียบเทียบพัฒนาการบริบทชุมชน 3 ช่วงยุค

ประเด็นศึกษา	ยุคที่ 1 การพัฒนา โครงสร้างพื้นที่ (พ.ศ. 2530 – 2545)	ยุคที่ 2 การพัฒนา เศรษฐกิจ (พ.ศ. 2545 – 2555)	ยุคที่ 3 พัฒนาความเป็น กิ่งเมืองกิ่งชนบท (พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน)
สถานการณ์/ เหตุการณ์ สำคัญ ที่ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง จากชุมชน ชนบทดั้งเดิม กลายเป็นชุมชน กิ่งเมืองกิ่ง ชนบท	1. การสร้างโรงสีข้าว ทวีผล <u>ผลกระทบ</u> 1) เกษตรกรทั้ง 16 หมู่บ้านนำ ข้าวเปลือกมา จำหน่าย <u>การปรับตัว</u> 1) เกษตรกรทำนาไม่ เก็บเมล็ดพันธุ์ ขายข้าวเปลือกและ	1. ขยายถนนสี่เลน สายสุรินทร์-ศีขรภูมิ (หมู่ที่ 1,2,10,11,13,15) 2. ขยายถนนสี่เลน สายสุรินทร์-สังขะ (หมู่ที่ 6,7,8,9,10,16) <u>ผลกระทบ</u> 1) มีสถาน ประกอบการ มากขึ้น เช่น ร้านค้า	1. เกิดบริษัท นอร์ท อีส วอเตอร์ (โรงน้ำ สลาย) หมู่ที่ 2,4,3,13 <u>ผลกระทบ</u> 1) เกิดการสร้างงาน ให้กับคนในพื้นที่ ตำบลสลักได 2) น้ำใต้ดินลดระดับ ทำให้ชาวบ้านต้อง เจาะน้ำบาดาลเอง

ประเด็นศึกษา	ยุคที่ 1 การพัฒนา โครงสร้างพื้นที่ (พ.ศ. 2530 – 2545)	ยุคที่ 2 การพัฒนา เศรษฐกิจ (พ.ศ. 2545 – 2555)	ยุคที่ 3 พัฒนาความเป็น กิ่งเมืองกิ่งชนบท (พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน)
	ซื้อข้าวสารบริโภค 2.การขยายถนนเลียยมือง (หมู่ที่ 1,15,16) <u>ผลกระทบ</u> 1) มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบาย <u>การปรับตัว</u> 1) มีการทำรั้วบ้านสร้างกำแพงบ้าน 2) จัดสัดส่วนพื้นที่ครอบครองชัดเจนเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่	ร้านอาหาร ร้านขายของ อู่ซ่อมรถ ห้องเย็น โรงแรม รีสอร์ท ร้านขายวัสดุ ก่อสร้าง แผงลอย ฯลฯ <u>การปรับตัว</u> 1) เคยนั่งรถเมล์หรือรถประจำทางเข้าไปในเมืองเปลี่ยนเป็นซื้อรถจักรยานยนต์รถยนต์ใช้ในการเดินทางเพิ่มขึ้น 2) คนที่มีที่ดินติดถนนมีการเปิดร้านค้าการตั้งรถขายริมถนน แผงลอย มีร้านอาหารมากขึ้น 3) มีอาหารการกินที่หลากหลายมาจากต่างถิ่น 4) มีรถเร่ขายสินค้าชุมชน มีรถพุ่มพวงมาจำหน่ายอาหารในชุมชน ไม่ต้องไปซื้อที่ตลาด	3) เกิดภัยแล้งทำนาไม่ได้ผล 4) เกิดน้ำเสียลงสู่ห้วยทับพล ทำให้ดินเค็ม <u>การปรับตัว</u> 1) มีการขายที่ดินที่ทำเกษตรไม่ได้ผลให้โรงงาน 2) ชาวบ้านซื้อน้ำดื่ม/น้ำใช้ทุกครัวเรือนถ้าไม่มีเงินซื้อก็ต้องใช้น้ำในสระ 3) เกิดการเคลื่อนไหวของประชาชนในการร้องเรียนเรื่องการใช้น้ำ 4) เกิดการผลักดันให้มีการขยายเขตประปาส่วนภูมิภาค/เมืองในพื้นที่ชนบทมากขึ้น 2. เกิดห้างสรรพสินค้าโรบินสัน (หมู่ที่ 16) <u>ผลกระทบ</u> 1) สถานที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าเดิมเป็นจุดรับน้ำมีน้ำท่วมขังทำ

ประเด็นศึกษา	ยุคที่ 1 การพัฒนา โครงสร้างพื้นที่ (พ.ศ. 2530 – 2545)	ยุคที่ 2 การพัฒนา เศรษฐกิจ (พ.ศ. 2545 – 2555)	ยุคที่ 3 พัฒนาความเป็น กึ่งเมืองกึ่งชนบท (พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน)
		5) เด็กและเยาวชน เข้าไปเรียนในเมือง เพิ่มมากขึ้น 6) ผู้ปกครองเริ่มซื้อ รถจักรยานยนต์ให้ เด็กและเยาวชนขี่ ไปเรียนในเมือง ทำให้ ผู้ปกครองไม่ต้องรับ- ส่ง และมีเวลาทำงาน ในร้านอาหารมากขึ้น	การเกษตรไม่ได้ พอมีการสร้าง สรรพสินค้าโรบิน สัน จึงมีการสร้าง ท่อลอดใต้ถนน เพื่อระบายน้ำ <u>การปรับตัว</u> 1) ประชาชนมีความ สะดวกสบายใน การทำธุรกรรม ทางการเงิน 2) มีประเภทอาหาร หลากหลายมาก ขึ้น มีการ รับประทานอาหาร เครื่องดื่มใน ห้างสรรพสินค้า มากขึ้น ลดการ ประกอบอาหารใน ครัวเรือน 3) ประชาชนสามารถ เลือกบริโภค อาหารที่มีความ ปลอดภัยมากขึ้น 4) การใช้จ่ายใช้สอย การซื้อของในห้าง ทำให้ร้านขายของ ในชุมชนมียอด จำหน่าย/รายได้

ประเด็นศึกษา	ยุคที่ 1 การพัฒนา โครงสร้างพื้นที่ (พ.ศ. 2530 – 2545)	ยุคที่ 2 การพัฒนา เศรษฐกิจ (พ.ศ. 2545 – 2555)	ยุคที่ 3 พัฒนาความเป็น กิ่งเมืองกิ่งชนบท (พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน)
			ลดลง เกิดรายจ่าย ในครัวเรือน เพิ่มขึ้น 5) เด็กและเยาวชน ไปใช้บริการ โรงพยาบาลศูนย์ ของเล่น ผู้ปกครองพาเด็ก และเยาวชนเข้า ห้างสรรพสินค้า

สรุปผลวิจัยจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ 3 ยุค พบว่า บริบทชุมชนตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีการเปลี่ยนแปลงจากบริบทชุมชนดั้งเดิมกลายเป็นชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท สาเหตุมาจากความเฟื่องฟูของเศรษฐกิจและนโยบายภาครัฐ จึงทำให้เกิดการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เริ่มจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคม การเกิดชุมชนเคหะและเอื้ออาทร ทำให้เกิดความเจริญด้านธุรกิจตามมาและทำให้เกิดการขยายพื้นที่เมืองเข้ามาสู่พื้นที่ชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านขนาด จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการมีประชากรแฝงเข้ามาอยู่ในพื้นที่ เกิดการสร้างงาน การสร้างรายได้ เศรษฐกิจชุมชน แต่ในทางกลับกันเกิดการสร้างผลกระทบต่อพื้นที่ ทำการเกษตรลดลง การสร้างขยะ น้ำเสีย มลพิษมากเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 5.2 ลักษณะสำคัญของบริบทชุมชนกิ่งชนบทกิ่งเมืองตำบลสลักได

ด้าน	บริบทชนบท	บริบทกิ่งเมือง
1. ประชากร ความ หลากหลายของ	เป็นประชากรดั้งเดิมในชุมชน มีความหนาแน่นน้อย	ประชากรดั้งเดิมของชุมชน น้อยลง มีประชากรจากต่างถิ่น
2. ประชากร และความ หนาแน่น		มาอาศัยอยู่ในชุมชน และมี จำนวนประชากรแฝง
3. การถือครองที่ดิน	ประชากรดั้งเดิมถือครองที่ดิน ของตนเอง	มีการขายที่ดินให้กับคน ภายนอกชุมชน คนภายนอกเข้า

ด้าน	บริบทชนบท	บริบทกึ่งเมือง
		มาถือครองที่ดินมากเพิ่มขึ้น
4. การประกอบอาชีพ สถานประกอบการ	ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่ มีร้านค้า อุตสาหกรรมครัวเรือนขนาดเล็ก	ประกอบอาชีพเกษตรกรรมรับจ้างและค้าขาย มีอาชีพหลากหลาย โรงแรม ร้านค้าวัสดุก่อสร้างขนาดใหญ่ ร้านอาหารห้างสรรพสินค้า ร้านซ่อมรถยนต์ ปั้มน้ำมัน ห้องเย็น บริษัท ร้านค้าส่ง
5. วิธีการดำเนินชีวิต	พึ่งพาธรรมชาติ อาหารการกินมาจากธรรมชาติ	มีเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินชีวิต ทำให้สะดวกสบายมากขึ้น
6. ลักษณะบ้านเรือน	บ้านเรือนมีพื้นที่สำหรับทำการเกษตร มีทั้งบ้านไม้ บ้านปูน ครึ่งไม้ครึ่งปูน	บ้านเรือนแออัดอยู่ติดกัน มีรั้วหนาแน่น
7. ทรัพยากรธรรมชาติ	มีป่าไม้ ลำคลอง ลำห้วย	มีการสร้างพื้นที่สาธารณะประโยชน์เพื่อเป็นพื้นที่สีเขียว

สรุปผลการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างบริบทชนบทกับบริบทกึ่งเมือง พบว่าบริบทชนบทมีความเป็นธรรมชาติและความสะดวกสบายของทรัพยากรที่มีอย่างหลากหลาย วิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติ บ้านเรือนตั้งอยู่ห่างกัน มีพื้นที่ในบริเวณบ้านเพียงพอสำหรับการปลูกผักสวนครัวในบ้านเรือน แต่มีการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน รู้จักกันทุกหลังคาเรือน ซึ่งแตกต่างจากบริบทกึ่งเมือง ที่มีความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐาน เส้นทางสัญจรสะดวกสบาย ลักษณะบ้านช่องแออัดเป็นตึกแถว มีรั้วรอบขอบชิด ความหลากหลายในการประกอบอาชีพ มีการรวมตัวที่หลากหลาย ๆ วิถีชีวิตเร่งรีบ การทำงานแข่งขันกับเวลา การใช้เวลาสำหรับเรื่องส่วนร่วมลดน้อยลง จิตสาธารณะน้อยลง การอยู่อาศัยต่างคนต่างอยู่ ไม่พึ่งพาอาศัยกัน การปกครองของผู้นำชุมชนเป็นการปกครองตามอำนาจหน้าที่ การขอความร่วมมือจากคนในชุมชนจะได้รับความร่วมมือน้อยมาก

5.1.2 สถานการณ์เด็กและเยาวชนในเขตกึ่งเมืองกึ่งชนบท

ตารางที่ 5.3 ข้อมูลเด็กและเยาวชนตำบลสลักได แยกตามช่วงอายุ (ปี) (เฉพาะผู้มีสัญชาติไทยและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน) ดูรายละเอียดในหน้าถัดไป

อายุ	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม
น้อยกว่า 1 ปี	54	49	103	1 ปี	66	61	127
2 ปี	67	64	131	3 ปี	62	58	120
4 ปี	72	66	138	5 ปี	75	78	153
6 ปี	61	62	123	7 ปี	76	70	146
8 ปี	73	71	144	9 ปี	76	53	129
10 ปี	76	72	148	11 ปี	73	64	137
12 ปี	70	76	146	13 ปี	72	74	146
14 ปี	78	80	158	15 ปี	93	79	172
16 ปี	73	72	145	17 ปี	70	61	131
18 ปี	88	80	168	19 ปี	83	74	157
20 ปี	78	82	160	21 ปี	80	84	164
22 ปี	89	90	179	23 ปี	94	86	180
24 ปี	100	76	176	25 ปี	86	74	160

สรุปข้อมูลจำนวนเด็กและเยาวชนตำบลสลักไดทุกช่วงวัยทั้งหมด 3,841 คน แยกเป็นชาย จำนวน 1,985 คน แยกเป็นหญิง จำนวน 1,856 คน

ตารางที่ 5.4 ข้อมูลเด็กปฐมวัยที่เรียนในระบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลสลักได

ชื่อหน่วยงาน	ชาย	หญิง	รวม
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดชัยประโคน	20	29	49
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตระแบก	20	22	42
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสลักได	22	29	51
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านตะบัล	27	30	57
รวมยอดทั้งสิ้น	89	110	199

สรุปข้อมูลจำนวนเด็กที่เรียนในระบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 4 แห่งในตำบลสลักได อยู่ในช่วง อายุ 2 - 4 ปี รวมทั้งสิ้น 199 คน แยกเป็นชาย จำนวน 89 คน แยกเป็นหญิง จำนวน 110 คน

ตารางที่ 5.5 ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลสลักได

ระดับชั้น	โรงเรียนบ้านสลักได		โรงเรียนบ้านตระแบก		โรงเรียนบ้านตะบัล		โรงเรียนบ้านกันแสง		โรงเรียนบ้านเสม็ด ๓		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
อนุบาล 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
อนุบาล 2	13	5	6	10	12	9	3	6	6	10	80
อนุบาล 3	8	7	6	4	15	11	7	7	3	10	78
ป.1	18	10	7	9	17	8	6	6	15	10	106
ป.2	10	11	9	4	21	14	8	4	14	8	103
ป.3	15	8	9	11	11	13	5	7	4	5	88
ป.4	12	8	12	5	18	15	5	8	8	10	101
ป.5	13	15	11	8	19	12	2	4	10	9	103
ป.6	12	7	9	4	11	14	6	7	13	10	93
รวม	101	71	69	55	124	96	42	49	73	72	752

สรุปข้อมูลจำนวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบโรงเรียนประถมศึกษา รวมทั้งสิ้น 752 คน เป็นเพศชาย จำนวน 409 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 343 คน แบ่งตามช่วงวัย ได้แก่ อนุบาล 2 จำนวน 80 คน อนุบาล 3 จำนวน 78 คน ป.1 จำนวน 106 คน ป.2 จำนวน 103 คน ป.3 จำนวน 88 คน ป.4 จำนวน 101 คน ป.5 จำนวน 103 คน และ ป.6 จำนวน 93 คน

ตารางที่ 5.6 ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในตำบลสลักได ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2562)

รวมมัธยมต้น	86	79	165	6
ม.1	30	29	59	2
ม.2	29	27	56	2
ม.3	27	23	50	2
รวมมัธยมปลาย	8	28	36	4
ม.4	6	13	19	2
ม.5	2	15	17	2
รวมมัธยมปลายและเทียบเท่า	13	43	56	6
รวมทั้งสิ้น	99	122	221	14

สรุปข้อมูลจำนวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบโรงเรียนมัธยมศึกษา รวมทั้งสิ้น 221 คน เป็นเพศชาย จำนวน 99 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 122 คน แบ่งตามระดับมัธยมศึกษาตอนต้นรวมทั้งสิ้น 165 คน คือ ม.1 จำนวน 59 คน ม.2 จำนวน 56 คน ม.3 จำนวน 50 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเทียบเท่ารวมทั้งสิ้น จำนวน 56 คน คือ ม.4 จำนวน 19 คน ม.5 จำนวน 17 คน ม.6 จำนวน 20 คน

ตารางที่ 5.7 จำนวนข้อมูลเด็กและเยาวชนนอกระบบ

สถานภาพ	หมู่ที่ 1 - 4	หมู่ที่ 5 - 8	หมู่ที่ 9 - 12	หมู่ที่ 13 - 16	รวมทั้งสิ้น
เด็กเยาวชนนอกระบบ	112 คน	166 คน	77 คน	113 คน	468 คน

สรุปข้อมูลจำนวนเด็กและเยาวชนนอกระบบที่รวมข้อมูลที่มีการขึ้นทะเบียนไว้ในระบบสารสนเทศของตำบลสลักได มีจำนวน 468 คน

ตาราง 5.8 การวิเคราะห์สถานการณ์เด็กและเยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย หมู่ที่ 4,10,13

สถานการณ์เด็กและเยาวชน	บริบทถึงชนบท		บริบทถึงเมือง
	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 13	หมู่ที่ 10
จำนวนเด็กนักเรียนประถมในระบบการศึกษา	58 คน	20 คน	50 คน
จำนวนเด็กนักเรียนมัธยมในระบบการศึกษา	32 คน	13 คน	30 คน
จำนวนเด็กนักเรียนประถมศึกษาที่ศึกษาในโรงเรียนในเขตตำบลสลักได	58 คน	14 คน	20 คน
จำนวนเด็กนักเรียนประถมศึกษาที่ศึกษาในโรงเรียนนอกเขตตำบลสลักได	-	6 คน	30 คน
จำนวนเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาที่ศึกษาในโรงเรียนในเขตตำบลสลักได	25 คน	2 คน	10 คน
จำนวนเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาที่ศึกษาในโรงเรียนนอกเขตตำบลสลักได	5 คน	11 คน	20 คน
แหล่งรวมตัวเด็กและเยาวชน	หน้าโรงเรียน บ้านตระแบก เล่นกีฬาตะกร้อ	บ้านเลขที่ 100 แต่งรถ ซ่อมรถ ดื่มเหล้า	สนามมวย สนามชนไก่ ร้านอินเทอร์เน็ต

สถานการณ์เด็กและเยาวชน	บริบทกึ่งชนบท		บริบทกึ่งเมือง
	หมู่ที่ 4	หมู่ที่ 13	หมู่ที่ 10
เด็กแว้น		จำนวน 8 คน หน้าปากทาง เข้าหมู่บ้าน เวลา 22.00 น. - 24.00 น. ช่วงวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ สัปดาห์ละ 3 วัน	จำนวน 4 คน ทุกวันพุธและ วันเสาร์ในเมือง
พฤติกรรมกลางคืนไม่นอน นอนกลางวัน กิน เหล้า จับกลุ่มคุยกัน ทำกิจกรรมกัน	4 คน	5 คน	6 คน
เที่ยวกลางคืนในเมือง	-	10 คน	30 คน
พฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับยาเสพติด	-	-	10 คน
ติดโทรศัพท์	42 คน	21 คน	90 คน

สรุปผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์ความเสี่ยงพบว่า ด้านพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในพื้นที่บริบทชุมชนและบริบทกึ่งเมืองจะเห็นความแตกต่างในเรื่องปริมาณและความรุนแรงของปัญหา ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเด็กและเยาวชนในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทคือ ระบบการศึกษา จะเห็นได้ชัดเจนจากจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาในตัวเมือง โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในบริบทพื้นที่กึ่งเมือง การแสดงออกทางพฤติกรรมเด็กจะมีความแตกต่างกัน เช่น เด็กในเมืองการแสดงออกจะมีความมั่นใจในตนเองสูง กล้าแสดงออก กล้าพูดกล้าคุย ใช้เทคโนโลยีและนิยมนวัตกรรมกันมาก เด็กในพื้นที่ชนบทจะขี้อาย ไม่ค่อยกล้าแสดงออก การรวมกลุ่มทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เชิงประกอบอาชีพ เช่น การตกเบ็ด หว่านปลา เล่นกีฬา เป็นต้น และยังมีความแตกต่างกันในเรื่องระบบการศึกษาของพื้นที่ชนบทและเมือง ที่ส่งผลให้เด็กชนบทเข้าไปศึกษาในพื้นที่เมืองมากขึ้น

5.1.3 แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท

แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลสลักได แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ก่อนการดำเนินวิจัย ช่วงที่ 2 เป็นระยะการดำเนินโครงการวิจัย ระยะที่ 1 และช่วงที่ 3 เป็นระยะการดำเนินโครงการวิจัย ระยะที่ 2 สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 ก่อนการดำเนินวิจัย แนวทางการทำงานด้านการทำงานเด็กและเยาวชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนงานและงบประมาณในการดำเนินงาน มีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานและจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยประสานงานผ่านผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อขอให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เป็นกิจกรรมตามนโยบายของรัฐบาลกำหนดขึ้นหรือนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น

จุดแข็ง : มีงบประมาณในการดำเนินงาน มีผู้รับผิดชอบชัดเจน สามารถตอบสนองนโยบายรัฐ และผู้บริหารท้องถิ่นได้

จุดอ่อน : ขาดภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน เป็นการทำงานแบบแยกส่วน การจัดกิจกรรมไม่ได้มาจากการต้องการของเยาวชน การรวมกลุ่มของเยาวชนเป็นการรวมกลุ่มเฉพาะกิจ ไม่มีความต่อเนื่องในการทำกิจกรรม

ช่วงที่ 2 การดำเนินงานวิจัย ระยะที่ 1 โครงการ “กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ภูมิศึกษา กบยัดไส้บ้านโคกเพชร หมู่ที่ 14 บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” โดยมีเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดกระบวนการให้กับนักวิจัย ซึ่งเป็นคนในชุมชนเป็นทั้งผู้เรียนรู้กระบวนการและเป็นผู้ปฏิบัติ โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนและเจ้าหน้าที่ อบต. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับเยาวชน มีการสร้างการมีส่วนร่วมให้เยาวชนมาเรียนรู้การเลี้ยงกบ การแปรรูปยัดไส้ วิธีการทำกบยัดไส้ การทำตลาดออนไลน์ การทำสื่อประชาสัมพันธ์ แต่เยาวชนเรียนรู้กระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้น แต่เป็นการเรียนรู้รายกิจกรรม ทำให้เด็กไม่เข้าใจกระบวนการทำงานวิจัยครอบคลุมทุกกระบวนการ

จุดแข็ง : เด็กได้เรียนรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เจ้าหน้าที่ อบต. สามารถกำกับติดตามกระบวนการได้ เพราะเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน เด็กเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเด็กในครอบครัวที่เป็นพื้นที่ปฏิบัติการ

จุดอ่อน : การเรียนรู้ของเยาวชนไม่ได้มาจากการสนใจหรือความต้องการของเยาวชน ขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ขาดการติดตามประเมินผลเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม

ช่วงที่ 3 การดำเนินงานวิจัย ระยะที่ 2 มีการกำหนดเป้าหมายและวางแนวทาง กำหนดกลไกการทำงานชัดเจน ประกอบด้วยกลไกภายในตำบล กลไกภายนอกตำบล กลไกระดับหมู่บ้าน โดยมีทีมพี่เลี้ยงวิจัยที่เป็นเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลสลักไดเป็นผู้ขับเคลื่อนสู่ภาคีเครือข่าย 3 กลไกละเอียดได้แก่ โรงเรียนบ้านตระแบก โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม และกลุ่มเยาวชนนอกระบบ กลไกในระดับหมู่บ้าน มีผู้นำชุมชน ผู้ปกครองแกนนำเด็กและเยาวชน อสม.ช่วยขับเคลื่อนงานในชุมชน การทำงานในระยะที่ 2 มาจากความสนใจ ความถนัดของเยาวชน เป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีพื้นที่ปฏิบัติการในชุมชนทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น ได้เรียนรู้กระบวนการการทำงานวิจัย รู้จักคนในชุมชน รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการผลักดันให้เด็กได้ทำกิจกรรม ผู้ปกครองคอยช่วยเหลือ ผลักดันให้

เด็กได้มาเรียนรู้กระบวนการมากขึ้น ส่วนโรงเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัย การใช้ฐานข้อมูล การทำงานอย่างเป็นระบบ การใช้ฐานข้อมูลในการดำเนินงานไปพร้อมกับนักเรียน โดยดำเนินการ 3 โครงการย่อย ดังนี้

โครงการย่อยที่ 1 โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการดำเนินงานระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนา

โครงการย่อยที่ 2 โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการ
ขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการดำเนินการ
ระหว่างโรงเรียนและนักเรียน ขยายผลสู่ชุมชน

โครงการย่อยที่ 3 โครงการฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชน บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นการดำเนินการระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับเยาวชนนอกระบบ โดยใช้อาชีพ ความสนใจของเยาวชนเป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงาน และใช้ชุมชนในการสนับสนุนการดำเนินงานของเยาวชน

จุดแข็ง : มีภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินการ ได้มาจากความสนใจหรือความต้องการของเยาวชน
ครอบครัวของเยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชนมากขึ้น

จุดอ่อน : พี่เลี้ยงยังขาดความแม่นยำ ความชำนาญในเรื่องทักษะการวิจัย กลไกที่วางไว้ในการทำงานจริงเป็นเพียงผู้ที่เข้ามาเป็นระบบสนับสนุนงานเท่านั้น ระยะเวลาในการดำเนินงานไม่ตรงกัน

สรุปผลการวิจัย พบว่าแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลสลักไดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมี 4 แนวทาง ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับชุมชน จัดให้มีกิจกรรมสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน
2. โรงเรียนร่วมกับนักเรียนดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนและขยายผลสู่ชุมชน
3. โรงเรียนร่วมกับชุมชนดำเนินการร่วมกัน เพื่อจัดกิจกรรมให้มีการพัฒนาเด็กและเยาวชน
4. องค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกับชุมชน และเด็กนอกระบบ โดยใช้การฝึกทักษะอาชีพเป็นแนวทางการพัฒนาเด็กนอกระบบให้มีความรู้ สามารถพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อให้มีงานทำมีรายได้สำหรับเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้

5.1.4 กลไกสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับชุมชนกึ่งเมือง

ผลจากการหนุนเสริมการปฏิบัติการของเด็กและเยาวชน พบว่า จากการปฏิบัติการที่ผ่านมา
อบต. สลักไธ ทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนดำเนินงานการทั้งระบบ ส่วนอื่น ๆ ที่กำหนดไว้
ทำหน้าที่เป็นเพียงระบบที่มาหนุนเสริมการทำงานให้เกิดการขับเคลื่อน เนื่องจากการขาดการกระตุ้น
การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง การไม่รู้สึกไม่เข้าใจเข้าถึงงานที่ทำ

แต่ยังต้องจำแนกกลไกเป็นแต่ละระดับ เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาวางแผนในการดำเนินงานต่อไป โดยมีองค์ประกอบของกลไกหลัก คือ พี่เลี้ยงวิจัย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล และองค์ประกอบของระบบสนับสนุน คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ปราชญ์ ผู้รู้/ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น แกนนำเด็กและเยาวชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของกลไกแต่ละประเด็นได้ ดังนี้

ตารางที่ 5.9 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งบทบาทหน้าที่ของกลไกระดับตำบล

กลไก	บทบาทหน้าที่	จุดอ่อน	จุดแข็ง
1. พี่เลี้ยง (เจ้าหน้าที่ อบต.หลักใด)	1. ค้นหากลุ่มเป้าหมายและ ค้นหาโจทย์วิจัย 2. ติดต่อประสานงานกับ ผู้นำ ชุมชน เยาวชน ผู้ปกครอง และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 3. รวบรวมข้อมูล 4. ส่งเสริมการจัดทำกิจกรรม 5. ติดตาม ประเมินผลของ การทำกิจกรรมของเด็กและ เยาวชน 6. พัฒนาศักยภาพเยาวชน โดยการอบรมการใช้ เครื่องมือในการจัดเก็บ ข้อมูล 7. พัฒนาศักยภาพของทีม พี่เลี้ยง โดยเข้าร่วมเวที กระบวนการวิจัยจาก กลไกภายนอก	- ภาระหน้าที่งาน ประจำ - ภาวะสุขภาพ - ภาระทางครอบครัว	- มีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยตรง - พี่เลี้ยงบางคนมี ประสบการณ์และ มีทักษะการทำงาน ร่วมกับเด็กเยาวชน ชุมชนและโรงเรียน
2. เจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง	1. สนับสนุนการจัดทำ กิจกรรมของเด็กและ เยาวชน 2. ประชาสัมพันธ์และติดต่อ ประสานงาน	- ภาระหน้าที่งาน ประจำ - ภาวะสุขภาพ - ภาระทางครอบครัว	- มีทักษะ มีความรู้ ความสามารถ

กลไก	บทบาทหน้าที่	จุดอ่อน	จุดแข็ง
3. ผู้บริหาร ท้องถิ่น	1. ทำหน้าที่สนับสนุน อำนาจการและเป็น ที่ปรึกษา	- ดูแลทุกมิติภายใน ตำบล	- มีนโยบายการ ทำงานชัดเจน
4. สภาเด็ก และเยาวชน	1. ประสานงานกับพี่เลี้ยงและ เยาวชน 2. ร่วมออกแบบกิจกรรม 3. ร่วมวางแผนกิจกรรม 4. ทำกิจกรรม 5. ถอดบทเรียนและสรุปผล การดำเนินงาน	- ภาระทางการศึกษา - ภาระทางครอบครัว - เวลาไม่ตรงกัน - กิจกรรมของ โรงเรียนมีมาก	- เป็นกลุ่มที่มี โครงสร้างและ บทบาทหน้าที่ ชัดเจน

ตารางที่ 5.10 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งบทบาทหน้าที่ของกลไกระดับหมู่บ้าน/ตำบล

กลไก	บทบาทหน้าที่	จุดอ่อน	จุดแข็ง
1. โรงเรียน (ครู)	1. อำนาจการ 2. เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทำ กิจกรรม 3. ผลักดันให้นักเรียนหรือเด็ก เยาวชนเข้าร่วมทำกิจกรรม 3. รวบรวมข้อมูล 5. ติดต่อประสานงาน 6. ให้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้ แก่เยาวชน 7. ติดตามประเมินผลการ ทำงาน	- ภาระทางการเรียน การสอนที่ต้องปฏิบัติ ตามตัวชี้วัดของ กระทรวงฯ	- มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การเรียนการสอน การประเมินผล - สามารถกำกับ ติดตามเยาวชนได้
2. สภาเกษตรกร (คณะทำงาน)	1. สนับสนุนกิจกรรม/พันธุ์พืช 2. สนับสนุนแรงงานร่วม กิจกรรม	- ภาระทางครอบครัว และการประกอบ อาชีพ	- มีพันธุ์พืชในการ สนับสนุน

กลไกภายในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน แกนนำชุมชน แกนนำ
ผู้ปกครอง อาสาสมัครสาธารณสุข แกนนำเยาวชน ปราชญ์ชาวบ้าน

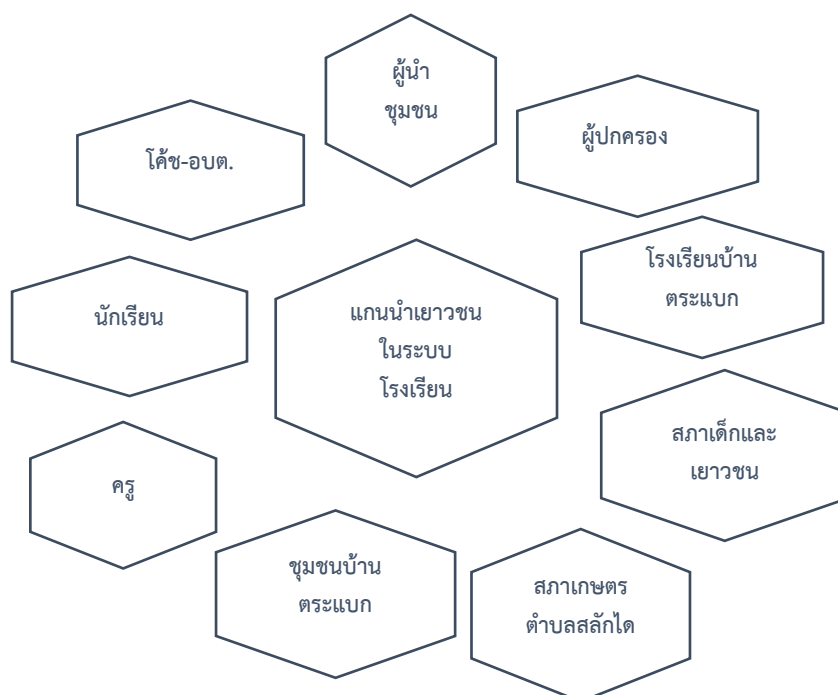
ตารางที่ 5.11 การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งบทบาทหน้าที่ของกลไกระดับหมู่บ้าน

กลไก	บทบาทหน้าที่	จุดอ่อน	จุดแข็ง
1. ผู้ใหญ่บ้าน	1. อำนวยความสะดวก 2. ติดต่อประสานกับพี่เลี้ยงและชุมชน 3. เปิดพื้นที่และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์	1. ภาระงานจำนวนมากไม่ได้มาคลุกคลีกับเยาวชน 2. ขาดการติดตามการดำเนินของเยาวชน 3. ยังไม่เปิดโอกาสกับเด็กเยาวชนเท่าที่ควร	1. เป็นผู้นำในชุมชน 2. อำนวยการตัดสินใจอยู่ที่ผู้ใหญ่บ้าน
2. กรรมการหมู่บ้าน	1. อำนวยความสะดวกให้กับเยาวชน 2. ติดต่อประสานงานกับพี่เลี้ยงและชุมชน 3. ปฏิบัติการร่วมกับเด็กและเยาวชน	1. ภาระทางครอบครัวและการประกอบอาชีพ 2. เวลาไม่ตรงกัน	1. มีทีมคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมดำเนินการ
3. แกนนำชุมชน	1. อำนวยความสะดวกให้กับเยาวชน 2. ติดต่อประสานงานกับพี่เลี้ยงและชุมชน 3. ปฏิบัติการร่วมกับเด็กและเยาวชน 4. ติดตามการดำเนินงานของเยาวชน	1. ภาระทางครอบครัวและการประกอบอาชีพ 2. เวลาไม่ตรงกัน	1. ทำงานด้วยจิตอาสา
4. แกนนำผู้ปกครอง	1. อำนวยความสะดวกให้กับเยาวชน 2. ติดต่อประสานงานกับพี่เลี้ยงชุมชนและเยาวชน 3. ปฏิบัติการร่วมกับเด็กและเยาวชน 4. ติดตามการดำเนินงาน	1. ภาระทางครอบครัวและการประกอบอาชีพ 2. เวลาไม่ตรงกัน	1. ทำงานด้วยจิตอาสา 2. มีความสนิทสนมกับเด็กและเยาวชน

กลไก	บทบาทหน้าที่	จุดอ่อน	จุดแข็ง
	ของเยาวชน		
5. อสม.	1. อำนวยความสะดวกให้กับเยาวชน 2. ติดต่อประสานงานกับพี่เลี้ยงและชุมชน 3. ปฏิบัติการร่วมกับเด็กและเยาวชน 4. ติดตามการดำเนินงานของเยาวชน	1. ภาระทางครอบครัวและการประกอบอาชีพ 2. เวลาไม่ตรงกัน	1. ทำงานด้วยจิตอาสา 2. มีความสนิทสนมกับเด็กและเยาวชน 3. มีความสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล
6. แกนนำเยาวชน	1. ติดต่อประสานงานกับพี่เลี้ยงชุมชน และเยาวชน 2. ปฏิบัติการร่วมกับเด็กและเยาวชน 3. ติดตามการดำเนินงานของเยาวชน	1. ภาระทางการศึกษา 2. ภาระทางครอบครัว 3. เวลาไม่ตรงกัน 4. กิจกรรมของโรงเรียนมีมาก 5. เวลาไม่ตรงกัน	1. มีความสนิทสนมระหว่างเยาวชนด้วยกัน 2. มีความสนิทสนมกับพี่เลี้ยงทีมวิจัย 3. มีความสนิทสนมกับผู้ปกครอง และผู้นำชุมชน
7. ประชาชนชาวบ้าน	1. ให้ความรู้กับเด็กและเยาวชน 2. ร่วมกิจกรรมกับเด็กและเยาวชน	1. ภาระทางครอบครัวและการประกอบอาชีพ 2. เวลาไม่ตรงกัน	

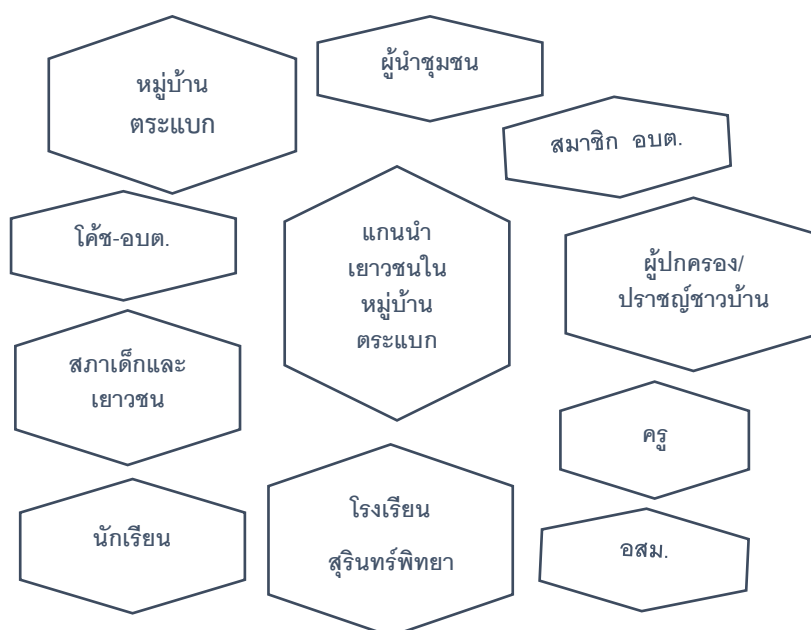
กลไกย่อยที่ขับเคลื่อนการดำเนินงาน 3 โครงการย่อย ดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง สภาเด็กและเยาวชน พี่เลี้ยงจาก อบต. นักเรียน ครู โรงเรียนบ้านตระแบก สภาเกษตรกรตำบลสลักได ชุมชนบ้านตระแบก ดังนี้

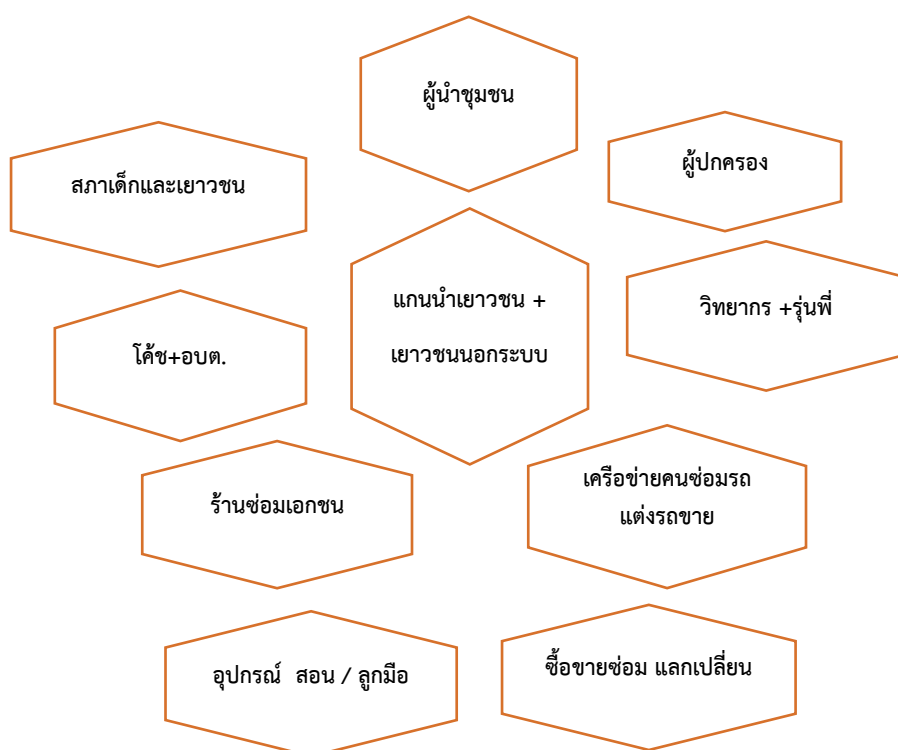
ภาพที่ 5.1 องค์ประกอบของกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาแกนนำเยาวชนในระบบโรงเรียน

โครงการที่ 2 โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง สภาเด็กและเยาวชน พี่เลี้ยงอบต. นักเรียน ครู โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม สมาชิกอบต. อสม. ชุมชนบ้านตระแบก ประชาชนชาวบ้าน

ภาพที่ 5.2 องค์ประกอบกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาแกนนำเยาวชนระดับหมู่บ้านตระแบก

โครงการย่อยที่ 3 โครงการฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชน บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย แกนนำเด็กและเยาวชน นอกระบบ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง สภาเด็กและเยาวชน พี่เลี้ยงจาก อบต. ร้านซ่อมรถเอกชน เครือข่ายคนซ่อมรถแต่งรถขาย วิทยากรรุ่นพี่

ภาพที่ 5.3 องค์ประกอบของกลไกขับเคลื่อนแกนนำเยาวชนและเยาวชนนอกระบบ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 บริบทชุมชน

ช่วงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2545 บริบทตำบลสลักได มีสถานการณ์เป็นยุคของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เกิดชุมชนเคหะ และเอื้ออาทร มีบ้านจัดสรร มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านขนาดจำนวนประชากร และมีประชากรแฝงเข้ามาอยู่ในพื้นที่ เกิดการสร้างงาน การสร้างรายได้ เศรษฐกิจชุมชน เป็นศูนย์กลางของความเจริญต่าง ๆ ปัญหาของคนทั้งเมืองจะเป็นปัญหาในเรื่องของอาชีพและความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจมีเรื่องร้องเรียนและเป็นปัญหาด้านสังคมมากขึ้น ส่วนทางด้าน สุขภาพก็ประสบปัญหาเพราะต้องบริโภคอาหารปรุงสำเร็จ สภาพความเป็นอยู่ในสภาพที่เริ่มจะมีความหนาแน่นและแออัดกันมีแหล่งเพาะโรค เช่น เกิดโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ และมีความเป็นอยู่ที่เป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ไม่มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และประกอบกับการทำงานที่แข่งกับเวลา แต่ในทางกลับกันเกิดการสร้างผลกระทบต่อนพื้นที่การเกษตร มีขยะ

น้ำเสียมีมลพิษมากเพิ่มขึ้น ซึ่งสภาพสังคมสภาพแต่เดิมแยกออกเป็นสังคมชนบทซึ่งเป็นเขตที่มีผู้คนอาศัยอยู่ต่อหน่วยพื้นที่น้อย มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ใกล้ชิดกับธรรมชาติ กิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับทำการเกษตรเป็นสำคัญ ปัญหาสังคมส่วนใหญ่เป็นเรื่องของรายได้ แต่พอมีความเป็นเมืองขยายเพิ่มมากขึ้นเกิดการขยายพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อประกอบอาชีพอื่น ทำให้พื้นที่ในการทำเกษตรลดลง แล้วหันมาประกอบอาชีพในด้านการค้าขายและรับจ้างมากขึ้น สังคมกึ่งชนบทกึ่งเมือง ซึ่งจะมีลักษณะร่วมกันของความเป็นเมืองและชนบท ปัญหาของสังคมก็เป็นปัญหาที่ผสมผสานระหว่างปัญหาของกึ่งเมืองกับกึ่งชนบท เช่น ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ปัญหาด้านการคมนาคม ปัญหาด้านคุณภาพชีวิต เป็นต้น อาจส่งผลให้วิถีชีวิตของชุมชนชนบทต้องเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองมากขึ้นแต่ยังไม่กลายเป็นชุมชนเมืองอย่างแท้จริง

ช่วงพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2555 บริบทตำบลสลักไผ่ มีสถานการณ์เป็นยุคของการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นยุคที่เชื่อมต่อจากยุคโครงสร้างพื้นฐานซึ่งประกอบด้วยการสร้างสถานประกอบการเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น อุโมงค์มรดก ห้องเย็น โรงแรม บ้านเช่า รีสอร์ท ร้านขายวัสดุก่อสร้าง แผงลอยขายอาหาร ซึ่งล้วนแล้วแต่อาชีพที่มีลักษณะหลากหลาย ชุมชนมีการปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่มีการแข่งขันกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ส่วนตัวมีน้อย แม้บ้านเรือนที่อยู่ใกล้กันก็มักจะไม่ค่อยรู้จักกันมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประชากรเริ่มอยู่อย่างแออัดและหนาแน่น ทั้งนี้เนื่องจากกึ่งเมืองมักจะเป็นศูนย์กลางของการติดต่อค้าขาย การพาณิชยกรรม การศึกษา ฯลฯ ซึ่งแต่เดิมนั้น ตำบลสลักไผ่มีรถเมล์ประจำทางเพื่อใช้สัญจรเข้าไปในตัวเมืองเพื่อไปศึกษาเล่าเรียน และประกอบอาชีพและกิจธุระแต่เมื่อมีการขยายเมืองเป็นยุคพัฒนาเศรษฐกิจ จะเป็นยุคที่ผู้คนเริ่มมีการจัดซื้อที่ดินส่วนตัว เด็กนักเรียนก็มีพาหนะที่เป็นส่วนตัวเพื่อเข้าไปเรียนในเมืองมากขึ้น เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาไม่ต้องมีผู้ปกครองไปรับ ไปส่งเนื่องจากผลของการประกอบอาชีพที่ต้องมีการแข่งขันและด้วยเงื่อนไขของเวลา มีสถานประกอบการเป็นของตนเอง มีการเปิดร้านค้า ร้านอาหาร เพราะมีที่ดินติดกับถนนย่านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการขายที่ดินให้กับบุคคลภายนอก ที่ดินเริ่มมีราคาแพงและมีประชากรหนาแน่นซึ่งต่างจากในชนบทซึ่งบ้านเรือนจะขยายออกไปในทางแนวราบและความเจริญก็เริ่มขยายตัวเข้าสู่ชนบทการคมนาคมเริ่มมีความสะดวกสบายมากขึ้น มีรถเร่ขายสินค้าในชุมชนไม่ต้องเดินทางไกล เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าจากต่างถิ่นเข้ามาในชุมชนชนบทมากขึ้น

ช่วงพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึงปัจจุบัน เป็นยุคของกึ่งเมือง เป็นยุคที่เมืองเริ่มขยายเข้าสู่กึ่งชนบทกึ่งเมืองด้วยเป็นเขตควบคุมตามพรบ.ขยายผังเมืองรวมบางส่วนของแถบหมู่บ้านกึ่งชนบทได้รับผลกระทบเนื่องจากเป็นเขตอุตสาหกรรมขยายเข้ามา มีการตั้งโรงงานผลิตน้ำดื่มในชุมชน มีทั้งด้านบวกคือการสร้างงานและเพิ่มการมีรายได้ ให้กับคนในชุมชน หมู่ที่ 2, 3, 4, 13, 14 และพื้นที่ตำบลสลักไผ่ แต่ก็มีผลทางด้านลบด้วยเช่นกัน น้ำใต้ดินลดระดับลง ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านดังกล่าวได้รับผลกระทบในเรื่องการขาดแคลนน้ำใช้ ต้องเสียงบประมาณในการขุดเจาะน้ำบาดาลซึ่งมี

ราคาค่อนข้างแพงมาก บางบ้านต้องซื้อน้ำจากภายนอกมาใช้ในการอุปโภคบริโภคเอง และพื้นที่ทางการเกษตรบริเวณใกล้เคียงเกิดความเสียหายเนื่องจากภาวะน้ำเค็มน้ำกร่อยไม่สามารถทำการเกษตรได้ต้องขายที่ดินบริเวณใกล้เคียงให้กับสถานประกอบการ มีเรื่องร้องเรียนเรื่องการใช้น้ำเกิดการผลักดันให้มีการขยายเขตน้ำประปาส่วนภูมิภาคจากเมืองเข้าสู่พื้นที่เพื่อเป็นการแก้ปัญหาให้กับหมู่บ้านดังกล่าวมากขึ้นส่วนในพื้นที่กิ่งเมืองในหมู่ที่ 16 ก็มีห้างสรรพสินค้าโรบินสันเกิดขึ้นมาในปี พ.ศ. 2556 ชุมชนกิ่งเมืองเกิดความสะดวกสบายในการทำธุรกรรมทางการเงิน มีการใช้จ่ายใช้สอยการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคส่วนเยาวชนเองก็มีแหล่งในการรวมกลุ่มมีลานกิจกรรม ดูหนัง ร้านหนังสือจากความสะดวกสบายทำให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลภายนอกเกิดการมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าด้านจิตนิยม ในบริบทชุมชนกิ่งเมืองมักจะเน้นด้านวัตถุนิยมประชาชนส่วนใหญ่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ มีความแข่งขันกันตลอดเวลา ทำให้ความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจลดน้อยลงไป ชีวิตความเป็นอยู่จึงมีลักษณะแตกต่างกัน ลักษณะความเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมัน การติดต่อระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ส่วนตัวมีน้อย การปกครองของผู้นำชุมชนเป็นการปกครองตามอำนาจหน้าที่การขอความร่วมมือมีน้อยมากซึ่งต่างจากกิ่งชนบทที่มีความเป็นธรรมชาติและความสมบูรณ์ของทรัพยากรที่มีความหลากหลาย วิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติ มีพื้นที่ในบริเวณบ้านที่เพียงพอสำหรับการปลูกผักสวนครัวในบ้านเรือน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้

5.2.2 สถานการณ์เด็กและเยาวชนในเขตกิ่งชนบทกิ่งเมือง

เด็กและเยาวชนในพื้นที่ชนบทและกิ่งเมืองมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจนในเรื่องของพฤติกรรม การแสดงออก ความเชื่อและทัศนคติ ส่วนที่ทำให้เห็นความชัดเจนคือระบบการศึกษาและวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังกันมา เด็กในชนบทมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ค่อยกล้าแสดงออก แหล่งมั่วสุมยังมีไม่มากนัก ความสะดวกสบายด้านสาธารณูปโภคยังมีไม่มาก ปัญหาและพฤติกรรมเสี่ยง จึงมีในเรื่องของเด็กแว้น อบายมุข การดื่มเหล้าสูบบุหรี่ เชิงซู้สาว เท่านั้น แต่เด็กในพื้นที่กิ่งเมืองมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง กล้าแสดงออก มีรสนิยมในการบริโภควัตถุนิยม แหล่งมั่วสุมมีจำนวนมาก ความสะดวกสบายด้านสาธารณูปโภคมีความสะดวกสบาย ระบบคมนาคมดี ปัญหาจึงมีความรุนแรงกว่า เช่น เด็กแว้น ปัญหายาเสพติดทั้งผู้เสพและผู้จำหน่าย อบายมุข การขาดความอบอุ่นในครอบครัว จากที่ผู้ปกครองต้องประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวขาดคนดูแลอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน สอดคล้องกับแนวคิดความเป็นเมือง

5.2.3 แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทชุมชนชนบทกิ่งเมือง

แนวทางในการทำงานด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่กิ่งชนบทกิ่งเมือง ใช้แนวทางในการดำเนินงานเพียงองค์การบริหารส่วนตำบลผลักดันเพียงหน่วยเดียวไม่ได้ จึงต้องมีหน่วยงานอื่นเข้ามาสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากร การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน จากการดำเนินการที่ผ่านมา

สามารถสรุปแนวทางในการดำเนินงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่บริบทชุมชน กิ่งชนบทกิ่งเมือง มี 4 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นฐานหลักในการพัฒนาเด็กและเยาวชน จัดทำ แผนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และบริบทชุมชน

แนวทางที่ 2 องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทเข้าไปหนุนเสริมชุมชนปฏิบัติการ และจัด ให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามาเรียนรู้กระบวนการร่วมกับชุมชน

แนวทางที่ 3 สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยวางแผนปฏิบัติการและขยาย ผลสู่ชุมชน

แนวทางที่ 4 การพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบ โดยใช้ฐานอาชีพมาสนับสนุน และใช้ เครือข่ายภาคธุรกิจมาร่วมดำเนินการ

5.2.4 กลไกสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับชุมชนกิ่งเมือง

ด้วยบริบทชุมชนที่เปลี่ยนเป็นกิ่งชนบทกิ่งเมือง ทำให้มีการปรับตัวต่างคนต่างอยู่และขาด ศรัทธาในตัวผู้นำชุมชนจึงสร้างการมีส่วนร่วมไม่ได้ ผู้นำไม่พาคิด ไม่พาทำ ไม่พาสร้าง ไม่สร้างการเป็น เจ้าของ ผู้นำมีบทบาท แต่ชาวบ้านรุ่นใหม่ไม่ใส่ใจสนใจก็มีจำนวนมากเพิ่มขึ้น จิตอาสาลดลง การ ช่วยเหลือกันลดน้อยลง วัฒนธรรมเก่าแก่ถูกละเลย ลดการมีส่วนร่วม หมดปฏิสัมพันธ์ เป็นตัวใครตัว มั่น ต่างคนต่างอยู่ ไม่พึ่งพาอาศัยกัน ถึงแม้จะมีการกำหนดระบบกลไกการทำงานมาดีขนาดไหนก็ทำ ให้กลไกทำงานขับเคลื่อนไม่ได้ ดังนั้นกลไกการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนจึงต้องมีการ ดำเนินการหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน ดังนี้

1. เด็กนอกระบบกิ่งเมือง ใช้กลไกองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน พัฒนาด้วยตนเอง ทั้งหมดไม่ได้ ควรต้องมีภาคีเครือข่ายจากภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม เช่น เอกชน ประชาสังคม
2. เด็กในชนบทใช้กลไกที่ค้นพบจากการวิจัยพัฒนาได้ เนื่องจากระบบความสัมพันธ์ในชุมชน ที่ยังดีอยู่คุยกันได้
3. ฐานข้อมูลเยาวชน คือเครื่องมือและระบบสำคัญที่จะช่วยงานพัฒนาเด็กและเยาวชนให้ ประสบผลสำเร็จ
4. บริบทชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบทมีองค์ประกอบที่ซับซ้อน การทำงานเพียงหน่วยเดียวใน ตำบลจะไม่สามารถทำได้ จำเป็นต้องมีระบบเชื่อมประสานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกลไกจึงจะ สามารถขับเคลื่อนงานได้ดี

5.3 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหา

5.3.1 ปัญหา อุปสรรค

1. การติดตามสร้างการเรียนรู้เนื่องด้วยเงื่อนไขเวลาที่มีข้อจำกัด

2. ความแตกต่างของเด็กและเยาวชน (พื้นฐานครอบครัว ชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ ต่างอายุ ต่างชุมชน ต่างโรงเรียน ต่างระดับชั้นเรียน) การจัดกระบวนการเนื้อหาค่อนข้างลำบาก
3. กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่จะเป็นแกนนำหลัก มีภารกิจทำงานให้โรงเรียน ทำงานให้ครู ทำให้ไม่ต่อเนื่องในการเรียนรู้ร่วม
4. ความรู้ความเข้าใจ ความไว้วางใจของผู้ปกครองผู้นำชุมชนในการให้ลูกหลานตัวเองเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ
5. การวางบทบาท จัดระบบการทำงานของพี่เลี้ยงโครงการย่อยในระยะแรกยังไม่ชัดเจน
6. ช่วงเวลาในการดำเนินโครงการของเยาวชนคาบเกี่ยวกับช่วงปิดเทอม ทำให้กลุ่มเยาวชนกระจายตัวออกจากพื้นที่ ขาดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมและการติดตามสร้างการเรียนรู้ทีมโครงการ
7. การเข้าหากลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาโครงการที่ผิดซ้ำโครงสร้างอำนาจในชุมชน/ทีมโครงการ
8. ทีมเจ้าหน้าที่โครงการยังขาดการสร้างการเรียนรู้จากประเด็นเนื้อหาที่พบในโครงการของเยาวชน เพื่อนำมาสร้างการเรียนรู้ให้เห็นคุณค่างานของตัวเองเชื่อมสู่สำนึกความเป็นพลเมือง
9. ปัญหาการขับเคลื่อนงานกลไก ในส่วนของงานกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างการรับรู้ร่วมและมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทางในการดำเนินโครงการและการสร้างกลไก ซึ่งจะส่งผลให้การขับเคลื่อนกลไกที่สร้างมามีความสำคัญและเกิดการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการร่วมคิด ร่วมพูดคุย ร่วมออกแบบและร่วมรับผิดชอบร่วมกัน
10. การพัฒนาเด็กและเยาวชน จากการลงพื้นที่พัฒนาโจทย์ร่วมกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่พบว่าเด็กและเยาวชนเกือบทุกพื้นที่รู้จักชุมชนตนเองน้อยมาก ไม่มีข้อมูลชุมชน ความเป็นมาโครงสร้างชุมชน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเห็นภาพรวมของชุมชนเพื่อจะเป็นข้อมูลวิเคราะห์ชุมชน และการเลือกโจทย์หรือเลือกเรื่องที่จะทำโครงการ
11. ภาคีเครือข่ายในพื้นที่โครงการเด็กและเยาวชน การดำเนินการที่ผ่านมาเรามองข้ามการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นของเครือข่ายภาคีในพื้นที่ เช่น อบต. รพ.สต. โรงเรียน วัด ในการที่จะเข้ามารับรู้แนวทางในการขับเคลื่อนงานของเด็กและเยาวชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งองค์กรหน่วยงานในพื้นที่ไม่รับรู้การดำเนินงานโครงการของเด็กและเยาวชนเลย

5.3.2 แนวทางการแก้ปัญหา

1. การติดตามสร้างการเรียนรู้ ควรจะมีการจัดแบ่งการติดตาม สร้างการเรียนรู้ เป็นโซนตามบริบทพื้นที่
2. มีการวางเนื้อหาให้เหมาะสมกับระยะเวลาและกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วม
3. ทำความเข้าใจกับเยาวชนให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ร่วมที่ต่อเนื่อง

4. วางบทบาทพี่เลี้ยงเยาวชนในพื้นที่ ให้การทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของเยาวชนเพื่อให้ได้รับความไว้วางใจ
5. ควรทำความเข้าใจบทบาทพี่เลี้ยงตั้งแต่เริ่มโครงการ และเสริมทักษะเทคนิคการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ชวนคิด ชวนคุย ชวนวิเคราะห์ให้กับพี่เลี้ยงในพื้นที่
6. ควรมีการสร้างเงื่อนไขขิดกาการเข้าร่วมโครงการ
7. ทีมโครงการ ควรทำความเข้าใจบริบทโครงสร้างของชุมชน วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเยาวชน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินโครงการของกลุ่มเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
8. ทีมโครงการ ควรมีความแม่นยำ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความเป็นพลเมืองเพื่อการอธิบายเชื่อมโยง สร้างการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่
9. การค้นหาจุดร่วมหรือประเด็นร่วมในการขับเคลื่อนงานเชื่อมร้อยองค์กร หน่วยงานต่างๆ จำเป็นต้องมีประเด็นเชื่อมร้อย เพื่อการหนุนเสริมการทำงานด้านเด็กและเยาวชนของแต่ละองค์กร หน่วยงานมีความคล่องตัวในการหนุนเสริมคน ประเด็นงาน และงบประมาณสนับสนุน
10. ทีมวิจัยต้องหากระบวนการที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ชุมชนตนเองให้ลึกและละเอียดก่อน ก่อนที่จะมีการมาวิเคราะห์ชุมชนเพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการ
11. ทีมวิจัยควรสร้างการมีส่วนร่วมหรือสร้างการรับรู้สร้างความเข้าใจร่วมตั้งแต่ต้น จะส่งผลดีในการหนุนเสริม ทั้งเรื่องข้อมูล องค์กรความรู้ และสถานที่ องค์กรประกอบเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยสำคัญในการขับเคลื่อนงานโครงการของเด็กและเยาวชนในแต่ละพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

5.4 ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง

5.4.1 ผลการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนในช่วงปฏิบัติการของโครงการย่อย

1. โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
 - เด็กและเยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและพฤติกรรม มีการจัดการแยกขยะในบ้านและโรงเรียน และชุมชนด้วย เนื่องจากเกิดจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมในโครงการเป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนในตนเองและสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน
 - ประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้นำมาใช้ประโยชน์ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้
2. โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
 - เด็กและเยาวชนมีการทำงานเป็นทีม กล้าคิดกล้าแสดงออก มีทักษะในการปลูกผัก และนำไปสู่การปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อประกอบอาหารกลางวันในโรงเรียนและชุมชน ส่งผลไปถึงการมี

สุขภาพดี แข็งแรง มีแปลงสาธิตการเกษตรพอเพียงในโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย และให้นักเรียนได้ฝึกและเรียนรู้การปลูกผักการสังเกต การดูแลรักษา

3. โครงการฝึกทักษะอาชีพซ่อมรถจักรยานยนต์ของเยาวชนนอกระบบการศึกษา บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

- เด็กและเยาวชนมีความรู้ด้านการซ่อมรถจักรยานยนต์มากขึ้น
- ได้อาชีพ มีช่างในเครือข่ายมาสอนและหาลูกค้ารวมถึงมีการชักชวนให้ไปร่วมงาน
- มีการพัฒนาตนเองด้านช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ความชอบส่วนตัว ได้ความรู้และศึกษาที่วิทยาลัยการอาชีพเพิ่มเติม

- หลังจากการดำเนินโครงการได้ทักษะมากขึ้น ได้ทำงานประจำตามร้านซ่อม จำนวน 4 คน ศึกษาต่อ จำนวน 2 คน และมีรายได้จากการร่วมทีมซ่อมรถบางส่วนเป็นทุนการศึกษา มีรายได้แบ่งเบาภาระของครอบครัว

- สามารถซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตรให้กับครอบครัวได้ เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย

5.4.2 ผลการเปลี่ยนแปลงกับชุมชนชาวบ้านในหมู่บ้านและเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผู้คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อทีมวิจัย และตัวแทนเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการที่ทีมเยาวชนลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิจัย กลุ่มผู้นำชุมชน ครูและชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และมองว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ดีกว่าที่จะให้ทีมเยาวชนเล่นอยู่กับบ้านเฉย ๆ อย่างน้อยการเข้ามามีส่วนร่วมตรงนี้ยังสามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชนสังคมได้ไม่มากนักน้อย และจะมีการขับเคลื่อนต่อเนื่องต่อไปในเรื่องของเด็กและเยาวชน

5.4.3 ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทีมพี่เลี้ยงวิจัย

ด้านจิตใจ มุมมอง ทัศนคติ

1. พี่เลี้ยงทีมนักวิจัยเชื่อว่าการทำวิจัยโครงการในลักษณะรูปแบบนี้มีความคุ้มค่า คุ่มทุนกับงบประมาณที่ใช้ในโครงการสามารถพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ทีมพี่เลี้ยง สร้างกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง สร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานระดับชุมชน สามารถนำกลไกนี้ใช้ในการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ได้

2. พี่เลี้ยงทีมนักวิจัยเห็นว่าการทำงานแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้เกิดความยั่งยืน

3. พี่เลี้ยงทีมนักวิจัยเห็นว่าการทำงานด้านเด็กและเยาวชนต้องช่วยกันตามบทบาทหน้าที่ จะขาดคนใดคนหนึ่งไม่ได้ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับท้องที่ ต้องช่วยกันทำงาน แต่ละคนจะต้องช่วยกัน ผลักดันให้มีการดำเนินการ และให้กลไกมีการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสม ต้องมีการใช้บทเรียนจากชุดประสบการณ์เดิมใช้เพื่อปรับปรุงแนวทางการทำงาน

4. การทำงานวิจัยในครั้งนี้ ทำให้พี่เลี้ยงได้ทำความสนิทสนมกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองมากเพิ่มขึ้น

5. พี่เลี้ยงมีการเปลี่ยนแปลง เช่น การกล้าแสดงออกมากเพิ่มขึ้น สามารถชวนคิดชวนคุยชวนพูดได้มากเพิ่มขึ้น การประสานงานภายในกลุ่มทีมพี่เลี้ยงนักวิจัยด้วยกัน

6. พี่เลี้ยงมีแนวคิดในการทำงานที่เป็นระบบ เป็นขั้นตอน มีการขับเคลื่อนงานเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง เกิดผลการพัฒนาที่ดีขึ้น มีการติดตามผลการดำเนินงานที่เป็นระบบ

7. พี่เลี้ยงเกิดความคิดในการสนับสนุนการทำงานในการวิจัยในการทำงานพัฒนาด้านอื่น

8. พี่เลี้ยงเกิดความเข้าใจและยอมรับการใช้งานเครื่องมือวิจัยในการดำเนินงานพัฒนาด้านอื่น

ด้านความรู้

1. ทีมพี่เลี้ยงได้เรียนรู้บทบาทพี่เลี้ยงทีมนักวิจัย

2. ทีมพี่เลี้ยงได้ทบทวนและเรียนรู้กระบวนการวิจัยเพิ่มเติม

3. ทีมพี่เลี้ยงได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การประชุมออนไลน์ผ่านโปรแกรม

ZOOM Meeting

4. ทีมพี่เลี้ยงได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การสื่อสารระหว่างบุคคล

5. ทีมพี่เลี้ยงมีความรู้ความเข้าใจในการทำงานผ่านระบบไกลมากยิ่งขึ้น

6. ทีมพี่เลี้ยงมีความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับงานวิจัย

7. ทีมพี่เลี้ยงมีความรู้ความเข้าใจในการใช้กลไกที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนที่มีความแตกต่างกันระหว่างชุมชนบท และชุมชนกึ่งเมือง

8. ทีมพี่เลี้ยงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการจัดการขยะ การผลิตอาหารที่ปลอดภัย การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการซ่อมรถให้กับเยาวชนผ่านการลงมือปฏิบัติ

ด้านทักษะ

1. ทีมพี่เลี้ยงมีทักษะการติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน กลไกทำงานระดับหมู่บ้าน เยาวชน สามารถนำมาใช้งานที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง เช่น งานพัฒนาชุมชน การจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ

2. ทีมพี่เลี้ยงมีทักษะการวางแผนการทำงานเป็นระบบขั้นตอนมากเพิ่มขึ้นกว่าเดิม

3. ทีมพี่เลี้ยงมีทักษะในการพูดเพิ่มขึ้น

4. ทีมพี่เลี้ยงมีทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

5. ทีมพี่เลี้ยงมีทักษะการเขียนรายงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

6. ทีมพี่เลี้ยงมีทักษะการสร้างการมีส่วนร่วม

7. ทีมพี่เลี้ยงมีทักษะการจับประเด็น

8. ทีมพี่เลี้ยงมีทักษะการชวนพูด ชวนคุย

5.4.4 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนโยบายผู้บริหารท้องถิ่น

1. ผู้บริหารเล็งเห็นและให้ความสำคัญในการทำงานผ่านระบบที่เกี่ยวข้องและการทำงานผ่านกลไกทั้งในระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน เช่น ใช้กลไกการทำงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบลขับเคลื่อนการทำงานด้านสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ด้านกระบวนการและขั้นตอนการทำงาน

ขั้นตอนการดำเนินโครงการ “กลไกการพัฒนาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” เสนอให้มีการปรับปรุงขั้นตอนดังนี้

ขั้นเตรียมการ

1. เวทีพัฒนาศักยภาพทีมพี่เลี้ยง
2. ค้นหาทีมนักวิจัย
3. ค้นหาโจทย์การวิจัย ปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน
4. พัฒนาโจทย์การวิจัย

ขั้นเก็บข้อมูล

1. กิจกรรมประชุมทีมวิจัย
2. เวทีพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัย ฯ
3. จัดเวทีชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการวิจัย
4. กิจกรรมการศึกษาศถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชนในบริบทชนบทและกิ่งเมือง
5. เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน
6. ทบทวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน การใช้กลไกในการดำเนินงานที่ผ่านมา

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. เวทีวิเคราะห์ข้อมูลและการจัดหมวดหมู่ข้อมูล
2. เก็บข้อมูลรูปแบบแนวทางการใช้กลไกในพื้นที่
3. ศึกษาและเรียนรู้ประสบการณ์จากผู้ที่มีประสบผลสำเร็จ
4. เวทีสรุปบทเรียนเพื่อทดลองปฏิบัติการ

ขั้นทดลองปฏิบัติการ

1. ทดลองฝึกปฏิบัติการ 3 โครงการย่อย
2. การใช้กลไกเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน
3. ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

ขั้นสรุปผลการดำเนินงาน

1. เวทีสรุปผลการศึกษา
2. เวทีนำเสนอผลการวิจัยสู่สาธารณะ

3. เวทีนำเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

5.5.2 ด้านกลไกการทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชน

1. ผู้นำต้องมีใจอยากจะทำพัฒนา เห็นความสำคัญกับงานพัฒนาเด็กและเยาวชนและภายในชุมชนต้องมีคณะกรรมการที่เข้มแข็งจึงสามารถขับเคลื่อนงานได้
2. ต้องมีการผลักดันนโยบายรัฐหรือท้องถิ่นเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ของกลไกแต่ละระดับที่จะทำงานด้านเด็กและเยาวชนให้ชัดเจน

5.5.3 ด้านสมรรถนะของพี่เลี้ยง

1. พี่เลี้ยงต้องมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างน้อย 3 เรื่อง เพื่อให้เกิดทักษะ ความแม่นยำในการเป็นพี่เลี้ยง เพื่อไม่ให้กระบวนการเกิดการติดขัด

การดำเนินโครงการต่อเนื่อง

ควรมีการดำเนินงานโครงการต่อในลักษณะกิจกรรมที่ต่อยอดโครงการย่อยเดิม และขยายผลการดำเนินการโครงการใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นทั้งเมืองทั้งชนบท แต่ให้ทีมนักวิจัยกลุ่มแรกที่ดำเนินการเป็นพี่เลี้ยงให้กับเยาวชนรุ่นถัดไป มีทีมพี่เลี้ยงจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้สนับสนุนและหนุนเสริม ดังนี้

1. โครงการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ระบบจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ การดำเนินการต่อในพื้นที่เดิมในเรื่องการจัดการขยะที่จำเป็นต้องดำเนินการต่อเนื่องในชุมชน การจัดการขยะริมทาง และการขยายพื้นที่ดำเนินการยังพื้นที่ทั้งเมืองในตำบลสลักได
2. โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชนบ้านตระแบก หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลักดันให้เป็นนโยบายระดับตำบล เพื่อผลิตอาหารที่ปลอดภัยและเพียงพอสำหรับการบริโภคของคนในชุมชนและโรงเรียน
3. โครงการฝึกทักษะอาชีพซ่อมรถจักรยานยนต์ บ้านโคกกระชาย หมู่ที่ 13 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ควรสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ให้เยาวชนทั้งนอกระบบและในระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
4. ส่งเสริมให้เยาวชนได้รู้จักชุมชนตนเอง เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นแบบการมีส่วนร่วม
5. กระบวนการสร้างครอบครัวอบอุ่นตามรูปแบบสมัยใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชนชนบททั้งเมือง

5.5.4 บทเรียนที่ได้เรียนรู้

- 1) บทเรียนด้านการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนประเด็นศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเป็นพี่เลี้ยงในการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนในโครงการย่อย 3 โครงการที่ผ่านมา พบว่า พี่เลี้ยงยังมีทักษะและความชำนาญในเรื่องการใช้เครื่องมือไม่มากพอ ทำให้การเก็บข้อมูลบริบทชุมชนได้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ทำให้ต้องลงพื้นที่เก็บข้อมูลหลายรอบ และพี่เลี้ยงมีภาระงานประจำ เมื่อแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบในแต่ละประเด็นแล้วติดขัดเรื่องเวลา ภาระงานทำให้การเป็นพี่เลี้ยงกลุ่มย่อยทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร และต้องมีการบริหารจัดการเวลา บุคลากรในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อเก็บข้อมูลได้ต้องมีการวิเคราะห์เบื้องต้น วิเคราะห์เชิงลึก เพื่อจะนำข้อมูลไปใช้ได้ แต่พี่เลี้ยงยังขาดความชำนาญ ทำให้ต้องมีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในระดับกลุ่มพี่เลี้ยงอีกครั้ง เพื่อจะได้ตรวจสอบข้อมูลให้ชัดเจน ตรงกับประเด็นศึกษา

2) บทเรียนด้านกลไกการขับเคลื่อนงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชนบทกึ่งเมืองระดับตำบล

1. ผู้นำชุมชนมีภาระงานจำนวนมากและมีบทบาทหน้าที่หลายตำแหน่ง การจัดสรรเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าร่วมได้ทุกกิจกรรม ทำให้การขับเคลื่อนการทำงานในกิจกรรมของเยาวชนขาดการหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนรับรู้การดำเนินงานของเด็กและเยาวชน ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับเด็กและเยาวชนก็จริง แต่บางกิจกรรมที่ผู้นำชุมชนเข้าร่วมด้วยจะทำให้เยาวชนมีความกระตือรือร้น ใส่ใจ และประชาชนจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นด้วย หากผู้นำชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม ให้ความสำคัญในการดำเนินการพัฒนาเยาวชนอย่างจริงจังจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหา พัฒนาเด็กและเยาวชนได้ดีมากขึ้นด้วย ประชาชนในพื้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ให้ความร่วมมือมากขึ้น

2. การดำเนินงานในพื้นที่กึ่งเมือง ความร่วมมือของคนในชุมชนมีน้อย การติดต่อประสานงานยาก ต้องอาศัยความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ ความเชื่อใจในการช่วยขับเคลื่อนการทำงานให้เป็นตามแผน

3) บทเรียนด้านกลไกการขับเคลื่อนงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชนบทกึ่งเมืองระดับหมู่บ้าน

กลไกในระดับหมู่บ้านหากผู้นำชุมชนไม่เห็นความสำคัญ ไม่เห็นด้วยกับการทำงานพัฒนาเด็กและเยาวชน การดึงประชาชนมาร่วมดำเนินการขับเคลื่อน หรือผู้นำในระดับหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรมก็ไม่สามารถทำได้ยาก หรือแม้แต่นำช่วยอำนวยความสะดวก เปิดเวทีให้ดำเนินกิจกรรม แต่ตัวผู้นำไม่เข้าร่วมกิจกรรมด้วย ความร่วมมือจากคนในชุมชนก็ลดลงด้วยเช่นกัน เกิดข้ออ้างว่าตัวผู้นำเองยังไม่ให้ความสำคัญ ประชาชนจะให้ความสำคัญได้อย่างไร

4) บทเรียนด้านการใช้ระบบการทำงานด้านเด็กและเยาวชนในบริบทพื้นที่ชนบทกึ่งเมือง

จากการดำเนินงานวิจัย การสนับสนุนและหนุนเสริมการทำงานในโครงการวิจัยย่อย 3 กลุ่มย่อย พบว่าการทำงานมีความแตกต่างกันจริงในแง่ของความร่วมมือ การมีส่วนร่วมอย่างเห็นได้ชัดเจน ในพื้นที่ชนบทการขอความร่วมมือผ่านผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ความ

ไว้วางใจ ความสนิทสนมระหว่างเจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน เด็กเยาวชน และใช้บทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในการทำงาน ทำให้เกิดความร่วมมืออย่างเรียบง่าย แต่ในพื้นที่กิ่งเมืองการเข้าหา การขอความร่วมมือค่อนข้างมีความยุ่งยาก ซับซ้อน แม้จะใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวใช้ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ในการขอความร่วมมือ และยังต้องมีการพูดคุยทำความเข้าใจกับตัวเด็กเองด้วย ต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานกว่าจะได้รับความร่วมมือ การพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่กิ่งเมืองจึงมีข้อจำกัดในเรื่องตัวบุคคล การเข้าถึงตัวบุคคลยาก การเก็บข้อมูลก็ทำได้ยากลำบาก การให้ได้มาซึ่งข้อมูลดำเนินการได้ยาก จึงทำให้เกิดค่านิจงานการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในพื้นที่กิ่งเมือง นอกจากนี้ยังเห็นได้ถึงความแตกต่างของผู้นำชุมชนในพื้นที่ชนบทและกิ่งเมือง ผู้นำในพื้นที่ชนบทมีความสนิทสนมกับลูกบ้านทุกคน เป็นที่เคารพให้ความนับถือของลูกบ้าน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาเด็กเยาวชนและชุมชนจึงดำเนินการได้อย่างง่าย แต่ในพื้นที่กิ่งเมืองนั้น ผู้นำในพื้นที่กิ่งเมืองนั้นไม่ได้รู้จักและสนิทสนมกับลูกบ้านมากเท่าที่ควร เพราะมีกลุ่มประชากรดั้งเดิมประชากรใหม่ ประชากรแฝงจำนวนมากที่มาอาศัยอยู่ ผู้นำไม่รู้จักลูกบ้าน ลูกบ้านไม่รู้จักผู้นำชุมชนด้วยเช่นกัน การติดต่อประสานงาน การขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นไม่ว่าเรื่องใด ๆ จึงเป็นได้ค่อนข้างยาก การเสียสละ ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทรต่อกัน การพึ่งพาอาศัยกันจึงมีน้อยตามไปด้วย

5) บทเรียนด้านการเป็นพี่เลี้ยงทีมวิจัย

เนื่องจากพี่เลี้ยงสภาพร่างกายที่ไม่เอื้อกับการดำเนินงาน ด้วยภาวะความเจ็บป่วย ภัย ทำให้กระบวนการคิดวิเคราะห์มีความล่าช้า และไม่สิ้นไหล และทีมพี่เลี้ยงวิจัยมีความรู้ทักษะ ประสบการณ์ ความชำนาญที่ยังไม่มากพอที่จะเป็นพี่เลี้ยงงานวิจัยได้ ทำให้การดำเนินงานติดขัด ล่าช้า สับสน ต้องมีการทบทวน พัฒนาศักยภาพในกลุ่มพี่เลี้ยงงานวิจัยหลายรอบ และยังมี การติดขัดข้อจำกัดในเรื่องเวลา เพราะมีการะงานประจำอีกด้วย ดังนั้นพี่เลี้ยงต้องมีความพร้อมในเรื่องร่างกาย จิตใจ ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์การทำงานด้านวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างน้อย 3 เรื่องก่อนที่จะมาเป็นพี่เลี้ยงวิจัย

6) บทเรียนด้านระบบการติดตามการดำเนินงาน

การติดตามในการดำเนินการโครงการวิจัยย่อย 3 โครงการพบว่ามีเพียงกลุ่มพี่เลี้ยงที่เป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหลักไผ่เพียงเท่านั้นที่เป็นระบบการติดตามภายในชุมชนยังขาดระบบการติดตามจากชุมชนที่สามารถติดตามได้อย่างต่อเนื่อง ขาดการรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในการดำเนินการ จึงขาดพลังในการดำเนินงาน ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหาอย่างไม่ได้มาจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เมื่อการติดตามจากเจ้าหน้าที่เพียงฝ่ายเดียว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงติดตามได้ในส่วนแค่การถอดบทเรียน แต่การสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงชุมชนจะเห็นได้ชัดเจนมากกว่า

7) บทเรียนด้านการใช้ระบบฐานข้อมูล

ข้อมูลในงานวิจัยมีการใช้ข้อมูลเป็นจำนวนมากทั้งข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลตติยภูมิ มีทั้งแหล่งที่มาและไม่มีแหล่งที่มา จึงต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูล หาแหล่งอ้างอิงข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ มี

การตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะนำข้อมูลมาใช้ในการวิจัยเสมอ

8) บทเรียนด้านการใช้กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในบริบทพื้นที่ชนบทกึ่งเมือง

จากการดำเนินงานโครงการวิจัยพบว่ากลไกที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานมีการขับเคลื่อนงานผ่านพี่เลี้ยงซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง โรงเรียน แกนนำเด็กและเยาวชนทุกฝ่ายต้องมีความพร้อม มองเห็นปัญหา มองเห็นเป้าหมายเดียวกันถึงจะสามารถทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ที่ผ่านมาเป็นการทำงานผ่านกลไกตามบทบาทหน้าที่เพียงอย่างเดียว และยังขาดความจริงจังในการทำงาน เนื่องจากผู้นำบางคนสวามิภักดิ์หลายใบปฏิบัติหน้าที่หลายอย่าง นอกจากนี้ยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับผู้นำท้องถิ่นที่มีผลกับการขับเคลื่อนการดำเนินงาน และไม่เคยกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงานร่วมกัน ไม่เคยสื่อสารกำหนดการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจนทำให้การดำเนินการเกิดช่องว่างระหว่างท้องถิ่นและท้องถิ่นที่มาอย่างยาวนาน ความร่วมมือต่าง ๆ ก็น้อยลงตามไปด้วย

บรรณานุกรม

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น. แนวความคิดและเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. บทความออนไลน์สืบค้นจาก [http:// www.vijaitongtin.com](http://www.vijaitongtin.com)
- ภาสกร บัวศรี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มิถุนายน 60. รูปแบบการพัฒนาความเข้มแข็งกลไกชุมชน ในการป้องกันปัจจัยเสี่ยงของเด็กและเยาวชนจังหวัดหนองบัวลำภู. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- สุรศักดิ์ สิงห์หารและคณะ. กันยายน 2561. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. แนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขระหว่างผู้สูงอายุกับเยาวชนบ้านเมืองแก ตำบลเมืองแก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. วารสารวิชาการ. แนวคิดเกี่ยวกับบริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org>
- แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม บทความ (ออนไลน์) สืบค้นจาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/52930414/chapter2.pdf

ภาคผนวก

ผนวก ก
ภาพกิจกรรม

ภาพกิจกรรมสำรวจข้อมูลบริบทชุมชน

ภาพกิจกรรมระหว่างดำเนิน
โครงการ

การสำรวจ
บริบทชุมชน

สำรวจสอบถามความเป็นอยู่และบริบทชุมชนบ้านตระแบก

กิจกรรมศึกษาดูงานและกิจกรรมคืนข้อมูลชุมชน โดยแกนนำเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบ

ศึกษาดูงานบ้านกันตรวดจมวล

เวทีคืนข้อมูลชุมชน

กิจกรรมพัฒนาศักยภาพการ
จัดเก็บข้อมูลโดยพี่เลี้ยงทีมวิจัย

เด็กและเยาวชนในโครงการวิจัยร่วมเสวนาในเวทีโครงการแสดงผลงานประจำปี

กิจกรรมย่อยของโครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

กิจกรรมการทำความสะอาดและคัดแยกขยะบริเวณบ้าน

ของผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 25 คน

ประชุมทีมวิจัย เพื่อวางแผนดำเนินงาน

กิจกรรมเพิ่มเติม

การประดิษฐ์กระเป๋จากถุงผ้า

ทีมวิจัยย่อย โครงการฝึกทักษะอาชีพการซ่อมรถจักรยานยนต์

ภาพกิจกรรมการปลูกผักสวนครัว ผลผลิตผักปลอดภัยจำหน่ายให้กับผู้ปกครองนักเรียน

ทีมวิจัยย่อย โครงการผลิตอาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชน

ประวัติผู้วิจัยพอสังเขป

หัวหน้าโครงการวิจัย

1. นางสาวสุมาลย์ แถบทอง
ตำแหน่ง หัวหน้าสำนักปลัด
สังกัด องค์การบริหารส่วนตำบลสลักได
ที่อยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์ : 044-558830
โทรศัพท์มือถือ : 09-0268-1424
E-mail : salakdai@hotmail.com

คณะผู้วิจัยร่วม

1. นายคัมภีรภาพ ยวนจิต
ตำแหน่ง : นักพัฒนาชุมชน
สังกัด : องค์การบริหารส่วนตำบลสลักได
ที่อยู่ : หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์ : 044-558830
2. นายสาโรจน์ เทียงตรง
ตำแหน่ง : นักพัฒนาชุมชน
สังกัด : องค์การบริหารส่วนตำบลสลักได
ที่อยู่ : หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์ : 044-558830
3. นายสุรินทร์ อยู่ดีรัมย์
ตำแหน่ง : นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
สังกัด : องค์การบริหารส่วนตำบลสลักได
ที่อยู่ : หมู่ที่ 4 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์ : 044-558830

4. นางนันทนะ บุญสอน

ตำแหน่ง : นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
 สังกัด : องค์การบริหารส่วนตำบลสีกโก
 ที่อยู่ : หมู่ที่ 4 ตำบลสีกโก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
 โทรศัพท์ : 044-558830

5. นางสาวสายสุนีย์ แก้วสอน

ตำแหน่ง : นักวิชาการสาธารณสุข
 สังกัด : องค์การบริหารส่วนตำบลสีกโก
 ที่อยู่ : หมู่ที่ 4 ตำบลสีกโก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
 โทรศัพท์ : 044-558830
 โทรศัพท์มือถือ : 09-5605-5579

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

1. นายมานพ แสงดำ

ตำแหน่ง : นักวิชาการสาธารณสุข
 สังกัด : องค์การบริหารส่วนตำบลสีกโก
 ที่อยู่ : หมู่ที่ 4 ตำบลสีกโก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
 โทรศัพท์ : 044-558830
 โทรศัพท์มือถือ : 09-8586-9939

2. นายปรีชา สมสี่สัย

ตำแหน่ง : ปลัด
 สังกัด : องค์การบริหารส่วนตำบลสีกโก
 ที่อยู่ : หมู่ที่ 4 ตำบลสีกโก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
 โทรศัพท์ : 044-558830 โทรศัพท์มือถือ : 09-5670-4695

3. นายณรงค์ คำฉาย

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการ
 สังกัด : โรงเรียนบ้านตระแบก
 ที่อยู่ : หมู่ที่ 4 ตำบลสีกโก อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย (ต่อ)

4. นายรุ่งรวี จำปาดี

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการ

สังกัด : โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม

ที่อยู่ : หมู่ที่ 12 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

5. นางปาลี พงษ์ศักดิ์ดี

ตำแหน่ง : ครู คศ.3

สังกัด : โรงเรียนสุรินทร์พิทยาคม

ที่อยู่ : หมู่ที่ 12 ตำบลสลักได อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000